

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tevfik TURGUT

SUYA DAYALI REKREASYON ve ANTALYA İLİNDE SUYA DAYALI REKREASYON
ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMELERİN PROFİLLERİNİ BELİRLEMeye
YÖNELİK BİR UYGULAMA

Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tevfik TURGUT

SUYA DAYALI REKREASYON ve ANTALYA İLİNDE SUYA DAYALI REKREASYON
ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMELERİN PROFİLLERİNİ BELİRLEMeye
YÖNELİK BİR UYGULAMA

Danışman
Yard. Doç. Dr. Faik ARDAHAN

Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2012

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Tevfik TURGUT'un bu çalışması, jürimiz tarafından Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Tennur Yerlisu LAPA

Üye (Danışmanı) : Yrd.Doç.Dr. Ali KARAHAN

Üye : Yrd.Doç.Dr. Evren AĞYAR

Tez Konusu: Suya Dayalı Rekreasyon ve Antalya İlinde Suya Dayalı Rekreasyon Alanında Faaliyet Gösteren İşletmelerin Profillerini Belirlemeye Yönelik Bir Uygulama

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 17/01/2012

Mezuniyet Tarihi : 19/01/2012

Prof.Dr.Mehmet ŞEN
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SERBEST ZAMAN ve REKREASYON

1.1. Serbest Zaman	4
1.2. Rekreasyon	5
1.3. Rekreasyonun Faydaları ve Rekreasyon İhtiyacının Nedenleri.....	7
1.4. Rekreasyonun Başlıca Fonksiyonları	11
1.5. Rekreasyonun Sınıflandırılması	12

İKİNCİ BÖLÜM

AÇIK ALAN REKREASYONU

2.1. Su	19
2.2. Suyu Dayalı Rekreasyon	21
2.3. Suyu Dayalı Rekreasyonun Tarihi Gelişimi.....	23
2.4. Suyu Dayalı Rekreatif Etkinliklerin Bazı Demografik Değişkenler İle İlişkisi.	25
2.5. Suyu dayalı Rekreatif Etkinliklerin Sınıflandırılması.....	28
2.5.1. Su Üzerinde Yapılan Rekreatif Etkinlikler.....	30
2.5.1.1.Rekreatif Balıkçılık.....	30
2.5.1.2. Botçuluk	32
2.5.1.2.1. Motorsuz Botlar	33
2.5.1.2.1.1. Yelken Gücüyle Yürütölen Botlar	34
2.5.1.2.1.1.1. Çok Gövdeli Yelkenli Botlar	37
2.5.1.2.1.1.2. Tek Gövdeli Yelkenli Botlar	38
2.5.1.2.1.1.2.1. Optimist.	38
2.5.1.2.1.1.2.2. Laser	39
2.5.1.2.1.1.2.3. Rüzgâr Sörfü.....	39

2.5.1.2.1.1.2.4. Uçurtma Sörfü	41
2.5.1.2.1.2. Kürekli Botlar	43
2.5.1.2.1.2.1. Kano	43
2.5.1.2.1.2.2. Rafting	46
2.5.1.2.1.2.3. Kürek	49
2.5.1.2.1.3. Pedal İle Yürütülen Botlar	50
2.5.1.4.1.4. Dalga ve Beden Sörfü	51
2.5.1.2.2. Motor Gücüyle Yürütülen Botlar	52
2.5.1.2.2.1. Motorbotçuluk	53
2.5.1.2.2.2. Yatçılık	54
2.5.1.2.2.3. Sürat Botları	59
2.5.1.2.2.4. Deniz Motosikleti	60
2.5.1.2.2.5. Günübirlik Turlar	61
2.5.1.2.2.6. Su Araçları Modelciliği	62
2.5.1.2.3. Motorlu Botlara Bağlı Olarak Yapılan Etkinlikler	64
2.5.1.2.3.1. Su Kayağı ve Su Kayağı Dalları	64
2.5.1.2.3.2. Şişme Grubu	67
2.5.1.2.3.3. Paraşüt	68
2.5.2. Su İçinde Yapılan Rekreatif Etkinlikler	69
2.5.2.1. Yüzme	70
2.5.2.2. Atlama	74
2.5.2.3. Su Topu	76
2.5.2.4. Suda Can Kurtarma	77
2.5.3. Su Altında Yapılan Suyu Dayalı Rekreatif Etkinlikler	77
2.5.3.1. Donanımlı Dalış	79
2.5.3.2. Serbest Dalış	81
2.5.3.3. Şnorkel Dalış	83
2.5.3.4. Zıpkınla Balık Avı	84
2.5.3.5. Sualtı Oryantiringi	85
2.5.3.6. Sualtı Ragbisi	86
2.5.3.7. Sualtı Hokeyi	86
2.6. Suyu Dayalı Rekreasyonda Riskler ve Risk Yönetimi	87
2.7. Suyu Dayalı Rekreasyon ve Turizm	92
2.8. Antalya ve Suyu Dayalı Rekreasyon	97
2.9. Suyu Dayalı Rekreasyon İşletmeciliği	98
2.9.1. Suyu Dayalı Rekreasyon İşletmelerinin Özellikleri	100

2.9.2. Suya Dayalı Rekreatyon İşletmelerinin Kuruluş Nedenleri.....	110
2.9.3. Suya Dayalı Rekreatyon İşletmelerinin Kuruluş Yerini Etkileyen Faktörler	110
2.9.4. Suya Dayalı Rekreatyon Sektöründe Dağıtım Kanalları	113
2.9.5. Suya Dayalı Rekreatyon İşletmelerinin Kuruluş Aşamaları	116
2.9.5.1. İşletme Kurma Düşüncesinin Ortaya Çıkması	117
2.9.5.2. Ön Etütler	117
2.9.5.3. Ön Proje (Fizibilite Etüdü).....	118
2.9.5.4. Değerlendirme ve Yatırım Kararı.....	121
2.9.5.5. Kesin Proje	122
2.9.5.6. Projenin Uygulanması.....	122
2.9.5.7. Üretime Geçiş (İşletme Aşaması).....	122
2.9.6. Suya Dayalı Rekreatyon İşletmelerinin Sınıflandırılması	122
2.9.7. Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği ve Deniz Turizmi Yönetmeliği...	123

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA İLİNDE SUYA DAYALI REKREASYON ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMELERE YÖNELİK UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Amacı.....	125
3.2. Araştırmanın Kapsamı	125
3.3. Araştırmanın Yöntemi	126
3.4. Bulgular.....	126
3.4.1 İşletmelere Ait Bulgular	126
3.4.2. İşletme Sahiplerine Ait Bulgular.....	132
3.4.3.İşletmelerin Sundukları Ürünler ve Sahip Oldukları Donanıma Ait Bulgular ..	135
3.4.4. İnsan Kaynaklarına Yönelik Bulgular	140
TARTIŞMA VE SONUÇLAR	151
ÖNERİLER	165
KAYNAKÇA	169
EK-1: Suya Dayalı Rekreatyon İşletmelerine Uygulanan Anket.....	184
ÖZGEÇMİŞ.....	187

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1	Kaza Denklemi	88
Şekil 2.2	Açık Alan Rekreasyonunda Riskler ve Etkileşimleri	89
Şekil 2.3	Satın Alma Davranışı İlişkileri	99
Şekil 2.4	Katılımcı Tüketim Davranış Modeli	100
Şekil 2.5	Spor ve Fiziksel Etkinlikler Piramidi	102
Şekil 2.6	Fiziksel Etkinlikleri Yapanlar ve İzleyenler Arasındaki İlişki	103
Şekil 2.7	Yeni Ürün Geliştirme Aşamaları	107
Şekil 2.8	Dağıtım Kanalları	114
Şekil 2.9	Rekreasyon Ürünü İçin Dağıtım Kanalı	114
Şekil 2.10	Suya Dayalı Bir İşletmenin Kuruluş Aşamaları	117

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1	Açık Alan Etkinliklerine Katılım Amaçları	16
Tablo 1.2	Açık alan Rekreasyon Çeşitlerine Örnekler	18
Tablo 2.1	Suya Bağımlı ve Çoğunlukla Su ile İlişkili Etkinliklere Örnekler	29
Tablo 2.2	Suya Dayalı Rekreatif Etkinlikler	29
Tablo 2.3	Suya Dayalı Rekreatif Etkinliklerin Sınıflandırılması	30
Tablo 2.4	Yıllara Göre Ülkemizde Yelken Sporunu ile Uğraşan Lisanslı Sporcu Sayısı	36
Tablo 2.5	Çok Gövdeli Yelkenli Botlara Ait Özellikler	38
Tablo 2.6	Kano Yarışma Sınıflarına Ait Genel Bilgiler	45
Tablo 2.7	Kano Yarışma Sınıflarına Ait Kanoların Taşınması Gereken Özellikler	46
Tablo 2.8	Uluslararası Nehir Zorluk Dereceleri	47
Tablo 2.9	Dört ve Altı Kişilik Rafting Botlarına Ait Özellikler	48
Tablo 2.10	Farklı Kürek Sınıflarına Ait Genel Bilgiler	50
Tablo 2.11	Farklı Su Ortamlarının Kullanımı İçin Önerilen Standartlar	73
Tablo 2.12	Yüzme Yarışma Sınıfları	73
Tablo 2.13	Dalış İçin Önerilen Yaş Sınırları	79
Tablo 2.14	Serbest Dalış Yarışma Sınıflarına Ait Güncel Rekorlar	83
Tablo 2.15	Değişik Ölçütlere Göre Turizm Türleri	93
Tablo 2.16	TC Kültür ve Turizm Bakanlığına Göre Turizm Çeşitleri	93
Tablo 2.17	Rekreatif Turizm Etkinlikleri	95
Tablo 2.18	2010 Yılında Ülkemizi ve Antalya İlini Ziyaret Eden Yabancıların Sayısı ve Toplam İçerisinde Sahip Oldukları Oranlar	96
Tablo 2.19	2010 Yılında Antalya İlinde Belirlenen Suya Dayalı Rekreasyon Alanları ve Buralarda Faaliyet Gösteren İşletme Sayıları	98
Tablo 3.1	İşletmelerin Faaliyet Yaptıkları Yere Göre Dağılımı	126
Tablo 3.2	İşletmelerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	127
Tablo 3.3	İşletmelerin Esas Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	127
Tablo 3.4	İşletmelerin Suya Dayalı Rekreasyon Sektöründe Çalıştıkları Yıllara Göre Dağılımı	127
Tablo 3.5	İşletmelerin Türlerine Göre Dağılımı	128
Tablo 3.6	İşletmeler Nasıl Faaliyette Bulunduklarına Göre Dağılımı	128
Tablo 3.7	İşletmelerin Yatırım Maliyetlerine Göre Dağılımı	128
Tablo 3.8	İşletmelerin Sezon Öncesi Yıllık Bütçe Yapmalarına Göre Dağılımı	129
Tablo 3.9	İşletmelerin Ortaklık Yapılarının Faaliyet Gösterme Biçimlerine Göre Dağılımı	129
Tablo 3.10	İşletmelerin Kalite Belgesine Sahip Olma Durumuna ve Sahip Oldukları Belgelere Göre Dağılımı	130
Tablo 3.11	İşletmelerin Sundukları Ürünleri Satın Alanların En Çok Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı	130
Tablo 3.12	İşletmelerin Sundukları Ürünleri Satın Alanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	131
Tablo 3.13	Müşteri Memnuniyetinin Denetlenmesi Açısından İşletmelerin Dağılımı	131
Tablo 3.14	İşletme Sahiplerinin Genel Özelliklerine Göre Dağılımı	132
Tablo 3.15	İşletme Sahiplerinin Üstlendiği Diğer Görevlere Göre Dağılımı	132
Tablo 3.16	İşletme Sahiplerinin Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı	133
Tablo 3.17	İşletme Sahiplerinin Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı	133
Tablo 3.18	İşletmelerin Sahiplerinin Kurulmaları ve Faaliyetleri Esnasında	133

	Zorluklarla Karşılaşmalarına Göre Dağılımı	
Tablo 3.19	İşletmelerin Karşılaştıkları Zorluklara Göre Dağılımı	134
Tablo 3.20	İşletme Sahiplerinin Sektörün Geleceğine Dair Öngörülerine Göre Dağılımı	134
Tablo 3.21	İşletmelerin Sundukları Ürünlere ve Sahip Oldukları Donanıma Göre Dağılımı	135
Tablo 3.22	İşletmelerin Sundukları Ürünlere Ait Diğer Özellikler	136
Tablo 3.23	İşletmelerin Sundukları Diğer Ürünlere ve Donanıma Ait Bilgiler	137
Tablo 3.24	İşletmelerin Ürünlerini Ücretlendirme Politikalarına Göre Dağılımı	137
Tablo 3.25	İşletmelerin Sundukları Ürünlerin Katılımcı Sayısına Göre Dağılımı	138
Tablo 3.26	İşletmelerin Sundukları Ürünlerin Elde Edinilen Gelire Göre Dağılımı	138
Tablo 3.27	2010 Yılında Etkinlikler Esnasında Yaşanan Kazalara ve Çalışanların İlk Yardım Eğitimi Almasına Dair Bilgilerin Dağılımı	139
Tablo 3.28	İşletmelerin Yetiştirmiş Personel Bulmakta Zorluk Çekmelerine Göre Dağılımı	140
Tablo 3.29	İşletmelerin İşe Alma Ölçütlerine Göre Dağılımı	140
Tablo 3.30	İşletmelerde BESYO Mezunu / Öğrencisi Çalışan Sayısı	141
Tablo 3.31	İnsan Kaynaklarına Ait Genel Bilgiler	141
Tablo 3.32	Müdürlerin Üstlendikleri Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı	142
Tablo 3.33	Müdürlerin Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı	142
Tablo 3.34	Şeflerin Üstlendikleri Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı	143
Tablo 3.35	Şeflerin Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı	143
Tablo 3.36	İşletmelerde Kaptan Olarak Çalışanların Sayısı	143
Tablo 3.37	Kaptan Olarak Çalışanların Üstlendikleri Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı	144
Tablo 3.38	Kaptanların Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı	144
Tablo 3.39	Eğitmen Olarak Çalışanların Faaliyet Alanına Göre Sayısı	145
Tablo 3.40	Eğitmenlerin Üstlendikleri Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Dağılımı	145
Tablo 3.41	Eğitmenlerin Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı	146
Tablo 3.42	İşletmelerde Cankurtaran Olarak Çalışanların Sayısı	146
Tablo 3.43	Cankurtaranların Sahip Oldukları Mesleki Belgelere ve Üstlendikleri Diğer Görevlere Göre Dağılımı	146
Tablo 3.44	Cankurtaranların Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı	147
Tablo 3.45	İşletmelerde Rehber Olarak Çalışanların Sayısı	147
Tablo 3.46	Rehberlerin Üstlendikleri Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı	147
Tablo 3.47	Rehberlerin Konuşabildikleri Yabancı Dillere Dağılımı	148
Tablo 3.48	İşletmelerde Yardımcı Personel Olarak Çalışanların Sayısı	148
Tablo 3.49	Yardımcı Personelin Üstlendiği Diğer Görevlere ve Sahip Olduğu Mesleki Belgelere Göre Dağılımı	148
Tablo 3.50	Yardımcı Personelin Konuşabildiği Yabancı Dillere Göre Dağılımı	149
Tablo 3.51	İşletmelerde Tanıtım Görevlisi Olarak Çalışanların Sayısı	149
Tablo 3.52	Tanıtım Görevlilerinin Sahip Oldukları Mesleki Belgelere ve Üstlendikleri Diğer Görevlere Göre Dağılımı	149
Tablo 3.53	Tanıtım Görevlilerinin Konuşabildiği Yabancı Dillere Göre Dağılımı	150
Tablo 3.54	Diğer Çalışanların Görevlerine Göre Dağılımı	150
Tablo 3.55	Diğer Çalışanların Konuşabildiği Yabancı Dillere Göre Dağılımı	150

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AIDA	Association Internationale pour le Développement de l'Apnée
BESYO	Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu
cm	santimetre
CMAS	Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques
FINA	Federation Internationale de Natation
GOSBF	Gelişmekte Olan Spor Branşları Federasyonu
GPS	Global Positioning System (Küresel Konumlama Sistemi)
GSGM	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü
ISAF	International Sailing Federation
Km	kilometre
M	metre
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Maks.	Maksimum (En fazla)
MÖ	Milattan Önce
Mph	Miles per hour (Mil bölü saat)
SPA	Sanitas Per Aquam (Sudan gelen sağlık)
TSSF	Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TL	Türk Lirası
U.S	United States
USA	United States of America
v.b	ve benzeri
ve diğ.	ve diğerleri
www	World wide web (Web sayfaları ağı)
Y.Y.	Yüz Yıl

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; suya dayalı rekreasyon kavramının incelenmesi ve Antalya ilinde suya dayalı rekreasyon alanında faaliyet gösteren işletmelerin profillerinin belirlenmesidir.

Araştırmanın evreni; 2010 yılı Antalya Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü verilerine göre, Antalya il sınırları içerisinde 286'sı su üstü, 130'u sualtı, 36'sı rafting ve 2'si kano alanlarında olmak üzere toplam 340 suya dayalı rekreasyon işletmesinden oluşmaktadır. Bu çalışmanın örneklemini, tesadüfi örnekleme yapılarak Antalya Merkez, Lara-Kundu, Kadriye, Kiriş-Çamyuva, Kaş, Beşkonak ve Beldibi'nde suya dayalı rekreasyon alanında faaliyet gösteren işletmeler arasından rasgele çalışmaya dâhil olmak isteyen 122 suya dayalı rekreasyon işletmesi oluşturmaktadır.

Veri toplama aracı araştırmacı tarafından oluşturulan bir anket formu olup, işletme sahiplerine ve/veya yöneticilerine, işletmenin faaliyet gösterdiği yeri ve süreyi, sundukları suya dayalı rekreatif ürünler ile işletmelerin sahip oldukları donanımı ve insan kaynağı özellikleri belirlemeye yönelik 22 sorunun yer aldığı bu amaç için geliştirilen anket uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan anket formunun başarısını ve anlaşılabilirliğini denetlemek amacıyla “anket pilot uygulaması” yapılmıştır. Anket uygulaması ile elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS 18.0) istatistik programına girilerek frekans (f), yüzde (%), ortalama ($\bar{X}$) gibi tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

Sonuç olarak; suya dayalı rekreasyon işletmelerinin 175,000 TL ile 1,046,970 TL arasında yatırım maliyeti ile bürokratik ve finansal bazı zorluklar içerisinde kuruldukları; çoğunluğunun 11 yıl ve üzerinde bir süredir suya dayalı rekreasyon sektöründe faaliyet göstererek alanda uzmanlaştıkları; müşterilerin en çok Rusya Federasyonu, Almanya, İngiltere, Hollanda ve İran İslam Cumhuriyetinden geldikleri; paraşüt, deniz motosikleti, şişme gurubu etkinlikleri ve tekne turunun hem katılımcı sayısı hem de gelir açısından işletmeler için önemli oldukları; 122 işletmede toplam 467 kişinin çalıştığı ve çoğunluğunun yabancı dil konuşabildiği; kaptan ve cankurtaran olarak çalışanlar gerekli bütün mesleki belgelere sahipken, eğitmen olarak çalışanların %26,7'sinin eğitmen belgesine sahip olmadığı; işletmecilerin yarıdan fazlasının sektörün gelecekte daralacağı beklentisine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Suya Dayalı Rekreasyon, Suya Dayalı Rekreasyon İşletmeciliği.

ABSTRACT

WATER BASED RECREATION AND A CASE STUDY ON DEFINING PROFILE OF ENTERPRISES IN WATER BASED RECREATION IN ANTALYA

Aim of this study is to define the term of “water based recreation” and the general profile of enterprises in water based recreation branch in Antalya.

A total of 340 water based recreation enterprises which serve on water (286), under water (130), in rafting (36) and in canoe (2) branches as data of Antalya Provincial Directorate of Culture and Tourism is the population of this study. Sampling group of this study is formed by using simple random sampling method. 122 volunteer enterprises which are serving in water based recreation in different places of Antalya such as Antalya Center, Lara-Kundu, Kadriye, Kiriş-Çamyuva, Kaş, Beşkonak and Beldibi were included by using simple random sampling method.

As data collecting tool a questionnaire form which was developed by researcher and was consisted of 22 questions and was used to find out the place and age of enterprises, water based recreation products they serve and equipment they have for this purpose, characteristics of human resources. A pilot survey study was made to evaluate the feasibility and comprehensibility of questionnaire form. Data collected from questionnaire has been assessed by Statistical Package for the Social Sciences 18.0 (SPSS 18.0) statistics program and descriptive analyzes such as frequency (f), percentage (%) and mean ($\bar{X}$) has been made by SPSS 18.0.

According to findings of this study, cost of an investment in water based recreation sector is between 175.000 TL and 1.046.970 TL; entrepreneurs meet some bureaucratic and financial difficulties in the process of foundation and business; most of them are in the business for over 11 years which means that they are specialized on this sector; costumers of water based recreation mostly come from Russian Federation, Germany, England, Holland and Iran Islamic Republic; Parasailing, Jet Ski, inflatable group activities and boat tour have an important place for both income of enterprises and the of number of participants; 467 people who mostly can speak a foreign language work in 122 enterprises; as all captains and life guards have necessary licenses, 26.7 % of instructors doesn't have necessary licenses; most of entrepreneurs expect recession in the next future.

Keywords: Recreation, Water-based Recreation, Water-based Recreation Business Management.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının her aşamasında bana yardım ve desteğini esirgemeyerek çalışmamın bu hale gelmesinde büyük emeği geçen, aynı zamanda tez danışmanım olan Sayın Yard. Doç. Dr. FAİK ARDAHAN'a ve Yard. Doç. Dr. Tennur YERLİSU LAPA'ya, bana her zaman destek olarak bugünlere ulaşmamda en büyük emeğe sahip olan aileme sabır, yardım ve desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Tevfik TURGUT

GİRİŞ

İnsan yaşamı, sanayi devrimi ve buhar gücüyle çalışan makinelerin endüstrileşmeyi doğurması ile birçok değişime uğramıştır. Bu değişimlerin en başında insanların daha az hareket ederek daha fazla üretebilmeleri ve bunun sonucunda daha fazla gelire ve serbest zamana sahip olmaları gelmektedir.

Amman ve diğerleri (2010, s. 1) serbest zamanı işten arta kalan, özgürce, arzu edilen etkinlikler ile değerlendirebilen zaman dilimi olarak tanımlarken, Baud-Bovy ve Lawson (1998, s. 2) serbest zamanı iş disiplininin, uykunun ve diğer temel ihtiyaçların karşılanmasının ardından geriye kalan uygun zaman olarak tanımlamakta ve serbest zamanın tanımının bireyin kendi takdirinde olduğunu öne sürmektedirler.

Serbest zamanın kullanımı söz konusu olduğunda ise temelde yenilenme, tazelenme gibi anlamlara gelen rekreasyon (recreation), serbest zamanın değerlendirilmesinin temelini oluşturmaktadır.

Araştırmacıların farklı şekillerde tanımladığı rekreasyon, köken olarak Latince canlandırmak, taze hayat vermek, tazelemek anlamlarına gelen “recreatio” kelimesinden türemiştir (Kabaagaç ve Alova, 1995, s. 509). Terim dilimize, dinlenme, istirahat, toparlanma, eğlence ve serbest zaman etkinliği anlamına gelen İngilizce “recreation” kelimesinden geçmiştir. Sözlükte “recreation” kelimesinin fiil hali olan “recreate” kelimesi ise canlandırmak, dinlendirmek, eğlendirmek, yeniden yaratmak, hayat vermek ve eğlenmek anlamlarına gelmektedir (Özbalkan, 1999, s. 2516).

Araştırmacılar tarafından farklı tanımları yapılan rekreasyon kimilerine göre geniş anlamda serbest zamanlarda meşgul olunan uğraşlarken (Baud-Bovy ve Lawson, 1998, s. 1), kimilerine göre ise rekreasyon katılım sonucunda beklenen çıktılarının ve seçeneklerin bireye bırakıldığı bir serbest zaman deneyimidir (Mull ve diğ., 2005, s. 4).

Rekreasyonla ilgili yapılan farklı tanımların ortak yönleri bir araya getirildiğinde ise rekreasyon, insanların serbest zamanlarında özgür iradeleri ile, yalnız veya gurupla, zevk alarak yapabildikleri ve bunun sonucunda beden ve ruhen bir tazelenme, yenilenme hissettikleri ve haz elde ettikleri etkinlikler toplamı olarak tanımlanabilir.

Sanayileşme sürecinde insanların tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişi ile kırsaldan kentlere doğru yoğun bir göç hareketi yaşanmıştır. Kentler, cezbedici yaşam merkezleri olmalarının yanı sıra, barındırdıkları yüksek nüfus, buna bağlı kirlilik, hareket sınırlılığı ve günlük yaşamın getirdiği stres sonucunda uygarlık hastalıkları denilen rahatsızlıkları da beraberinde barındırmaktadır (Druckhaus ve Münker, 1985, s. 8). Yoğun bir yerleşime maruz

kalan kentler insanların yaşayabilecekleri mekânlar olmaktan çıkıp yaşamak zorunda kaldığı mekânlar haline dönüşmüştür (Şimşek ve Korkut, 2009, s. 316).

Daha fazla serbest zamana sahip olan insanların kendilerine daha dar alanlar sunan şehirlerde yaşamaya başlaması, insanların doğada ve açık alanda yapılabilen rekreatif etkinliklere katılma isteğini arttırmıştır. Bunun yanı sıra, insanların serbest zamanlarını rekreatif açıdan kullanımı ister istemez belli bir seviyede açık alan etkinliklerini de içermektedir. Bu tür etkinlikler uygun rekreatif olanaklar sağlandığı takdirde insanlara mutluluk verir ve insanların eğlenmesini sağlar (Pigram ve Jenkins, 2006, s. 2, 14).

Açık alan etkinlikleri insanın çevreyi en az müdahale ile kontrol altında tuttuğu açık çevrede girilen etkinlikleri kapsamaktadır. Bu etkinlikler esnasında yapılan kontroller, çevreyi değiştirmeye yönelik olmaktan çok, açık alan rekreasyonu esnasında en çok ihtiyaç duyulan güvenliğin sağlanmasına yönelik olarak yapılır (Dougherty, 1998, s. 4–5).

Suya dayalı rekreasyon ise açık alan etkinlikleri arasında önemli bir yere sahiptir. Suya dayalı rekreasyon su içinde, üzerinde, altında veya etrafında, suya temas edilerek veya edilmeden yapılan rekreatif etkinlikler olarak kabul edilebilir (Pigram ve Jenkins, 1999, s. 61).

Suya dayalı rekreasyonun temel bileşeni olan su, hemen hemen her şekliyle (katı, sıvı, gaz) manzara içerisinde etkileyici bir özelliğe sahiptir. Estetik yönünün yanı sıra balık avlama, yüzme ve botçuluk gibi rekreatif etkinlikler için yüksek değere sahip bir bileşen olan su (Bell, 1997, s. 150), hem hareket alanı olarak sahip olduğu avantajlar hem de peyzaj değerine kattığı değer aracılığıyla daha fazla insanı kendisine çekmektedir. Su ve suya dayalı rekreasyon etkinlikleri bütün farklı çeşitleri ile insanları günlük yaşamın karmaşasından ve stresli ortamından uzaklaştırarak insanlara hem fiziksel ve psikolojik hem de bilişsel bir yenilenme ve tazelenme imkânı verebilmektedir (Tanrıvermiş, 2000, s. 81).

Suya dayalı rekreatif etkinliklerin sınıflandırılması hem bazı etkinliklerin diğer etkinliklere olan bağımlılıklarından hem de çeşitliliğin sürekli artmasından dolayı oldukça zordur. Literatürde suya dayalı rekreatif etkinliklerin sınıflandırmasına dair üzerinde mutabık kalınan bir sistem bulunmasa da bir yaklaşıma göre suya dayalı rekreatif etkinlikleri “suya bağımlı etkinlikler” ve “çoğunlukla su ile ilişkili etkinlikler” olarak iki guruba ayırmak mümkündür. Bir başka sınıflamaya göre ise suya dayalı rekreatif etkinlikler; su üstünde, su içinde ve altında yapılanlar olmak üzere üç grupta incelenebilir (Pigram ve Jenkins, 1999, s. 62).

Suya dayalı rekreasyona duyulan ihtiyacın sonucunda oluşan müşteri talebini karşılamak amacıyla suya dayalı rekreasyon işletmeleri müşterilerin mevcut talebini karşılayacak ve potansiyel müşterilerin hala farkında olmadıkları ihtiyaçlarını ortaya çıkaracak yeni ürünleri piyasaya sunmaktadırlar.

Bu çalışmanın amacı; suya dayalı rekreasyon kavramının incelenmesi ve Antalya ilinde suya dayalı rekreasyon alanında faaliyet gösteren işletmelerin profillerinin belirlenmesidir.

Bu çalışma, hem suya dayalı rekreasyonu bir bütün olarak incelemeye hem de bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin profillerini belirlemeye yönelik kapsamlı bir araştırma olması açısından önemlidir. Bugüne kadar çoğunlukla sadece bir su etkinliği dalına yönelik yürütülen araştırmalar daha çok katılımcıların profillerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bir bütün olarak suya dayalı rekreasyonu incelememiş olan bu çalışmalar ile bir genelleme yapılması mümkün olmamıştır. Bu tez çalışması her ne kadar Antalya ili kapsamında yapılmış olsa da, çalışma ile suya dayalı rekreasyon kavramı bir bütün halinde incelenmiş ve suya dayalı rekreasyon işletmelerinin genel bir görüntüsü ortaya konmuştur.

Bu çalışma suya dayalı rekreasyon alanına yönelik bir işletme kurma fikrine sahip kişiler için bir rehber özelliği taşımaktadır. Potansiyel girişimciler, bu çalışma içerisinde bu alanda faaliyet gösterecek bir işletme kurmaya yönelik olarak kuruluş aşamaları, kuruluş için gerekli yatırım tutarı, karşılaşılabilecek finansal ve bürokratik engeller, gerek duyulan insan kaynağı ve donanımına yönelik olarak önemli bilgileri bulabileceklerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SERBEST ZAMAN ve REKREASYON

1.1. Serbest Zaman

Serbest zaman, bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorluklardan veya bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği bir etkinlikle uğraştığı, özgürce istediği gibi kullanabildiği zamandır (Bakır, 1990, s. 10). Başka bir görüşe göre ise serbest zaman, işten arta kalan, özgürce, istediğimiz aktivite ile değerlendirebileceğimiz zaman olarak ifade edilebilir (Amman ve diğ., 2010, s. 1), iş disiplininin, uykunun ve diğer temel ihtiyaçların karşılanması ardından geriye kalan uygun zamandır ve serbest zamanın tanımı bireyin kendi takdirindedir (Baud-Bovy ve Lawson, 1998, s. 2). Serbest zaman bireyin hayatını kazanması ve biyolojik bakımını karşılamasından ayrılan zaman bölümünü ifade eder, bu durumda, seçim özgürlüğü bulunan bir süre bölümüdür (Mull ve diğ., 1997, s. 4).

Bu tanımlardan hareketle serbest zamanı bireyin temel ihtiyaçları ve bunları gidermek için harcadığı zamanın, çalışma ve bunun gerekleri için harcanan (ulaşım, yemek vb.) zamanın dışında kalan, kendi hür iradesiyle kendisi için harcayacağı zaman bölümü olarak tanımlamak mümkündür. Bütün tanımlamalar ışığında, birey serbest zaman içerisinde bireysel doyumunu olumlu bir şekilde etkilemek için mevcut kısıtlılıkları ve zamana bağımlılığı ortadan kaldırarak istediğini yapabilme özgürlüğüne sahiptir.

İnsanoğlu kayda geçmiş en eski medeniyet dönemlerinden itibaren bir miktar serbest zamana sahip olmuştur. Tarihi kaynaklar özellikle, varlıklı ve etkili sosyal sınıflara mensup insanların serbest zamanlarını doldurmak için yapılan sayısız rekreatif etkinlik yöntemlerini anlatmaktadır (Kraus, 1971, s. 3). Aristo, kendi döneminde insanların **scholē** (zamanı olanlar) ve **ascholia** (zamanı olmayanlar) olarak iki guruba ayrıldığını belirtmiştir. Scholē, aynı zamanda okuyan, okullu (school) tanımlaması ile paralellik göstermektedir. Ancak aristokrat olanların zamanı ve okuma olanağı bulunmaktaydı. Doğal olarak zamanı olmayanlar kölelerdi (ascholia), dolayısıyla bu insanlar için serbest zamanlarını özgürce değerlendirebilme ortada bulunmamaktaydı. Asiller ise (scholē) serbest zamanları olanlar ve hayattan çeşitli etkinliklere katılarak zevk alabilenlerdi (Ergen, 2004, s. 28).

Mull ve arkadaşları serbest zamanı nitel ve nicel olarak iki geniş kategoriye ayırmışlardır. Serbest zamanın nitel yönüne göre, serbest zaman bireyin biyolojik ve çalışma kısıtlılıklarından özgür olmasıdır. Nicel yönü ise serbest zamanı zamanın isteğe bağlı kullanımı olarak görür. Buna göre, insani işlevler üç ana guruba ayrılmıştır: Kişisel bakım, çalışma ve serbest zaman. Kişisel bakım yemek, uyumak ve ya kişisel bakım ve bedensel

işlevlerle meşgul olunan zaman dilimini; çalışma meslek eğitimi veya kazanç elde etmek için kullanılan zaman dilimini; serbest zaman kişisel ilgilere dönük etkinliklere katılım için kullanılan zaman dilimini ifade eder. Serbest zaman bireylere ideal olarak olumlu ve yapıcı bir rekreatif etkinliğe katılmak için seçme olanağı verir (Mull ve ark., 2005, s. 4).

Serbest zamana dair modern araştırmalar 1960’larda özellikle Birleşik Devletler Açık Alan Rekreatyonu Kaynaklarını Belirleme Komisyonu’nun (United States Outdoor Recreation Resources Review Commision: ORRRC) rekreatif etkinliklere katılım envanterini oluşturabilmek için geniş kapsamlı olarak yürüttüğü çalışmaları kapsamaktadır. Diğer batı ülkeleri de bu araştırmaları takip etmiş ve kendilerine uyarlamışlardır (Cushman ve diğ., 1996, s. 10).

Serbest zamanın kullanımı söz konusu olduğunda ise yenilenme, tazelenme gibi anlamlara gelen rekreatyon (recreation) serbest zamanın değerlendirilmesinin temelini oluşturmaktadır.

1.2. Rekreatyonun Tanımı

Araştırmacıların farklı şekillerde tanımladığı rekreatyon köken olarak Latince canlandırmak, taze hayat vermek, tazelemek anlamlarına gelen “recreatio” kelimesinden türemiştir (Kabaagaç ve Alova, 1995, s. 509). Terim dilimize, dinlenme, istirahat, toparlanma, eğlence ve serbest zaman etkinliği anlamına gelen İngilizce “recreation” kelimesinden geçmiştir. Sözlükte “recreation” kelimesinin fiil hali olan "recreate" kelimesi ise canlandırmak, dinlendirmek, eğlendirmek, yeniden yaratmak, hayat vermek ve eğlenmek anlamlarına gelmektedir (Özbalkan, 1999, s. 2516).

Rekreatyon terimi farklı araştırmacılar ve bilim adamları tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bazıları rekreatyonu bir etkinliğe gönüllü olarak katılan bireye hemen ve içsel bir tatmin sağlayan değerli, toplumsal açıdan kabul edilebilir serbest zaman deneyimi olarak tanımlarken (Hutchinson, 1949, s. 17); bazıları rekreatyonu geniş anlamda serbest zamanlarda meşgul olunan uğraşları kapsadığını, ancak bu uğraşların fazla mesai, ikinci iş, ev işleri ve evle ilgili olan birçok çeşitli zorunlu işleri kapsamadığını ifade etmektedirler (Baud-Bovy ve Lawson, 1998, s. 1). Diğer bazı tanımlar ise şu şekildedir: Rekreatyon, bireyin özgür zamanında zevk almak veya bazı fiziki, toplumsal ve duygusal davranışları kazanmak için yaptığı etkinlikler ya da deneyimlerdir (Kılbaş, 2001, s. 14). Rekreatyon katılımdan beklenen çıktılarının ve seçeneklerin bireye bırakıldığı bir serbest zaman deneyimidir (Mull ve diğ., 2005, s. 4). Rekreatyon; insanın eğlenme, dinlenme, kendini yenileme fonksiyonudur¹.

¹ www.mevzuat.adalet.gov.tr, 13.12.2010

Rekreasyonla ilgili yapılan tanımların ortak yönleri bir araya getirildiğinde rekreasyon, insanların serbest zamanlarında özgür iradeleri ile yalnız veya grupta zevk alarak yapabildikleri ve bunun sonucunda bedenlen ve ruhen bir tazelenme, yenilenme hissettikleri ve haz elde ettikleri etkinlikler toplamı olarak tanımlanabilir.

Diğer bir yazara göre yeniden tazelenme, yeniden biçimlenme, yeniden yaratma, yeniden güçlendirme, yeniden gençlik ve dinçlik kazandırma ile yeni bir ruh, akıl ve beden geliştirme anlamlarına da gelen rekreasyon, eğitim alanında yeni görülmekle birlikte, kökleri insanın akıl, duygu ve toplumsal durumlarında daha derin olarak ortaya çıkmaktadır (Kılbaş, 2001, s. 15).

Rekreasyon, doğrudan tatmin elde etmek veya rekreasyon aracılığıyla kişisel veya sosyal bazı değerleri gerçekleştirebilme amacıyla genellikle katılımcı tarafından gönüllü olarak seçilen, genellikle eğlenceli ve keyif veren; işte terfi etmek için eğitim alma gibi başka bir iş anlamı taşımayan, serbest zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilen etkinlikleri veya deneyimleri kapsar (Kraus, 1966, s. 7).

Bucher ve Bucher'e göre insanın öz benliğine uygun ve yapmaktan zevk aldığı toplumsal, kültürel ve sportif etkinliklere katılarak, günlük yaşamın sıkıcılığından kurtulması ve başka insanlarla etkileşerek toplumsal kişilik kazanması olarak açıklanan rekreasyon ayrıca özünde ödül niteliği taşıyan ancak kazanç amacı gütmeyen, doğası gereği toplum dışı da olmayan etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Kılbaş, 2001, s. 15).

Yukarıda yapılmış tanımlardan da anlaşılabilceği gibi rekreasyon serbest zaman diliminde bireyin özgür iradesiyle verdiği kararlar sonucu ortaya çıkan bir deneyim sürecidir. Ergen'e (2004, s. 22–23) göre ise; insanlar serbest zaman dilimlerini istedikleri gibi değerlendirebilme özgürlüğüne tamamen sahip değildirler. Ergen serbest zaman kullanımının çeşitli faktörler tarafından etkilendiğini ileri sürmektedir. Bireyin karar verme sürecini en çok etki altında tutan etken ise ekonomik etkendir. Birey serbest zamanını değerlendirmek için yaptığı planlama esnasında öncelikli olarak kendi bütçesini hesaba katmak durumundadır. Bunun dışında çocuklar da serbest zamanlarında yer almak istedikleri rekreatif etkinlikler konusunda anne-babalarına bağımlı kalma zorunluluğundadırlar. Ergen'e göre de serbest zaman ve rekreasyon tam olarak özgür iradeyle yönetilebilen bir süreç değildir. Bunun yanı sıra, yasadışı dövüşler, vandalizm veya diğer gençlik dönemine ait suç türleri genel olarak serbest zaman uğraşları olarak kabul edilmezler. Esasen bu tür uğraşlar da diğer uğraşlar gibi heyecan duyma isteği ile harekete geçerler ve diğerlerine meydan okurlar (McLean ve diğ., 2008, s. 124).

Rekreasyonun birçok araştırmacı tarafından kabul edilen en temel özellikleri şöyle sıralanabilir (Karaküçük, 2005, s. 69; Tezcan, 1982, s. 27; İbrahim ve Cordes, 2002, s. 243; Yılmaz, 2007, s. 15–17):

- Rekreatif etkinliklerin seçimi gönüllüdür,
- Özgürlük hissi verir,
- Etkinliklere devam ve iştirak etme zorunluluğu bulunmaz,
- Rekreasyon serbest zamanda yapılır,
- Her yaştan ve cinsiyetten insanlara etkinliklere katılma imkânı verir,
- Rekreatif etkinliklerde üstünlük bireyin kendisine bırakılmalıdır,
- Rekreatif etkinlikler her türlü açık veya kapalı alanlar ile her mevsim ve iklim şartlarında uygulanabilmelidir,
- Rekreasyon bir etkinliği gerektirir,
- Rekreasyon çok çeşitli etkinlikler içerir,
- Rekreasyon haz ve neşe sağlayan bir etkinliktir,
- Rekreasyon evrensel olarak uygulanmaktadır,
- Rekreasyon bireyin kendisini ifade edebilme ve yaratıcı olabilmesine imkân sağlayıcı etkinlikler içermelidir,
- Rekreasyonun her bireye göre bir amacı vardır,
- Rekreatif etkinliklerin katılımcıya bireysel ve toplumsal özellikler kazandırması beklenir,
- Rekreasyon toplumun geleneklerine, törelerine, ahlaki ve manevi değerlerine uygun olmalı ve sosyal değerler ile ters düşmemelidir,
- Rekreatif bir etkinlik yapılırken, ikinci veya daha fazla etkinliklere de ilgi duyma veya gerçekleştirme imkânı verir,
- Rekreatif etkinlikler rekreasyonistler tarafından üstlenilir,
- Rekreasyon eylemi planlı veya plansız, beceri sahibi bireylerle veya beceri sahibi olmayan bireylerle ya da organize veya organize olmamış mekânlarda yapılabilmektedir,
- Rekreasyon rekreatif etkinliklere katılma sonucu ortaya çıkan bir deneyimdir.

1.3. Rekreasyonun Faydaları ve Rekreasyon İhtiyacının Nedenleri

Rekreasyonun kişinin bedensel ve ruhsal yenilenmesindeki rolü nedeni ile insan hayatında önemli bir yeri vardır. Bu nedenle toplumu geleceğe taşıyacak olan gençlerin, bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı bireyler olabilmeleri için, mevcut rekreatif etkinlik ve eğilimlerinin belirlenmesi önemli bir konudur (Müderrişoğlu ve Uzun, 2004, s. 108).

Rekreasyon, hızlı kültürel/ toplumsal değişim içindeki toplumlarda gençlerin, okul dışındaki kişilik gelişimlerine ve okul dışı yaşam ile bütünleşmelerine yardımcı olur. Aksi halde çocukluktan yetişkinliğe geçerken genç kendisine uygun rolleri oynayamamaktan ve yetişkin dünyasında yerini alamamaktan dolayı sapkın davranışlar gösterebilir ve kural dışı grupların üyesi olarak toplumun dışına düşebilir. Rekreasyon davranışını kişiden kişiye farklılaştıran etkenlerden biri bireyin eğitim düzeyidir. Özellikle bireyin rekreasyona ilişkin eğitim almış olması önemli bir belirleyicidir (Kılbaş, 2004, s. 142).

Rekreatif etkinliklerin önemli bir kısmını çeşitli sporlar ve egzersiz oluşturur. Sağlık ve spor bilincine sahip insanlar için egzersiz ve hareket önemli araçlardır. Ancak bu bilinç genellikle otuz yaşından itibaren insanlarda oluşmaya başlamaktadır. “Kullan veya kaybet” anlamına gelen “Use it or Lose it” egzersiz ve hareketin anlamını daha da iyi açıklamaktadır. Egzersiz ve hareket ile yüklenme yapmayan bireyler motor becerilerini kaybederler (Hahn ve Hahn, 2006, s. 10).

Serbest zaman dilimi spor yapmak, sağlıklı olmak ve kültürel etkinliklere katılmak yoluyla “olumlu”; uyuşturucu bağımlılığı ve şiddet gibi çeşitli suçlara karışmak yoluyla ise “olumsuz” şekilde değerlendirilebilir. Rekreasyonun öğretilerinin olması ve şiddetin engellenmesindeki rolü gençlerin gelecekteki olumlu alışkanlıklara yönlendirilmesi açısından önem taşımaktadır (Mansuroğlu, 2002, s. 54).

Bireylerin serbest zaman alışkanlıklarının oluşmasında çocukluk devresinden başlayarak deneyimlediği yaşam süreci, ebeveynler ve diğer büyükler ile ilişkileri ve oyun oldukça etkilidir. Serbest zamanın değerlendirilmesinin temelinde canlıların varoluşundan bu yana bulunan oyun oynama eğilimi vardır (Mansuroğlu, 2002, s. 54). İnsan yaşamındaki en eski ve en önemli olgulardan biri olan oyun çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bir tanımda oyun, sonuç gözetilmeyen bilinçsiz davranışlar; diğer bir tanımda ise, isteyerek ve kurallı olarak belli bir zaman ve mekânda yapılan faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Ergün, 1980, s. 102). Friedrich Froebel ise rekreasyonun bir parçası olan oyunun insanın kendisini ifade etmesinin en üst düzeyi olduğunu aşağıdaki şekilde belirtmiştir (Torkildsen, 1999, s.17):

“Oyun insanoğlunun en saf ve en ruhani olduğu halidir. Kendi inisiyatifi ile doğru bir şekilde yorgunluk onu durdurana kadar oynayan çocuk, elbette ki dürüst, kararlı, kendisi ve başkalarının refahı için kendisini feda edebilecek bir insan olacaktır.”

Rekreasyona duyulan ihtiyacın nedenleri, rekreatif etkinliklerin bireysel ve toplumsal olarak sağladığı faydalardan ileri gelmektedir. Bireysel ve toplumsal açıdan rekreasyona duyulan ihtiyacın nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- **Fiziki sağlık gelişimi kazandırır:** İnsanın teknolojik imkânları kullanıp modern hayata geçmesiyle beraber hareket etme ihtiyacının da azaldığı görülmektedir. İnsanın bu az enerjiyle yaşayabiliyor olması bazı sağlık sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bu problemlere alternatif çözümler arasında birçok insanın rekreatif ihtiyaçlarına da cevap verebilecek çeşitlilikte ve özelliikte rekreatif anlamda beden eğitimi ve spor etkinlikleri bulunmaktadır (Karaküçük, 2005, s. 95). Amerikan Ulusal Spor ve Beden Eğitimi Derneği'nin 13 Mayıs 1998 tarihinde bir bildiri yayınlamıştır. Buna göre ilkokul çağındaki çocukların günde en azından 60 dakikalık bedensel etkinliklere katılması, bu etkinlikler içerisinde en az 10–15 beş dakikalık bir bölümün yüksek şiddette yüklenmeler şeklinde yapılması, etkinliklerin tek düze olmak yerine daha çok çeşitliliğe sahip olması gerektiği bildirilmiştir (Ergen, 2004, s. 227).
- **Ruh sağlığını korur ve sürdürülmesine katkı sağlar:** Sürekli aynı şeylerin tekrar edilmesi, çeşitli sürtüşmeler, aşırı kural uygulamaları, monotonluk gibi faktörler bireyin moral değerlerini alt üst eder. Bu durumlarda insanlar kendilerini değişik bir ortam içerisinde sokarak moral kazanmak isterler. Bu değişik ortam onlar için dinlenecek, eğlenecek, değişiklik yaratacak ve kendisini yenileyecek, böylece ruhsal tazeliklerini kazanacak rekreatif etkinliklerdir (Karaküçük, 2005, s. 95; İbrahim ve Cordes, 2002, s. 74–75).
- **İnsanı sosyalleştirir:** Daha çok grup olarak gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler, insanın sosyal ilişkiler kurmasında ve geliştirmesinde de büyük rol oynarlar. Ortak zevkleri ve uğraşı alanları olan insanlar, belirli rekreatif etkinliklerde bir araya gelerek sosyal ilişkiler kurarlar (Karaküçük, 2005, s. 95).
- **Bireysel beceri ve yeteneğin gelişmesini sağlar:** Herhangi bir etkinliğini rekreatif amaçlarla yapan bir birey bu etkinlik için beceri ve yeteneğinin ortaya çıkmasını, etkinliğe katılan yetenekli diğer bireylerle kültürel ve sosyal ilişkiler kurarak ve devamlı çalışarak sağlayabilmektedir. Birey uygun bedensel etkinliklere katılmakla bedenin sağlıklı büyümesine ve gelişmesine katkıda bulunabilir. Bu büyüme ve gelişim sadece kemik ve kas kütlesi açısından değil aynı zamanda kalp ve akciğerlerin de katılımı ile gerçekleşir (Cordes ve İbrahim, 2003, s. 38–39).
- **Çalışma başarısı ve iş verimini arttırır:** Rekreasyon, uygun etkinlik seçimi yapmak ve organize bir programa katılmak şartıyla iyi bir lider önderliğindeki bireyin iş verimini arttırmasını ve başarısına olumlu katkı sağlamaktadır (Karaküçük, 2005, s. 95).

- **İnsanı mutlu eder:** Maslow'un ihtiyaçlar teorisinde belirttiği gibi insanoğlu en temel ihtiyaçlarından başlayarak en üst düzeyde yer alan ihtiyaçlarını karşılamaya devam edebildiği sürece mutlu olacaktır. Rekreasyon insana bu fırsatı vererek mutlu olmasına hizmet eder (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 71–73).
- **Yaratıcı gücü geliştirir:** Rekreatif etkinliklere katılan insanlar, her yaş döneminde yaratıcılık gücünü ortaya çıkararak bu gücün geliştirilmesini sağlarlar (Karaküçük, 2005, s. 95).
- **Ekonomik hareketi geliştirir:** Birey serbest zamanlarını değerlendirirken seçeceği etkinlik çeşidiyle ekonomik işlevi olan bir üretim sağlayabilmektedir. Özellikle ticari rekreasyon işletmeciliği ve seçilen aktivitenin gerektirdiği malzeme, ekipman alımı ve cari giderler ciddi bir ekonomik değer oluşturur. Rekreasyon bütün uygulama çeşitleriyle ekonomik bir olayı oluşturmamaktadır. Ancak, geniş iş yatırımlarına yol açması ve çeşitli harcamalara neden olması rekreasyon olayına ekonomik bir kategori olarak bakılmasını da sağlamıştır. Rekreasyon birçok alanda önemli bir ticari hareketlilik sağlamak suretiyle hem gelir elde edilmesi hem de elde edilen gelirin harcanması için ekonomik ortam oluşturmaktadır (Karaküçük, 2005, s. 95, 231; Tezcan, 1982, s. 42).
- **Toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlar:** Herhangi bir rekreatif etkinlik türü esnasında toplumun her kesiminden insanlar bir arada bulunabilmektedir. Bu durum toplum hayatının niteliğini geliştirmekte ve toplumun moral değerlerini yükseltmektedir. Rekreatif etkinliklere katılım yoluyla oluşan guruplarda gerçekleşen toplumsallaşma içsel ve kalıcı olmaktadır (Karaküçük, 2005, s. 95).
- **Demokratik toplumun yaratılmasına imkân sağlar:** İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesinde ve toplumsal kurallara uyulmasında rekreatif etkinlikler önemlidir. Tezcan'a göre, rekreasyon eğitimi ile yetişkin eğitimi demokrasi eğitimini benimsemeleri açısından birbirlerine benzerler. Demokrasi öğretiminde kişilere bilgilerin aktarılmasından çok, demokrasinin ilkelerini kavratarak, onların kişiliklerinin özümlemiş bir parçası durumuna getirilmesi esas olduğundan, rekreatif etkinliklere katılım yoluyla gurup çalışması temelinde gençlerin demokratik düzen için yetiştirilmesi rekreasyon eğitiminin sağlayacağı çok önemli bir katkıdır (Kılbaş, 2004, s. 168–169).

1.4. Rekreasyonun Başlıca Fonksiyonları

Yapılan araştırmalar serbest zaman bilincine sahip birey ve toplumların bedensel, zihinsel ve duygusal sağlık yönünden, bu bilince sahip olmayan toplumlardan bütün bu yönlerden daha sağlıklı olduklarını ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra rekreasyon için ayrılan zaman dilimi, insanların kendilerini en iyi şekilde ve tam olarak ifade edebildikleri zaman dilimini oluşturur (McLean ve diğ., 2008, s. 130)

Rekreasyon fırsatlarından yoksun kalan bir kimse ile bu yönden iyi imkânları kullanma şansına sahip olan kimse arasında sağlık, çevreye ve kanunlara karşı tutum bakımından bazı farklar görülür. Her şeyden önemlisi rekreasyon hayatı değerlendiren ve ona anlam kazandıran bir ruhsal davranıştır. Bu bakımdan dünyanın her yerinde insanlar fiziksel, ruhsal ve toplumsal yapıları yönünden rekreasyona muhtaçtırlar. Rekreasyonun en önemli fonksiyonlarını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (Yılmaz, 2007, s. 18–19).

- Kişi ve toplum sağlığını düzeltir.
- Sportif etkinlikler ve açık alanda serbest hareket imkânı insanın bedensel sağlığını olumlu yönde geliştirir. Bireyin bedensel ve ruhsal hayatına yaptığı olumlu katkılar sonucu insan birçok sakatlığa ve hastalığa karşı daha dirençli hale gelir.
- Ruhsal sağlık açısından sorunlar teşkil edebilecek, çevre ve iş değişimi, özel hayatta yaşanan problemler sonucu ortaya çıkan ruhsal gerginlikleri giderir. İç huzuru sağlar.
- İyi düzenlenmiş rekreatif olanaklar insana, kişisel özelliklerini geliştirme konusunda destek olur. Kişinin suça yönelimini azaltır. Kişi ve toplumun hayat kalitesi yükselir.
- Entelektüel hayatı geliştirir.
- Rekreasyon yolu ile yeni fikirlerin teşvik edilmesi sağlanır; rekreasyon bir kimsenin gerçek varlığını bulmasına, hayat görüşünün genişlemesine, hayatın temel amacı üzerinde fikirlerinin aydınlığa kavuşmasına katkıda bulunur.
- Eğitime yardım eder.
- Oyunlar ve gezilerle aracılığıyla insanların tecrübe kazanması yeni şeyler öğrenmesi mümkün olur.
- Güzel sanatlarla ilgili rekreatif etkinlikler ve çeşitli sporlar aynı zamanda öğretici, düşündürücü ve geliştirici yönleri ile de önem taşırlar.
- Rekreatif etkinlikler insanı zaman tasarrufuna teşvik eder, çalışma verimliliğini artırır.
- Toplumsal hayatı düzenler.

- Rekreatif etkinlikler ile kişilerin ve gurupların bir araya gelmesi toplumsal ilişkileri geliştirir, dayanışma ve yardımlaşmayı sağlar.
- Serbest hareket ve düşünce imkânı, dayanışma ve yardımlaşma ile demokratik bir toplum yaratır.
- Çok yönlü bir rekreatif etkinlik diyebileceğimiz turizm yoluyla çeşitli ülke insanların birbirini tanıması ve anlaması mümkün olur.
- Uluslararası ilişkileri geliştirir, ülkeler arasında yakınlaşma ve dünya barışı için elverişli bir zemin hazırlar.

Bunların dışında McLean ve diğ. (2008, s. 169–191) halk rekreasyonun sosyal fonksiyonlarını şu başlıklar halinde sıralamışlardır:

- Yaşam kalitesini artırma fonksiyonu,
- Kişisel gelişime katkıda bulunma fonksiyonu,
- Toplumu yaşamak ve ziyaret etmek için daha cazip bir yer haline getirme fonksiyonu,
- Serbest zamanın anti sosyal kullanımını koruma fonksiyonu,
- Guruplar arası ve nesiller arası ilişkileri geliştirme fonksiyonu,
- Komşuluk ve toplum bağlarını kuvvetlendirme fonksiyonu,
- Ekonomik düzeni ve toplum istikrarını koruma fonksiyonu,
- Toplumun kültürel yaşamını zenginleştirme fonksiyonu,
- Sağlığı ve güvenliği geliştirme fonksiyonu.

1.5. Rekreasyonun Sınıflandırılması

Rekreatif etkinlikleri ve rekreatif davranışları sınıflandırmak için kullanılmış bazı sistemleri incelemeden rekreasyon kavramını tam olarak anlayabilmek ve rekreasyon konusu hakkında yapılan tartışmalara dahil olabilmek mümkün değildir. Ancak bu şekilde rekreasyon alanının dili oluşturularak alan içerisinde yapılan iletişimin ve anlaşılabilirliğin seviyesi artacaktır.

İnsanlar sahip oldukları serbest zamanlarını birçok farklı nedenlerle ve beklentilerle değerlendirmek üzere açık veya kapalı alanlarda, pasif veya aktif olarak, kentsel veya kırsal alanlarda rekreatif etkinliklere katılarak değerlendirmek istemektedir. Toplumun sınıfsal yapısıyla da ilişkili olarak farklı insan gurupları tarafından, çok çeşitli ve değişik rekreatif etkinlikler gerçekleştirilmektedir (Karaküçük, 2005, s. 58, 233). İnsanlar kendi hayal

güçlerinin genişliğine, rekreatif etkinliklere katılmaya güdüleyen veya katılımı kısıtlayan değişkenlerin durumuna göre çok farklı rekreatif etkinlikler geliştirebilirler.

Rekreatif etkinlikler için, etkinliklerin yukarıda da belirtilen birçok farklı yönü ele alınarak çok farklı sınıflandırma sistemleri oluşturulabilir. Mekâna, zamana, eylem çeşidine, yapılış şekline göre; bireysel, bedensel, zihinsel, tedavi edici, amaçlarına göre sınıflandırma yapılabilir. Her rekreatif etkinliğin gurubu bireyin bu etkinlikten beklentisine ve katılım biçimine göre değişir. Bu etkinlikler amaçlarına ve işlevlerine bağlı olarak da sınıflandırılarak dinlenme, kültürel, toplumsal ilişkiler kurmak, sportif, turizm ve sanatsal amaçlı yapıyor olabilirler (Mull ve diğ., 2005, s. 4-5).

Günümüzde kabul gören sınıflamalara geçmeden önce, geçmişten günümüze kadar Mason ve Mitchell, Roger Caillois ve Richard Kraus gibi bilim insanlarının şekil yönünden yapmış oldukları rekreasyon ve serbest zaman etkinlikleri sınıflandırmalarını incelemek faydalı olacaktır.

Mason ve Mitchell rekreatif etkinlikleri “motorik, duyuşsal ve zihinsel” olmak üzere üç ana guruba; Meyer ve Brightbill, güzel sanatlar ve el işleri, dans etme, gösteri sanatları, edebi etkinlikler, müzik, doğa etkinlikleri, sosyal etkinlikler, spor ve oyunlar guruplarına; Roger Caillois, yarışma, şans, taklit ve baş dönmesi guruplarına (alkol ve uyuşturucu); Carlson, Deppe ve Maclean güzel sanatlar ve el işleri, dans etme, tiyatro, zihinsel, dilsel, edebi etkinlikler, müzik, açık alan rekreasyonu, toplumsal rekreasyon, spor ve oyunlar, hobiler, hizmet etkinlikleri guruplarına göre sınıflandırmışlardır. Overs, Taylor ve Adkins ise yapılmış en kapsamlı sınıflamayı gerçekleştirerek 999 farklı etkinliği sınıflamaya dâhil etmiştir. Öncelikle dokuz gurup oluşturmuşlar ve her gurubu onarlı sınıflamaya tabi tutmuşlardır. Örneğin oyunlar başlığı altında hedef ve beceri oyunları gurubunu, bu gurubun içerisinde ise on farklı etkinliği sınıflamaya sokmuşlardır. Bu sınıflandırmanın üstün diğer bir yönü ise yeni etkinlik türleri geliştikçe sınıflamaya sokabilecek değişkenliğe ve esnekliğe sahip olmasıdır. Bu nedenle ilk versiyondan sonra birçok yeni etkinlik sınıflamaya dâhil edilmiştir. Richard Kraus popüler sporları (seyirci/katılımcı), açık alan etkinliklerini (balık yakalama, kampçılık vb.), seyahat ve turizmi, ticari eğlence ve kültürel etkinliklerin farklı şekillerini, yerel birliklerin ve alışveriş merkezlerinin etrafında gerçekleşen farklı rekreasyon türlerini, kumarı, televizyonu, teknoloji tabanlı etkinlikleri ve farklı hobileri ayrı guruplar altında sınıflamıştır. ABD’de 1983 yılında rekreatif hizmetlerin daha iyi planlaması yapılan bir pazar araştırmasına göre rekreatif etkinlikler aktif sporlar, gönüllü etkinlikleri, ev merkezli etkinlikler ve sosyal etkinlikler gurupları altında sınıflandırmıştır. Loesch ve Wheeler İki Kutuplu Sınıflama isiminde bir sistem oluşturmuşlardır. Bireysel-gurupla, zihinsel-zihinsel olmayan, rekabetçi-

rekabetçi olmayan, bedensel-bedensel olmayan, ucuz-pahalı vb. 12 gurup bu sınıflamada yer almaktadır².

Günümüzde rekreasyon farklı bakış açıları ve yöntemlerle sınıflandırılmaktadır. Buna göre rekreasyonu, eylem çeşidine, mekânsal sınıflamaya, çeşitli ölçülere, yerel sınıflamaya ve rekreasyonun özel işlevlerine göre sınıflandırmak mümkündür. Bu tez çalışmasında konunun suya dayalı rekreasyon işletmeciliği olması nedeniyle rekreasyon sadece mekânsal sınıflamaya göre incelenecektir.

Mekânsal sınıflama rekreatif etkinliğin ne tür bir mekânda yapıldığı ön planda tutularak yapılan sınıflamadır. Sınıflama rekreatif etkinliğin nerede yapılacağına verilen cevap ile ilişkilidir (Gölde mi, denizde mi; sahilde mi, evde mi; ormanda mı yoksa spor salonunda mı yoksa tiyatro sahnesinde mi?). Etkinliğin mekânsal sınıflandırması bu sorulara verilen cevaba göre değişebilir. Bu sorulara verilen cevaplar iki alt grupta toplandığında kapalı alan rekreasyonu (indoor recreation) ve açık alan rekreasyonu (outdoor recreation) sınıflamasına ulaşılır (Mieczkowski, 1990, s. 18).

Kapalı alan rekreasyonu; insan eliyle oluşturulmuş, doğal olmayan ve genellikle bir çatı altında suni ortamlarda uygulanabilen rekreatif etkinliklerdir. Kış akşamları yüzmek için kapalı ve ısıtılmalı bir yüzme havuzuna; tenis, basketbol, voleybol oynamak için ise bir spor salona ihtiyaç duyulur. Bu sınıflamaya dâhil olan bazı rekreatif etkinlikler şunlardır (Mirzeoğlu, 2003, s. 241–242):

- Kongre, kutlama gibi etkinliklere katılma,
- Kapalı alanlarda sağlıklı yaşam etkinliklerine katılma,
- Kapalı alanlarda rekreatif spor etkinliklerine katılma,
- Ev içerisinde televizyon izlemek, radyo dinlemek, resim yapmak, spor yapmak,
- Kapalı alanlarda gerçekleşen her türlü sportif, sanatsal ve kültürel etkinliklere aktif veya pasif katılım göstermek.

Açık alan rekreasyonu; yaşam yerlerinden uzak çoğunluğu doğal olan veya bu amaçlarla yapılandırılmış alanlarda gerçekleşen etkinlikleri kapsar. Türkçe karşılığıyla açık alan veya outdoor esasen bireyin “her şeyden uzak” olma hissini kendisinde gerçekleştirebildiği bütün yerleri tamamen kapsayan bir terimdir. Şehirde doğup büyümüş birisi için evinden birkaç adım uzaklıktaki bir çiftlik olabilirken, başka birisi için şehir sınırları içerisinde oluşturulmuş parklar ve şehir ormanları insana ıssızlık ve sessizlik hissini yaşatabilmektedir (Bell, 2001, s. 1).

Bu özelliği ile açık alan etkinlikleri insanın çevreyi en az müdahale ile kontrol altında tuttuğu açık çevrede girilen etkinlikleri kapsar. Bu etkinlikler esnasında yapılan kontroller,

² www.hhs.csus.edu, 09.02.2011

çevreyi değiştirmeye yönelik olmaktan çok açık alan rekreasyonu esnasında en çok ihtiyaç duyulan güvenliğin sağlanmasına yönelik olarak yapılır (Dougherty, 1998, s. 4-5). Bunların dışında açık alan rekreasyonu katılımcıların tamamen kendi istekleriyle gönüllü olarak serbest zamanlarında katıldıkları, katılımcılar ve doğanın bileşenleri arasında düzenlenen etkinlikler olduğu için açık alan rekreasyonu hem bedensel becerileri hem de çevre eğitimi kapsayan programlardan oluşur (Edginton ve diğ., 2005, s. 341). İnsanların serbest zamanlarını rekreatif açıdan kullanımı ister istemez belli bir seviyede açık alan etkinliklerini de içermektedir. Bu tür etkinlikler uygun rekreatif olanaklar sağlandığı takdirde insanlara mutluluk verir ve insanların eğlenmesini sağlar (Pigram ve Jenkins, 2006, s. 2, 14). Açık alan rekreatif etkinliklere katılan bireyler pozitif faydalar elde ederek kısa ve uzun dönemde çevre ile olan ilişkilerinde, stresin azaltılmasında ve bireysel yeterliliklerini arttırmada olumlu gelişmeler gösterirler (Plummer, 2008, s. 127).

Doğada yapılan etkinlikler insanın var oluşundan itibaren insan yaşamının bir parçası olagelmıştır. Bu etkinlikler önceleri beslenme ve güvenlik gereksinimlerinin karşılanabilmesi, böylelikle hayatta kalmak için yapılması gereken, zorunlu etkinlikler olmuştur. Toplayıcılık, avcılık geçmişte yaşamsal gereklilikleri yerine getirirken günümüzde de önemli açık alan etkinlikleri olarak devam etmektedir. Ancak, rekreasyon ve serbest zaman gibi kavramların güçlenebilmesi ve yayılabilmesi için uygarlığın ekonomik ve kültürel açıdan gelişmiş bir seviyeye ulaşması gerekmektedir. Özellikle İngiltere’de 18. ve 19. YY.larda ortaya çıkan tarım ve sanayi devrimi, varlıklı toprak sahiplerinin ve sanayicilerinin avcılık, atıcılık ve balık avlama gibi açık alan sporlarına girişebilmeleri için yeterli ödeme gücüne ulaşmalarını sağlamıştır (Bell, 2001, s. 2).

Yaşanan endüstriyel gelişmeler kırsaldan kente doğru olan bir göç hareketi yaratmış ve kentlerin birçok yönden değişimine neden olmuştur. Sosyal, ekonomik ve teknolojik yaşamda meydana gelen değişimler rekreasyon ve serbest zaman alışkanlıklarının ortaya çıkışını tetiklemiştir (Pigram ve Jenkins, 2006, s. 17). Giderek artan nüfusun, yoğunlaşan kent ortamında ortaya çıkardığı bunalımlar, teknolojinin neden olduğu ruhsal yorgunluklar ve aşırı çevresel kirlenme ile gün geçtikçe azalan insan-doğa ilişkisi açık alan ihtiyacının artmasına neden olmaktadır. Diğer yandan, insanların gelir düzeylerinin yükselmesi, serbest zamanın artması ve toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi gibi etkenler de, bireylerin rekreatif eylemlere yönelmesine ivme kazandırmaktadır (Pak ve diğ., 2009, s. 24).

Kentler, cezp edici yaşam merkezleri olmalarının yanı sıra barındırdıkları yüksek nüfus, buna bağlı kirlilik, hareket sınırlılığı ve günlük yaşamın getirdiği stres sonucunda uygarlık hastalıkları denilen rahatsızlıkları da barındırmaktadır (Druckhaus ve Münker, 1985, s. 8). Yoğun bir yerleşime maruz kalan kentsel alanlar insanların yaşayabilecekleri mekânlar

olmaktan çıkıp yaşamak zorunda kaldığı mekânlar haline dönüşmüştür (Şimşek ve Korkut, 2009, s. 316). Bu nedenle özellikle kentli nüfus kalabalık ve kirli kentlerden kaçmaya ve açık alanda yapılan rekreatif etkinliklere katılmaya yönelmiştir. Böylece bu tip etkinliklerin bilinirliği ve çeşitliliği artış göstermiştir (Pigram ve Jenkins, 2006, s. 15). 1950 ve 1960’lardan itibaren sıradan insanların da kendi özel ulaşım olanaklarına sahip olmaları ve yeni yolların, özellikle otobanların açılması, önceleri uzak olan alanlara insanların otomobilleri veya kamyonları ile avcılık yapmaya, balık avlamaya veya doğa yürüyüşü yapmaya kolaylıkla ulaşabilmelerini sağlamıştır. Kampçılık ise bütün açık alan etkinlikleri ve doğa sporları içerisinde her zaman destekleyici ve her hangi bir yerde konaklamanın en ucuz yolu olarak kalmıştır ve popüleritesini korumaya devam etmektedir (Bell, 2001, s.2).

Açık alan etkinlikleri kentlerde doğmuş, zaman içerisinde kentlerin daha kalabalık yerleşim merkezleri haline gelmesi nedeniyle zaman içerisinde yaşanan değişimlerden etkilenecek kent dışında ve rekreatif etkinliklere daha fazla doğal kaynak sağlayabilen geniş açık alanlar tercih edilmiştir. Açık alan etkinlikleri doğaları gereği geniş ve insan elinin güvenlik önlemleri haricinde doğaya müdahalesinin çok sınırlı olduğu doğal kaynaklarda düzenlenir (Başar, 2006, s. 17).

İnsanlar açık alan etkinliklerine çok farklı amaçlarla katılırlar da en önde gelenleri eğlence, rahatlama, sağlık, egzersiz ve aile ile birlikte zaman geçirme isteğidir. ABD’de yapılan bir araştırma ile insanların en çok hangi amaçlarla bu tür etkinliklere katıldıklarını belirlemeye yönelik bir çalışmanın sonuçları Ardahan ve Yerlisu Lapa’nın 2011 yılında yayınladıkları benzer bir çalışmanın sonuçları ile karşılaştırılmalı olarak Tablo 1.1’de verilmiştir (Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 188; Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2011, s. 1334).

Tablo 1.1. Açık Alan Etkinliklerine Katılım Amaçları

Cordes ve İbrahim		Ardahan ve Lapa	
Amaç	%	Amaç	$\bar{X}$
Eğlence	83	Doğa ile bütünleşme	4,49
Rahatlama	80	Sağlığını olumlu yönde etkileme	4,44
Sağlık ve egzersiz	79	İlgi alanı olması, bana hitap etmesi	4,41
Aile ile beraber zaman geçirmek	74	Sıkıntıdan kurtulmak, stres atma	4,06
Doğa ile bütünleşmek	73	Monotonluktan kurtulma	4,02
Stres azaltmak	73	Rahatlama	3,97
Çocuklara doğru değerleri öğretmek	64	İş verimini arttırma	3,68
Arkadaşlar ile beraber olmak	63	Arkadaşlarımla beraber olma isteği	3,67
Heyecan	59	Yeni beceriler edinme ve kullanma	3,48
Yeni beceriler kazanmak	53	Yeni bir çevreye girme	3,44
Yalnız kalmak	39	Çevremdekilerin etkisi	3,05
Yarışma	26	Aileme iyi örnek olma	3,03

Kaynak: Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 188; Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2011, 1334

$\bar{X}$: (5= Kesinlikle Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 3= Kısmen Katılıyorum, 2= Katılmıyorum, 1-Kesinlikle Katılmıyorum)

Queensland Outdoor Federation ise açık alan rekreasyonun aktif ve pasif olarak yapılabilmesinin yanı sıra şu özellikleri olması gerektiğini savunmaktadır (Queensland Outdoor Recreation Federation, 2008, s. 2–3):

- İnşa edilmiş tesislere veya altyapıya gerek duymaksızın yapılabilirler,
- Geniş arazi, su ve/veya hava ortamlarına ihtiyaç duyulabilir,
- Çoğunlukla düzenlenmemiş doğal manzaralı açık alanlar gerektirebilir,
- Eğitim sürecinin temeli olarak hizmet edebilir,
- Düzenlenmiş yarışmalar içermez.

Açık alan etkinlikleri hiçbir tesis ve altyapıya gerek duymaksızın yapılabilmelerine rağmen, düzenlenecek etkinliklerin çevreye olan etkilerini kontrol edebilmek amacıyla tesislerden, alan düzenlemesinden ve altyapıdan faydalanılabilir.

Son yirmi yıl içerisinde açık alan rekreasyonunun bütün çeşitlerine katılan bireylerin sayısında çok büyük bir artış yaşanmış ve özellikle de suya dayalı rekreatif etkinliklere olan ilgi daha da hızlı artmıştır (Tuite ve diğ., 1984, s. 41).

Açık alan rekreasyonu etkinliklerinin çok çeşitli olması, bu etkinliklerin bir sınıflandırmaya tabi tutarak incelenmesi gerektirmektedir. Tablo 1.2’de verildiği gibi; açık alan etkinliklerini temel olarak aşağıdaki şekilde sınıflamak mümkündür (İbrahim ve Cordes, 2002, s. 361; Plummer, 2009, s. 140–142);

- Karada yapılan rekreatif etkinlikler,
- Su ortamında yapılan rekreatif etkinlikler,
- Havada yapılan rekreatif etkinlikler,
- Kar ve buz üzerinde yapılan rekreatif etkinlikler.
- Birden fazla ortamda yapılanlar: Ancak bazı etkinliklerin birden fazla sınıflamaya tabi olması doğal karşılanmalı, bu tür etkinlikler birden fazla ortamda yapılabilen rekreatif etkinlikler grubunda değerlendirilmelidir. Örneğin; koşu karada yapılabilen bir etkinlik; ancak koşuyu da içeren triatlon birden fazla ortamda yapılabilen rekreatif etkinlikler arasındadır. Daha uç bir örnek ise atlama sporu için geçerlidir. Atlama sporu karada başlar, havada devam eder ve su ortamında sona erer. Bu nedenle, bu sınıflamaya birden fazla ortamda yapılabilen rekreatif etkinlikleri de kapsayacak bir grup daha eklemek uygun olacaktır.

Tablo 1.2. Açık Alan Rekreatyon Çeşitlerine Örnekler

Karada Yapılanlar			
Doğa yürüyüşü Kanyon gezintisi Dağ bisikleti Dağcılık Kaya tırmanışı Geleneksel yaşamı inceleme	Ağaç tırmanışı Macera parkları Kuş gözlemi Kampçılık Piknik Mağaracılık İzcilik	Safari Arazi taşıtı ile gezinti Avcılık Orienteering Bahçe işleri Çim kayağı Ata binme	Açık hava müzelerini ziyaret Atıcılık Kaykay Paten Doğa incelemesi
Suda Yapılanlar			
Yüzme Paletli yüzme Yelken Kürek Uçurtma sörfü	Rafting Kano Yatçılık Rüzgâr Sörfü Sürat botları	Balık avlama Wakeboard Su kayağı Dalga sörfü Beden sörfü	Sualtı ragbisi Scuba Şnorkel Muz, şişme lastik vb. binme
Havada Yapılanlar			
Paraşüt Balonla gezme	Yamaç paraşütü Model uçak	Sky diving Uçurtma uçurma	Yelken Kanat
Kar ve Buz Üzerinde Yapılanlar			
Kayak Rüzgâr sörfü Kızak	Kar rafting Buz tırmanışı Kar motoru ile gezinti	Snowboard Uçurtma sörfü	Buz pateni Buz hokeyi
Birden Fazla Ortamda Yapılanlar			
Atlama	Triatlon	Fotoğrafçılık	Biatlon

Kaynak: Ibrahim ve Cordes, 2002, s. 361; Plummer, 2009, s. 140–142

İKİNCİ BÖLÜM

SUYA DAYALI REKREASYON

2. 1. Su

Su kimyasal açıdan bakıldığında oksijen ve hidrojen moleküllerinin birleşimidir. Kokusuz, tatsız, saydam ve maviye çalan bir renge sahiptir (Ahrendt, 2007, s. 13). Su insanın varlığını çok yönlü şekilde etkilemektedir. İnsan vücudunun esas bileşeni olan su (bedenimizin %60–70) varlığımızın temelini oluşturur Dahası bireyin anne karnında embriyo olarak ortaya çıkışından doğumuna kadar geçen süre de amnios suyu adındaki merkezde geçmektedir (Hahn ve Hahn, 2006, s. 11; Wilke, 2007, s. 10). Dünya yüzeyinin dörtte üçünün su ile kaplı olması nedeniyle dünyaya uzaydan bakıldığında mavi görülür ve bu nedenle de dünya “mavi gezegen” olarak adlandırılır (Hahn ve Hahn, 2007, s. 8). İnsanoğlu varlığının başlangıcından itibaren uygarlıklarını su kenarlarında kurmuş ve yaşamış; sudan içme, temizlik, tarım, beslenme ve taşıma amacıyla faydalanmıştır. Daha sonraları insanoğlu sudan elektrik enerjisi üretmeyi de öğrenmiştir (Özsavaş, 2005, s. 1).

İnsanlar gün geçtikçe suyun sağlığa kavuşmak veya sağlıklı kalmak için uygun bir hareket alanı olduğunu keşfetmektedir. Suyun statik kaldırma kuvveti omurgayı ve eklemleri vücut ağırlığından serbest bırakır ve bundan dolayı kolların, bacakların, gövdenin hatta başın her yönde hareket edebilmesi için hareket serbestliği yaratır (Schwark, 2010, s. 1). Johann Wolfgang von Goethe suyu şu şekilde tasvir etmiştir; “su suyu tanıyanlar ve suya nasıl davranacağını bilenler için çok arkadaş canlısı bir elementtir” (Hahn ve Hahn, 2007, s. 9).

Su, canlılar için sahip olduğu hayati önemin yanında oyun ve egzersiz olarak da hem ekonomik hem de sosyal bir değer ifade eder. Suda yapılan egzersizlerin karada yapılan egzersilere göre üstünlüklerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz (Moreno, 1996, s. 30–34; Case, 1997, s. 5–10):

- Karada maruz kalınan yer çekimi kuvveti nedeniyle egzersiz esnasında sakatlanma riski daha fazladır. Ancak suda suyun kaldırma kuvvetinin yardımıyla sakatlık riski oldukça azdır.
- Kara çalışmalarında kas gurupları çiftli guruplar (agonist-antagonist) halinde çalışır. Ancak dikkat edilmez ise yer çekimine karşı yapılan hareketler esnasında sadece tek yönlü çalışma gerçekleşir. Suda ise bu durum çok boyutlu basınç nedeniyle doğal olarak dengelenir ve kaslar etkili bir şekilde çalışır.

- Sudaki birçok egzersiz çocuklar veya yetişkinler, erkekler veya kadınlar, kilolu veya zayıf, engelli, sportif sakatlığa sahip bireyler ile diyabet hastaları için uygun olup bütün aileye hitap eder.
- Sportif yaralanmaları olan bireyler için spor tıbbi uzmanları tarafından uzun zamandır tedavi amaçlı uygulanmaktadır.
- Karada ve suda yapılan bir kuvvet antrenmanının etkisi karşılaştırıldığında suda yapılan egzersizin kas kuvveti üzerine etkisi karadakinin göre dört ila on iki kat daha hızlı gerçekleşir.
- Yumuşak dokular, eklemler ve kaslar üzerinde daha az baskı yaratır.
- Su çalışmaları denge ve koordinasyon becerisinin gelişmesine katkıda bulunarak diğer etkinliklerdeki becerilerin de kolayca geliştirilmesine katkıda bulunur.
- Sudaki egzersizlerde bütün kas grupları harekete katılır.
- Sudaki egzersiz esnasında kalp atım hızı karadakinin göre kişinin antrenman seviyesine ve yorgunluğa bağlı olarak dakikada on atıma kadar daha azdır. Ancak kalp, sıg sularda bile atım başına %10 ila %20 daha fazla kan pompalar.
- Su havaya göre bin kat daha yoğun bir elementtir. Bu nedenle su bir duvar kadar serttir.

Su kıyıları insan sağlığı üzerinde bıraktığı olumlu etkileri nedeniyle en sevilen ve aranan rekreasyon alanlarının temelini oluşturur (Tanrıvermiş, 2000, s. 81). Batılı milletlerde su çalışma şevkini dengelemek, şifa özellikleri ve tıbbi faydaları ile ilişkilendirilmiştir. Bu ilişki insanların ırmak, nehir veya göl kenarlarında piknik yapması; göl, termal veya deniz bölgelerine kısa seyahatler gerçekleştirmesi; sahillerde tatil yapması; tatlı veya tuzlu sularda suya girmesi ile de açıkça anlaşılmaktadır (Jennings, 2007, s. 2).

Su, hemen hemen her şekliyle (katı, sıvı, gaz) manzara içerisinde etkileyici bir özelliğe sahiptir. Estetik yönünün yanı sıra balık avlama, yüzme ve botçuluk gibi rekreatif etkinlikler için yüksek değerde bir bileşendir (Bell, 1997, s. 150). Ayrıca suyun varlığı rekreatif veya turistik tesislere ek bir boyut yaratarak manzaranın kalitesini ve etkinliklerin çekiciliğini artırır ve turistlerin yaşadıkları deneyimlerinden elde edecekleri hazzın artmasına katkıda bulunur. Su kaynakları açısından zengin olan bir çevre, özellikle turizm için estetik açıdan memnuniyet verir. Su, suya dayalı rekreatif etkinlikler ve turizm alanında, içme, temizlik, serinleme, sulama için gereklidir (Pigram ve Jenkins, 2006, s. 240).

2.2. Suya Dayalı Rekreasyon

Son yıllarda kitle turizmine dâhil olmak istemeyen ve tatillerini aktif olarak geçirmek isteyenlerin açık alan etkinliklerine ve suya dayalı rekreatif etkinliklere olan talepleri, rekreatif ürünlerin çeşitlendirilmesi için oldukça önemlidir. Ülkemiz sahip olduğu zengin iç su kaynakları ve uzun sahil bandı ile bu tür etkinliklere ev sahipliği yapabilecek yeterli altyapıya sahiptir. Özellikle genç nüfusun tatillerinde daha hareketli olmak istemeleri rüzgâr sörfü (windsurf), uçurtma sörfü (kitesurf), dalış, rafting, kano gibi suya dayalı rekreatif etkinliklere olan ilgiyi oldukça arttırmıştır.

Su içinde, üzerinde, altında veya etrafında, suya temas edilerek veya edilmeden yapılan rekreatif etkinliklere suya dayalı rekreatif etkinlikler denilebilir (Pigram ve Jenkins, 1999, s. 62).

Su içinde veya etrafında yapılan rekreatif etkinlikler birçok ülkede çok popüler etkinlikler arasındadır. Suyun varlığı açık alan rekreasyonunun var oluşu için hem etkinliğin merkezi olmak anlamında hem de rekreasyon tasarımının çekiciliğini arttırmak anlamında temel bir gereksinimdir. Su, rekreasyon deneyimlerinin çeşitlendirilmesini sağlar. Bu çeşitliliğin içerisinde bazıları suyun doğrudan kullanımını gerektirirken (bedensel temas sağlayarak veya sağlamadan), bazıları için ise sadece pasif anlamda zevk alma ve rekreasyon alanının manzara kalitesine değer kazandırmak için gereklidir. Suya dayalı rekreasyonun daha aktif çeşitleri olan botçuluk (yelken, sürat tekneleri, deniz motosikleti, kürek, kano), balık avlamanın farklı şekilleri ve yüzme (sualtı dalışı, su kayağı ve sörf) yaygınlaşmıştır. Bazıları doğrudan deniz suları ile ilişkili iken bazıları daha çok ırmak ve baraj gibi diğer iç su kaynaklarında yapılmaktadır. Son otuz yılda bütün suya dayalı rekreatif etkinliklere katılım fark edilir bir şekilde artış göstermiştir (Pigram ve Jenkins, 2006, s. 238–239; Bell, 1997, s. 150–160). İsviçre’de açılan spor kurslarında insanların tercihlerinin buz pateni, kano, atlama ve sualtı sporlarına kaydığı bu durumu desteklemektedir (Karaküçük, 1997, s. 373).

Bütün dünyada devamlı büyüme halinde olan bir faaliyet alanı olan suya dayalı rekreasyon zaman, seyahat ve harcama ile birlikte yüksek bir sosyal değer göstermektedir. Bu durumu en çok destekleyen unsurlar ise bot endüstrisinin gelişmesi ve suya dayalı yeni rekreatif etkinliklerin ortaya çıkmasıdır (Tanrıvermiş, 2000, s. 81).

Su birçok boyutuyla rekreatif bir değer taşısa da suyun rekreatif amaçlı kullanımında karşılaşılan bazı problemler bulunmaktadır. Bunlardan ilki bütün su kaynaklarının her türlü su etkinliğine uygun olmayışıdır. Bu konu en azından iki yönüyle tartışılmalıdır (Pigram ve Jenkins, 2006, s. 238–239):

1. Problemin ilk yönü suyun şekli ile ilgilidir ve bazı etkinlikler için bu temel koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Dalga sörfü için suyun dalgalı olması gerekirken, akarsular rafting ve akarsu kanosu için, sakın sular ise su kayağı, yelken ve kürek için uygun su kaynaklarıdır. Su tabanının yapısı ile su kenarının/sahilin şekli de suyun kalitesi, devamlılığı ve mevsimsel dağılımı kadar önemlidir. Bu özelliklerinin yanı sıra özellikle bot meraklıları için suya ulaşım yolları, botlar için indirme/yükleme rampaları, su seviyesinde yaşanabilecek yükselmeler veya kurak dönemlerde azalma sonucunda su kaynağının kuruması gibi durumlar da önem taşımaktadır.

2. Problemin ikinci yönü ise; suyun kalitesinin ve taşıdığı özelliklerinin (berraklık, temizlik, ısı vb.) farklı rekreatif etkinliklerin yapılabilirliği için uygun olup olmadığı ile ilgilidir. Su kalitesi ve su özelliğinin mükemmel standartlar yerine en az taşınması gereken özellikler üzerinde uzlaşma sağlanmaktadır. Bazı suya dayalı rekreatif etkinlikler için az miktardaki bir kirlilik etkinliğin ne olduğuna ve kirleten bileşenlerin ne olduğuna bağlı olarak hoş görülebilir.

Ülkemizde suyun rekreasyon amaçlı kullanımı için taşınması gereken özellikler Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'nde (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 31.12.2004/ 25687) belirtilmiştir. Bu yönetmelikte deniz ve kıyı suları kullanım amaçlarına göre; su ürünleri üretimi, rekreasyon, ticari, endüstriyel ve diğer kullanımlar olmak üzere beş guruba ayrılmıştır. Suyun rekreasyon amaçlı kullanımının kapsamı "Bu sınıfta plaj olarak kullanılan kıyı suları ile temas gerektirmesine bakılmaksızın sportif amaçlı kullanılan deniz suları ve estetik mülahazalar için gerekli deniz suyu kalitesi belirlenmektedir" olarak açıklanmıştır. Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan suların korunması ile ilgili esaslar aşağıda belirtilmiştir.

Madde 5 — Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan suların korunması ve kirlenmesinin önlenmesinde aşağıdaki esaslara uyulur:

- a) Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan su ortamlarına her türlü atık suyun deşarj edilmesi yasaktır. Bu su ortamlarını besleyen akarsu ve kuru derelere söz konusu su ortamlarının kalitesini değiştirecek şekilde atık su deşarjına izin verilmez.
- b) Her türlü katı atık ve artıklar yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan su ortamlarına atılmaz ve atılmasına izin verilmez.
- c) Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan su ortamlarına atık su arıtım tesislerinden yapılacak deşarjlar, söz konusu su ortamlarını olumsuz yönde etkilemeyecek şekilde yapılır.

d) 31.12.2004 tarihli ve 25687 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği içinde yer alan denizlerin kirletilmesinin önlenmesi ile ilgili hükümler geçerlidir.

Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan suların kalite kriterleri

Madde 6 — Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan sularda aranacak fiziksel, kimyasal ve mikrobiyolojik parametreler EK-1’deki tabloda verilmiştir. Yüzme ve rekreasyon amacıyla kullanılan suların bu parametrelerde belirtilen sınır değerlere uygun olması sağlanır.

2.3. Suyu Dayalı Rekreasyonun Tarihi Gelişimi

Tarihsel olarak suya dayalı etkinlikler ilk Roma yerleşimlerine kadar gider. Üst sınıfa mensup Romalılar yazları sıcağın ve şehirden uzaklaşmak amacıyla deniz kenarlarında ikinci konutlarına taşınmaları suyun rekreatif açıdan kullanımına ilk örneklerdendir (Jennings, 2007, s. 3). Ayrıca Roma İmparatorluğu döneminde deniz savaşlarının canlandırılmasını temel alan gladyatör savaşları olan “naumachia”, bu dönemde suyun kullanımının ne kadar geniş kapsamlı olduğunu da desteklemektedir. Bu tür bir etkinliğin günümüzde rekreatif bir etkinlik olarak kabul edilmesi mümkün değilken, o dönemde suyun deniz savaşlarını canlandırmak için kullanılması bu dönem halkları için seyir zevkini arttıran ve daha fazla gösterilerin sunulabilmesi için önemli bir yenilik olmuştur (Baker, 2003, s. 102–103).

Suya dayalı etkinlikler içerisinde ilk olarak doğmuş olanı büyük olasılıkla yüzmektir. İlk yüzme ile ilgili kayıtlar belirsiz olsa da günümüze kadar ulaşanlar insanoğlunun ortaya çıkışı ile beraber yüzmenin gelişmeye başladığını işaret etmektedir. İlk insanlar karada koşarak veya yürüyerek hareket ettikleri gibi su kaynaklarını da geçmek istemişlerdir. Bunun için karada yaşayan diğer canlıların suları nasıl geçtiklerini örnek alarak yüzmüşlerdir. Zayıf da olsa yüzme becerisi, ilk çağlarda yaşayan avcılarının ihtiyaç duyacağı temel becerilerinden birisi olmuştur. MÖ’ye dair kaynaklarda yüzmenin rekreatif ve sportif anlamda kullanımı hakkında yeterli bilgiler günümüze kadar ulaşmamış olsa da, küçük veya büyük orduların savaş amacıyla hareket ettirilmesi gerekmiştir. İlk başlarda insanlar hayvanlarına tutunarak onların üzerlerinde suları geçerken sonraları kendileri yüzmeyi öğrenmişlerdir. MÖ 2500 yılından kalan bir hiyeroglifte savaş esnasında su altında ve su üstünde ilerleyen askerler resmedilmektedir ki bu bize insanların 4500 yıl öncesinde su ile olan ilişkilerini göstermektedir. Yüzme becerisi Romalılar tarafından savaş sırasında savaşmak için, barış döneminde ise rekreasyon amaçlı olarak kullanılmıştır (Wilkie ve Juba, 1996, s. 1–3).

Su öncelikli olarak içme ve temizlik ihtiyacını karşılamak üzere kullanılmıştır. Tarihte temizlik ihtiyacını karşılamak amacıyla bazı yapılar inşa edilmiştir. Bu tür yapılara Hindistan, Eski Mısır, Antik Ege ve Yunan uygarlıklarında rastlanmaktadır. Antik Yunan döneminde bu tür yapıların inşasına önem verilmiş ve bu dönemin insanları suyu bedeni temizlemenin yanı sıra, ruhu rahatlatan ve dinlendiren bir araç olarak da kabul edilmiştir. Hamam yapıları, Roma İmparatorluğu döneminde tanınmaya başlamış, ancak Türkler tarafından toplumsal yaşamın önemli bir merkezi olarak benimsenerek zamanla Türk kültürü ile özdeşleşmiştir (Başar, 2009, s. 209). Hamamlar, Osmanlı döneminde özellikle ev dışı yaşamı kısıtlı olan kadının dışarı çıkması ve eğlenmesi için aracı olmuştur (Bozok, 2006, s. 70). Bu bağlamda hamamlar suya dayalı rekreatif etkinlikler açısından en önemli merkezler arasında yer almaktadır.

Suya dayalı etkinliklerden yelken, balık yakalama ve sörf belki de en eskilerdir. Örneğin yelken eski Mısır döneminde, MÖ 4000 yıllarına kadar dayanmaktadır. Ancak yelken bu dönemlerde savaş, ticaret, ulaşım, keşif gibi amaçlarla kullanılmıştır. Yelkenin rekreatif bir etkinlik gibi kullanılmaya başlaması 1800'lü yıllarda yarışmalar düzenlenmesi ile başlamıştır. 1900'lü yıllarda sosyal, ekonomik ve teknolojik değişime uğrayan batılı ve endüstrileşmiş milletler için yelken rekreatif bir etkinlik olmaya başlamıştır (Jennings, 2007, s. 5).

Suya dayalı rekreatif etkinlikler Kızılderili kabilelerin dans ve kutlamalarına da konu olmuştur. Bir gözlemcinin aktardığı bilgilere de yer verilen 1872 yılında Wood J. tarafından yayınlanan *The Uncivilized Races of Men* adlı kitapta Avustralyalı yerlilerin 125 yıl (1750'li yıllar) katılımcıların ellerindeki sopaları kürekmiş gibi kullandıkları bir danstan bahsedilmektedir. Dans esnasında bir işaretin verilmesiyle bütün dansçılar sopalarını kürek tutar gibi öne doğru uzatırlar; hep birlikte uyum içerisinde bedenlerini sallayarak kürek çekme hareketini canlandırırlardı (Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 19).

Türkler, doğudan gelerek Anadolu topraklarında denizle buluştuklarında, yüzyıllar öncesinden itibaren oluşmaya başlamış bir Akdeniz kültürüne özgü gemilerle karşılaşmıştır. Türkler tanıştıkları bu gemileri kullanmayı öğrenerek yüzyıllar boyunca üstün becerileri ile Akdeniz'e hâkim olarak hüküm sürmüşlerdir (Güleryüz, 2004, s. 7)

Lale Devri döneminde (1718–1789) batılı tarzı bir yaklaşımla serbest zaman etkinlikleri ve sportif faaliyetler benimsenmiş, bu dönemde yüzme yarışmaları düzenlenmiştir (Özdemir, 2007, s. 13). Sultan Abdülaziz döneminde İngiliz Emekli Amiral Hobart Paşa tarafından 1867 yılında kurulan ilk Avrupai kulübün faaliyet alanı da su sporları olmuştur (Atalay, 2007, s. 33).

Vakit ve Cumhuriyet gazeteleri ise özellikle su sporlarını insanlara özendirme amacıyla Moda-Suadiye arasında yüzme yarışmaları düzenlemiştir (Özmaden, 2006, s. 13). Kadınların kürek sporunda yer almaları 1927 yılında başlamıştır (Atalay, 2007, s. 28).

Türk denizciliğinin gelişmesinde en önemli rolü oynayan kişi ise Piri Reis'tir. Piri Reis'in 1513 yılında çizdiği Dünya Haritası günümüzde kullanılan haritalarla neredeyse tam olarak örtüşmektedir (Soylu, 2005, s. 180). Bunun yanı sıra Halikarnas Balıkcısı ismiyle de tanınan Cevat Şakir Kabaağaçlıgil (1890–1973) hem yazmış olduğu edebi eserleri hem de arkadaşlarıyla yapmış olduğu tekne turları ile mavi yolculuk kavramının Türkiye'de duyulmasına ve gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur³. Son dönemlerde ise Osman Atasoy'un girişimleri yelken ve denizciliğin gündemde kalmasını sağlamaktadır. 1992 yılında eşi ile başladığı dünya turunu 1997 yılında tamamlamış, Uzaklar yelkenlisi ile yaptıkları seyahatlerini kitap haline getirmiştir. Şu anda Osman Atasoy Uzaklar II ismindeki daha büyük bir yelkenli ile Horn Burnu'nu geçme denemesinde bulunmaktadır⁴.

Ülkemiz sahip olduğu yaklaşık 8300 km'lik sahil bandı ve zengin iç su kaynakları ve havzaları ile suya dayalı rekreatif etkinlikler için birçok fırsatlar vermektedir. Ancak ülkemizde suyun rekreasyon amacıyla kullanılması temel suya dayalı rekreatif etkinlikler olarak sayabileceğimiz yüzme, yelken ve kürek yönünden oldukça azdır. Bütün bunların yanı sıra ülkemizde yüzme yetisine sahip vatandaşlarımızın oranın da yüksek olduğu iddia edilemez.

2.4. Suya Dayalı Rekreatif Etkinliklere Katılımın Bazı Demografik Değişkenler ile İlişkisi

Bireylerin tüketim alışkanlıklarının belirlenmesi ve buna göre rekreatif ürünlerin geliştirilebilmesi ve böylece işletmelerin potansiyel müşterilere daha etkin pazarlama stratejileri geliştirebilmesi için benzer özelliklere sahip hedef pazar ve tüketiciler sınıflandırılmalıdır (Taşkın, 2009, s. 45–49).

Açık alan etkinlikleri içerisinde kabul edilen suya dayalı rekreatif etkinliklerin demografik değişkenler ile ilişkisi, diğer serbest zaman etkinliklerine katılımın demografik değişkenlerle ilişkisine çok benzerdir. Diğer rekreatif etkinliklere katılımında olduğu gibi suya dayalı rekreatif etkinliklerde çok büyük ölçüde cinsiyet, yaş, meslek, ikamet yeri gibi demografik değişkenlerden etkilenmektedir (Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 47).

Aşağıdaki bölümde bu değişkenler ve etkileri değerlendirilecektir.

Yaş: Hayat gidişatları içerisinde bireyler bazı serbest zaman etkinliklerine olan ilgilerini kaybedebilirler ve başka yeni etkinliklere ilgi duymaya başlayabilirler. Örneğin; çocuklar beysbol ve bilgisayar oyunları gibi daha karmaşık oyunları yönetebilecek yaşa eriştiklerinde

³ www.tr.wikipedia.org, 15.02.2011

⁴ www.osmanatasoy.org, 15.02.2011

saklambaç veya parmak boyama gibi basit oyunlardan vazgeçerler. İnsanlar evlendikten ve anne-baba olduktan sonra serbest zamanlarını arkadaşlarıyla geçirmeyerek aile gezintileri için daha fazla zaman yaratmaya meylederler. Bireyler yaşlandıkça, fazla kuvvet gerektiren etkinliklerin yaşamlarındaki oranını azaltırken, daha az gayret gerektiren oyunların oranını arttırabilirler. İleri yaştaki bazı bireyler ise seyir sporlarına olan ilgisi arttığı için aktif serbest zaman etkinliklerinden tamamen vazgeçebilir (Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 47).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2008, s. 2) verilerine göre sportif etkinliklere en çok katılım gösteren bireyler arasında 15–24 yaş aralığındaki bireyler en yüksek orana sahiptirler. Suya dayalı rekreasyon etkinliklerinden raftinge yönelik bir çalışmada ise 30 yaş ve altında bu etkinliği yapanların oranı %52,0 olarak bulunmuşken, 31–40 yaş aralığında bu oran %39,8 ve 40 yaş üzeri katılımcıların oranı sadece %8,2 olarak bulunmuştur (Özesen, 2007, s. 48). Rüzgâr sörfü yapanlarını profillerinin belirlenmesine yönelik bir çalışmada ise rüzgâr sörfü yapanların %80,1'inin 39 yaş ve daha genç oldukları bulunmuştur (Sönmez, 2006, s. 46). Bu sonuçlara göre bir genelleme yapılması ile suya dayalı rekreatif etkinlikler ile uğraşanların daha çok 40 yaş ve altındaki bireyler oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Cinsiyet: Sadece erkek çocuklarının oyun şekilleri kızlarınkinden farklılık göstermez, yetişkin erkeklerin serbest zaman uğraşları da kadınlarınkinden farklılık gösterir. Dahası kadın ve erkek arasında serbest zamanın miktarı yönünden de belirgin bir fark bulunmaktadır. Geçmiş nesillere göre kadınların statüsünde yaşanan birçok gelişmeye rağmen, kadınlar hala bütün dünyada rekreasyona katılım için daha az serbest zamana sahiptir. Kadınlar iş yaşamında yer almaya başlamış olsa da hâlâ evlerinde erkeklere göre daha fazla sorumluluk altındadır. İşte bu nedenle erkeklere göre belirgin bir şekilde daha az serbest zamana sahiptir (McLean ve diğ., 2008, s.150-158). Bu konuda yapılan bir diğer açıklama ise aşağıdaki gibidir (Human Kinetics, 2006, 57):

“Ev dışında gerçekleşen rekreatif ve serbest zaman etkinliklerine katılım üzerine yapılan çalışmalar kadınların erkekler ile karşılaştırıldığında ev dışı etkinliklere daha az katıldıklarını göstermektedir. Bu durum genellikle açık alan etkinlikleri ve spor dallarının çoğunluğu için doğrudur.”

Cinsiyetin rekreasyona katılımı üzerindeki rolü üzerine yapılan bir çalışma erkeklerin ve kadınların rekreasyona katılım ve rekreasyon davranışı yönünden birbirlerinden farklılıklarından çok benzerliklere sahip olduklarını öne sürmektedir. Bununla birlikte bulgular kadınların erkeklere göre daha az çeşitlilikte rekreatif etkinliklere katılmaya eğilim gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Ancak daha çok kültürel ve aile merkezli etkinlikleri tercih ettiklerini; avcılık, balık avlama gibi geleneksel anlamda daha çok erkeklere özgü

olarak görülen açık alan rekreatif etkinliklerine daha az katıldıklarını ortaya koymaktadır (Manning, 1999, s. 47).

Suya dayalı rekreatif etkinliklerden rüzgâr sörfünde katılımcıların sadece %33,6'sı kadın iken (Sönmez, 2006, s. 45), rafting etkinliğine katılanların %42,7'si kadındır (Özesen, 2007, s. 48). TUİK verilerine göre 2007 yılında referans alınan aya göre spor etkinliklerine katılım göstermiş bireylerden yüzme etkinliğine katılım oranı erkeklerde %67,1, kadınlarda ise %39,2; kürek, yelken ve sörf gibi etkinliklerde ise erkeklerin katılım oranı %63,9, kadınların ise 36,1'dir. Oranlardan da anlaşılabileceği gibi suya dayalı rekreatif etkinlikleri daha çok erkekler tercih etmektedir.

Meslek ve Gelir: Bireyin mesleği ile hem sahip olduğu serbest zaman miktarı hem de katıldığı serbest zaman etkinlikleri arasında açık bir ilişki tespit edilmiştir. 1969 yılında yapılmış olan bir araştırma daha yüksek profesyonel meslekler ile meşgul olanların daha az itibarlı mesleklere sahip olanlara göre daha fazla çeşitlilikte serbest zaman etkinliklerine katıldıklarını bulmuştur. Daha sonraki yıllarda yapılmış olan bir çalışma bu durumu desteklemektedir. Profesyonel mesleğe sahip olanların serbest zamanda harcamak için daha fazla paraya sahip oldukları ve eğitimleri süresince daha fazla uğraşıya yönlendikleri ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra el işi ile hayatını kazananlar düşük gelir, uzun çalışma süresi ve bedensel yorgunluk nedeniyle daha az sayıdaki serbest zaman etkinliklerine katılırlar (Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 47–48).

Meslek parametresi ile ilgili olarak meslek sahiplerinin, teknik büro ve beyaz yakalı çalışanların rekreatif etkinliklere en çok rağbet edenler olduğu belirlenirken, çiftlik çalışanlarının, beden işçilerin, hizmet alanında çalışanlar ile açık alan rekreasyonu alanında hizmet veren işletmelerin sahiplerinin en az rekreatif etkinliklere katılım gösterenler oldukları belirlenmiştir (Kraus, 1971, s. 299).

Gelir çoğunlukla meslek ile bağlantılı olarak düşünülmektedir. Mesleğin rekreasyona ayrılan bütçe ve zamana etkisi gibi gelirin de etkisi bulunmaktadır. Yapılan bir araştırma insanların gelir seviyelerinin artmasının rekreasyona katılımı olumlu bir şekilde etkilediğini ortaya koymuştur. Bu çalışmada yıllık 100,000\$'dan daha fazla geliri olanların 75,000\$–100,000\$ geliri olanlara göre daha az yürüyüş yaptıklarını; bunun yerine spor salonlarına üye olmayı tercih ettikleri ortaya konmuştur (Cordell ve McKinney, 1999, s. 249–250).

TUİK (2008, s. 59) verilerine göre 2006 yılında referans alınan aya göre spor yapan bireylerden en alt %20 gelir gurubunda olanların yüzme etkinliğine katılım oranı %0,5 iken, en üst %20 gelir gurubunda olanların katılım oranı %6,8 çıkmaktadır. Sönmez (2006, s. 75) de rüzgâr sörfü yapan bireylerin yüksek gelir gurubundan olduklarını iddia etmektedir. Amerika'da yapılan bir diğer çalışmada ise örneğin rafting yapan bireylerin yıllık gelirlerinin

bütün halkın gelir ortalamasının %12 daha üstünde olduğu bulunmuştur (Jennings, 2007, s. 159).

İkamet Edilen Yer: İnsanların serbest zamanlarını değerlendirme olanakları ve seçenekleri bulundukları coğrafi koşullara bağlıdır. Bireyin büyük bir şehirde veya kırsal bir alanda yaşaması, rekreasyon merkezlerine ve doğa güzelliklerine yakınlıkları da bu olanakları ve insanların seçimlerini etkilemektedir. Bir çalışma kentlerde yaşayan insanların kırsal kesimde yaşayan insanlardan daha fazla rekreatif etkinliklere katıldıklarını bulmuştur (Cordes ve Ibrahim, 2003, s. 48).

Aslan (2005, s. 61), bireyin içinde yaşadığı yerleşim biriminin, gerek fiziki gerekse sosyal çevre özellikleri bakımından, serbest zaman aktivitelerine katılımında, etkinlik şekilleri ve tercihlerinde önemli bir faktör olduğunu ifade etmektedir. Bireyin çocukluk dönemi toplumsallaşma sürecini geçirdiği yerleşim biriminin kırsal, kentsel veya büyük kent özelliği taşıması, bireyde; kırsal veya kentsel toplum değerleri ve normları ile oluşan davranış biçiminin gelişmesine neden olmaktadır. Serbest zaman etkinliklerinin öğrenilmesi ve alışkanlıklarının kazanılması, öncelikle referans gruplarının (aile, akrabalar ve arkadaşlar) etkileşimi ile oluşurken, birey aynı zamanda içinde yaşadığı yerleşim biriminin fiziki özelliklerinden de etkilenmektedir.

Bu değişken içerisinde incelenen fiziki veya coğrafi çevrenin serbest zaman etkinlikleri içerisinde yer alan spor alışkanlıklarını da etkilediğini savunulmaktadır. Nitekim dağlık bir bölgede dağ ve kış sporlarının, deniz kenarında su sporlarının daha fazla gelişmiş olduğu görülür. Fiziki engeller, coğrafi olumsuzlukların ortadan kaldırılması durumunda bile bölgesel alışkanlıklar ve geleneklerden dolayı spor alanında beklenen gelişmeler görülemeyebilir. Örneğin, Kars'ta Olimpik bir yüzme havuzu yapılmış olsa dahi, uzun seneler özellikle bayanların yüzme sporuna katılımı az olacaktır (Hergüner, 1993, s. 46; Önal, 2007, s. 21).

Diğer Etkenler: Yukarıda bahsedilen demografik etkenlerin yanı sıra ulaşım yollarının kalitesinin, su ortamlarının yerleşim birimlerine yakın olmasının, ılık, kuru ve rüzgarsız hava koşullarının, daha fazla serbest zamana sahip olunan dönemlerin ve arzu edilen balık türlerinin bulunduğu su ortamlarının suya dayalı rekreasyona katılımı olumlu etkilediği bulunmuştur (Hunt ve Dyck, 2011, s. 281).

2.5. Suyu Dayalı Rekreatif Etkinliklerin Sınıflandırılması

Suya dayalı rekreatif etkinliklerin sınıflandırılması hem bazı etkinliklerin diğer etkinliklere olan bağımlılıklarından hem de çeşitliliğin sürekli artmasından dolayı oldukça zordur. Bu

nedenle bugüne kadar yazılmış literatürde suya dayalı rekreatif etkinliklerinin sınıflandırmasına dair üzerinde mutabık kalınan bir sistem bulunmamaktadır.

Bir yaklaşıma göre suya dayalı rekreatif etkinlikleri Tablo 2.1’de verildiği gibi; “suya bağımlı etkinlikler” ve “çoğunlukla su ile ilişkili etkinlikler” olarak iki guruba ayırmak mümkündür. Bir başka sınıflamaya göre ise suya dayalı rekreatif etkinlikler; su üstünde, su içinde ve altında yapılanlar olmak üzere üç grupta incelenebilir. Suya dayalı rekreatif etkinlikler farklı su kaynaklarında (okyanus, deniz, göl, baraj, ırmak vb.), farklı mevsimlerde etkinliğin türüne göre çok farklı yaş gruplarınınca yeterli güvenlik önlemleri sağlandığı takdirde yapılabilir. Havuzda yüzme altı aylık bir bebek veya altmış yaşındaki bir birey için yaz veya kış mevsimlerinde yapılabilecek bir etkinlik türüdür (Pigram ve Jenkins, 1999, s. 62).

Tablo 2.1. Suya Bağımlı ve Çoğunlukla Su ile İlişkili Etkinliklere Örnekler

Suya bağımlı etkinlikler (Water-dependent activities)	
Suyun estetik kullanımı	Sürat teknesi yarışmaları
Sahilin değerli eşya bulmak için taranması	Rafting
Kano	Yelken
Su kayağı	Deniz kabuğu toplama
Dalgaların karaya attığı odunları toplamak	Kabuklu deniz hayvanı toplamak
Balık avlama	Küçük botla turlamak
Yüzer ev kullanımı	Şnorkel ve donanımlı dalış
Buzda balık avlama	Dalga/Rüzgâr sörfü
Buz hokeyi	Yüzme
Buz pateni	Turistik gemi yolculuğu
Sudan geçme	Model tekne ile yelken
Su kuşları avcılığı	Su oyunları
Çoğunlukla su ile ilişkili etkinlikler (Activities that are frequently water-related)	
Plaj oyunları	Rahatlama
Kuş gözlemi	Kaya veya fosil toplama
Kampçılık	Sezonluk evler
Doğa yürüyüşü	Gezinti
Doğa çalışmaları	Kar motosikleti kullanımı
Fotoğrafçılık	Güneşlenme
Piknik yapma	Yürüyüş

Kaynak: Pigram ve Jenkins, 1999, s. 62

Başka bir değerlendirmede ise on dokuz farklı suya dayalı etkinlik türü belirlenmiştir. Bunlar Tablo 2.2’de verilmiştir (Jennings, 2007, s. 71–72).

Tablo 2.2. Suya Dayalı Rekreatif Etkinlikler

• Kanal gezintileri	• Deniz motosikleti	• Yelken (Küçük botlar)	• Wakeboard
• Kano/kayak	• Uçurtma sörfü	• Deniz kanosu/kayağı	• Su kayağı
• Okyanus turları	• Sürat botları	• Dalga sörfü	• Akarsu rafting
• Göl/Nehir turları	• Yelken (Katamaran)	• Yüzme	• Rüzgâr sörfü
• Scuba/şnorkel	• Yelken (Gemi)	• Temalı turlar	

Kaynak: Jennings, 2007, s. 71–72

Bu tez çalışmasında ise Tablo 2.3'e göre suya dayalı rekreatif etkinlikler sınıflandırılacak ve bu sınıflandırma sistemine göre etkinlikler incelenecektir.

Tablo 2.3. Suya Dayalı Rekreatif Etkinliklerin Sınıflandırılması

Su Üzerinde Yapılan Suya Dayalı Rekreatif Etkinlikler					
Botçuluk	Motorsuz/ insan gücüyle yapılanlar	<u>Yelken gurubu</u> • Katamaran • Rüzgâr sörfü • Laser • Uçurtma sörfü	<u>Kürek gurubu</u> • Kano • Kürek Rafting	<u>Pedal gurubu</u> • Deniz bisikleti • Deniz kanosu	<u>Dalga üzerinde yap.</u> • Dalga sörfü • Beden sörfü
	Motorlu botlar ile yapılanlar	<u>Doğrudan motorlu bot üzerinde yapılanlar</u> • Sürat botları • Deniz motosikleti	<u>Motorlu botlara bağlı olarak yapılanlar</u> • Şişme gurubu • Paraşüt • Su kayağı ve çeşitleri		<u>Model su araçları</u> • Model botlar • Model denizaltılar
Rekreatif Balıkçılık	• Bottan olta balıkçılığı			• Kıydan olta balıkçılığı	
	Su İçerisinde Yapılan Suya Dayalı Rekreatif Etkinlikler				
Yüzme		Paletli yüzme	Sutopu	Suda can kurtarma	
Sualtında Yapılan Suya Dayalı Rekreatif Etkinlikler					
Dalış Sportları	<u>Hava destekli</u> • Donanımlı dalış • Sualtı oryantiringi		<u>Hava desteksiz</u> • Serbest dalış • Şnorkel dalış		<u>Oyunlar</u> • Sualtı ragbisi • Sualtı hokeyi

2.5.1. Su Üzerinde Yapılan Rekreatif Etkinlikler

Su üzerinde yapılan rekreatif etkinlikler katılımcının yüzer bir cisim üzerinde bulunarak katıldığı rekreatif etkinlikleri kapsamaktadır. Bu bölümde rekreatif balıkçılık, botçuluk, yatçılık alt sınıflarına ait genel bilgiler yer alacaktır.

2.5.1.1. Rekreatif Balıkçılık

Önceleri beslenme ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan balık avı, en çok rağbet edilen ve insanlara doğa ile iç içe olarak hoşça vakit geçirmelerini sağlayan suya dayalı rekreatif etkinliklerden birisidir. Günümüzde rekreatif balıkçılık (Recreational Fishery) en çok tercih edilen rekreatif etkinlikler arasında en önde gelenlerdendir. ABD'de on altı yaş ve üzeri bireylerin %28,9'unun rekreatif olarak balık avladıkları bildirilmektedir (Pigram ve Jenkins, 2006, s. 15). Federal Almanya Cumhuriyetinde ise sportif balıkçılık üye sayısı bakımından ilk on federasyon arasından 662,000 üye sayısı ile 2007 yılında dokuzuncu sırada yer almıştır (Statistisches Bundesamt, 2008, s. 365).

Ülkemizde rekreatif balıkçılık, ilgili yönetmelikte iki türüyle tanımlanmıştır. Amatör balıkçılık ilgili kanun ve yönetmeliklerde, sadece rekreasyon, spor veya dinlence amacıyla yapılan, maddi ve ticari kazanç gayesi gütmeyen, avlanan ürünün satılmadığı balıkçılık etkinliği olarak ifade edilirken; sportif balıkçılık, sirkülere uygun, spor amacıyla, maddi ve ticari kazanç amacı gütmeyen, sportif balık avcılığı federasyonlarının bulunduğu ülkelerde bu federasyonlarca konulan belli kurallara dayalı, yakalanan balığa zarar vermeme, sağlıklı ve canlı olarak suya iade edilmesi gibi temel prensipler içeren bireysel balık avcılığı etkinliği olarak tanımlanmıştır. Rekreatif balıkçılığın belirli kurallar çerçevesinde yapılması amacıyla, 22.3.1971 tarihli 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan Su Ürünleri Yönetmeliği'nin altıncı maddesinde rekreatif balıkçılık uygulamalarının sınırları düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre T.C. vatandaşlarının rekreatif balıkçılık faaliyetleri için kanunlarda ve yönetmeliklerde belirtilen yasak, sınırlama ve sorumluluklara uymak şartı ile her hangi bir ehliyet/belge almadan rekreatif balıkçılık yapabilirler⁵. Bu nedenle ülkemizde resmi anlamda rekreatif balıkçılık ile uğraşan kaç kişinin olduğuna dair bilgiler mevcut değildir.

Rekreatif balıkçılık için suyun kalitesi ve miktarı belirleyici bir rol oynarken, bazı özel türler için su sıcaklığı da balık habitatı için önemli olabilir. Bu nedenle balık avlama ortamının amatör balıkçı için uygunluğu kadar balıklar için de fiziksel ve çevresel açıdan değerlendirilmesi gerekir. Doğal alanların yoğun kullanımı ile bu alanların durumları büyük ihtimalle kötüleşecektir. Bu durum su kaynaklarının dikkatle izlenmesini, gerekli yerlerde balıklar için geçiş yollarının bırakılmasını, kirliliğe ve istenmeyen türlere karşı iyileştirici uygulamaların yapılmasını gerektirir (Pigram ve Jenkins, 2006, s. 243).

Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Okyanus ve Hava Kurumu (National Oceanic and Atmospheric Administration-NOOA) tuzlu sularda rekreatif balıkçılık yapan on iki milyon katılımcının yıllık 31 milyar dolar harcadığını rapor etmektedir. Bu miktarın turizm, konaklama, taşımacılık gibi diğer sektörler ile birlikte 82 milyar dolarlık tutara ulaştığını ve ABD'de yaklaşık olarak yarım milyon Amerikalı için istihdam yarattığı belirtilmektedir (Lubchenko, 2010, numarasız). Ülkemize göre hem yüz ölçümü hem de nüfus açısından oldukça küçük sayılabilecek ülkeler olan Finlandiya, Danimarka, Norveç ve İsveç'te rekreatif balıkçılar yılda sırasıyla 201, 60, 193 ve 281 milyon dolar harcama yapmaktadırlar. Bu yönüyle rekreatif balıkçılık ister ücretsiz olsun isterse de bir ücret karşılığında yapılsın ciddi anlamda ekonomik bir değer ortaya çıkarmaktadır (Toivonen ve diğ., 2004, s. 1–3).

Rekreatif balıkçılık yakalanması hedeflenen balık türlerinin yaşadığı bütün su kaynaklarında kıyıda, suya girerek veya bot üzerinden kanun ve yönetmeliklere uygun

⁵ www.tarim.gov.tr, 10.02.2011

olarak gerekli malzemeler kullanılarak yapılabilir. Etkinlik esnasında veya etkinliğe ulaşım için açılması gereken patika, uçurum gibi alanlardan geçişte güvenlik tedbirleri ön planda tutulmalıdır. Gerekli bölgelerde kolayca görölerek ulaşılabilir rotalara yeterli halat uzunluğuna sahip can simitleri yerleştirilmelidir. Bot üzerinden yapılan etkinliklerde katılımcıların bota binış anından itibaren can yeleği giymeleri ve botta kişilere atılmak üzere can simidi ve halatların hazır bulundurulması can emniyeti açısından gereklidir (Atmaca, 2009, s. 75–80).

Endüstrileşme ile beraber su kaynakları kirlenmekte ve rekreatif balıkçılık etkinliğinin en önemli elemanı olan balıkların doğal alanları tehdit altına girmektedir. Bunun yanı sıra geliştirilen yeni donanımlar ile balık avı daha kolay ve rahat bir şekilde yapılmaktadır. Rekreatif balıkçılar sürat tekneleri ile hızlı bir şekilde ve radar, sonar gibi gereçler kullanarak balıkların yoğun bulundukları meralara ulaşabilmektedirler. Ancak rekreatif balıkçılığın daha bilimsel yöntemlerle ve sportif amaçlı yapılması ve böylece rekreatif balıkçıların bu etkinlik için balık nüfusunun devamlılığının sağlanmasının gerekliliğini anlamasıyla bu olumsuz duruma karşı duyulan hassasiyet de artmaktadır.

Rekreatif balıkçılık etkinliklerinde tüketicilerin bir kısmı kendi imkânlarını kullanarak etkinliği yapmakta iken diğer kısmı ise bu alanda üretim yapan işletmelerden bu ürünleri satın almaktadırlar. Bu tür hizmetleri tüketiciye veren işletmeler günlük balık turları düzenlerken, turizm acenteleri sadece rekreatif balıkçılık yapma amacına yönelik paket programlar düzenleyerek konaklamalı turlar pazarlamaktadırlar. ABD’de tuzlu suda balık avlayan 12.4 milyon rekreatif balıkçının 2008 yılında kendi botları veya hizmet satın alarak 85 milyon balık turu gerçekleştirdikleri tahmin edilmektedir. Bu turların % 44’ü sahilden yapılan rekreatif balıkçılık turları, %56’sı ise bottan yapılan rekreatif balıkçılık turlarıdır. Ayrıca bu kişilerin 2008 yılında balık turları için 4.9 milyar, rekreatif balıkçılık ile ilgili dayanıklı malzemeler için 18 milyar dolar harcadıkları hesaplanmıştır (U. S. Department of Commerce, 2010, s. 7–10). Ülkemizde maalesef bu tür kayıtlı verilere ulaşmak mümkün değildir.

Amatör balıkçı teknesi Gemi Adamları Yönetmeliğinde (Resmi Gazete Tarihi/ Numarası: 31.07.2002/ 24832), “tam boyları sekiz metreden az ve motor gücüyle yürütülen amatör balıkçılık yapmak amacıyla kullanılan deniz aracı” olarak tanımlanmıştır ve botçuluk rekreatif balıkçılık ile çoğunlukla birlikte anılmaktadır (Jennings, 2007, s. 50).

2.5.1.2. Botçuluk

Bot, su üzerinde kalarak ilerlemeyi mümkün kılan yüzer su araçlarının tamamına verilen genel isimdir. İlk çağlardan itibaren insanoğlu sürekli olarak nehirleri, gölleri ve denizleri

ihtiyaç duydukları malları taşıma amacıyla veya beslenme kaynağı olarak kullanmıştır. Günümüz Amazon Bölgesinde su kaynaklarını geçmek için birbirine bağlanmış ağaç gövdelerinin bulunması da bu durumu desteklemektedir (Schmidt, 1986, s.7). En eski çağlarda kütük parçalarından ilkel sallara kadar farklı su araçları ile yapılan su taşımacılığı, Eski Mısır döneminde en önemli değişimlerini yaşamıştır. Salları kayıklar izlemiştir; bu su araçları ile yüklerin ve insanların ıslanmasının önüne geçilmiştir (Demiroğlu, 2007, s. 3). Kuzey Amerika’da yaşayan Kızılderililerin yüzyıllar önce geyik derisiyle kapladıkları bir çeşit kanoyu akarsularda taşıma amaçlı kullandıkları da bilinmektedir. Botçuluk özellikle II. Dünya Savaşından sonra botların askeri amaçlarla kullanımı ile hızlı bir gelişme göstermiştir. 1950’li yıllardan itibaren suya dayalı rekreatif etkinliklere ilgi artmış, bot teknolojisi özel şahısların kullanımına daha uygun botlar üretir hale gelmiştir. Mühendislik biliminin gelişmesi ve tasarımcıların çalışmaları sayesinde daha dayanıklı ve esnek malzemeler kullanılarak günümüz modellerine benzeyen oval şekilli botlar üretilmiştir (Tanrıvermiş, 2000, s.100).

Zaman akıp gitse de botçuluk Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda, Almanya, Birleşik Devletler, Avustralya, Yeni Zelanda ve Kanada gibi ülkelerde sportif, rekreatif veya bir serbest zaman etkinliği olarak popülaritesini halen devam ettirmektedir. Global anlamda ise bot sahipliği Birleşik Devletler ve Kanada da daha yoğundur. Avrupa’da Almanya, Hollanda, Norveç ve Fransa şahsi bot sahipliğinde diğer Avrupa ülkeleri arasında başı çekmektedir. Asya’da ise rekreatif anlamda bot sahibi olma yeni bir olgudur (Jennings, 2007, s. 46).

Botlar, gövde sayısına ve yapısına, hareketi sağlayan yürütme gücüne göre çeşitli alt sınıflarda incelenebilir (Atmaca, 2009, s. 15; Jennings, 2007, s. 7). Bu çalışmada botlar temel olarak motorsuz ve motor gücüyle hareket edenler olarak sınıflandırılacaktır.

2.5.1.2.1. Motorsuz Botlar

Motorsuz botlar; yelkenli, kürekli ve pedallı botlar olarak sınıflandırılabilirler. Motorsuz botların en temel özelliği botun hareketinin motor dışındaki rüzgâr, dalga, kürek, pedal gibi unsurlarla sağlanmasıdır. Motorsuz veya insan gücüyle hareket eden botların hızları çok yüksek olmamasına rağmen çevre ile mükemmel bir uyum yaratmakta, hem kullanıldığı sularda hem de yakın kıyıda kalıcı veya geçici tahribata neden olmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında sessiz ve çevrecidir.

2.5.1.2.1.1. Yelken Gücüyle Yürütülen Botlar

Yelken, su üzerindeki bir su aracının rüzgâr gücü ile hareketini sağlamak için, su aracının direğine asılan farklı şekillerde ve özel hammaddelerden üretilmiş malzemeye verilen addır. Ancak, bir botun yelkeni aynı zamanda yelkenli botun kendisini, donanımını (arma) ve harekete kaynak olan özelliğini de içine alır. Bu nedenle, en kaba şekliyle yelkenli bot, yüzer bir gövde üzerine dikilen bir veya daha fazla direk ve bu direğe/direklere asılı özel olarak üretilen ve şekil verilen kumaş parçasının rüzgâr ile hareketi sağladığı bot türü olarak tanımlanabilir (İnce, 2006, s. 10).

Bazıları yelkenin daha tekerlek icat edilmeden önce kullanılmaya başlandığını iddia etmektedir (Rosenstein, 2001, s. 245). Ancak yelkenli teknelerin ilk kez MÖ 4000’li yıllarda Firavunlar tarafından Nil Nehri üzerinde gezinti amaçlı olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Vikingler de yelkenli teknelerden aynı amaçlarla faydalanmışlardır. Günümüze kadar ulaşan bazı tekne kalıntılarında tekne üzerinde ikinci bir direğin bulunduğu görülmüştür. MS 1400’lü yıllardan itibaren ise yelkenli tekneler üç direkli olarak kullanılmaya başlanmıştır (Schmidt, 1986, s. 7; Jennings, 2007, s. 5). Yelkenin ilk kez nerede ve kim tarafından kullanıldığına dair çeşitli fikir ayrılıkları bulunmasına rağmen yelkenli botların tarihinin çok eskilere uzandığı kabul edilir. Yelkenli botların esas ortaya çıkış amacı gıda ve güvenlik ihtiyaçlarını yerine getirmek olmuştur. Bunun yanı sıra zaman içerisinde taşımacılık, keşif, göç ve daha sonraları savaş amacıyla kullanılmıştır. Takip eden süreçte ise kolonileşme, iletişim, ticaret ve kölelik amacıyla da kullanılmıştır (Jennings, 2007, s. 25). Türklerde yelken kullanımının başlaması Osmanlı İmparatorluğu döneminde Girit Savaşı (1645–1668) ile başlamıştır. Bu döneme kadar Osmanlı’da sadece kürekli (çektirili) botlardan oluşmuştur. Yelkenlilerin donanmaya katılmasıyla beraber kürekli botlar ile beraber kullanılmış, ancak yelkenli savaş gemilerinin (kalyonlar) maliyetli olması nedeniyle donanmadan çıkarılmışlardır. Ancak on yedinci yüzyılın sonlarına doğru Mezmorta Hüseyin Paşa’nın girişimleriyle ve yayınladığı donanma kanunnamesi ile yelkenliler tekrar donanmadaki yerlerini almışlardır (Güleryüz, 2004, s. 24, 59).

1800’lü yıllardan itibaren teknelerde buhar gücünün kullanılmasıyla beraber, bu yeni teknoloji yelkenin yerini almıştır (İnce, 2006, s. 10). Günümüzde ise yelken spor yapma, rekreatif etkinlik/serbest zamanı değerlendirme, turistik deneyimler yaşama ve eğlenme ile dinlenme amaçlarının yanı sıra bir yaşam tarzı olarak özgürlüğü bulma ve macera tatma gibi amaçlarla da kullanılmaktadır (Jennings, 2007, s. 25).

Ülkemizde yelken sporu ilk filizlerini 1850’li yıllarda vermiş, Büyükkada, Moda ve Yeşilköy sahillerinde faaliyet gösteren kulüplere üye yat sahiplerinin aralarında yaptığı

yarışmalar ile ilk yelken sporu faaliyetleri başlamıştır. I. Dünya Savaşı esnasında kesintiye uğrayan etkinlikler 1923 yılında kurulan Su Sporları Federasyonu ile gelişmeye devam etmiştir. 1957 yılında yelken Su Sporları Federasyonu'ndan ayrılarak Türkiye Yelken Federasyonu'nun çatısı altında faaliyetlerini sürdürmektedir. Ülkemizde yelken sporunun faaliyetlerini ve kurallarını Başbakanlığa bağlı Türkiye Yelken Federasyonu; dünyada ise Uluslararası Yelken Federasyonu (International Sailing Federation) yürütür ve düzenler. Türkiye Yelken Federasyonu, 1932 yılında eski ismi Uluslararası Yat Yarış Birliği olan Uluslararası Yelken Federasyonu'na üye olmuřtur⁶.

Yelkenin sportif ve rekreatif etkinlikler için kullanılmasıyla beraber çok farklı şekillerde ve büyüklüklerde yeni tip yelkenli sınıfı botlar üretilmiştir. Günümüzde bireysel kullanıma uygun yelkenli sınıfı bir bota sahip olmak çok daha kolay bir hale gelmiştir. Yeni teknolojiler ile yelkenlilerin ağırlığı hafiflemiş, daha dayanıklı hale gelmiş ve bu sayede yelkenlilerin bir yerden başka bir yere taşınması kolaylaşmıştır.

Geçmişte yelken uğraşısının ister yarışma ister rekreatif amaçlı olsun varlıklı kesimlere hitap ettiği düşünölmüştür. Günümüzde hala özel bazı sınıflarda yarışmak veya bazı özel yelkenli botları satın almak ve bu botların bakım, bağlama vb. masrafları oldukça yüksektir. Ancak, özellikle kişisel kullanıma uygun olan Laser, katamaran gibi yelkenli botları satın almak ve yelken seyrinin yapılması çok daha uygun fiyatlı hale gelmiştir. Modern teknoloji ile yelkenlilerinin üretim maliyetinin düşmesi ve insanların gelirlerinin artması yelken sporunun her sosyo-ekonomik sınıftan, cinsiyetten ve farklı bedensel becerilere sahip katılımcılar için mümkün hale getirmiştir.

Yelken nehirlerde, denizlerde, göllerde, okyanuslarda yapılabileceği gibi buz üzerinde veya karada da yapılabilir. Bununla beraber yelken sadece bir saatlik süre zarfında yapılabileceği gibi, bir günlük, haftalık veya yıllar süren bir etkinlik olarak da yaşanabilir. Yarışma biçiminde, bireysel, çiftler veya takımlar halinde yapılabilecek ender etkinlik türlerinden biridir. İnsanlar yelkeni hiçbir kulübe veya resmi kuruluşa kayıt olmadan yapabilecekleri gibi bu tür örgütlenmelere dâhil olarak da yapabilirler. Yelken yarışmaları ilgili federasyonlar ve kulüpler tarafından düzenlenebilir. Yelkenli sınıfında yer alan botların kayıt altına alınması ve kontrol altında tutulması işlemlerini ise bölgenin veya ülkenin resmi kuruluşları tarafından yürütölür (Liman Başkanlığı gibi). Kayıt işlemleri güvenlik önlemlerinin kontrolünü de beraberinde getirdiği için önemlidir. Özellikle denizlerde seyir halinde su sınırlarında bulunan ülkenin düzenleme ve kanunları ile uluslararası denizcilik kural ve kanunlarına uyulması gerekir.

⁶ www.tyf.org.tr, 16.02.2011

Yelkenli araçların tasarımları büyüklük (uzunluk, genişlik), gövde sayısı, gövde şekli ve derinliği, mastların (direk) sayısı ve konumlandıkları noktaları, yelken şekli ve kullanılacak malzeme türü gibi çeşitli ölçütlere göre farklılık gösterir. Bir yelkenlinin parçalarının taşıyabileceği genel özellikler aşağıda verilmiştir (Jennings, 2007, s. 24);

- Gövde yapımı için temel olarak kereste ve elyaf kökenli malzemeler kullanılırken günümüzde yeni malzeme çeşitleri de üretim malzemesi seçenekleri arasında yer almaktadır. Bunlar camyünü, çelik, alüminyum ve karışımli malzemelerdir.
- Yelkenler, geleneksel olarak pamuktan veya ketenden yapılmış brandalardan naylon ve polyestere; günümüzün yeni teknoloji ürünü Kevlar'dan (karbon kökenli çok sağlam iplerden oluşur) son geliştirilen Cuban ipli brandalara kadar farklı malzemelerden dikilebilir.
- Halatlar kalınlık, çeker gücü ve kullanılan malzemeye göre farklılık göstermekte; geleneksel olarak kullanılan kendirden ve çeşitli sentetik ipliklerden yapılabilmektedir.
- Direkler ve bağlantı yerleri geleneksel olarak keresteden, gelişen teknoloji ile alüminyum ve polycarbon malzemeden yapılabilir.
- Yelken vinçleri el veya elektrik gücüne bağlı motorlar ile kontrol edilebilir.

Ülkemiz sahip olduğu uzun sahil bandına ve zengin iç su kaynaklarına rağmen ülkemizde diğer suya dayalı rekreatif etkinlikler gibi yelken sporuna da yeterli ilgi gösterilmemektedir. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde 1310 yelken kulübü faaliyet gösterirken, ülkemizde 129 yelken ve su sporları kulübü faaliyet göstermektedir. Federal Almanya Cumhuriyeti'nde üye sayıları göz önünde tutulduğu zaman Almanya Yelken Federasyonu'nu Futbol Federasyonu'ndan sonra ülkedeki en güçlü ikinci federasyon yapmaktadır⁷ (Rosenstein, 2001, s. 254).

Tablo 2.4'te yıllara göre ülkemizde yelken sporu ile uğraşan lisanlı sporcu sayıları verilmiştir.

Tablo 2.4. Yıllara Göre Ülkemizde Yelken Sporuna Uğraşan Lisanlı Sporcu Sayısı⁸

	2007	2008	2009	2011
Kadın	2,246	2,257	2,282	1,826
Erkek	7,605	7,643	7,649	6,356
Toplam	9,851	9,900	9,931	8,182

Uluslararası yelken yarışlarının şüphesiz ki en prestijlisi ve bilineni ilk kez 1851 yılında Birleşik Devletler ile İngiltere arasında Hundred Guinas Cup adıyla düzenlenen America's

⁷ www.dsv.org, 16.02.2011

⁸ www.gsgm.gov.tr, 14.10.2010

Cup'tır. İlk yarışmayı Amerika takımının kazanması sonucu yarışmanın ismi America's Cup olarak değişmiştir. Yelken sporu ilk kez 1900 yılında Paris'te düzenlenen Olimpiyat Oyunları'nda yer alarak olimpik bir spor dalı haline gelmiştir (Jennings, 2007, s. 26–27; Rosenstein, 2001, s. 253–254).

2.5.1.2.1.1. Çok Gövdeli Yelkenli Botlar

Daha önceki bölümlerde yelkenli teknelerin gövde sayısına göre de farklı sınıflarda incelenebileceği belirtilmişti. Çok gövdeli tekneler içinde en bilineni katamarandır.

Çok gövdeli tekneler merkez gövdeye sahip olabilecekleri gibi birbirlerine paralel iki veya üç gövdenin araya konan bazı başka elemanlar ile birleştirilmesinden meydana gelebilirler. İlk guruptakilere merkez gövdeliler, ikinci guruptakilere ise asimetrik gövdeliler ismi verilir. Bazı gövdeler sabit veya hareketli salmaya sahip olabilir. Uluslararası Yelken Federasyonun yarışmalar için yaptığı tanımlamada katamaran, “esasen birbirinin eşi veya aynadaki görünüşü olan iki gövdenin birbirine paralel olarak bağlanmasından oluşan yelkenli sınıfı” olarak tanımlanmaktadır⁹. Ancak, günümüzde rüzgâr gücünün yanı sıra motor gücüyle de hareket ettirilmektedir. Katamaranlar tek direkli olup bazılarında bumba (boom) bulunur. Bazılarında ise yelkenin gerginlik ayarı bumba kullanılmadan doğrudan yelkenin alt köşesinde bulunan deliklerden geçen halatlar ile ayarlanır (Phipps, 1998, s. 8–9).

Çok gövdeli botlar tek gövdelilere karşı bazı üstünlüklere sahiptir. Çok gövdeliler fizik kurallarına bağlı olarak daha oturmuş bir yapıya sahiptirler. Bu nedenle çok gövdelilerin tek gövdelilere göre devrilme riski oldukça azdır. Hatta bazı çok gövdeli bot imalatçıları ürünlerine devrilmeme ve batmama garantisi vermektedirler. Bunun yanı sıra çok gövdeliler aynı boyutlardaki tek gövdeli botlara göre daha hafif olup bu çok gövdeli teknelerin tek gövdelilere göre daha hızlı olmalarını sağlamaktadır. Ancak hız avantajı manevra esnasında çok gövdeliler için olumsuz bir hal almaktadır. Çok gövdeli botlar özellikle çok gövdeli yatlarda daha fazla kullanım alanına sahiptirler. Ancak bu avantaj çok gövdeli yatların limanlarda bağlama, çekme gibi masraflarını arttırmaktadır.

Çok gövdeli tekneler kendi içinde de birçok farklı sınıflara ayrılır. Tablo 2.5'te bunların bazıları özellikleri ile beraber verilmiştir¹⁰.

⁹ www.mathran.nl, 16.01.2011

¹⁰ www.sailing.org, 15.02.2011

Tablo 2.5. Çok Gövdeli Yelkenli Botlara Ait Özellikler¹⁰

Sınıfı	Uzunluk	Genişlik	Direk Uzunluğu	Ana Yelken Alanı	Ön Yelken Alanı	En Az Ağırlık
A Class	5.49 m	2.30 m	9.0 m	13.94 m ²	Yok	75 kg
Dart 18	5.48 m	2.28 m	8.0 m	12.92 m ²	3.16 m ²	130 kg
Formula 16	5.0 m	2.5 m	8.5 m	15 m ²	3.7 m ²	104 kg
Hobie 14	4.27 m	2.34 m	6.78 m	10.96 m ²	Yok	109 kg
Hobie 16	5.04 m	2.41 m	8.07 m	13.77 m ²	5.12 m ²	145.15 kg
Hobie 17	5.18 m	2.43 m	8.4 m	15.62 m ²	Yok	149.7 kg
Hobie Dragon	3.91 m	2.15 m	6.40 m	8.64 m ²	2.42 m ²	104.0 kg
Hobie Wid Cat	5.51 m	2.60 m	9.0 m	17.0 m ²	4.15 m ²	180 kg
Narca Infusion	5.52 m	2.60 m	9.16 m	17.0 m ²	4.15 m ²	180 kg
SL 16	4.8 m	2.32 m	8.0 m	13.75 m ²	3.75 m ²	145 kg
Topcat K1	5.5 m	2.5 m	9.15 m	14.2 m ²	4.7 m ²	170 kg
Tornado	6.1 m	3.0	9.08 m	16.35 m ²	5.29 m ²	155 kg
Viper	5.0 m	2.5 m	8.5 m	15 m ²	3.7 m ²	129 kg

2.5.1.2.1.1.2. Tek Gövdeli Yelkenli Botlar

Tek gövdeli botlar da yelken gücü ile yürütülebilirler. Tek gövdeli yelkenli bot sınıfına çok farklı büyüklük ve özelliklere sahip botlar girebilmekle birlikte, bazıları sportif amaçlı üretildikleri için tek tip olabilirler. Tek gövdeli botlar başlığı altında Optimist, Laser, rüzgâr sörfü ve uçurtma sörfü alt başlıkları incelenecektir.

2.5.1.2.1.1.2.1. Optimist

Genç yaştaki yelken meraklılarının daha düşük maliyetlerle yelken sporu yapabilmelerini sağlayan tek gövdeli ve tek tip küçük bota Optimist denir. Optimist çocukların 16 yaşına kadar binebildikleri tek tip (one design) ve tek kişilik bir sınıftır. Bu teknelerde çocuklar çalıştırıcıları yardımıyla kendilerini yetiştirebilmektedir. Optimist diğer botlara nazaran değişik bir görünüme sahiptir. Önü bir bodoslama ile bitmeyip baş ayna ile son bulmaktadır. Arka tarafındaki benzerine de kış ayna adı verilir. Optimist teknesi 2,30 m boyunda, 1,13 m genişliğinde ve 35 kg'dır. Yelken alanı olan 3,5 m² olan bu sınıf botlar çocukların suyu, rüzgârı, tekneyi, yelkeni ve bunların birbirine olan etkilerini tanımasını, tekne bakımını, korunmasını, denizcilik, yelkencilik geleneklerini çok erken yaşlarda öğrenmelerini sağlayan, en sert havalara dayanan, kolay devrilmeyen bir teknedir. İlk Optimist ABD'nin Florida eyaletinde 1948 yılında imal edilmiş olup, bugün dünya üzerinde 95 ülkede 200.000'den fazla

¹⁰ www.sailing.org, 15.02.2011

Optimist bulunduğu tahmin edilmektedir. Ülkemizde de en yaygın sınıf olan Optimist 18 bölgede 250 sporcu tarafından yapılmaktadır¹¹.

2.5.1.2.1.1.2.2. Laser

Laser sınıfının tekne uzunluğu 4,23 m ve genişliği 1.37 m ve ağırlığı 59 kg'dır. Laser sınıfı yelkenliler ilk kez 1970 yılında Marc Kirby tarafından tasarlanmış ve 1971 yılında New York Bot Fuarında sergilenmiştir. Laser de Optimist gibi tek kişilik bir sınıftır. 85'in üzerinde ülkede ve 200,000'den fazla sporcu tarafından kullanıldığı tahmin edilmektedir. Laser teknesine üç farklı tipte yelken takılabildiği için oldukça tercih edilen bir sınıftır. Sporcular kilolarına göre 4.7, 5.76 ve 7.06 m² yelken kullanabilirler. Laser'e takılan en küçük yelken 4.7 m² dir. Laser+ 5.7 m² yelkenli Laser sınıfı Radial ve Laser+ 7 m² yelkenli Laser sınıfı Standart olarak isimlendirilir^{12 13 14}. Genelde Optimist sınıfından gelen genç yelkencilerin tercih ettiği Laser 4.7 sınıfı, özellikle genç yelkenciler tarafından bilgi, beceri ve yarışma deneyimlerini arttırmalarına olanak tanır.

Ülkemizde Laser Türkiye Şampiyonlarına 100'e yakın sporcu katılmakta olup, bu sınıfta ülkemiz oldukça başarılıdır. 1995 yılında Selim Kakış'ın Laser Radial sınıfında Avrupa Şampiyonu olmasıyla başlayan şampiyonluklar zinciri, Alp Alpagut'un 1998, 1999 ve 2000 yıllarında üst üste üç kez Avrupa Şampiyonu olmasıyla devam etmiştir. Ayrıca Laser Radial gençlerde 2000 yılında Gral Zmbl Dünya Şampiyonu olmuştur. Yine 2000 yılında Laser Radial sınıfında Kemal Muslubaş Dünya Şampiyonasında beşinci olmuştur ve ülkemizi 2004 Atina olimpiyatlarında Laser Standart sınıfında temsil etmiştir. 2003 yılı Laser 4.7 Dünya Şampiyonasında Onur Derebaş dünya şampiyonu ve Mustafa akır dünya üçüncüsü olmuştur. Yine aynı yarışta kızlar kategorisinde Ayda nver dünya şampiyonu olmuştur^{15 16}.

2.5.1.2.1.1.2.3. Rüzgâr Sörfü

Rüzgâr sörfü (windsurf), yelkenin board adı verilen bir botun üzerine hareketli bir mafsalla bağlanıp bu sayede her yöne eğilebilen yelken aracılığıyla dmene gerek duymaksızın yn belirlemenin mümkün olduğu, böylece tahtanın (board) altına sabit bir dmen ve yelkenin

¹¹ www.sailing.org, 16.02.2011

¹² www.laserinternational.org, 15.02.2011

¹³ www.tyf.org.tr, 15.02.2011

¹⁴ <http://www.sailing.org>, 15.02.2011

¹⁵ <http://www.tyf.org.tr>, 15.02.2011

¹⁶ www.yelkenokulu.com, 16.02.2011

düşmesine engel olmak ve yön tutmak için kullanılan bir çatal (bumba) ile tamamlanan en küçük ancak en hızlı yelken sınıfı olarak bilinmektedir (Demirkan ve diğ., 2006, s. 31–33).

Rüzgâr sörfü, yelken, sörf, su kayağı ve yelken kanat sporlarının bir araya gelmesiyle oluşmuş bir etkinlik türüdür. Yelkenli sörf olarak adlandırılabilir ilk rüzgâr sörfü denemeleri binlerce yıllık bir geçmişe sahiptir. Güney Amerika’da yerlilerin Balsa ağacından yaptıkları yapraktan yelkenleri ile nehir ağızlarında balık avlamak için bu yöntemi kullandıkları tahmin edilmektedir (Schröder, 2009, s. 11–12). Modern anlamda rüzgâr sörfü ilk kez Hawaii’de Tom Blake tarafından 1935’te denemeye başlanmıştır. Blake altı yıldan fazla bir süre bazı aksaklıkları gidermek için uğraşmış ve sonunda bir sörf tahtasına monte edilmiş bir yelken ve ayak ile kontrol edilen bir dümen yerleştirmeyi başarmıştır (Cisco, 1999, s. 414). 1950’li yıllara gelindiğinde Amerikalı Newman Darby sörf tahtasını sadece yelkenle yönlendirmeye yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Bunun için bir bot yelkenini sörf tahtası üzerinde denemiş, ancak sonrasında yelkenin tahtaya göre fazla büyük olması nedeniyle yelkeni küçültmek zorunda kalmıştır. Sonuçta Darby sörf tahtasının arka alt kısmına bir pala (fin) yerleştirmiş ve tahtanın ortasına ise dörtgen, uçurtma şeklinde bir yelkeni hareket edebilecek şekilde yerleştirmeyi başarmıştır. Darby tıpkı bugünkü prensiplere göre kullanılan bu yelkenli sörf tahtasından 1964 yılında üretmiş ve 1965 yılında icadını “Populer Science” dergisinde açıklamıştır (Schröder, 2009, s. 12–13). Ancak, bazı otoriteler rüzgâr sörfünü ilk olarak İngiliz Peter Chilvers’in 1958 yılında, bazıları ise S. Newman Darbeyn’nin 1960 yılların ortalarında bulduğu ve piyasaya sunduğunu iddia ederler. Buna rağmen birçok belge, havacılık mühendisi Jim Drake ve bir bilgisayar şirketinin yöneticisi Hoyle Schweitzer’in 1960’lı yılların sonlarına doğru bir rüzgâr sörfü tasarlayarak patentini aldıklarını kanıtlamaktadır. İki Kaliforniyalıdan biri olan Drake daha çok yelkeni boarda bağlamakla ilgili problemlere çözümler getirmesiyle itibar kazanırken, ileriye gören Schweitzer ise patent ve buluşu piyasaya sokmakla ilgili çalışmalarıyla bilinmektedir. Üretilen ilk boardun 3.5 m uzunluğunda ve 27 kg ağırlığında olduğu ölçülmüştür¹⁷.

Günümüzde rüzgâr sörfünün artan popülaritesi ile birlikte, kullanılan malzemelerin tasarım ve üretiminde deniz altı teknolojilerinden uçak teknolojisine kadar birçok teknolojiye yararlanılır. Rüzgâr sörfü kendisine gelişen bir sektör kurmuştur. Hafifleyen ve hızlanan malzemeler sayesinde çok geniş bir kitle tarafından hem bir iş kolu, hem rekabetçi bir spor dalı, hem de bir serbest zaman etkinliği olarak benimsenmiştir (Reichenfeld, 1991, s. 7). İcat edildikten 20 sene sonra 1984 Los Angeles olimpiyatlarında ilk kez rüzgâr sörfü yarışlarına yer verilerek olimpik bir disiplin olarak kabul edilmesi, rüzgâr sörfünü en genç olimpik spor olarak tarihe geçirmiştir (O’Shea, 1989, s. 8; Sönmez, 2006, s. 8).

¹⁷ www.inventors.about.com, 17.02.2011

Rüzgâr sörfünde yarışmalar serbest stil (freestyle), slalom ve dalga sınıflarında yapılır. Sınıfların çoğunluğunda sadece bazı rüzgâr sörfü malzemesi üreticilerinin ürünlerinin kullanılmasına izin verilmekte, tahta uzunluğuna, genişliğine ve hacmine; yelken alanına, direk uzunluğuna kısıtlamalar getirilmektedir. Günümüzde Uluslararası Yelken Federasyonu'nun faaliyet takviminde yer verdiği yarışma sınıfları aşağıda verilmiştir⁸:

- Formula Sınıfı
- Funboard Sınıfı
- Kona Sınıfı
- Mistral Sınıfı
- RSX Olimpik Sınıfı
- Raceboard Sınıfı
- Speed Sınıfı
- Techno 293

Ülkemizde en çok bilinen rüzgâr sörfü merkezi Alaçatı'dır. Profesyonel Rüzgâr Sörfçüleri Birliği'nin (Professional Windsurfers Association-PWA) faaliyet takviminde de düzenli olarak Dünya Şampiyonalarına yer verilmektedir. PWA sıralamasında en üst sırada bulunan Türk sporcusu ise Slalom sınıfında onuncu sırada bulunan Çağla Kubat'tır¹⁸.

Rüzgâr sörfü 1970-80'lerde moda olan sporlar arasında yer almıştır. Ortaya çıkan yeni spor çeşitlerine rağmen rüzgâr sörfü hala çocuklar ve gençler arasında en çok sevilen su sporları arasında en önlere yer almaktadır (Schröder, 2009, s. 10). Bu nedenle rüzgâr sörfü bütün su sporları arasında en güzel olanıdır. Başka hiçbir spor dalında kayma duygusu bu kadar kolay ve tehlikesiz yaşanmaz. Bu su sporunu yapabilmek için gerekli olan şeyler sörf tahtası, yelken ve rüzgârdır (Kloos ve Lange, 2009, s. 6). Rüzgâr sörfünün kolaylıkla taşınabilir olması, bu su sporu dalının hızla yayılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Sönmez'in (2006, s. 45-46) rüzgar sörfü yapanlarının profilinin belirlenmesine yönelik çalışmasında rüzgar sörfü yapanların çoğunluğu (%66.2) 19-39 yaş aralığında, % 66.4'ünün erkek olduğu ve %69.2'sinin bekar olduğu belirlenmiştir. Birçok spor dalına göre kadınların rüzgâr sörfüne katılımı daha fazla da olsa katılım daha da teşvik edilmelidir.

2.5.1.2.1.1.2.4. Uçurtma Sörfü

Yelken ve paraşüt karışımı bir uçurtmaya (kite) bağlı bir kontrol çubuğu (bar) ile ipler ve yüzer bir tahtadan oluşan spora verilen isim uçurtma sörfüdür (Kitesurfing/Kiteboarding).

¹⁸ www.pwaworldtour.com, 17.02.2011

Paraşüt benzeri uçurtmanın kontrolü bar adı verilen çubukla sağlanır ve kullanıcı tahta üzerinde bulunan ayaklıklara ayaklarını geçirerek gideceği yönü belirlemeye çalışır. Uçurtmanın yarattığı bütün kuvvet sadece kollar ile taşınmamakta, trapez adı verilen ve bele takılan bir yardımcı elemana sabitlenmektedir (Demirkan ve diğ., 2006, 31–33).

Bir efsaneye göre ilk uçurtma 2000 yıl kadar önce bir Çinlinin rüzgârlı havada şapkasının uçuşuyla keşfedilmiştir. Uçurtmalar zaman içerisinde birçok değişikliğe uğramışlardır. 1800’lü yıllarda insanlar uçurtmaları kara ve deniz araçlarını ilerletmek için kullanmaya çalışmışlardır. Bu gayretlerin temel nedenini ise bu dönemde beygir gücüne göre toplanılan vergiyi daha az ödemektir. İlk kez uçurtma ile insanı hareket ettirme girişimi ise 1903 yılında Samuel Cody tarafından denenmiş ve Cody uçurtma ile hareket eden bir bot ile İngiliz Kanalını geçmiştir. 1980’li yıllara gelindiğinde gelişen kumaş teknolojisinin de yardımıyla kano, buz pateni, kar kayağı ve paten gibi spor dalları ile uçurtmalar başarılı bir şekilde beraber kullanılmaya başlanmıştır¹⁹ (Boese & Spreckels, 2009, s. 8–9).

Uçurtmanın günümüz uçurtma sörfüne benzer amaçla kullanılması yine 1980’lerin başında rüzgâr sörfü meraklısı Cory Roeseler’in dalgalardan zıpladıktan sonra suya tekrar yumuşak bir şekilde inememesi ve düşmesi üzerine yelken yerine uçurtma kullanmayı düşünmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu denemelerin başarılı olması sonucunda uçurtma sörfü dünyanın en hızlı gelişen ve yayılan su sporları dallarından birisi haline gelmiştir (Ceylan, 2009, s. 12–13). Anlaşılabileceği üzere günümüz uçurtma sörfünün gelişimi rüzgâr sörfçülerinin daha fazla hareket özgürlüğü sağlayabilen ve dalgaları daha da iyi kullanma fırsatı veren bir anlayışla geliştirilmiştir. Olimpik bir spor dalı olmayan uçurtma sörfünün 2016 Rio olimpiyat oyunlarına dâhil edilmesi için uğraş verilmektedir.

Uluslararası Yelken Federasyonu’na bağlı olan Uluslararası Uçurtma Sörfü Birliği (The International Kiteboarding Association-IKA) tarafından çeşitli ayaklardan oluşan dünya şampiyonaları düzenlenmektedir. Yarışmalar kadın ve erkek sınıflarının yanı sıra gençler (-18), her yaşa açık, masterlar (35–44) ve büyük masterlar (45+) kategorilerinde düzenlenir. Birliğe bağlı olarak düzenlenen yarışma sınıfları ise aşağıdaki gibidir²⁰:

- Serbest Stil (Freestyle)
- Dalga Sınıfı (Wave Riding)
- Rota Yarışı (Course Racing)
- Kite Cross
- Sürat (Speed)

¹⁹ www.en.wikipedia.org, 03.03.2011

²⁰ www.internationalkiteboarding.org, 17.02.2011

2.5.1.2.1.2. Kürekli Botlar

Geçmişte her boyda botun hareket ettirilmesi için kullanılan kürekler günümüzde sportif ve rekreatif amaçlı olarak çeşitli sınıflardaki botları hareket ettirmek için kullanılmaktadır. Bu amaçla kullanılan küreklerin tek ucu yassı olabileceği gibi her iki ucu da yassı olabilir. Kürek gücüyle hareket ettirilen botlar (Paddle Boats) başlığı altında kano, rafting ve kürek alt başlıkları incelenecektir.

2.5.1.2.1.2.1. Kano

Kano (canoe) yapılan bir tanıma göre “iki ucu da sivriltilmiş, kürekleri sabitlemeksizin kürek çekerek bir veya daha fazla kişinin yüzlerinin baktığı yöne doğru ilerlemesine imkân veren ve kullananlar tarafından kolayca taşınacak kadar hafif olan bir bottur”. Buradan da anlaşılabilceği gibi kanolar üzeri açık, bir veya daha fazla kişinin genellikle her iki ucu da yassı kürekler ile hareket ettirilen su taşıtlarıdır. Bütün diğer su taşıtları gibi kanolar da ilk olarak taşıma, avlanma, beslenme ve ticari amaçlar ile kullanılmıştır. Ancak günümüzde her kesimden bireye hitap etmesiyle suya dayalı rekreatif etkinliklerin en sevilenlerindendir (Jennings, 2007, s. 171).

Bulunan içi oyuk bazı ağaç gövdelerinde anlaşıldığına göre 6000 ila 7000 yıl önce özellikle Kuzey Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde kürekli ilkel botlar kullanılmıştır. Bunun yanı sıra Sümerler ve Mısırlılar da coğrafyalarında bulunan nehirler üzerinde kano kullanmışlardır (Rosenstein, 2001, s. 128). Ayrıca, kanonun binlerce yıl önce Kuzey Amerika yerlileri tarafından kullanıldığına da inanılmaktadır. İngilizce “canoe” kelimesi, yerlilerin “ağaç kütüğünden kayık” anlamındaki “kenu” kelimesinden gelmektedir. Karabik yerlileri tarafından geniş ağaç gövdelerinin oyulmasıyla yapılan bu kanolar yerlilerin adalar arasında seyahat etmelerini sağlayacak kadar dayanıklıydılar. Ticaretin 18.Y.Y.da Kuzey Amerika’da gelişmesiyle beraber kanolara olan talep de arttı. Daha çok kürk ticaretinde kullanılmak üzere 1750’lü yıllarda bilinen ilk kano fabrikası üretime başlamıştır. Bu kanolar on iki kişi ve 2,400 kg yük taşıyabilmekteydi²¹.

Kanonun modern anlamda rekreatif ve sportif bir etkinlik olarak kullanılmaya başlaması on dokuzuncu yüzyıla rastlar. İskoç John Mc Gregor kano gezintilerini başlatan ilk kişi olarak bilinir. Rob Roy adındaki kanosuyla Avrupa kıtasındaki birçok nehrini turlamış ve “Rob Roy’la 1000 Mil” (A thousand miles with RobRoy) adlı kitabı yayınlamıştır. 1866 yılında

²¹ www.canoe.ca, 17.02.2011

Kraliyet Kano Kulübü'nü (Royal Canoe Club) kurarak kanonun rekreatif ve sportif anlamdaki kullanımına öncülük etmiştir (Rosenstein, 2001, s. 129–130).

Dilimizde kano “kayak” ve “kanada” bot sınıflarını kapsayan bir terimdir. Her ikisi de kürekle hareket ettirilen ve bir veya daha fazla kişiye kullanma imkânı veren su araçlarıdır. Kayak tipi botlara kısaca K-bot da denir. Kayak kelimesi muhtemelen Eskimo dilindeki “adam-botu” (man-boat) anlamında kullanılan “ki-ak” kelimesinden türemiştir. Kişisel ulaşım ve avcılık için ideal olan kayak tipi kanoların ilk olarak Kuzey Amerika, Sibirya ve Grönland'da kullanıldığı düşünülmektedir. Özellikle kayak tipindeki kanolarda kullanım amacına göre farklı tip ve büyüklüklerde kayaklar mevcuttur. Günümüzde geleneksel ahşap kayakların yerini moda olan üzeri kauçuk malzeme ile kaplanabilen sökülüp takılabilir veya katlanabilir hatta şişme kayaklar almıştır. Diğer alanlarda da sıklıkla karşılaşılan polietilen malzemeden üretilen bu tür kayaklar hafif ve oldukça dayanıklıdır. Durgun su için tasarlanan kanolar tur ve gezinti amaçlı kullanılır ve bu tip kayaklarda rahatlık ön planda olup ayrıca bagaja sahiptirler. Ancak hızlı akan akarsularda (whitewater) kullanılan kayaklara akarsu kayağı denir ve durgun su kanolarına göre çok daha farklı özelliklere sahiptir. Bu tip diğer tiplere göre daha çeviktir. Yine çeşitli yarışma sınıflarında kullanılan yarış kayakları da çevik olmalı, bunun için suya karşı çok az direnç göstermelidir. Bu tip kayaklar oldukça zarif bir görüntüye sahiptirler (Rosenstein, 2001, s. 131–132; Cordell ve McKinney, 1999, s. 237). Bu tip kayaklar tecrübesiz kullanıcılar için oldukça dengesizdir ve acemi kullanıcıların üzerinde durmaları oldukça zordur.

Deniz kayakları ise tur kayaklarına ve akarsu kayaklarına göre devrilmeme ve yön verebilme açısından çok daha avantajlıdır. Bu sayede deniz kayakları kuvvetli rüzgârda ve kötü deniz koşullarında dahi kullanıcılarına daha fazla emniyet sağlayabilmektedir. Hem çeviklik hem de dengenin birleşimi ise kano polosu için üretilen kayaklarda mevcuttur. Bütün yukarıda sayılan kayak tipleri bir etek ile beraber kullanılabilir. Bu etek kullanıcının belini sarar ve basit bir sistemle kayağın içerisine su almayı önleyecek bir şekilde kayağın üstüne bağlanır. Devrilme veya kayaktan inmek istenilirse etek kolaylıkla kayaktan ayrılır ve bir elbise parçası gibi serbest hareket etmeye izin verir (Rosenstein, 2001, s. 131–133).

Günümüzde kullandığımız kano kelimesi “kano tipi kanoyu” (canadian canoe) temsil etmektedir ve kısaca “C” sınıfı olarak adlandırılır. Kanada tipi kanoları kayaklardan ayıran en önemli özellikleri üstlerinin açık olarak kullanılması ve çoğunlukla küreklerinin tek ucunun yassı olmasıdır. Kanada tipine ait en eski örnek MÖ 8200 ile 7600 yılları arasında yapıldığı düşünülen ve Hollanda'da Derent Müzesinde sergilenen kanodur²².

²² www.drentsmuseum.nl, 18.02.2011

Kano kullanımı rekreatif amaçlı kullanımının yanı sıra sportif olarak da ilgi çeken sporlar arasındadır. Kano faaliyetleri ülkemizde Türkiye Kano Federasyonu; dünyada ise Uluslararası Kano Federasyonu (International Canoe Federation-ICF) tarafından yürütülmektedir. Tablo 2.6’da ve Tablo 2.7’de farklı kano yarışma sınıflarında kullanılan kanolara ait özellikler verilmiştir. “K” harfi “Kayak”ın; “C” harfi “Kanada” sınıfı kanonun kısaltması olarak kullanılmaktadır. Rakamlar ise kano üzerinde aynı anda kaç kişinin yarıştığını belirtmektedir^{23 24}(Rosenstein, 2001, s. 103–136).

Tablo 2.6. Kano Yarışma Sınıflarına Ait Genel Bilgiler²³

Sınıfı	Ortam özelliği	Erkekler		Kadınlar	
		Mesafe (mt)	Tip	Mesafe (mt)	Tip
Durgunsu kanosu	Min. 80 cm derinlik, dalgasız, rüzgarsız	200, 500, 1000	K-1/2/4, C-1/2/4	200, 500, 1000	K-1/2/4
Akarsu Slalom	Yüksek debili doğal/yapay akarsu	300	K-1, C-1, C-2	300	K-1, C-1, C-2
Akarsu serbest iniş	Zorluk derecesi min. 3	3000	K-1, C-1	3000	K-1
Okyanus yarışması	Okyanus, açık deniz	Çeşitli, 10 km’den başlar	SS-1/2	Çeşitli, 10 km’den başlar	SS-1/2
Kano Yelken	Çeşitli, rüzgârlı	Çeşitli	C-1 + 10 m2 yelken	Çeşitli	C-1 + 10 m2
Kano Polo	35 x 23 m, min. 90 cm derinlik, doğal/yapay	-	K-1	-	K-1
Kano Maraton	Yabancı cisim bulunmayan sular	20,000 ve üzeri	K-1/2/4 C-1/2	15,000 ve üzeri	K-1.2.4 C-1/2
Kano Dragon	2 m derinlik, 9–13 m şerit genişliği	200/250, 500 Maks. 1,000	18 + Dümenci+ Davulcu	200/250, 500 Maks. 1,000	18 + Dümenci+ Davulcu

K: Kayak, C: Kanada tipi kano, SS: Surfski

²³ www.canoeicf.com, 18.02.2011

²⁴ www.turkaf.org.tr, 18.02.2011

Tablo 2.7. Kano Yarışma Sınıflarına Ait Kanoların Taşınması Gereken Özellikler²³

Yarışma	Sınıfı	Maks. Uzunluk	Min. Ağırlık	Min. Genişlik
Akarsu Slalom	K-1	350 cm	9 kg	60 cm
	C-1	350 cm	10 kg	65 cm
	C-2	410 cm	15 kg	75 cm
Akarsu Serbest İniş	K-1	450 cm	11 kg	60 cm
	C-1	430 cm	12 kg	70 cm
	C-2	500 cm	18 kg	80 cm
Kano Polo	K-1	350 cm	11 kg	60 cm
Kano Dragon	Dragon	12.49 m	250 kg	1.16 m
Durgun Su Kanosu	K-1	520 cm	12 kg	
	K-2	650 cm	18 kg	
	K-4	1100 cm	30 kg	
	C-1	520 cm	16 kg	
	C-2	650 cm	20 kg	
	C-4	900 cm	30 kg	
Kano Maraton	K-1	520 cm	8 kg	
	K-2	650 cm	12 kg	
	K-4	1100 cm	30 kg	
	C-1	520 cm	10 kg	
	C-2	650 cm	14 kg	

K: Kayak, C: Kanada tipi kano

2.5.1.2.1.2.2. Rafting

Rafting, insanların çalkantılı bir nehrin bir bölümünde kısa veya uzun kürekler kullanarak şişirilmiş bir botu (raft) yönlendirmeye çalıştığı heyecanlı ve tehlikeli olabilen bir rekreatif veya sportif etkinliktir (Summers, 2008, S.430).

İnsanların üzerine binerek su üzerinde ilerlemelerini sağlayan taşıtlar günümüz “raft”ının temellerini oluşturmaktadır. İnsanlar binlerce yıl boyunca kütük, tahta ve kamışları bir birlerine bağlayarak su üzerinde kalan araçlar üretmişlerdir. O zamanın araçları ile günümüzün rafting araçlarını ortak noktası ise hafif olmaları ve derin sulara ihtiyaç duymamalarıdır (Addison, 2000, 8–9). Birleşik Devletlerde 1900’lü yılların başında yük taşımakta kullanılan bu su taşıtları, II. Dünya Savaşı sırasında Amerika tarafından çıkartmalarda kullanılmıştır²⁵.

Çok farklı amaçlarla yapılan bu etkinlik zaman içerisinde büyük değişikliklere uğramış ve günümüzde birçok tutkuna sahip bir sportif ve rekreatif etkinlik haline gelmiştir (Johnson, 1994, s. IX). “Rafting” terimi “raft” kelimesinden gelmektedir. “Raft” ise rafting için imal edilmiş, gerekli standartları taşıyan şişme bota verilen isimdir. Raftlar kolay patlamayacak malzemelerden üretilir (Ellison, 2006, s. 7).

²³ www.canoeicf.com, 18.02.2011

²⁵ www.gosbf.gov.tr, 19.02.2011

Rafting sporunda amaç raft adı verilen ve içinde bulunulan botu yüksek debili nehirlerde devirmeden ve küreklerle yönlendirerek kayalar ve engeller arasından geçirerek hedef noktaya ulaşmaktır. Özellikle zorluk derecesi yüksek nehirlerde rekreatif raftçılar rehber eşliğinde parkura çıkarlar. Botta sabit bir kürek yeri yoktur. Bütün katılımcılar botun her iki tarafından kürek çekerken, rehber arka tarafta kürek çekerek botu yönlendirir. Diğer katılımcıları da kürek çekmeleri için rehber yönlendirir. Nehirler sahip oldukları debi ve bazı diğer özelliklerine göre sınıflandırılmıştır. Tablo 2.8’de nehirlerin zorluk dereceleri ve bu zorluk derecelerine ait kısa bilgiler verilmiştir^{26 27} (Uğurlu, 2005, s. 70–71).

Tablo 2.8. Uluslararası Nehir Zorluk Dereceleri (International Scale of Whitewater Difficulty)

Sınıf	Nehir ve Çağlayan Tanımlamaları	Aktiviteleri Gerçekleştiren Kişi Tanımlamaları
I	Kolay: Küçük dalgalar, bir-iki veya hiç engel	Yeni Başlayanlar: Kürek kullanmayı yeni öğrenecek kişiler için.
II	Orta: Sürekli akıntı, birkaç manevra, kolay rapidler, düzenli dalgalar	Acemi: I. Sınıf Nehirde başarılı kürek çekebilenler, temel kürek çekme becerisine sahip kişiler için.
III	Zor: Yüksek ve düzensiz dalgalar, manevralar gerektiren dar pasajlar, bota su doldurabilen dalgalar	Orta: Bütün genel manevralarda orta derece beceriye sahip, II. sınıf nehirde başarılı kürek kullanabilen kişiler için.
IV	Çok zor: Uzun, zor ve devamlı rapidler, güçlü dalgalar, botun hareket etmesini engelleyen holler,	İleri seviye: Kıydan / bottan kurtarma konusunda deneyimli, III. sınıf nehirlerde liderlik yapmış kişiler için.
V	Son Derece Zor: Hassas manevralar gerektiren daralan pasajlarda şiddetli, zor ve uzun rapidler, türbülanslı sular. Kurtarma yapmak zordur	Usta/Uzman: Orta derecedeki su seviyelerindeki bütün nehirlerde engelleri aşabilme yeteneği, IV. derecedeki nehirlerde başarılı liderlik yapmış kişiler için.
VI	İlerlemenin Limit Noktası: Neredeyse imkânsız ve çok tehlikelidir. Bütün zorluklar limit noktalarına yükselir. Hayatınızı riske atmadan deneyemezsiniz. Tavsiye edilmez	Ustalar/Uzmanlar Takımı: Mümkün olan bütün önlemler tedbirler kullanılmalı.

Kaynak: Dougherty, 1998, s. 174; Uğurlu, 2005, s. 70–71

Ülkemizde rafting ilk kez 1990’lı yılların başında yapılmaya başlanmıştır. İlk kez Çoruh nehrinde İsrail’den gelen küçük bir ekip tarafından yapılmıştır (Yücel, 2006, numarasız; Uğurlu, 2005, s. 68). Ülkemizde rafting yapmaya uygun olan diğer nehirler şunlardır: Çoruh, Köprüçay, Dim Çayı, Adana-Feke-Göksu Nehri, Zamatı, Fırat Nehrinin bir kısmı, Düzce Melen, Fırtına, İkizderere, Maçka, Tortum, Barhal, Bahçesaray, Dalaman, Alara^{28 29}. Ülkemiz nehirlerinde rafting 15 yılı aşkın bir süredir yapılmakta ve yıllık ortalama 600,000 katılımcı sayısına ulaşıldığı tahmin edilmektedir. Birleşik Devletlerde ise her yıl yaklaşık iki milyon

²⁶ www.gosbf.gov.tr, 19.02.2011

²⁷ www.internationalrafting.com,

²⁸ www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr, 19.02.2011

²⁹ www.kultur.gov.tr, 19.02.2011

rafting turu ile on beş milyon kişinin rafting yaptığı tahmin edilmektedir (Yücel, 2006, numarasız). Antalya İlinde bulunan Köprüçay'da ise yaz aylarında günde üç bin turistin rafting etkinliğine katıldığı tahmin edilmektedir³⁰. Rafting kadın-erkek, genç-yaşlı birçok insan tarafından sevilerek yapılan suya dayalı rekreatif bir etkinliktir. Yapılan bir çalışmada rafting yapanların %57.3'ünün erkek, %65.8'inin bekâr olduğu bulunmuştur (Özesen, 2007, s. 48).

Uluslararası Rafting Federasyonu'nun (International Rafting Federation-IRF) çatısı altında sportif rafting yarışmaları A, B, C, D seviyesinde düzenlenmektedir. Harflerin temsil ettikleri yarışmaların taşınması gereken temel özellikler aşağıda verilmiştir³¹:

- **A Seviyesi:** Dünya rafting şampiyonası (yılda iki kez), Olimpiyat oyunları ve Dünya Doğa Oyunları (dört yılda bir), Dünya Kupası (her yıl en az iki kıtada ve üç-beş yarışma serisi).
- **B Seviyesi:** Dünya Şampiyonası'na katılacak takımları belirlemeye yönelik yapılan bölgesel yarışmalardır (Dünya Şampiyonası'na on iki ay kala başlar, altı ay kala sona erer).
- **C Seviyesi:** Uluslararası Rafting Federasyonu'nun kurallarını kabul eden her hangi bir uluslararası yarışmadır.
- **D Seviyesi:** Uluslararası Rafting Federasyonu'nun kurallarını kabul eden ulusal yarışmalardır. Katılan takımlar kendi federasyonlarına üye olmalıdırlar.

Sportif rafting yarışmaları dört ve altışar kişilik takımlar halinde yapılmaktadır. Tablo 2.9'da dört ve altı kişilik ekipler halinde yapılan yarışmalarda kullanılabilecek botlara ait özellikler verilmiştir

Tablo 2.9. Dört ve Altı Kişilik Rafting Botlarına Ait Özellikler³²

Sınıfı	Min. Uzunluk(m)	Min. Genişlik(m)	Min. Ağırlık (kg)
Dört kişilik	3.65	1.70	40
Altı kişilik	4.25	2.00	50

Rekreatif anlamda rafting yapanların profillerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar rafting yapan bireylerin %71–80'inin üniversite eğitimi aldıklarını (ABD'de genel ortalama %21), ortalama 43 yaşında olduklarını, ortalama yıllık gelirlerinin genel gelir ortalamasının %12 daha üstünde olduğu ve parkur zorluğuna, uzunluğuna ve kullanılan donanımına bağlı olarak günlük kabaca 300\$ harcadıklarını ortaya koymuştur (Jennings, 2007, s. 158–159).

³⁰ www.cygm.meb.gov.tr, 03.04.2011

³¹ www.gosbf.gov.tr, 19.02.2011

³² www.internationalrafting.com, 19.02.2011

2.5.1.2.1.2.3. Kürek

Kürek çekmek insanoğlunun su üzerinde ilerlemek için yaptığı en eski hareketlerdendir. Günümüzden 2850 yıl önce eski Mısır'da kürekli botlar vazgeçilemez birer ulaşım aracı olarak kullanılmışlardır. Bunun yanı sıra Akdeniz havzasında da Yunanlılar, Romalılar ve Fenikeliler de hem ticari amaçlar hem de savaş dönemlerinde kürekli botlar kullanılmıştır. MÖ 70–19 yılları arasında yaşamış olan Vergil'in aktardıklarına göre o zamanlarda bile Sicilya kıyılarında kürek yarışları yapılmıştır. 942 yılında itibaren ise Venedik'te Gondol derneklerine (loca) üye olanların yaptıkları gondol yarışmaları bir süre sonra halk kutlamalarının da bir parçası haline gelmiştir. Ancak kürek sporu bu dönemlerde sadece belli meslek guruplarının hâkimiyetinde bulunmuştur. Sonraki dönemlerde ise örneğin; 1715 yılında “Dogget's Coat Badge” yarışı modern anlamda yapılan ilk kürek yarışı kabul edilebilir. Thames nehrinde yapılan kürek yarışmaları o kadar çok ilgi çekmiştir ki, halk kürekçilerden kürek sporunu öğrenmeye başlamıştır. Bu dönemden itibaren kürek sporu halk tarafından yapılmaya başlanmış, amatör bir spor niteliğinde 1829 yılında Oxford ve Cambridge üniversiteleri arasında sekizli kürek yarışmaları, 1851 yılında ise ABD'de Harvard ve Yale Üniversiteleri arasında yapılmaya başlanmış ve bu yarışmalar gelenek haline gelmiştir. Bacaklardan güç alarak kürek çekilen kızaklı sistem ise ilk kez 1857 yılında ABD'de başlamıştır (Rosenstein, 2001, s. 204–205; Akça, 2010, 5–6).

Osmanlılar döneminde kürek çekmek denizcilik alanıyla bağlantılı olarak ele alınmış ve denizciliğin gelişimine paralel olarak gelişmiştir. İlk kürek yarışları 16. YY'da İstanbul Boğazında yapılmış, Haliç ile Boğaziçi kürek yarışmalarına ev sahipliği yapmıştır. Kayıtlara göre 1579 yılında 25 kayığın yer aldığı yarışmaları padişah da izlemiştir. Yarışan kayıklar ise sadrazam, vezir ve ağalara aittir. Japonya'da dostluk ziyaretinde bulunan Ertuğrul Gemisinin personelinin uğradıkları Singapur'da katıldıkları kürek yarışması ise Türklerin modern anlamdaki ilk yarışmadır, buna rağmen kürekçilerimiz birinci olmuşlardır. Türkiye'de düzenlenen ilk resmi kürek yarışmaları ise 1913 yılında Donanma-i Osman-i Muavenet-i Milliye Cemiyeti (Osmanlı Donanma Cemiyeti) tarafından düzenlenmiştir. Ülkemizde kürek sporuna ait çalışmalar Türkiye Kürek Federasyonu tarafından yürütülmektedir³³.

Kürek, kanonun aksine kürek çekenlerin sırtlarını döndükleri yönde hareket eden bir su aracıdır. Yarışmalar tek kürek ve çift kürek olarak ayrılır. Geleneksel olarak ahşaptan yapılan botlar günümüzde karbon fiber ve plastik gibi malzemelerden üretilir. Sportif kürekte bulunan sınıflar ve botların özellikleri Tablo 2.10'da verilmiştir:

³³ www.tkf.gov.tr, 30.02.2011

Tablo 2.10. Farklı Kürek Sınıflarına Ait Genel Bilgiler³⁴

Sınıflar	Kürekçi sayısı	Ort. Uzunluk	Min. Ağırlık
İki tek	2	10.4 m	27 kg
İki tek + Dümenci	2	10.4 m	30 kg
Dört tek	4	13.4 m	50 kg
Sekiz tek + Dümenci	8	19.9 m	96 kg
Tek çifte	1	8.2 m	14 kg
İki çifte	2	10.4 m	18 kg
Dört çifte	4	13.4 m	52 kg

Rekreatif anlamda kürek etkinliği diğer tüm suya dayalı rekreatif etkinlikler gibi katılımcılara spor ve arkadaşlık fırsatını beraber sunar. Rekreatif kürekçilik çoğunlukla serbest zamanı değerlendirme, sağlıklı yaşam ve eğlence amacı ile yapılır. Rekreatif amaçlı ile yapılan kürek sporu için özel olarak üretilmiş tekneler bulunmaktadır. Bu teknelerin yapısı yarış teknelerine göre daha geniştir ve su üzerinde denge sağlamak daha kolaydır. Rekreatif kürek etkinliğinde kullanılan kürekler de yarışlarda kullanılanlardan farklıdır. Amaç hız yapmak olmadığından dolayı bu küreklerin palaları, diğerine göre daha küçük ve farklı yapıda olduğu için daha az kuvvet uygulanarak eğlence amaçlı kürek çekilebilir.

2.5.1.2.1.3. Pedal ile Yürütülen Botlar

Botlar motor, yelken ve kürek gücünün yanı sıra pedal sistemiyle de yürütülebilirler. Pedalların çevrilme hareketi bir sistem ile su çarkının veya pervanesinin dönmesini sağlar ve bot hareket eder. Pedal sistemi birçok bot tipi ile beraber kullanılabilir. Tek veya çok kişilik botların yanı sıra çocuklar için küçük, yetişkinler için daha büyük botlara uygulanabilir. Günümüzde kanolara uygulandığı gibi çok gövdeli botlara uygulanmaktadır. Bazı firmalar rekreatif balıkçılıktan avcılığa kadar birçok farklı amaca yönelik olarak pedal gücüyle ilerleyen botlar üretmektedir.

Pedallı botları (Pedal Boats) ilk kez bilimsel anlamda ele alan ve çizimler yapan kişinin Leonardo da Vinci olduğu söylenebilir. Museum of Science and Industry'de da Vinci'nin çizimlerinden yola çıkılarak yapılan bir bot günümüzdekilere tamamen benzemese de bu alanın temellerini atmış olabilir³⁵.

Pedallı botlar rekreatif amaçlı kullanımlarının yanı sıra bazı maceraperestler tarafından bazı rotaları aşmak amacıyla da kullanılmaktadır. Greg Kolodziejzyk adlı maceraperest özel üretilmiş pedallı bir botla Vancouver'dan başlayarak Havai'ye ulaşarak Atlantik Okyanusunu geçmeyi planlamaktadır ki bu yaklaşık olarak 4,500 km gibi bir uzaklığı ifade etmektedir³⁶.

³⁴ www.worldrowing.com, 20.02.2011

³⁵ www.msichicago.org, 21.02.2011

³⁶ www.adventuresofgreg.com, 26.02.2011

2.5.1.4.1.4. Dalga ve Beden Sörfü

Uluslararası Sörf Birliği (International Surfing Association-ISA) tarafından yapılmış olan sörf tanımları şu şekildedir³⁷:

- Katılımcının sörf donanımını hareket ettiren esas gücün doğal veya yapay dalga olduğu bir spor dalıdır.
- Sörf için kullanılan her türlü donanım ile dalgalar üzerinde yapılan bir etkinliktir.
- Sörf için kullanılan herhangi bir donanım ile durgun sularda yapılan bir etkinliktir.

Hiç şüphesiz ki dalga sörfü rüzgâr sörfünün ve uçurtma sörfünün temellerini oluşturan suya dayalı bir rekreatif etkinlik türüdür. Dalga sörfünü icat edenler Atlantik Okyanusu'nun Polinezya bölgesinde adalar üzerinde yaşayanların atalarıdır. İlk sörf tahtaları ağaç kütüklerinden yapılmış olup; sörf, boyu beş metreyi bulan bu tahtalara sahile yakın yerlerdeki dalgalar üzerinde binilmesi ile başlamıştır. Amerikalılar ve Avustralyalılar bu fikri benimseyip kocaman hantal tahtaları düz tahtalar haline getirmişler ve çok tutulan bir serbest zaman etkinliğini ortaya çıkarmışlardır. Zaman içerisinde bu serbest zaman eğlencesi bir performans sporu haline gelmiştir. Dalga sörfü dalgaların yeterli büyüklükte olduğu her yerde yapılabilmektedir. Uluslararası yarışmalar için 45 cm yüksekliğinde dalgaların olduğu sahiller yeterli olmaktadır (Rosenstein, 2001, s. 342–343).

Kesin tarihi bilinmese de ilk olarak 1700'lü yıllarda başladığı kabul edilen dalga sörfü, bu dönemde kâşifleri ve yelkencileri cezp etmiş, ünlü Havai'li sörfçü Duke Kahanamoku'nun 1912 yılında İsveç'in Stockholm kentinde düzenlenen Yaz Olimpiyatları'nda yüzme dalında 100 m serbest stilde altın madalya kazanmasıyla uluslararası alanda daha fazla tanınmaya başlamıştır. Bu dönemi takip eden süreçte tanıtım amacıyla birçok ülkeye sörf turları düzenlenmiş ve bu ülkelerde de sörf etkinliğine olan ilginin artması sağlanmıştır. 1920'li yıllarda sörf tahtası üretiminde hızlı bir gelişme sağlanmış ve Tom Blake 1930 yılında ilk kez bir sörf tahtasının patentini almıştır. İnsanların artan bir şekilde otomobil sahibi olması insanları hareketli hale getirmiş ve dalga sörfü tutkunlarına istedikleri dalgalara ulaşabilme fırsatını vermiştir. 1964 yılında Avustralya'nın Sydney kentinde ilk kez düzenlenen Dünya Sörf Şampiyonası'nda Uluslararası Sörf Federasyonu'nun temelleri atılmıştır³⁸ (Jennings, 2007, s. 95–98).

³⁷ www.isasurf.org, 28.02.2011

³⁸ www.isasurf.org, 28.02.2011

ISAF'ın güdümü altında bölgesel, ulusal ve uluslararası sörf yarışmaları düzenlenmektedir. Aşağıda ISAF'ın tanıdığı yarışma kategorilerinden bazıları verilmiştir:

- Sörf Tahtası (Surfboard): Ayakta sörf tahtasının üzerinde yapılan sınıftır. Açık, gençler ve kadınlar kategorilerinde yarışmalar düzenlenir.
- Uzun Tahta (Longboard): Ayakta surfboard sınıfında kullanılan tahtadan daha uzun bir sörf tahtasının üzerinde yapılan sınıftır. Sadece açık kategoride yarışmalar düzenlenir.
- Beden Sörfü (Bodyboard): Yumuşak bir sörf tahtasının üzerinde farklı şekillerde uzanarak yapılır. Katılımcının palet kullanması gerekebilir. Açık ve kadınlar kategorilerinde yarışmalar düzenlenir.
- Diz Sörfü (Kneeboard): Sörf tahtasında diz üzerinde durularak yapılan sınıftır. Katılımcı palet kullanmak zorunda kalabilir. Sadece açık kategoride yarışmalar düzenlenir.
- Çiftler (Tandem): Bir kadın ve erkeğin tek bir sörf tahtasının üzerinde bazı teknik hareketleri yaparak yarıştıkları sınıftır.

Sörf tahtası geleneksel olarak tahtadan yapılmakta iken 1950'li yıllardan itibaren cam yününden de üretilmeye başlanmıştır. Kısa ve uzun tahta olarak sınıflanan sörf tahtaları 1.8 m ile 2.75 m arasında uzunluğa; 46 cm ile 55 cm arasında genişliğe sahip olabilirler. Günümüzde üretilen tahtaların çoğunluğu artık bir kilogramdan da hafiftir (Summers, 2007, s. 274–275).

Ülkemizde bu etkinliği yapanların sayısının çok olduğu söylenemez. Ancak genel kanının aksine hiç yapılmıyor demek de yanlıştır. Bazı web sitelerinden ve bloglardan anlaşıldığına göre dalga sörfünün de bir gelişim içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Bu etkinliğe ilgi duyanlar sosyal ağlar üzerinde guruplar kurmakta ve beraber hareket ederek dalga ve beden sörfü yapmaktadırlar.

2.5.1.2.2. Motor Gücüyle Yürütülen Botlar

Suya dayalı rekreatif etkinliklerin bir kısmı motor gücüne ihtiyaç duymaksızın yapılabilirken bazı etkinliklerin yapılabilmesi motorlu bir botun kullanılmasına bağlıdır. Motor gücüyle yapılan suya dayalı rekreatif etkinlikler günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerde oldukça popülerdir ve satın alma gücünün artmasıyla beraber bu tür botlara sahip olmak isteyenlerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Bu başlık altında motorbotçuluk, sürat botları, deniz motosikleti, günübirlik turlar ve su araçları modelciliği alt başlıkları incelenecektir.

2.5.1.2.2.1. Motorbotçuluk

Motorlu bot, botun yürütülmesi için motoru esas güç olarak kullanan bot türlerine verilen genel isimdir. Motorbotların gelişimi kürek, buhar, elektrik gücüyle yürütülenlerin yanı sıra petrol türevleri ile içten patlamanın sağlandığı motorların kullanılmasıyla devam eden uzun bir süreçtir. Elbette ki motorbotçuluk için yaşanmış göze çarpan iki teknolojik gelişme akü ve motordur. Bunun yanı sıra yüzer dolum istasyonları, içten patlamalı motorlar, hava taşıtlarında kullanılan motorların sürat motorlarında kullanılması, su uçaklarının kullanılması, gövde teknolojisindeki gelişmeler ve uçan botların kullanılması da motorbotçuluğun yaygınlaşmasında önemli rol oynamıştır. (Jennings, 2007, s. 46–48).

1880 yılında Gottlieb Daimler'in geliştirdiği benzinle çalışan motor hem otomobiller hem de botlar için kullanılmıştır. 1900'lü yıllardan sonra motorbotların gelişiminde ve yaygınlaşmasında bir ivme yaşanmıştır. 1907 yılında Ole Evinrude botun arkasına takılabilecek küçük ve hafif bir motor geliştirmiş, bu da kullanıcılara sağladığı kolaylıklar ile motorbotların yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur³⁹ (Levinson ve Christensen, 2005, s. 1017).

20. yüzyılın ortalarından itibaren Batılı halklar botçuluğu rekreatif anlamda daha fazla benimsemeye başlamıştır. 21. yüzyılda ise insanlar çok daha fazla çeşit motorbot deneyimi yaşama olanağına sahiptir. Motorbotları belli bir sistem içerisinde sınıflandırmaya gitmek oldukça zor ve karmaşık bir durum yaratır. Bu tür bir sınıflandırma belki de motorbot tiplerinden yola çıkılarak yapılabilir. Motorbotlar (Jennings, 2007, s. 49):

- Tek veya çok gövdeli motorbotlar,
- Hız için yapılmış motorbotlar,
- Açık, yarım kabinli (yarım açık ve botun önünde bulunan kabin) veya tam kabinli (tamamen kapalı) motorbotlar,
- İçten veya dıştan takmalı motorlu olabilirler.

Motorbot pazarının esas hedef kitlesini farklı statü, eğitim ve yaş guruplarından erkekler oluşturur. Motorbot kullanıcılarını aşağıdaki gibi gruplandırmak mümkündür (Jennings, 2007, s. 50):

- Rekreatif ve serbest zaman kullanıcıları ile botta yaşayanlar,
- Yerel kullanıcılar ile turistik kullanıcılar,
- Günlük, gecelik botçular ile yarışçılar,
- Tecrübeli veya tecrübesiz kullanıcılar,

³⁹ www.uimpowerboating.com,

- Düşük, orta ve yüksek seviyedeki uzmanlar,
- Pasif veya aktif kullanıcılar.

2.5.1.2.2.2. Yatçılık

Suya dayalı rekreatif etkinlikler içerisinde yer alan en önemli ve birçok diğer suya dayalı etkinlik ile beraber yürütülen etkinlik yatçılıktır. Yatçılığın rekreatif bir etkinlik olarak 1720 yılında İrlanda’da ilk yelken kulübünün kurulmasıyla (Cork Water Yatch Club) resmi anlamda yapılmaya başlamış olduğu kabul edilebilir⁴⁰. Flemenk (bugünkü Hollanda ve Belçika) toplumlarının kaçakçı ve korsan gemilerini yakalamak için hızlı ve küçük yelkenli tekneleri kullandıkları tarihi kitaplarda belirtilmektedir. Avcı anlamına gelen Felemenkçe “yaght” kelimesi, Kral II. Charles’ın (1630–1685) Hollanda’da bir süre ikamet etmesi dolayısıyla İngilizler tarafından tanınmış ve İngiltere kralına hediye edilen “Marry” isimli tekne ile “yacht” olarak İngiliz diline geçmiştir. Dilimize ise bu kelime “yat” olarak geçmiştir (TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1992, s. 13).

Gemi Adamları Yönetmeliğinde (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 31.07.2002/ 24832) ticari yat, “yat tipinde inşa edilmiş, kamarası, tuvaleti, lavabosu, mutfığı olan, ticari olarak gezi ve spor amacıyla yararlanılan, yük, yolcu ve balıkçı gemisi niteliğinde olmayan taşıdığı yolcu sayısı on ikiyi (dâhil) ya da kabotaj seferinde yüz mille sınırlı, en yakın karadan yirmi milden daha fazla uzaklaşmamak şartıyla, taşıdığı yolcu sayısı otuz altıyı (dâhil) geçmeyen ve tonilato belgesinde ticari yat olduğu belirtilen gemi”, özel yat ise, “yat tipinde inşa edilmiş, kamarası, tuvaleti, lavabosu, mutfığı olan, taşıdığı yolcu sayısı on ikiyi geçmeyen, gezi ve spor amacıyla yararlanılan, tonilato belgesinde özel yat olduğu belirtilen gemiyi ifade eder” olarak tanımlanmıştır. Yatların sınıflandırılmasında başvuru en temel ölçütlerden biri de, sevk edilme (itici kuvvet) kaynaklarıdır. Türk Loydu’na göre yatlar üç tiptir⁴¹. Bunlar;

- Yelkenli Yat (Sailing Yacht): Yalnız yelken ile sevk edilen yat türüdür.
- Motorlu Yelkenli (Motor Sailer): Hem yelken hem de yardımcı olarak sevk motoru ile sevk edilen yat türüdür.
- Motor Yat (Motor Yacht): Yalnız motor gücüyle ile sevk edilen yat türüdür.

Yat etkinliği ile uğraşan kişilere genel olarak yatçı denir. Yatçı Gemi Adamları Yönetmeliğinde, “mürettebat ve diğer hizmet personeli dışında gezi, spor, eğlence amacıyla yatta bulunan kişiler” olarak belirtilmiştir.

⁴⁰ www.encyclopedia.com/topic/sailing.aspx, 15.02.2011

⁴¹ www.turkloydu.org, 16.02.2011

Yatçıları zamanı esas alarak sınıflandırmak mümkün olabileceği gibi seyir rotası veya kullandıkları su ortamına göre de sınıflandırmak mümkündür. Buna göre yatçılar üç guruba ayrılabilirler (Jennings, 2007, s. 30–31):

1. **Uç ve yatçılık yap sınıfı:** Bu katılımcılar yat ile seyahat etmek istedikleri yere uçarlar, varış noktasının yakınlarındaki sularda yatçılık yaparlar. Evlerine tekrar uçararak dönerler.
 Bir yata sahip olup bu sınıfa uygun yatçılık davranışı gösterenler, aşağıdaki amaçlarla yatçılık yapacakları noktaya uçararak ulaşmayı hedefleyebilirler:
 - Yüksek maliyetli marinalara yakın yerlerde ikamet edenler, daha düşük maliyetli marinalara yatlarını bağlayarak daha ekonomik bir şekilde bu etkinliği devam ettirmeyi,
 - Büyük bir rotayı tek seferde tamamlayabilecek zamana sahip olmayan yatçılar, hedefledikleri rotayı küçük rotalara bölerek hedef varış noktasına farklı zaman dilimlerinde gerçekleştikleri seferlerle ulaşmayı amaçlıyor olabilirler.
2. **Daha geniş yatçılık sınıfı:** Katılımcılar daha uzun bir süre için belirli bir coğrafi alanda yatçılık yaparlar. Bu sınıftakileri iki alt kategoride incelemek mümkündür:
 - a. Çıkış noktalarına geri dönenler,
 - b. Çıkış yaptıkları noktadan farklı bir noktada etkinliği tamamlayanlar. Bu tipteki yatçılık faaliyeti için farklı seçenekler bulunur:
 1. Deniz aracının çıkış noktasına geri getirildiği bir parkurda yapılan uzun süreli ve başarılı seyahatler,
 2. Rotanın belki de asla başlangıç noktasından geçmediği uzun süreli ve başarılı seyahatler.
3. **Etrafını dolaşma sınıfı:** Geniş ve uzun süreli seyahatleri kapsar.
 - a. Dünyanın çevresinde yapılanlar,
 - b. Pasifik, Pasifik adaları, Güney Amerika, Afrika, Avustralya, Antarktika vb. coğrafyaların etrafını turlayarak yapılanlar.

Zaman ve iş yükünü temel alan başka bir sınıflamaya göre ise yatçılar üç grupta incelenebilirler (Jennings, 2007, s. 31).

1. **Günübirlik yatçılar:** Zaman ve iş yükü kısıtlılıkları nedeniyle ikamet ettikleri yere yakın su ortamlarında seyahat edenler. Bu gruptakiler yelkeni rekreatif, sportif ve serbest zaman etkinliği olarak yapanlara daha yakındırlar.

2. **Kısa Süreli Yatçılar:** Gününbirlik yelkencilerden daha uzun süre, altı aydan bir yıla kadar yat ile seyahat edenleri kapsar. Tutkulu bir şekilde zamanlamayı ve rotayı ayarlayarak seyahatin sonunda işe dönme niyetinde olan yatçılardır.
3. **Uzun Süreli Yatçılar:** Kesin bir süreye bağlı kalmaksızın uzun süreli yat ile seyahat ederler. Yukarıda belirtilen etrafını turlama sınıflamasına benzer. Yakın bir süre içinde resmi iş yaşantılarına dönmeye niyetleri yoktur.

Bu gruba birde yatta yaşayanları ilave etmek mümkün olacaktır.

4. **Yatta Yaşayanlar:** Bu sınıfta yer alan yatçılar yatlarını demir attıkları bir yat limanında ev gibi kullananlardır.

İnsanlar çağdaş yaşamın beraberinde getirdiği olumsuz etkilerden arınmak ve kaçmak için doğaya yönelmekte ve aktif rekreatif etkinliklere yönelmektedir. Yatçılık etkinliği de katılımcılara kitlelerden uzaklaşma, doğa ile tamamen iç içe olma ve kendi kararlarını verme olanağı sağladığı için oldukça sevilen bir etkinlik türü haline gelmiştir.

Yatçılık ile uğraşan bireyler çoğunlukla aktif rekreatif etkinlikleri tercih etmektedirler. 2000 ve 2001 yıllarında Göcek koylarında yat ile seyahat edenlerin dâhil olduğu bir araştırmaya göre yatçılar seyahatleri esnasında en çok yüzme, yelken, şnorkel, okuma, tarihi yerleri ziyaret, güneşlenme, su sporlar, dalış, balık yakalama ve doğa yürüyüşü etkinliklerine katılmayı tercih etmektedirler (Demiroğlu, 2003, s. 36–37).

Yat ile seyahati bir yaşam tarzı olarak incelemek de mümkündür. Batılı toplumlarda bireylerin gelir seviyeleri kadar yaşları, eğitim geçmişleri, aile hayatında bulundukları basamak (evlat, anne-baba, büyükanne/baba), iş ve yaşam tecrübeleri de bireylerin yatçılığı bir yaşam tarzı olarak benimsemelerinde belirleyicidir. Yatçıları seyahat etmeye güdüleyen sebepler aşağıda sıralanmıştır (Jennings, 2007, s. 34):

- Gelişmiş ülkelerdeki özgürlük hissi ve kaçma isteği ile umutsuzluk duygusu,
- Bir rüya-hedef arama, yelken sevgisi, yelkende kendini geliştirme isteği,
- Meydan okuma ve macera, başarma ve kendini gerçekleştirme arzusu,
- Ortaklarla, eşle, aile fertleri ve arkadaşlarla ilişkileri geliştirmek,
- Sözde psikolojik teorilere, içgüdü teorilerine, sosyo-demografik ve ekonomik profillerine seyahat etme arzusu.

Yatçılık bir sektör olarak farklı şekillerde ele alınabilir. Bireylerin kendi yatlarına sahip olmalarının yanı sıra, işletmeler gününbirlik veya daha uzun süreli olarak mürettebatlı veya mürettebatsız (bareboat) olarak farklı marka ve boyutlarda yatlar kiralamaktadırlar.

Yatçılar çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için yat limanlarına yanaşırlar ve bağlanırlar. Deniz Turizm Yönetmeliğinde (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 24.07.2009/ 17298) yat limanı, “deniz turizm tesislerinin genel niteliklerine sahip, yatların bağlanabilecekleri ve yatçıların

yatlarından yürüyerek çıkabilmelerine olanak sağlayan iskelelere, dinlenme, konaklama ve alışveriş gibi sosyal tesisler ile yatlara bakım, onarım, karaya çekme ve teknik hizmet sunan birimlere sahip deniz turizmi tesisleridir” olarak tanımlanmıştır. Yat limanları üç, dört ve beş Çıpalı olarak sınıflandırılırlar.

Üç Çıpalı Yat Limanları; Deniz turizm tesisleri için gerekli olan asgari alt ve üst yapı niteliklerinin yanı sıra aşağıda belirtilen nitelikleri de taşır:

- Satış üniteleri,
- Kadın ve erkek yatçılar için bağlama kapasitesinin en az % 5’i kadar duş ve tuvalet,
- Çamaşır ve bulaşık yıkama yerleri,
- Yatçıların dinlenmelerini ve bir arada bulunmalarını sağlayan sosyal tesis,
- Bedensel engelliler için tuvalet ve özel düzenlemeler,

Dört Çıpalı Yat Limanları, üç Çıpalı yat limanları için aranan şartların yanı sıra aşağıda belirtilen nitelikleri taşır:

- Lokanta veya kafeterya,
- Kadın ve erkek yatçılar için bağlama kapasitesinin en az %10’u kadar duş ve tuvalet,
- Kuru temizleme hizmeti,
- Yat çekek alanı ve vinç sistemleri,
- Bakım onarım hizmeti,
- Yatçı eşya depoları,
- Bağlama kapasitesinin en az %20’si kadar otopark alanı veya otopark hizmeti,
- Tenis kortu,
- Yüzme havuzu veya plaj yeri,
- Aletli jimnastik, masaj, sauna, hamam imkânlarının sağlandığı üniteler.

Beş Çıpalı Yat Limanları, dört Çıpalı yat limanları için aranan şartların yanı sıra aşağıda belirtilen nitelikleri taşır:

- Helikopter pisti,
- Banka hizmetleri ünitesi,
- Revir,
- Sergi, konser, eğlence mekânları,
- Toplantı salonu,
- En az iki tenis kortu,
- Bağlama kapasitesinin en az %30’u kadar otopark,

Dünyanın en önemli iki kurvaziye ve yat turizmi merkezlerinden biri olan Akdeniz, hem iklimi hem de kıyı şeridinin çekicilikleri ile bu tip etkinliklere katılanların ilgisini çekmektedir. Ancak üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde yatçılık yıllar bazında gelişim gösteriyor olsa da, ülkemizin bu sektörden yeterince pay aldığını söylemek iyimserlik olur. Akdeniz çanağında yıllık 600–700 bin yatın seyahat ettiği tahmin edilmektedir. Ülkemiz bu büyük rakamdan sadece %1 gibi bir oran alabilmektedir. Ülkemizin yat turizmi için sahip olduğu avantajlardan birisi 1940’lı yıllardan beri bu sektörde oldukça bilinen Fransa, İtalya ve İspanya gibi ülkelerin yatçılar tarafından kanıksanması sonucunda yatçıların yeni yerler görme arzusu ile başka kıyılara yönelmesidir (Tandoğan, 1998, s. 145–155).

Ülkemizde, yaz mevsiminin uzunluğu yat turizmi için ideal bir ortam sağlamaktadır. Özellikle, Antalya-Marmaris arasındaki kıyılarımızda, Nisan-Ekim ayları arasında değişik rotalarda Egeli balıkçıların kullandıkları görece alçak ve yuvarlak kışlı bir tekne tipi olan guletler ile birçok farklı programlar düzenlenmektedir. Genel olarak bu programlarda konuklar, iki kişilik kamaralarda, tam pansiyon konaklayabilmektedirler³⁰.

Gelişen çevre bilinci ile beraber insanlar çevreye karşı daha duyarlı hareket etmeye gayret göstermektedirler. Alternatif turizm aktif olarak yapılan turistik etkinliklerden farklı bir kategoride de olsa su kaynaklarında yapılan rekreatif etkinliklere katılanlar daha devam ettirilebilir bir etkinlik tercihi geliştirmektedirler. Yelken ve yelkenli yatçılık bu açıdan eko sistemi destekleyici bir rol oynamaktadır.

İlk su taşıtları insan gücüyle yürütülürken sonraları rüzgâr gücü kullanılarak yelkenlerden faydalanılmıştır. Modern teknoloji ile motor gücü su taşıtlarının esas yürütme kaynağı olsa da yelkenliler rekreatif ve sportif botçulukta hala önemlerini korumaktadırlar.

Yatlar ahşap, fiberglas, sac veya betondan inşa edilebilirler. Yatlarda yürütme aracı olarak yelken, motor veya bu ikisinin karması kullanılabilir. (Sarigül, 1991, s. 7). Yatların hangi sınıfa girdiği yatın kullanım amacına göre de değişmektedir. Yatlar iki ana grupta incelenebilirler. Bunlar gezi amaçlı yatlar ve sportif amaçlı yatlardır (Ürger, 1996, s. 29–30).

Gezi Amaçlı Yatlar: Yürütme gücü bakımından temel yatlardan ayrılmayan bu yatlar, yelken tiplerine ve sayılarına göre çeşitlendirilebilirler. Ancak, gezi amaçlı yatlarda ön planda tutulan temel özellik konfordur. Yelkenli yatlar uzun seyahatler için imal edilmiş bu yatlar kullanıcılarına veya misafirlerine geniş hareket alanı ve rahatlık sunar. Bu tür yatlar uyuma kabinlerine, duşlara ve mutfak gibi günlük yaşamın gereksinimlerin karşılayabilecek alt yapıya sahiptirler. Deniz tutması vb. deniz rahatsızlıklarına sebep olabilecek sallanma gibi olumsuz özellikler bu tür yatlarda en alt seviyededir.

³⁰ www.cygm.meb.gov.tr, 03.04.2011

Ülkemizde gezi amacıyla kullanılan yatların çoğunluğu gulet tipidir. Bu yat tipi Akdeniz'e uygun ve büyük olmasına rağmen bu yatlarda kullanılan büyük motorlar oldukça gürültülüdür. Maalesef günümüzde guletlerin üzerinde bulunan yelken direkleri daha çok dekoratif amaçlı kullanılmakta ve bu botlar yelken basmaya uygun değildirler (Ürger, 1996, s. 29–30).

Sportif Amaçlı Yatlar: Bu tip yatlarda gezi amaçlı yatların aksine yatın sağladığı konfordan çok yatın hafifliği, manevra kabiliyeti ve hızı önemlidir. Bu nedenle bu yatlar hafif malzemelerden, özellikle camyününden (fiberglas) üretilirler. En küçük sınıf olan Optimistten en büyük türlerine kadar yarışma amaçlı olarak kullanılmaktadırlar. Bu yat türü de gezi amaçlı yatlarda olduğu gibi yelken, motor veya her ikisinin karması ile yürütülebilirler. Sportif amaçlı yatlar dengeli bir salma sistemine sahip olup yüksek manevra kabiliyetine sahiptirler (Ürger, 1996, s. 29–31).

Uluslararası Yelken Federasyonu ve ona bağlı ülke federasyonlarının kontrolünde farklı boy, ağırlık ve yelken alanına sahip sportif yatların katıldığı yarışmalar düzenlenmektedir. Class 40, Farr 30, Farr 40, Swan 45, TP52, X-35, X-41 bunlardan bazılarıdır¹⁰.

2.5.1.2.2.3. Sürat Botları

İnsanların sahip olduğu yarışma duygusu motorbotlar içinde geçerli olmuştur. 1900'lü yıllara kadar az sayıda içten patlamalı motor kullanılan bot mevcutken, 1902 yılında kullanımda sahiplerinin kimin botunun daha hızlı gideceği ve bir parkuru hangi botun daha kısa sürede tamamlayacağına dair konuşmalar yapabilecekleri kadar çok içten yanmalı motor kullanılmaya başlanmıştır. Kısa bir süre içerisinde bot sahipleri botlarını yarıştırmak istemişlerdir. 1903 yılında Amerika'da Amerika Sürat Botu Birliği (American Power Boat Association) kurulmuş ve 1917 yılında Amerikalılar ülkelerinde yılda on yarış yapar hale gelmişlerdir⁴². İngiltere'de ise 1902 yılında Deniz Motorları Birliği (Marine Motoring Association) kurulmuştur⁴³. Bütün motorbot birlik ve federasyonlarını çatısı altında toplayan örgüt ise Dünya Motonotik Federasyonu'dur (Union Internationale Motonautique-UIM).

Ülkemizde motorbot yarışları farklı federasyonlara bağlıdır. Ülkemizde en çok bilinen motorbot yarışı sınıfı olan Offshore, Türkiye Gelişmekte Olan Spor Branşları Federasyonu'na; deniz motosikleti dalı ise Türkiye Sualtı Su Sporları Federasyonu'na bağlı olarak etkinliklerini sürdürmektedir. Bu yarışma sınıflarını da çatısı altında toplayacak olan Türkiye Motonotik Federasyonu'nun kurulması ile ilgili çalışmaları ise devam etmektedir.

¹⁰ www.sailing.org, 15.02.2011

⁴² www.gobootracing.net, 16.02.2011

⁴³ www.uimpowerboating.com, 01.03.2011

Dünya Motonotik Federasyonu web sitesinde Federasyonu'nun Türkiye temsilcisi olarak ise resmi bir kurum değil, özel bir inşaat ve turizm firması tanıtılmaktadır⁴⁴.

Sürat botlarını taşıdıkları özelliklerinin ve ait oldukları sınıfların çeşitliliğinin çokluğundan dolayı belirgin kategorilere ayırmakta sorunlar yaşanabilir. Bir sınıflamaya gidilmesi durumunda sadece buna dair bir kitap yazmak gerekebilir. Ancak ana hatlarıyla bilinen sınıflar, açık, kapalı yarış botları, açık, kapalı spor botlar, içten gömmeli/dıştan takmalı botlar, dizel motorlu, turbo motorlu botlar, hava tribünlü botlar, elektrikli ve model botlardır (Rosenstein, 2001, s. 159–160).

Sürat botları arasında yer alan jet botlar (jet boat) ile ülkemizde de yeni yeni tanınmaya başlanan turlar düzenlenmektedir. Özellikle ABD, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde bilinen bu etkinlik türü çok dar kanyonlardan tutunda okyanuslara kadar farklı su ortamlarında katılımcılarına hız ve su direncini beraber yaşatarak katılımcılara macera duygusunu yaşatmaktadır. Jet botlar birkaç kişilikten 50–60 kişiliğe kadar kapasitelere sahip olup, 1,500–1,600 beygir gücüne sahip motorlar kullanabilirler. Jet botların sahip olduğu güç ve yapıldıkları su ortamlarının yüksek risk taşıması nedeniyle bu konuda özel eğitim almış ve deneyimli personel tarafından kullanılmalıdır^{45 46}.

2.5.1.2.2.4. Deniz Motosikleti

Deniz motosikleti (Jet ski) motorlu botlar arasında en çok bilinenlerdendir ve kişisel olarak edinilmesi diğer motorlu botlara göre oldukça kolaydır. Küçük ve hafif olmaları sebebiyle kolaylıkla taşınabilirler ve arzu edilen su ortamlarında kullanılabilirler. Bu nedenlerle kişisel kullanıma oldukça uygundurlar.

Deniz motosikleti ilk olarak 1929 yılında Clayton Jacobsen tarafından kullanıcısının botun ön tarafına sabitlenmiş bir halata tutunarak ayakta durduğu, vücut ağırlığıyla yönlendirdiği motorlu bir sörf tahtasına benzeyen bir şekilde geliştirilmiştir. Jacobsen icadını hem ayakta hem de oturarak kullanılan bir şekilde geliştirilmiştir^{47 48}.

Deniz motosikleti daha çok “Jetski” olarak bilinir. Ancak bu terim esasen Japon motosiklet üreticisi Kawasaki'nin ticari haklarına sahip olduğu bir jet bot çeşidini temsil etmektedir ve çoğunlukla bu sınıfa giren motorlu botların genel ismi gibi kullanılmaktadır (Rosenstein, 2001, s. 101). 1973 yılında Kawasaki firması ilk olarak 400 santimetreküp hacmindeki deniz motosikletini seri üretim yaparak pazara sunmuştur. 1980'li yıllarda ise deniz motosikletleri

⁴⁴ <http://www.ioc-tr.net>, 01.03.2011

⁴⁵ <http://www.shotoverjet.com/>, 19.03.2011

⁴⁶ www.youtube.com, 19.03.2011

⁴⁷ www.inventors.about.com, 02.03.2011

⁴⁸ www.en.wikipedia.org, 03.03.2011

daha güvenli ve daha kolay kullanılabilir bir hale gelmiştir. 1986 yılında iki kişilik 650 santimetreküp hacminde bir motora sahip olanları daha fazla rahatlık ve denge sağlamıştır⁴⁸

Deniz motosikletlerinin 400 santimetreküple başlayan üretim maceraları çok hızlı bir şekilde devam etmiştir. Pazara üretici olarak Kawasaki'nin yanı sıra Yamaha, Sea-Doo gibi firmalar da girerek rekabet yaratmış ve deniz motosikletlerinin teknolojik açıdan çok hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamışlardır. Günümüzde ayakta veya oturarak kullanılabilen çok farklı hacimlerde ve beygir güçlerinde deniz motosikletleri pazarda mevcuttur.

Deniz motosikleti ülkemizde özellikle turistik bölgelerde suya dayalı rekreasyon işletmeleri tarafından tüketicilere sunulmaktadır. Motorlu su sporları hizmeti de sunan turizm işletmelerinde deniz motosikleti tüketicilerin en çok tercih ettiği; işletmelerin de en çok gelir sağladığı su araçlarındandır.

Deniz motosikletlerinin sportif amaçlar dışındaki kullanımı için gerekli liman kayıtlarının yapılmasının dışında kullanıcılardan her hangi bir ehliyet talep edilmemektedir. Bu durum esasen “Özel Teknelerin Donatımı, Kaydı ve Belgelendirilmesi ile Özel Tekneleri Kullanacak Kişilerin Yeterlilikleri Hakkında Yönetmelik” ile (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 02.03.2008/ 26804) belirtilen motor gücü on beygir fazla olan tekneleri kullananlarda Amatör Denizci Belgesi aranmasını belirten 7. Madde ile çelişkili bir durum oluşturmaktadır.

2011 yılı su üstü ilçe sportif turizm kurulu kararlarına göre su sporlarının denizde aynı anda bulundurabileceği deniz motosikleti sayısı halk plajlarında faaliyet gösteren işletmeler için iki adet, otel önlerinde faaliyet gösteren işletmeler için ise üç adet ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca deniz motosikletleri on sekiz yaşından küçüklere ve alkollü kişilere kullanırlamayacaktır⁵⁰. Bu tür kısıtlamalar ile denizde yaşanabilecek kazalardan sakınmak amaçlanmaktadır.

2.5.1.2.2.5. Günübirlik Turlar

Su ile ilişkili alanlara yapılan günübirlik turlara katılanların sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Motorlu botlar ticari amaçla yapılan günübirlik turların anahtar bileşenini oluşturmaktadır. Motorlu botların kullanımı ile çok daha fazla katılımcının suya dayalı çevre içerisinde gerçekleşen günübirlik turlara katılabilmesine olanak sağlanmaktadır. Ancak, su ortamında gerçekleşen günübirlik turun özelliklerine göre motorsuz su taşıtları da bu tür turlar kullanılabilir (Jennings, 2007, s. 8).

⁴⁸ www.en.wikipedia.org, 03.03.2011

⁴⁹ www.ehow.com, 01.03.2011

⁵⁰ www.antalyakulturturizm.gov.tr, 08.03.2011

Günübirlik gezi teknesi ilgili yönetmelikte “gezi, spor, eğlence ve turizm amacıyla limandan aldığı yolcuları aynı gün aynı limanda indiren, denize elverişlilik belgesine sahip deniz turizmi aracı” olarak tanımlanmıştır. Günübirlik turlar ile ilgili yasal yükümlülükler ise “Deniz Turizmi Yönetmeliği” (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 24.07.2009/ 27298) ile ortaya konulmuştur.

Günübirlik turlar, karada veya suda gerçekleşsin, görülmeye değer şeylerin bulunduğu yerlerde veya yerlere doğru yapılır. Turlar bazen doğal güzellikleri görmek amacıyla yapılırken, bazen de yapay ama ilginç değerleri görmek amacıyla yapılabilirler.

Antalya ilinde bulunan bazı doğa güzelliklerini görmek amacıyla günübirlik veya saatlik turlar düzenlenmektedir. Manavgat Çayı üzerinde yapılan turlar ile Antalya Kaleiçi İskelesi’nden Aşağı Düden Şelalesi’ne (Karpuzkaldıran Şelalesi) yapılan turlar ile Köprüçay Irmağı’nda yapılan rafting ve kano turları doğal güzellikleri yaşamak için yapılan günübirlik turlardır. Ancak, İstanbul Boğazı’nda motorlu botlarla yapılan turlar ve Hollanda’nın başkenti Amsterdam şehrinin kanallarında yapılan günübirlik turlar ile Venedik kanallarında Gondollar ile yapılan turlar şehirlerin ve yapıların güzelliklerini görmek amacıyla yapılmaktadır. Avustralya’da bulunan Great Barrier Resifi’ne yılda 1,5 milyon günübirlik ziyaretçinin 820 ticari operatör ile taşındığı tahmin edilmektedir (Jennings, 2007, s. 8). Maalesef ülkemizde günübirlik turların yıllık ne kadar kişinin katılımıyla gerçekleştiğini belirten kesin bilgiler bulunmamaktadır.

2.5.1.2.2.6. Su Araçları Modelciliği

Suya dayalı rekreatif etkinlikler arasında birçok diğer etkinliğe göre çok daha kolay ulaşılabilecekleri etkinlikten birisi model botçuluktur. Model botçuluk gerçek botların belli ölçülerde küçültülmüş (1/72, 1/48, 1/35 gibi) modellerini yapma veya yapılmış modelleri yürütme veya biriktirme uğraşısı olarak tanımlanabilir.

Modelcilik esasen, insanların binlerce yıldır üç boyutlu gerçekliğe fikirlerini aktarmak ve geliştirmek için yapageldikleri bir uğraşıdır. Modelcilik insanın bir fikri aklında canlandırmasından sonra ortaya çıkan ikinci adımdır⁵¹.

Model botçuluğun ne zamandan beri itibaren insan hayatında yer aldığı konusunda kesin tarih verebilmek zor olsa da eski Akdeniz uygarlıklarına (özellikle Yunan, Mısır ve Fenike) ait dönemlerden kalma model botlara ulaşılmıştır. Bu modeller bilim insanlarına o döneme ait

⁵¹ www.modelmakers.org, 26.03.2011

denizcilik teknolojisi ile botçuluğun sosyolojik ve ekonomik önemine dair bilgiler vermektedir⁵².

Model botçuluk büyük ihtimalle her insanın çocukluk döneminde yer almıştır. İnsanlar çocukluk dönemlerinde önceleri kâğıttan, sonraları ise yumuşak tahtalardan ve meyve-sebze kabuklarından model botlar yapmışlar ve su üzerinde bunlar ile oynamışlardır.

Günümüzde ise model botçuluk radyo sistemlerinin, 1960'lerden sonra transistör ve entegre devrelerle birlikte gelişmesi ile büyük gelişme göstermiştir⁵³. Radyo kontrolü (radio controlled) aracılığı ile yönlendirilebilen çok farklı tasarımlara ve büyüklüklere sahip model botlar meraklılarının ilgisini çekmektedir. Meraklılar, model su taşıtlarını, üretici firmaların model botlara ait parçalarının yanı sıra ihtiyaç duyulan diğer malzemelerin de (yapıştırıcı, maket bıçağı vb.) içerisinde bulunduğu bir paket içerisinde satın alarak kendileri evlerinde birleştirerek kullanıma hazır hale getirebilirler. Daha az emek ile bu etkinliğin tadını çıkarmak isteyenler ise tamamlanmış olarak satılan modelleri satın alarak kullanabilirler.

Model botçulukta kullanıcılar satın aldıkları veya kendileri ürettikleri botları su üzerinde veya içerisinde kullanabilecekleri gibi dekoratif olarak da botları ev ve iş yerlerinde kullanabilirler.

Model su taşıtları yelken, akıntı, elektrikli veya içten patlamalı motorlar ile yürütülebilirler. Üretici firmaların radyo kontrollü olarak pazara sundukları model botlar arasında içten patlamalı motora veya elektrik gücüyle çalışan sürat botları ile deniz motosikletlerine, yelkenli botlara, hovercraftlara ve deniz altılara ait modeller yer almaktadır. Radyo kontrollü model botların hızları içten yanmalı motora sahip olanlarda saatte 55 km'ye (25–35 mph), elektrikli motora sahip olanlarda 32 km'ye (15–20 mph) kadar çıkabilmektedir⁵⁴. Öyle ki ISAF'a tarafından yürütülen Uluslararası Radyo Yelken Birliği (International Radio Sailing Association) tarafından model botlara ait çeşitli sınıflarda yarışmalar düzenlenmektedir^{5510 5653}.

Model botlar, su taşıtlarının tasarım aşamasında da önemli bir yere sahiptir. Bilimsel oranlara bağımlı kalınarak yapılan modeller özel olarak hazırlanmış su ortamlarında çeşitli su ve hava şartlarında test edilmekte ve yeni tasarımın sahip olduğu zayıf yönleri daha bu aşamada gözlemlenerek bu zayıf yönler ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır⁵⁷⁵³.

¹⁰ www.sailing.org, 20.03.2011

⁵² www.en.wikipedia.org, 23.03.2011

⁵³ www.cemozal.com, 27.03.2011

⁵⁴ www.rcboatshop.com, 25.03.2011

⁵⁵ www.radiosailing.org, 22.03.2011

⁵⁶ www.tssf.gov.tr, 03.03.2011

2.5.1.2.3. Motorlu Botlara Bağlı Olarak Yapılan Etkinlikler

Motorlu botlar sadece hız amaçlı değil diğer bazı suya dayalı rekreatif etkinliklere de aracılık etmektedir. Bu amaçlara yönelik olarak farklı boyut ve motor gücünde motorlu botlar üretilmekte ve kullanılmaktadır. Ülkemizde bu tür botlar kişisel olarak kullanımından çok ticari alanda daha çok yer almaktadır. Bu tür etkinlikler bir halata bağlı olarak çekilen muz (banana), şişme lastik (ringo), su kayağı (water ski) çeşitleri ve paraşüttür (parasailing).

Ticari sürat motoru Gemi Adamları Yönetmeliğinde (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 31.07.2002/ 24832), “su sporları amacıyla ticari faaliyette kullanılan, şişme lastik, camyünü veya saç bot biçimindeki hızlı ve tonilato belgesinde ticari sürat motoru olduğu belirtilen deniz aracıdır” olarak tanımlanmaktadır.

2.5.1.2.3.1. Su Kayağı ve Su Kayağı Dalları

Ayağa takılı kayaklar yardımıyla, hızla giden bir teknenin arkasına bağlı olan halata tutunarak su üstünde kaymaya dayanan açık hava sporudur. Su kayağı sporuna karda atlar tarafından çekilen kayakçıların ilham olduğu sanılmaktadır⁵⁶.

İnsanoğlunun su üzerinde ayakta veya dizlerinin üzerinde kalma denemeleri yüzlerce yıllık bir geçmişe sahiptir. Ancak insanların yüzer bir cisim üzerinde kalarak kendilerini yüksek bir hızla çekirme düşüncesi ancak güçlü ve süratli botların ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Su kayağı sporunu ilk kez Amerikalı Ralph Samuelson 1922 yılında ortaya çıkarmıştır. Ancak Samuelson’un kullandığı ilk kayaklar 246 cm uzunluğunda, 23 cm genişliğinde kar kayağı şeklinde yapılmıştı. Ancak başlangıçta kayaklar doğrudan bota bağlıydı ve kullanıcı sadece kayakların üzerinde durmaktaydı. Daha sonraları halat katılımcıya verilmiş ve kendisini su üzerinde istediği şekilde yönlendirilebilmesi sağlanmıştır. 1966 yılında ise kablolu donanımın kullanılmaya başlanması su kayağı ve benzer dallar için devrim niteliğinde bir gelişim sağlamıştır (Rosenstein, 2001, s. 305–307).

Su kayağı yapan sporcu, genişliği kar kayağından biraz daha fazla olan bir ya da iki kayak kullanır. Bu kayaklar tahta, alüminyum ya da camyününden yapılır. Su kayağının altında, topuk tarafına yakın sabit bir yüzgeç bulunur. Akrobatik hareketlerin yapıldığı artistik su kayağında ise kullanılan kayakların altı düzdür. Bu, kayakçının 360° tam bir dönüş yapmasına olanak verir. Uzunluğu yaklaşık 170 cm, genişliği 20 cm olan kayakların üzerinde ayakta ve dik duran sporcu 23 metre uzunluğunda bir halatın ucundaki ahşap tutamağı sıkıca kavrar.

⁵⁶ <http://tssf.gov.tr>, 03.03.2011

Halat motorlu bir teknenin arkasına bağlıdır. Saatte en az 24 km hızla giden bu tekne hafifçe geriye yaslanan kayakçıyı çekerek su üzerinde kaymasını sağlar⁵⁶.

1939 yılında Amerika Su Kayağı Birliği'nin (American Water Ski Association) kurulmasıyla sportif anlamda da yapılmaya başlanan su kayağı, rekreatif anlamda ise botçuluk ile paralel bir gelişim göstermiştir. Araştırmalar bugün ABD'de 11 milyon su kayağı meraklısı olduğunu ortaya koymaktadır. Su kayağı aile ile beraber yapılabilen suya dayalı bir rekreatif etkinliktir. Bu etkinliği rekreatif anlamda yapanlar iyi eğitilmiş ve varlıklı bireylerdir. Su kayağı meraklılarının dörtte üçü üniversite mezunu ve profesyonel mesleklere sahip olup % 53'ünün yıllık geliri 65 bin dolardan daha fazladır⁵⁷.

Uluslararası su kayağı şampiyonaları Uluslararası Su Kayağı Federasyonu (International Water Ski and Wakeboard Federation-IWSF) tarafından düzenlenir. Su kayağında ilk Dünya Şampiyonası 1949 yılında; çıplak ayak sınıfında ise 1976 yılında ilk Avrupa ve Dünya Şampiyonaları yapılmıştır. Su kayağı alanında yaşanan çok belirgin bir diğer değişiklik ise 1990'lı yıllardan itibaren kar üzerinde yapılan snowboarda benzer bir dal olan wakeboardun yapılmaya başlanmasıdır (Rosenstein, 2001, s. 306–307).

Kablolu sistem ekonomik yönden motorlu botlarla yapılanlara göre daha avantajlıdır. Kablolu su kayağının çevreci bir spor olduğu söylenebilir. Elektrikle çalıştığı için çevreyi egzoz, yağ ve türevi atıklarla kirletmediği gibi her kayak operasyonu suya yılda dokuz ton oksijen kazandırır. Ülkemizde kirlilik yüzünden birçok gölde yaşamın azaldığı, bu göllerin ekonomik açıdan atıl duruma geldiği düşünülürse, bu sporun yaygınlaşmasından faydalar sağlanabilir. Bu tür tesislerin yaygınlaşması kuruldukları bölgelere ekonomik anlamda da bir canlılık getirecektir. Bugün Almanya'da 54, Fransa'da 13, Hollanda ve İngiltere'de 9, İspanya'da 3 adet kablolu su kayağı tesisi bulunmaktadır. Dünya genelinde ise toplam 150 adet kablolu su kayağı tesisi bulunduğu tahmin edilmektedir⁵⁸.

Ülkemizde Antalya (2), Bursa (1), İzmir (1) ve Samsun (1) toplam beş adet kablolu su kayağı tesisi faaliyet göstermektedir. Yukarıda sayılan avantajlarının yanında kablolu su kayağında su ortamı devamlı olarak sakindir ve özellikle yeni başlayanların öğrenmeleri için daha uygun şartlar sağlamaktadır. Sistemin hızının elektronik olarak ayarlanıyor olması da motorlu botlar ile yapılan su kayağı dallarında sürücünden kaynaklanabilecek riskleri de ortadan kaldırır.

Sportif olarak su kayağı yarışmaları slalom, atlama ve artistik (tricks) sınıflarında motorlu bot veya kablolu sistem aracılığıyla yapılır. Slalom sınıfında yarışmacı altı şamandıradan oluşan bir zikzak serisini belli bir hızla çekilirken tamamlamaya çalışır. Bir süre sonra halat

⁵⁶ www.tssf.gov.tr, 03.03.2011

⁵⁷ www.usawaterski.org, 03.03.2011

⁵⁸ www.sukay.com.tr, 04.03.2011

kısaltılmaya başlanır ve yarışmacı halat uzunluğu şamandıraya yetişmeyinceye kadar devam eder. En çok şamandırayı kaçırmadan ve düşmeden dönen kişi yarışmayı kazanmış olur (Rosenstein, 2001, s. 313–316).

Bir başka su kayağı türü atlamadır. Bu yarışmada kayakçı teknenin arkasında bıraktığı dalgayı çaprazlama geçerek yüksekliği 1,8 metre, uzunluğu 7,3 metre kadar olan kaygan bir rampadan atlar. Usta kayakçılar hızı saatte 56 km kadar olan bir tekneyle 50 metreye varan atlayışlar yapabilir⁵⁶. Güncel atlama rekoru erkeklerde Fredy Krueger'in 75.2 m; kadınlarda June Fladborg'un 57.1 m atlayışlarıdır⁵⁹.

Artistik sınıfta ise yarışmacı iki kez yirmi saniyelik sürelerde, puan değerleri hareketin zorluk derecesine göre belirlenmiş hareketleri sunar^{60 61}.

Ülkemizde su kayağı Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu'na (TSSF) bağlı olarak faaliyetlerini yürütmektedir.

Wakeboard: Su kayağı ile dalga sörfünün bir karışımı olan bu etkinlik ilk olarak bir sörf tahtasının üzerinde durarak motorlu bir bot tarafından çekme denemesinin ardından 1990 yılında ilk örneğinin ortaya çıkmasıyla trend sporlar arasında yerini almıştır. Aynı yıl ABD'de Dünya Wakeboard Federasyonu kurulmuş ve 1992 yılında ilk Dünya ve Avrupa Şampiyonaları düzenlenmiştir. Kullanılan tahtaların geçmişte üretilen ve kullanılan tahtalar ile pek bir benzerliği kalmamıştır. Günümüzde kullanılan tahtaların önünde ve arkasında yüzgeçler bulunmakta ve simetrik şekilleri sayesinde her iki yönde de ilerlemeye olanak sağlamaktadır (Rosenstein, 2001, s. 291–293).

Diz Tahtası (Kneeboard): Kişinin yüzer bir tahtanın üzerine dizlerini bükerek ayaklarının üzerine oturduğu ve motorlu bir bota veya kablolu sisteme bağlı bir halat tarafından çekilmesi ile yapılan etkinliktir. Dengenin kolay sağlanabilmesi sayesinde farklı yaş guruplarından meraklıların kolaylıkla öğrenebileceği bir su etkinliğidir. Bu nedenle motorlu bir botla veya kablolu sistemle çekilen suya dayalı rekreatif bir etkinliğe başlamak için uygun bir etkinliktir. Ancak wakeboardun ve bazı diğer modern su sporlarının ortaya çıkışı nedeniyle diz tahtası arka planda kalmıştır⁶².

Yalın Ayak Su Kayağı (Barefooting): İnsanoğlunun yaratıcılığı ve kendisine yeni maceralar yaratma isteği sonucu ortaya çıkan bu su kayağı dalı ilk kez 1947 yılında 17 yaşındaki A. G. Hancock tarafından yapılmıştır. Bu dalda katılımcılar su kayakları kullanmaksızın yalın ayaklarının üzerinde kaydıkları için diğer su kayağı dallarından daha fazla hıza ihtiyaç duyarlar (saatte 50–75 km). Yalın ayak su kayağında da slalom, atlama ve

⁵⁶ <http://www.tssf.gov.tr>, 15.03.2011

⁵⁹ www.iwsf.com, 15.03.2011

⁶⁰ www.wasserski-online.de, 04.03.2011

⁶¹ www.iwwfed.com, 03.03.2011

⁶² www.en.wikipedia.org, 03.03.2011

artistik sınıflarında sportif yarışmalar düzenlenmektedir. Güncel atlama rekoru erkeklerde David Small'un (Birleşik Krallık) 29,9 m; kadınlarda Elaine Heller'in (USA) 21 m atlayışlarıdır⁶³.

Antalya yöresinde motorlu su sporları hizmeti veren işletmeler tarafından su kayağı (tek/çift-mono/double), wakeboard ve kneeboard tüketicilerin kullanımına sunulmaktadır. Ancak deniz ortamında yapılan su kayağı etkinlikleri için denizin dalgalı olması kısıtlayıcı bir rol oynadığı için su kayağı dalları sahillerde sadece denizin sakin olduğu saatlerde yapılabilmektedir.

2.5.1.2.3.2. Şişme Grubu

Esasen her biri şişme gurubu bot sınıfında olan bu araçlar insanların kendilerine eğlence ve oyun yaratma arayışları sonucunda gelişmiştir ve bu etkinlikler arasında en çok bilinenleri muz (banana) ve şişme lastik (ringo)'dur. Birçok üretici firma çok farklı şekillerde ve kapasitelerde şişme gurubu botlar üretmekte ve pazara sunmaktadırlar.

Farklı kapasitelerde olan şişme gurubu araçları sürat botlarına bir halat aracılığıyla bağlıdır ve şişme botun üzerinde bulunan kişi şişme aracın türüne göre üzerine/içine oturur, üzerinde ayakta durur veya üzerine uzanır. Katılımcının üzerinde bulunduğu şişme botu yönlendirmesi pek mümkün değildir. Ancak katılımcılar beklentilerine ve yaşamak istedikleri maceraya göre bot sürücüsüne hızı ve dönüş keskinliğini belirtebilirler. Bu nedenle botu kullananın hüneri de etkinliğin tatmin edici olabilmesi için önemlidir.

Şişme gurubu etkinlikleri Antalya yöresi sahil otellerinde bulunan su sporları işletmelerinin neredeyse tamamında sunulmaktadır.

Muz Bot: Muz bot (Banana Boat/Water Sled), ilk kez 1980'lerde Glenn Matthews tarafından geliştirildiği belirtilen muz botu şişme gurubu etkinlikler arasında belki de en çok bilinen ve rağbet edilenidir⁶⁴. Çoğunlukla sarı renkli olmaları ve muz meyvesini andırması nedeniyle kısaca "muz" olarak adlandırılırlar. Katılımcının her hangi bir eğitim ve deneyime sahip olmasını gerektirmez ve geniş bir yaş aralığında yapılabildiği için ailelerin hep beraber katılmalarına da imkân sağlar. Muz botlar üç ila on dört katılımcının aynı anda etkinliğe katılmasına izin verir. Sıradan muz botlarda katılımcılar iki tarafından daha ince ve kısa boru şekilli botlarla desteklenen daha fazla hacme sahip boru şekilli bir botun üzerine otururlar⁶⁵ ve her oturanın hemen önlerinde bulunan halat veya kayışlara tutunurlar. Katılımcılar isteklerine göre botun sürücüsünden kendilerini düşürmeye çalışmalarını isteyebilirler. Buna karşın

⁶³ www.worldbarefootcouncil.com, 03.03.2011.

⁶⁴ www.en.wikipedia.org, 03.03.2011

⁶⁵ www.boatsdepot.org, 03.03.2011

kendileri çeşitli manevralara karşılık vererek muz botun üzerinde kalmaya gayret ederler. Katılımcıların yaş guruplarına göre bot sürücüsü hızını ve manevrasını ayarlar.

Antalya yöresinde su sporları hizmeti de sunan turistik işletmelerde özellikle çocuklara yönelik olarak çocuk kulüpleri tarafından muz bot turları düzenlenir ve çocuk kulübü çalışanlarından birisi turlarda gözetmen olarak bu tura katılır.

Şişme Lastik: Şişme bot (Ringo), şişme bir lastiğin bir tarafının ortası boş kalacak şekilde dayanıklı bir kumaşın içerisine yerleştirilmesi ve bir sürat botu tarafından çekilmesiyle yapılan rekreatif bir etkinliktir. Tek bir şişme lastik çekilebileceği gibi motorlu botun gücüne bağlı olarak daha fazla şişme lastik aynı anda çekilebilir. Katılımcılar isteklerine göre genellikle şişme lastiğin içine otururlar ve yanlarda bulunan tutamaklara tutunurlar. Ancak şişme lastiğin üzerine yüzüstü şekilde uzanmak ve tutamakları tutmak da mümkündür. Motorlu botun ani dönüşleri ve slalom hareketleri ile şişme bot su yüzeyinde yan taraflara doğru kayar ve eğer birden fazla şişme bot aynı anda çekiliyorsa botun sürücüsünün marifetlerine bağlı olarak kontrollü olarak birbirleri ile çarpışmaları sağlanabilir.

Yukarıda kısaca açıklanan muz bot ve şişme lastik dışında da farklı firmalar çok farklı şekillerde ve kullanım özelliklerine sahip bir ipe bağlı olarak motorlu botlarla çekilen botlar üretmektedirler. Ancak bütün bunlara bu tez çalışmasın da yer vermek çok fazla sayfanın sadece bu amaca yönelik olarak yazılmasını gerektireceğinden sadece muz bot ve şişme lastiğe yer verilmiştir.

2.5.1.2.3.3. Paraşüt

Paraşüt (Parasailing) serbest atlayış ve yamaç paraşütü gibi farklı şekillerde yapılabildiği gibi bir ipe bağlı olarak çekilerek de yapılabilir. Bu tez çalışmasında paraşüt terimi ile özel tasarım bir paraşütün kullanıldığı ve bu paraşütün bir halat aracılığıyla motorlu bir bot ile çekilerek havalandırıldığı etkinlik türü kast edilmektedir.

Çekilerek havalandırılan paraşütü ilk olarak düşünenin ve bir traktörün arkasında 1961 yılında bunu deneyenin Fransa'dan Albay Michel Tournier olduğu düşünülmektedir. 1963 yılında bir paraşüt firmasından Jacques-Andre Istel 24 parçalı bir paraşüt üreterek ismini paraşüt (parasail) olarak kaydettirmiştir⁶⁶. Başka bir kaynak ise paraşütün çekerek havalandırma denemelerinin ilk kez 1969 yılında Brian Gaskin tarafından yapıldığını ve 1974 yılında bu amaçla yapılan paraşütü ilk kez denediğini savunmaktadır⁶⁷. Günümüzde paraşüt etkinliği daha çok suya dayalı rekreasyon işletmeleri tarafından müşterilere sunulmaktadır.

⁶⁶ www.en.wikipedia.org, 05.03.2011

⁶⁷ www.secure.waterbird.co.uk, 05.03.2011

Paraşüt su kenarlarından, iskelelerden havalandırılabilceği gibi botların üzerinde bulunan platformlardan da uçurulabilir. Günümüzde paraşütlerin karadan kaldırılması uygulamasından neredeyse tamamen vazgeçilmiştir. Antalya’da 2011 yılı su üstü su sporları İlçe Sportif Turizm Kurulunun 11 numaralı kararına göre kıyıda paraşüt kaldırmak, kıyıya paraşüt indirmek ve sahil üzerinde paraşüt uçurulması yasaklanmıştır⁵⁰. Bunun yerine kalkış için daha az risk yaratan bot üzerindeki platformlardan kalkış yapılmaktadır. Bu uygulamada katılımcının yanlış yapabileceği hiçbir şey bulunmamaktadır. Katılımcıların giydikleri trapezler karabinalar ile paraşütte gerekli yerlere sabitlenirler. Kalkış için katılımcılar botun arkasında bulunan platformda otururlar ve botta bulunan motorlu bir vinç ile bir ucu paraşüte bağı olan çeker gücü yüksek halat salınır ve toplanır. Botu kullanan rüzgârın yönüne ve şiddetine göre botun yönünü ve hızını ayarlar. Paraşüt etkinliğinde paraşütün alanına ve katılımcıların toplam ağırlığına bağı olarak birden fazla kişi aynı anda havalandırılabilir. Ancak bunun için yüksek motor gücüne sahip ve yeterli ağırlıkta bir botun kullanılması gereklidir. Çok dalgalı su ortamlarında ve kuvvetli rüzgârlarda bu etkinliğin yapılması hayati riske neden olabilir.

Antalya’da deniz paraşütü etkinliği hem işletmeler hem de katılımcılar açısından vazgeçilmez bir rekreatif etkinliktir. Ancak bu etkinliğin uygulanması özel bilgi donanımına ve deneyime ihtiyaç duyar. Aksi takdirde zaman zaman medyada da yer alan türde yaralanma veya ölümle sonuçlanan kazaların yaşanması kaçınılmazdır. 2011 yılı su üstü sportif turizm kurulu kararlarına göre paraşüt etkinliğinde kullanılan trapezler en fazla iki yıl kullanılacak ve tamir veya tadilat yapılmayacaktır. Her teknede dört trapez bulundurulacaktır. Kopma direnci en az 1500 kg olan halatlar en fazla bir yıl kullanılacaktır. Vinçlerde 200 metre halat sarılacak, ancak sadece 150 metresi etkinlikte salıncaktır. Paraşütler ise sadece yetkili ve deneyimli firmalarca yapılacaktır. Bir paraşüt turunda toplam ağırlığı 160 kg geçmeyen en fazla iki kişi uçurulabilecektir. 30 km/saatten daha hızlı esen rüzgârda paraşüt etkinliği yapılmayacaktır⁵⁰.

2.5.2. Su İçinde Yapılan Rekreatif Etkinlikler

Suya dayalı rekreatif etkinlikler su üzerinde yapılabildikleri gibi su içerisinde de yapılabilirler. Bu etkinlikler donanım kullanarak veya kullanmadan yapılabilirler. Donanım kullanmadan yapılabileceklerin başında yüzme gelmektedir.

⁵⁰ www.antalyakulturturizm.gov.tr, 08.03.2011

2.5.2.1. Yüzme

Yüzme, su üstünde kalabilme ve hareket edebilme sanatıdır ve suya dayalı rekreatif etkinlikler arasında en çok bilineni ve yapılanıdır. Yüzme maliyet açısından diğer bütün suya dayalı rekreatif etkinliklerden daha ucuz ve her yaştan bireyin yalnız veya başkaları ile yapabileceği rekreatif veya sportif bir etkinliktir (Tanrıvermiş, 2000, s. 89–90).

İnsanoğlunun yüzme becerisi ile ilgili kalıntılar MÖ 4000 yılına kadar uzanmaktadır. Libya çölünün Sori vadisinde bulunan kalıntılarda insanların günümüz kurbağalama stiline çok benzeri bir teknikle yüzdükleri görülmektedir (Bozdoğan, 2003, s. 13–14; Rosenstein, 2001, 228–229). Bunun yanı sıra Babil döneminden kalan kabartmalardan ve Asurlulardan kalan çizimlerden de insanların yüzme ile olan ilişkileri görülmektedir. Günümüz İtalya ve Yunanistan sınırları içerisinde de günümüze kadar gelebilen çizimler ve kabartmalar bulunmaktadır⁶⁸.

Özellikle eğitilmiş üst sosyal statüye sahip Eski Yunanlıların ve Romalıların hoşlandıkları etkinliklerin başında yüzme gelmekteydi. Yüzmenin bu halklar için önemini vurgulayan bazı atasözleri ve aşağılama ifadeleri aşağıda verilmiştir (Sweet ve Segal, 1987, s. 161–163):

- “O ne yüzmeyi ve ne de yazmayı bilir. ”Atinalılar arasında söylenen bu söz, insanların bu becerileri çocuklukta öğrenmeleri gerektiği beklentisini ifade etmektedir.
- Plato tarafından aktarılan bir atasözü ise, “Bu aptal insanlar atasözünün dediği gibi okumayı ve yüzmeyi bilmemelerine rağmen kendilerini bilge olarak adlandırırlar.”

Aralarında Mısır, Fenike, Roma ve Yunan medeniyetlerinin de bulunduğu birçok eski uygarlığın halkları yüzmüştür. Sportif olarak ilk yüzme yarışmalarına 1790 yılında İngiltere’de yapıldığı iddia edilse de Japonların 2000 yıl önceye kadar giden bir gelenekle yüzme yarışmaları düzenledikleri belgelerden anlaşılmaktadır. Bu dönemde İmparator GoYoozei okul çocuklarının sadece yüzme öğrenmelerini değil, düzenli olarak yüzme yarışmaları düzenlenmesini de emretmiştir. 1800’lü yılların başlarına kadar düzenli olarak okul yarışmalarının düzenlendiği bilinmektedir⁶⁶.

Bir rivayete göre ise Osmanlı İmparatorluğu’nun kurucusu Osman’ın babası Ertuğrul, henüz aydınlığa kavuşmamış bir tarihte, babası Süleyman Şah ve iki kardeşi Sungur Tekin ve Gündoğdu ile birlikte küçük Asya’ya gelir. Uzun yıllar burada kaldıktan sonra doğdukları

⁶⁸ www.fina.org, 06.03.2011

ülkeye geri dönmeye karar verirler. Ancak Süleyman Şah Fırat Nehri'ni geçmeye çalışırken boğulur (Mantran, 1995, s. 17–18).

Eski çağlarda insanlar kendilerine gıda temin etmek, kendilerini yabani hayvanlardan korumak ve savaşlarda üstünlük sağlamak amaçlarıyla ilkel şekillerde yüzmüşlerdir. Askeri anlamda üstünlük sağlamak amacıyla Yunan ve Roma kültürlerinde bireylere çocukluk çağlarından itibaren yüzme becerisi kazandırılmaya çalışılmıştır. Romalılar ise özellikle su altından ilerleyerek düşman gemilerini batırmakla ün salmışlardır (Bozdoğan, 2003, s. 13).

Türk halklarının daha orta Asya'dan göç etmeden önce çeşitli su ortamlarında yüzdükleri belirlenmiştir. Londra'da bulunan British Museum'da bulunan bir kabartmadan Uygur Türklerinin yüzme yarışmaları düzenledikleri anlaşılmaktadır (Tanrıvermiş, 2000, s. 91). Osmanlı İmparatorluğunun sınırlarının denizlere ulaşmasıyla Türk halklarının da suya ait becerileri ve kültürel birikimleri artmıştır. Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde Kâğıthane Şenlikleri'nde yüzme yarışmaları düzenlendiğini yazmıştır (Urartu, 1994, s. 9–10).

Birçok kültür ve medeniyet için yüzme önemli bir etkinlik olarak kabul edilmiştir. Örneğin, Musevilerin kutsal kitabının bir bölümünde “Bir baba oğluna yüzmeyi öğretmekle yükümlüdür” ibaresi geçmektedir (Katz ve Cohen, 1993, s. 201). İslam dininde de Hadis-i Şerifte Hz. Peygamberin babanın evladına öğretmesi gerekenler arasında yüzmenin de yer aldığı belirtilmektedir⁶⁹.

Yüzmenin önemi nedeniyle insanlara su sporlarını özendirme amacıyla Vakit ve Cumhuriyet gazeteleri de özellikle Moda-Suadiye arasında yüzme yarışmaları düzenlemiştir (Özmaden, 2006, s. 13).

Yüzme Antik Olimpiyat Oyunları'nda yer almamış, ilk kez 1896 Atina Olimpiyat Oyunlarına dâhil olmuştur⁷⁰.

Yüzmenin sportif bir dal olmasının bu kadar geç gerçekleşmesinin başındaki temel neden yüzmenin o dönemlerde bir seyir sporu olarak tasarlanmış olmamasıdır (Tanrıvermiş, 2000, s. 92). Bu nedenle modern anlamdaki ilk yüzme hareketinin 1837 yılında Londra'daki havuzlarda başladığı söylenebilir (Bozdoğan, 2003, s. 14). Avrupa Kıtası'nın yüzme spor dalında gelişim açısından geç kaldıklarının en iyi kanıtı ise Havai'li sörfçü Duke Kahanamoku'nun 1912 yılında İsveç'in Stockholm kentinde düzenlenen Yaz olimpiyatlarında yüzme dalında 100 m serbestte altın madalya kazanmasıdır³⁸ (Jennings, 2007, s. 95–98).

Yüzme birçok farklı su ortamında yapılabilir. Irmaklar, nehirler, göller, denizler yüzme için uygun ortamlar sağlayabilmektedirler. Barajlarda dahi gerekli güvenlik önlemlerinin alınması ile yüzmeye izin verilebilir. Ancak ülkemizde Dangerfield'ın da önerdiği gibi kıyı

⁶⁹ sorusor.diyanet.gov.tr , 09.03.2011

⁷⁰ www.fina.org, 06.03.2011

³⁸ www.isasurf.org, 12.03.2011

şeridi uygun olmayan su ortamlarında planlamalar ve düzenlemeler yapılmaksızın barajlarda yüzmek yasaklanmıştır (Tanrıvermiş, 2000, s. 94).

Yüzme hala dünyanın en çok katılım gösterilen suya dayalı rekreatif etkinliklerindendir. Sportif açıdan da neredeyse her ülkeden yarışmacının katılım gösterdiği ender bir spor dalıdır (Wilkie ve Juba, 1996, s. Numarasız).

Antalya'nın Kemer ilçesinde tatil yapan turistlerin rekreasyon ve animasyon faaliyetleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi hakkında 2004 yılında 261 turistin katıldığı bir araştırmada, turistlerin tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında yüzmeye ve güneşlenmeye (%44.1) gelmektedir (Borhan ve Erkmen, 2009, s. 20-21). Turistlerin farklı ülkelerden geldikleri göz önünde tutulursa, insanların rekreatif anlamda yüzmeye verdikleri değer daha iyi anlaşılmaktadır.

Günümüzde rekreatif anlamda yüzmek, gelişen yaşam koşulları ile beraber yürüyüş yapacak bir ortam bulabilecek kadar kolay hale gelmiştir. İnsanlar yaz-kış fark etmeksizin yüzmeye olanak sağlayan açık veya kapalı havuzlarda yüzebilmektedir (Orhan, 2006, s. 1). Dahası günümüzde insanlar gelir seviyelerinin artmasıyla beraber evlerine yüzme havuzları inşa ettirmektedir. Bunun yanında bazı üretici firmalar gelişen teknoloji sayesinde koşu veya yürüyüş için nasıl koşu bandı üretildiyse yüzme için debileri ayarlanabilir yüzme tankları üretmekte ve pazara sunmaktadırlar.

Kesin veriler ortaya koyan çalışmalar bulunmasa da ülkemizin deniz kıyılarının uzun olması ve iç sular anlamında da çok zengin olması nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının en temel su etkinliği olarak kabul edilebilecek yüzmede beceri seviyesinin yüksek olması beklenir. Yüzme insana sağladığı faydalara ve gelişmeler ile kolay ulaşılır olmasına rağmen Turgut (2011, s. 4) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yüzme becerisinin yetersiz olduğunu iddia etmektedir.

Yüzme havuzları insanların su ve ortam sıcaklığını kontrol altında tutarak yüzme için elverişli koşulları oluşturabilmesini sağlar. Ülkemizde açık veya kapalı bütün yüzme havuzlarının kontrolü ve denetimi Sağlık Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Yüzme Havuzlarının Tabi Olacağı Sağlık Esasları ve Şartları Hakkında Yönetmelik ve Ekleri (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 06.03.2011/ 27866) ile yüzme havuzu suyunun taşınması gereken kimyasal, fiziksel ve mikrobiyolojik özellikler ile can güvenliği de dâhil olmak üzere yüzme havuzlarının işletilmesine dair şartlar belirtilmiştir.

Yüzme etkinliğinin havuzlarda sağlıklı olarak yapılabilmesi için katılımcı kapasitesi hesaplanarak havuzların hizmete sunulması gerekir. Modern anlamda yapılan kent planlamalarında kişi başı yıllık kullanma sayısı hesaplanarak 30,000 ile 80,000 arasında her nüfus için bir kapalı yüzme havuzu; her fazladan 100,000 nüfus için de bir kapalı yüzme

havuzu hedeflenmelidir (Gündoğdu, 2007, s. 2). Farklı bir hesaplama sistemine göre ise standartlar aşağıdaki Tablo 2.11’de kısaca verilmiştir:

Tablo 2.11. Farklı Su Ortamlarının Kullanımı İçin Önerilen Standartlar

Su Ortamı	Kişi Başına Gerekli Ortalama Alan	10,000 m2’yi aynı anda kullanabilecek kişi sayısı	10,000 m2’ye günlük düşen kullanıcı sayısı
Açık Havuzlar (1 m2 su alanı/kullanıcı)	5–10 m2	1000–2000	2000–5000
Göl Plajları (su alanı hariç)	5–15 m2	650–2000	1300–5000
Gölet Plajları (2–4 m2 su alanı/kullanıcı)	10–20 m2	500–1000	1000–2500

Kaynak: Baud-Bovy ve Lawson, 1998, s. 58

Uluslararası Yüzme Federasyonu (Federation Internationale de Natation-FINA) sportif yüzme faaliyetlerinin yürütülmesini sağlayan çatı kuruluşudur. Ülkemizde ise yüzme sporu faaliyetleri Türkiye Yüzme Federasyonu tarafından yürütülmektedir. FINA tarafından yapılan yüzme yarışma sınıfları Tablo 2.12’de verilmiştir.

Tablo 2.12. Yüzme Yarışma Sınıfları⁷⁰

Şampiyona Türü	Serbest (m)	Sırtüstü (m)	Kurbağalama (m)	Kelebek (m)	Karışık (m)
Olimpiyatlar (Kadın ve Erkekler)	50, 100, 200, 400, E:1500 K: 800	100, 200	100, 200	100, 200	B: 200, 400 T: 4x100
Dünya Şampiyonası	50, 100, 200, 400, 800, 1500 T: 4x100, 4x200,	50, 100, 200	50, 100, 200	50, 100, 200	B: 100, 200, 400 T: 4x100
Dünya Şampiyonası (25m)	50, 100, 200, 400, T:4x100,4x200	50, 100, 200	50, 100, 200	50, 100, 200	B: 100, 200, 400 T: 4x100

B: Bireysel, T: Takım

Yüzme sporu ile olan ilişkileri nedeniyle atlama, su topu, senkronize yüzme dalları da hem uluslararası hem de ulusal yapılar içerisinde aynı örgütler tarafından temsil edilirler ve faaliyetleri bu örgütler tarafından yürütülür.

Paletli Yüzme: Paletli yüzme terimi kas gücünün kullanılarak ayağa giyilen paletler yardımıyla su üzerinde veya altında bütün beden hareketiyle öne doğru ilerlemeyi sağlayan yüzme sınıfını tarif eder (Rosenstein, 2001, s. 58).

Paletli yüzme bir spor olarak 1960’lı yıllarda çift palet ile normal yüzme tekniği olarak ortaya çıkmıştır. Çift paletten sonra tek paletin (monopalet) icat edilmesiyle yunus balığının hareketine benzer bir teknik kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde paletli yüzmede hem tek (mono) palet, hem de çift palet müsabakalarda farklı sınıflarda kullanılmaktadır. Bu teknikler

⁷⁰ www.fina.org, 06.03.2011

mono palette, su üstü, dip ve tüplü olarak üç kategoriye ayrılırken; çift palette serbest yüzme şeklindedir. Paletli yüzme sporu zor ancak, eğlenceli bir spor dalıdır. Spor, bu spor dalına özgü sporcunun ayaklarını birbirinden ayırmayan fiberglastan imal edilmiş, geniş yüzeyli, tek parça bir palet ile yapılmaktadır. Diğer yüzme tekniklerinden çok farklı olan bu sporun teknik hareketi, bir yunusun suda süzülüşünü andırmaktadır⁷¹.

Paletli yüzmede amaç sporcunun kendi kas gücü ile en hızlı şekilde ileri gitme hareketini sağlayacak hareketi uygulamasıdır. Bu spor dalında sporcular saniyede 3.08 metre gibi bir hıza ulaşırlar ki, bu süre 50 metre mesafede dünya klasmanı yüzücülerinin derecelerinden altı saniye daha hızlı bir sonuca tekabül eder. Yüzme havuzlarında yapılacak paletli yüzme yarışmaları için en az 1.80 m derinliğinde uzun kulvar yüzme havuzuna ihtiyaç duyulur. Açık sulara yapılan yarışmalarda katılımcıların belirlenen standartlara uygun neopren elbiseler giymelerine izin verilir (Rosenstein, 2001, s. 60–61).

Tek palet spor dalında spora özgü plastik bir şnorkel kullanılır. Şnorkel üzerinde bulunan yay biçimindeki metale bağlı bir lastik aracılığıyla sporcunun alınına takılmaktadır. Bu sistem hem normal bir şnorkelin sürtünmeden dolayı sebep olacağı dezavantajı ortadan kaldırır, hem de gözlük veya maske takılabilmesine olanak sağlar. Yarışmalarda kullanılan şnorkellerin ölçüleri önem taşımaktadır. Şnorkelin kalınlığı 19–23 mm arası, yüksekliği ise en fazla 48 cm olmalıdır. Maalesef ülkemizde malzemelerin üretimi yeterli değildir ve ithal malzemeler oldukça pahalıdır⁷¹.

2.5.2.2. Atlama

Homeros'un MÖ 8. YY 'da "Odyssee"sinde aktardığı gibi Eski Yunanlılar sadece yüzmeyi değil suya atlamayı da bilmekteydiler. Romalılarda da atlama, yüzmenin yanı sıra askeri eğitimin önemli bir parçasını oluşturmaktaydı (Schreiber, 1985, s. 1). Ancak, Napoli'de bulunan Neptün Tapınağı'nda MÖ 480'li yıllardan kaldığı tahmin edilen bir çizim atlamanın varlığı ile ilgili en eski kanıt olarak kabul edilmektedir. Bu çizimden anlaşıldığına göre atlama o zamanlar bir yarışmadan çok tam anlamıyla bir serbest zaman etkinliği olarak yapılmakta idi. Atlama sportif yarışma anlamında ilk kez 1843 yılında yapılmıştır (Rosenstein, 2001, s. 326).

Modern anlamda atlama 18. ve 19. yüzyıllarda Almanya ve İskandinav ülkelerinde yapılmaya başlanmıştır. Atlama, Almanya ve İsveç'te jimnastiği takiben gelişen bir spor dalıdır. Bu etkinlik ilk olarak Almanya'nın Halle şehrinde faaliyet gösteren Tuz Kaynatma

⁷¹ www.tssf.gov.tr, 07.03.2011

Birliklerinin geleneksel etkinlikleri arasında yer almıştır. Saale Nehri üzerinde bulunan bir köprü üzerinden atlama çalışmaları yapmışlar ve kutlamalarda becerilerini sergilemişlerdir. Atlama ile ilgili ilk kitap 1843 yılında Almanya’da basılmış; ilk uluslararası atlama yarışmalarına Berlin Yüzme Kulübü 1882 yılında ev sahipliği yapmıştır. İsveç’te su ortamlarına iskeleler kurulmuş ve insanların atlama becerilerini sergilemelerine olanak verilmiştir. Atlama ilk kez 1904 St. Louis Olimpiyat Oyunları’nda yer almıştır⁷².

Sportif olarak atlama bireysel olarak trampolen 1 ve 3 m’den; kuleden ise 1, 3, 5, 7.5 ve 10 m’den yapılır. Yarışma sınıfına göre 3.30 m ile 5 metre derinlikteki havuzlarda yapılabilir. Her kategoride cinsiyete ve yaşlara göre guruplarda yarışmalar düzenlenir⁷⁰.

Sportif atlama dalında günümüzde en çok ilgi çeken yarışma sınıflarından birisi hiç şüphesiz ki yüksek atlama (Cliff Diving)’dir.

Sportif olarak örgütlenmesi Dünya Yüksek Atlama Federasyonu (World High Diving Federation-WHDF) çatısı altında yapılmış olan bu etkinliğin kökeni Havai Adalarından Kaunulu’da bulunmaktadır. 1770 yılında Maui adasının son bağımsız kralı Kahekili “kendisini havaya bırakan ve suya ilk girdiğinde ayağından hiç su sıçratmayan” anlamına gelen “lele kawa” ismi ile tanınmaktaydı. Kahekili, savaşçıları kendisini takip etmeleri ve kendilerini suya bırakmaları için zorlamıştır. Suyu yüksekten atlayarak dalmak, suya atlamanın akrobatik anlamda mükemmel halidir. Yüksek atlamanın zorluğu ve taşıdığı riskler aşağıdaki bilgiler ile daha iyi anlaşılabilir:⁷¹

- Atlama Yüksekliği: Kadınlar: 18–23 m; Erkekler: 22–27 m
- Suyu giriş hızı: 75–100 km/saat
- Suyu dalış derinliği: 2.5–4.5 m
- Serbest düşüş süresi: Yaklaşık 3 saniye
- Darbe: 10 m kule atlayışından dokuz kat daha fazla

Yukarıda da görüldüğü gibi, bir yüksek atlama sporcusu yaklaşık üç saniyede 100 km/saat hıza ulaşmakta ve bu süre içerisinde hareketini doğru bir şekilde uygulayarak doğru açıyla suya dalmak zorunda kalmaktadır. Aksi halde bu durum hayatına kaybetmesine veya hayatı boyunca pişmanlık duyacağı sakatlıklara neden olabilir. Bu etkinlikte sporcular ne kask ne de koruyucu elbise giyerler, sadece mayo ve diş korumaları ile hareketlerini sergilerler. En çok risk suya giriş anında ortaya çıkar. Vücudun su içerisinde kalan bölümleri inanılmaz bir hızla yavaşlarken, suyun dışındaki bölümleri hala en yüksek hızdadır. Bu nedenle katılımcı en yüksek kuvveti ve kas kasılmasını suya giriş anında sağlamalıdır. 26 metreden serbest düşüşle

⁷² www.fina.org, 07.03.2011

⁷⁰ www.fina.org, 06.03.2011

suya çakılmak 13 metreden caddeye çakılmakla eş tutulabilir. 28 m ve üzeri atlayışlar sporculara hareket gösterme anlamında zaman avantajı sağlamazken sakatlanma riski her metrede daha da artmaktadır⁷³.

Atlama ister kuleden yapılsın ister başka bir yükseklikten yarışma dışı bir etkinlik olarak da rekreatif anlamda insanların severek yaptığı etkinliklerdendir. Bazı insanlar cesaretlerini sınamak için atlama yaparken bazıları atlamayı becerilerini göstermek için yapmaktadırlar. Atlama becerisine sahip herkes her hangi bir su ortamında bu becerisini sergilemek ister. Bu nedenle de atlayışını yeterli derinliğe sahip olmayan su ortamlarında yapanlar zemine çarpma gibi basit bir nedenle ağır şekilde yaralanabilmekte; hatta ölümlle sonuçlanan olaylar yaşanabilmektedir.

Hem kapalı hem de açık alanda yapılan atlama sporu hem sportif hem de rekreatif gerekçelerle yapılabilir. Sederter bir bireyin iş çıkışı kapalı alanda veya hafta sonları uçurumdan yüksek atlama (cliff diving) yapıyor olması bu sporun rekreatif anlamda uygulanmasının sonucudur. Aynı zamanda atlama seyirlik, görsel sunumu olan bir spor dalı olmasıyla hem açık alan hem de kapalı alandaki atlama pasif anlamda rekreatif fırsatlar da sunar.

2.5.2.3. Su Topu

Su topu (water polo) sporunun ilk ortaya çıkışı ile ilgili olarak kısıtlı kaynaklar bulunmaktadır. Ancak, “polo” teriminin Kızılderili dilinde top anlamına gelen “pulu” kelimesinden geldiği bilinmektedir. Bu top oyununun aralarında bir ilişki olmasa da at sırtında oynanması polo oyununu; suda oynanması ise su topu oyununu ortaya çıkarmıştır. Su topu oyununun temelleri ragbi (rugby) oyununun ırmaklarda ve göllerde oynanması ile atılmıştır. O zamanki oyunun amacı basit olarak topu rakip sahaya taşımaktı. 1869 yılına kadar domuz midesinden yapılan topun yerini kauçuk top almıştır. 1870 yılında ise Londra Yüzme Kulübü “yüzme havuzlarında oynanabilecek futbol” için kurallar geliştirmiştir⁷⁴.

Günümüzde su topu erkeklerde 30 m uzunluğunda, 20 m genişliğinde; bayanlarda ve gençlerde 25 m uzunluğunda, 16,66 m genişliğinde ve 2 m derinliğinde havuzlarda oynanmaktadır. Her takım 13 oyuncudan oluşur ve takımlar kaleci ve altı oyuncusu ile havuzda mücadele eder. Karşılaşmalar sekiz dakikalık dört çeyrekte oluşur ve her çeyrek arasında ikişer dakikalık ara verilir. Sporcular üzerinde numaralarının bulunduğu ve kulaklarını da korumaya yarayan bir başlık takarlar (Rosenstein, 2001, s. 295–296).

⁷³ www.whdf.com, 06.04.2011

⁷⁴ www.finaorg.org, 15.03.2011

Su topu, Antalya İlinde bulunan tatil otellerinin neredeyse tamamında havuzda gerçekleştirilen suya dayalı rekreatif etkinliklerden birisidir. Sportif su topu ile kuralları açısından neredeyse hiçbir benzerliği olmayan bu etkinlik, özellikle hava sıcaklığının yüksek olduğu dönemlerde yerli ve yabancı turistlerin su ortamında hoşça vakit geçirmelerini sağlar.

Uluslararası su topu faaliyetlerinin yürütülmesinden FINA; ülkemizde ise bu faaliyetlerin yürütülmesinden Türkiye Su Topu Federasyonu sorumludur.

2.5.2.4. Suda Can Kurtarma

Etkinliğin yapıldığı alan su ortamı olunca en çok önem verilmesi gereken nokta şüphesiz ki güvenliktir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (World Health Organization-WHO) verilerine göre 2004 yılında yaklaşık olarak 388 bin kişinin⁷⁵; Van Beeck ve diğ. ise (2005, s. 853) her yıl ortalama yarım milyon insanın suda boğularak hayatını kaybettiğini tahmin etmektedir.

Suda can kurtarma (Lifesaving) rekreatif bir etkinlikten çok yapılması zorunlu bir etkinlik dalıdır. Halka can kurtarma bilincinin aktarılması ve daha fazla insanın bu konuya ilgisini çekmek amacıyla suda can kurtarma sportif bir etkinlik olarak da yapılmaktadır. Sportif can kurtarma atletik beceriler ile can kurtarma ve kurtarma donanımlarının kullanma becerisinin bir arada sergilenmesini gerektiren çok disiplinli bir spor dalıdır⁷⁶. Bu sportif yarışmalar ayrıca can kurtarma ruhunun yayılmasına ve ülkeler arasında bu konuda işbirliğinin gelişmesine de yardımcı olmaktadır.

2012 yılında Avustralya'da yapılacak olan Dünya Şampiyonasında Dünya Milli Takımlar Şampiyonası, Dünya Kulüpler Şampiyonası, Dünya Masters Şampiyonası, Dünya Sörf Tahtası Şampiyonası ve Dünya Patlamaz Bot Şampiyonası ile dokuz farklı (yüzme, acil kurtarma canlandırması, demiradam/kadın vb.) sınıfta yarışmalar yer alacaktır⁷⁷.

2.5.3. Su Altında Yapılan Suya Dayalı Rekreatif Etkinlikler

Su altında yapılan suya dayalı rekreatif etkinliklerin genel adı dalış sporlarıdır. Bu bölümde dalış sporları arasında yer alan donanımlı dalış, serbest dalış, şnorkel dalış, zıpkınla balık avı, su altı oryantiringi, su altı ragbisi, su altı hokeyi etkinlikleri incelenecektir.

Dalma terimi, su altında hava desteği sağlayan herhangi bir yardımcı donanım olmaksızın su altında bulunma eylemini belirtmektedir. Bu eylemi mesleki ve sportif dalış olarak

⁷⁵ www.who.int, 26.03.2011

⁷⁶ www.lifesaving.org, 22.03.2011

⁷⁷ www.rescue2012.com.au, 26.03.2011

sınıflandırmak mümkündür. Sportif dalış sınıfında ise hava destekli veya desteksiz yapılan dalış sporları bulunmaktadır (Rosenstein, 2001, s. 275).

Suyun altını keşfetme fikri her insanın düşleri arasında yer almıştır. Avcılık, keşif, tekne tamirâtı ve deniz savaşları, hazine bulma hayalleri su altında uzun süre kalabilme isteklerini arttırmıştır⁷⁸.

İnsanoğlunun sualtı çevresiyle olan ilişkisine dair güçlü tarihi bağlantılar bulunmaktadır. İnci toplayıcılığı, sualtı savaşları ve derin sularda bulunan eşyaları kurtarma yüzyıllar boyunca dalıcıların sualtında nefeslerini tutma becerilerine güvenerek sergiledikleri etkinliklerdendir. Avustralya yerlilerinin şnorkel benzeri bir donanım kullanan ilk insanlar olmaları muhtemeldir. Yerliler su altını incelerken nefes almak için içi boş kamışları kullanmışlardır (Jennings, 2007, s. 128).

Mezopotamya’da bulunan MÖ 4500’lü yıllara ait deniz kabukları insanoğlunun o dönemlerden itibaren besin elde etmek için bazı nesneleri veya canlıları deniz zemininden çıkardıklarını kanıtlamaktadır. Antik döneme ait çizimlerde deniz tabanına indirilebilen hava doldurulmuş keçi tulumlarını daha uzun süre su altında kalmak için kullandıkları görülmektedir. Herodot tarafından aktarılan bir hikâyede Scyliss isminde bir dalıcıdan bahsedilmekte, bir deniz savaşı esnasında akşam vaktinde şnorkele benzer kamıştan yapılmış bir donanım kullanan Scyliss’in Yunanlıları tehdit eden Pers gemilerine su altından yaklaşarak halatlarını kestiği anlatılmaktadır (Rosenstein, 2001, s.275).

Dalışın gelişimine katkıda bulunan iki keşif 1600’lü yıllarda hava ile doldurulan dalış çanlarının ve tek parça deri elbiseler ile metalden yapılmış tamamen kapalı kaskların keşfedilmesidir. Bu donanımların kullanılmaya başlanmasıyla insanoğlu suyun altında daha uzun bir süre kalabilmeyi başarmıştır. Çanlı sistemde çanın içine hapsolmuş olan hava ile dalıcı başını çanın içinde tutuyor ve dibe gelince derin bir nefes alıp havası bitene kadar dibi keşfetmekle meşgul oluyordu. Havası bitince nefes almak için tekrar çana dönmekte ve elindekileri bırakmaktaydı. Deri elbiseli ve kapalı kask sisteminde ise su seviyesinden insan gücüyle körüklerden kapalı kaskın içerisine hava pompalanmaktaydı. Pompalanan hava ile dalıcının hem basıncı ayarlanmakta hem de daha derinlere ulaşabilmesi sağlanmaktaydı. Bu sistemin yerini daha sonraları kompresörlü hava pompaları almıştır⁷⁸.

Paletler ve modern anlamda dalış maskeleri ise 1930’lu yıllarda kullanılmaya başlanılmıştır. Günümüz donanımlı dalışın başlangıcı ise 1943 yılında Jacques-Yves Cousteau ve Emile Gagnan’ın “su akciğerleri” adını verdikleri regülatörü geliştirmeleri ile gerçekleşmeye başlamıştır (Rosenstein, 2001, s. 276–277).

⁷⁸ www.tssf.gov.tr, 15.03.2011

⁷⁸ <http://tssf.gov.tr>, 15.03.2011

İnsanoğlunun su altıyla olan güçlü ilişkisine rağmen dalış ve şnorkel gibi etkinlikler rekreatif anlamda oldukça gençtir. 1930’lu yıllarda sportif dalıcılar balık avlamak için nefeslerini tutarak Akdeniz’de su altında yüzmüşlerdir. Başlangıçta temel donanım olarak gözlük ve “Can Kurtarma ve Yüzme Gereçleri” olarak patent altına alınan paletler kullanılmıştır (Jennings, 2007, s.128).

Donanımlı dalış için bazı yaş sınırlılıkları kanunlar aracılığıyla getirilmiştir. Şimşit (2007, s. 2) çocuklarda akciğer gelişiminin 14 yaşına kadar devam ettiğini; bu nedenle donanımlı dalış için 14 yaşını alt sınır olması gerektiğini önermektedir.

Tablo 2.13’te başka bir kaynağa göre dalış sporlarına başlamak ve bunu belgelendirmek için önerilen en az yaş sınırları verilmiştir. Bu tür yaş sınırlamaları katılımcıların sağlık durumlarını olumsuz etkileyebilecek durumlardan kaçınmak için dikkate alınmalıdır.

Tablo 2.13. Dalış İçin Önerilen Yaş Sınırları

Etkinlik	En Az Yaş
Serbest Dalış	8
Donanımlı Dalış (Çocuk)	12
Donanımlı Dalış	15

Kaynak: Dougherty, 1998, s. 225

Donanımlı dalış, şnorkel ve serbest dalış su ortamına giriş için kullanılan farklı yaklaşım, donanım ve tekniğe sahip suya dayalı rekreatif etkinliklerdir. Bu nedenle aşağıdaki bölümde dalış ana başlığının altında donanımlı dalış, şnorkel ve serbest dalış alt başlıkları incelenecektir.

2.5.3.1. Donanımlı Dalış

Donanımlı dalış (Tüplü Dalış) hem sportif hem de rekreatif bir dalış türüdür ve son yıllarda belirgin olarak katılımcı sayısında artış görülmektedir (Dimmock, 2009, s. 280). Daha çok “Kendinden Donanımlı Su Altı Solunum Sistemi” anlamına gelen İngilizce kısaltma ismi “SCUBA-Self Contained Underwater Breathing Apparatus” olarak bilinen donanımlı dalış, Cousteaus ve Gagnan’ın su akciğerleri adını verdikleri regülâtörü icat etmeleriyle beraber başlamıştır. Dalıcının sırtında hava kaynağını taşıyabilmesi su altında hem daha hareketli olmasını hem de daha önceleri su üzerinde bulunan hava kaynaklarından tamamen bağımsız hale gelmesini sağlamıştır (Jennings, 2007, s. 129).

1943 yılında Cousteau ve Gagnan’ın donanımlı dalışı geliştirmelerinden itibaren dalıcı sayısı giderek artmaktadır. Dünya’da on milyondan fazla dalan birey olduğu ve her yıl beş yüz bin kadar kişinin de dalış eğitimi aldığı tahmin edilmektedir (Kuzucu, 2007, s. 1). Keşfinden sonra sadece üst gelir gurubunda bulunanlara ait bir etkinlik olan donanımlı dalış, bazı öncülerin çabaları, üretim maliyetlerinin düşmesi ve kişisel gelir seviyesinin artmasıyla

beraber çok daha fazla insanın ulaşabildiği bir sualtı etkinliği haline gelmiştir (Rosenstein, 2001, s. 72).

Donanımlı dalışa rekreatif anlamda bu kadar çok ilgi gösterilmesinin temelinde sualtı dünyasına insanoğlunun duyduğu merak ve bu etkinliğe ulaşılabilirliğin artması yatmaktadır. Donanımlı dalış turist hareketlerinin çok olduğu yerlerde tatil esnasında tek seferlik bir rekreatif tecrübe olarak yaşanabilir. Bu durumda çok kısa teorik eğitim ve donanım tanıma ile on iki metreye kadar bir eğitmenin yakın gözetiminde katılımcı dalış gerçekleştirebilir. Bazıları içinse donanımlı dalış fırsat bulundukça yapılan rekreatif bir etkinliktir. İster tek seferlik olsun isterse düzenli dalıcı donanımlı dalışa olan ilgi hızla artmaktadır (Jennings, 2007, s. 130–131).

TSSF'nin de üye olduğu Dünya Sualtı Aktiviteleri Konfederasyonu (Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques-CMAS) tarafından kabul edilen dalıcı seviyeleri ve donanımlı dalış eğitimi alabilmek için gerekli koşullar ve istenecek belgeler aşağıdaki gibidir⁷⁹:

1. Bir yıldız dalıcı;

- 14 yaşını doldurmuş olmak, 18 yaşından küçükler için velisinin onay belgesi olmak
- Yüzme bilmek,
- Sağlıklı olmak ve donanımlı dalışa sağlık açısından engel bir durumu bulunmadığına ilişkin bildirimi imzalamak,
- 18 yaşından küçükler için velisinin onayı gerekir.

2. İki yıldız dalıcı;

- 15 yaşını doldurmuş olmak, 18 yaşından küçükler için velisinin onay belgesi olmak,
- Sağlıklı olmak ve donanımlı dalışa sağlık açısından engel bir durumu bulunmadığına ilişkin bildirimi imzalamak, 18 yaşından küçükler için velisinin onayı gerekir,
- Bir yıldız dalıcı veya Federasyonca denkliği onaylanmış eşdeğer bir belgesi olmak,
- Bir yıldız dalıcı belgesini veya Federasyonca denkliği onaylanmış eşdeğer bir belgeyi aldıktan sonra en az 20 onaylı dalış yapmış olmak ve bunu dalış kayıt defteri ile belgelemek,
- En az ilköğretim veya ilkokul diploması olmak.

⁷⁹ www.tssf.gov.tr, 23.03.2011

3. Üç yıldız dalıcı;

- 18 yaşını doldurmuş olmak,
- Sağlıklı olmak ve donanımlı dalışa sağlık açısından engel bir durumu bulunmadığına ilişkin bildirimini imzalamak,
- İki yıldız dalıcı veya Federasyonca denkliği onaylanmış eşdeğer bir belgesi olmak
- İki yıldız dalıcı belgesini veya Federasyonca denkliği onaylanmış eşdeğer bir belgeyi aldığı tarihten en az 6 ay geçmiş olmak,
- İki yıldız dalıcı belgesini veya Federasyonca denkliği onaylanmış eşdeğer bir belgeyi aldıktan sonra en az 50 onaylı dalış yapmış olmak ve bunu dalış kayıt defteri ile belgelemek,
- En az ilköğretim ya da ilkokul diploması olmak.

Ülkemizde de donanımlı dalış hızlı bir gelişim içerisinde. Türkiye Cumhuriyeti (TC) Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre ülkemizde 66 dalış kulübü faaliyet göstermektedir⁸⁰. Dalış turizmi ise özellikle Akdeniz ve Ege kıyılarında turizm çeşitliliğini arttırarak ülke turizmine ekonomik açıdan da katkı sağlamaktadır. Antalya yöresinde özellikle Kaş, Kemer ve Alanya ilçelerinde turistik otellerde kısa süreli eğitimler verilerek yerli ve yabancı turistlere donanımlı dalış yapma olanağı verilmektedir. Maalesef ülkemizde gelişen bu sektörde kaç belgeli eğitmen ve dalıcı olduğu ile yıllık kaç kişinin dalış eğitimi aldığına dair net istatistikî bilgilere ulaşmak mümkün değildir.

2.5.3.2. Serbest Dalış

İnsanların nefeslerini tutarak sualtı dünyasını keşfetmek amacıyla dalış yapmalarına serbest dalış denilmektedir. İlk başlarda avcılık ve hayatını kazanma amaçlarıyla başlayan serbest dalış günümüzde çok farklı amaçlarla yapılan rekreatif bir sualtı etkinliği haline gelmiştir⁸¹.

Serbest dalış esasen insanoğlunun varoluşu kadar eski bir etkinliktir. İnsanlar yaşamlarının ilk dokuz ayını deniz suyuna benzer bir su ortamında geçirirler. Eğer bir yeni doğan suya batarsa içgüdüsel olarak nefesini tutar ve kurbağalama stilinde yüzmeye başlar. Ancak bu beceri bebeğin yürümeye başlamasıyla beraber kaybedilir⁸².

Çoğunlukla kırılan rekorlar ile dikkat çeken bu etkinlik aslında Japon inci avcılarının ve Yunan sünger toplayıcılarının yüzyıllardan beridir teknik donanım olmaksızın düzenli ve

⁸⁰ www.kultur.gov.tr, 16.03.2011

⁸¹ www.tssf.gov.tr, 25.03.2011

⁸² www.aidainternational.org, 22.03.2011

problemsiz olarak 30 metreden fazla derinliklere ulaştıkları bir uğraşıdır. Yorgos Haggi Statti (Stathis Chatzi) adındaki bir Yunanlı, İtalyan bayraklı bir geminin 77 metre derinlikte takılı kalan çapasını bu derinliğe dalarak serbest bırakması serbest dalış konusunda bir başlık niteliğindedir. Bu kişi yaşamını kazanmak amacıyla serbest dalış yapmış olsa da sportif serbest dalış anlamında da bir kilometre taşı dikerek daha uzun yıllar ulaşamayacak bir başarı yakalamıştır (Rosenstein, 2001, s. 15–16).

Sportif anlamda serbest dalış yarışmaları Uluslararası Dalış Geliştirme Birliği (Association Internationale pour le Developpement de l'Apnee-AIDA) tarafından yürütülmektedir. “Apnee” kelimesi eski yunanca “nefessiz, nefesini tutarak” anlamına gelmektedir. Bu spor dalında yapılan yarışma sınıfları aşağıda verilmiştir⁸³:

- Sınırsız (No Limit-NLT): Tam anlamıyla derine inmeyi, amaçlayan bir sınıftır. Serbest dalıcı bir kızağa bağlı ağırlık yardımıyla derin sulara iner ve bir balon yardımıyla yüzeye çıkar.
- Değişken Ağırlık (Variable Weight-VWT): Bu sınıfta yarışmacı yine kızağa bağlı ağırlık yardımıyla derine iner ancak, su yüzeyine kendi kuvvetini (el ve ayaklar) kullanarak su yüzeyine çıkar.
- Sabit Ağırlık (Constant Weight-CWT): Bu sınıfta yarışmacı ellerini ve ayaklarına taktığı özellikleri belirlenmiş çift veya mono paletleri kullanarak ve halatı çekmeden derine inmeye ve su yüzeyine ulaşmaya çalışır.
- Paletsiz Sabit Ağırlık (Constant Weight without Fins-CNF): Serbest dalış yarışmalarının en zoru olan bu sınıfta serbest dalıcı sabit ağırlık ile itmeye yarayan hiçbir donanım kullanmaksızın sadece kendi beden kuvvetini kullanarak ve halatı çekmeden derine ulaşmaya çalışır.
- Serbest Dalış (Free Immersion-FIM): Serbest dalıcı itici bir donanım kullanmadan sadece halatı çekerek derine gitmeye ve su yüzeyine çıkmaya çalışır.
- Paletli Dinamik Dalış (Dynamic with Fins-DYN): Bu sınıfta amaç serbest dalıcının suda yatay durumda en uzun mesafeyi kat etmesidir. Özellikleri belirlenmiş çift veya monopalet haricindeki her hangi bir itici donanım kullanılması yasaktır. Bu sınıfta yarışmaların yapılabilmesi için en az 25 metre uzunluğunda yüzme havuzuna ihtiyaç duyulur.
- Paletsiz Dinamik Dalış (Dynamic without Fins-DNF): Her türlü itici donanımın kullanımının yasak olduğu bu sınıfta serbest dalıcı uzunluğu en az 25 metre olan bir havuzda en uzun mesafeyi kat etmeye çalışır.

⁸³ www.aidainternational.org, 22.03.2011

- Statik Dalış (Static Apnea-STA): Bu sınıfta serbest dalıcı su üzerinde veya altında en uzun süre nefesini tutmaya çalışır. Açık sularda veya havuzlarda yapılabilen statik dalışta sadece zaman ölçülür.

Tablo 2.14’te serbest dalış yarışma sınıflarına ait güncel rekorlar verilmiştir.

Tablo 2.14. Serbest Dalış Yarışma Sınıflarına Ait Güncel Rekorlar⁸⁴

	S(m)	D(m)	SA (m)	PSA(m)	SD (m)	PDD(m)	PsizDD(m)	SD
Kadın	160	126	100	62	85	225	218	8’ 23’’
Erkek	214	142	124	101	121	265	160	11’ 35’’

S: Sınırsız, DA: Değişken Ağırlık, SA: Sabit Ağırlık, PAS: Paletsiz Sabit Ağırlık, SD: Serbest Dalış, PDD: Paletli Dinamik Dalış, PsizDD: Paletsiz Dinamik Dalış, SD: Statik Dalış, ‘: Dakika, ’’: Saniye

Bu spor dalında en başarılı sporculardan birisi olan Yasemin Dalkılıç kırdığı rekorlar ile bu spor dalının halk arasında bilinirliğinin artmasına ve uluslararası arenada Türkiye’nin bu spor dalında başarılar ile anılmasına büyük katkıda bulunmuştur.

2.5.3.3. Şnorkel Dalış

Şnorkel dalış, insanların su üzerinde yüzdüğü, bir boru aracılığıyla nefes alıp verdiği, bir dalış maskesi veya yüzme gözlükleri ile su altında neler olduğuna baktıkları suya dayalı bir etkinliktir (Burgess, 2010, s. 1).

Dalış sporları açısından şnorkel (snorkel), temel dalış donanımlarından birisidir ve dalıcının yüzü suyun içerisinde iken nefes almasına imkân verir. Şnorkelin bir ucu ağız yapısına uygun olarak yumuşak silikon veya kauçuktan yapılmıştır⁸⁵. Tarihsel olarak bakıldığında zaman, insanlar daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi su altında nefes alma denemelerini ilk olarak şnorkel vazifesi gören içi boş kamışlar ile yapmışlardır.

Şnorkel dalış donanımlı dalışın aksine suni hava kaynakları kullanılmadan yapılır. Şnorkel dalışta yüz ve solunum organları su altında bulunur. Hava desteği dalıcının kendisi tarafından bir ucu dalıcının ağzında bir ucu ise su seviyesinin hemen üzerine doğru uzanan şnorkel yardımıyla akciğerlere çekilir. Şnorkelin uzunluğu asla 35 santimetreyi geçmemelidir. Aksi halde üflenmiş hava tekrar içeri çekilir ve kişinin bilincini kaybetmesine neden olabilir (Rosenstein, 2001, s. 225–226).

Şnorkel dalış için donanımlı dalıştan daha az donanıma ihtiyaç duyulur (Jennings, 2007, s. 128). Şnorkelin yanı sıra ihtiyaç duyulan malzemeler dalış maskesi, paletler ve eğer serin veya soğuk sularda dalış yapılacak ise vücut ısını kaybetmemek için dalış elbisesi ve eğer dalış elbisesi giyiliyorsa bele kemer ile takılan bir miktar ağırlıktır. Maske içerisine su geçirmeyecek şekilde yüz hatlarına tamamen uyumlu ve camında kolaylıkla buharlaşmaya

⁸⁴ <http://www.aidainternational.org>, 23.03.2011

⁸⁵ www.de.wikipedia.org, 25.03.2011

izin vermeyen bir yapıda olmalıdır. Ayrıca iç basıncı dengeleyebilmek amacıyla maskenin şekli burnun dışarıdan baş ve işaret parmaklarıyla tutulabilmesine izin vermelidir. Ancak serbest dalış yapacak olanlar kesinlikle yüzme gözlüklerini kullanmamalıdır. Paletler yüzme becerisine büyük ölçüde arttırırlar ve ellerin kullanımını nerdeyse tamamen gereksiz kılabilirler. Paletlerin uygun esnekliğe ve uzunluğa sahip olması gerekir. Uzun paletler su altında daha hızlı hareket edebilmeyi sağlarken dalıcıya aynı zamanda iyi bir egzersiz imkânı da yaratır. Ancak paletlerin sahip oldukları alanın fazla olması dalıcının daha fazla gayret harcamasına, dolayısıyla da güçlü bacak kaslarını gerektirir (Rosenstein, 2001, s.228–230; Huber ve diğ., 2004, s. 3).

Şnorkel dalış hemen hemen herkesin, özellikle tatillerini sıcak dönemlerde deniz kenarlarında geçiren insanların çoğunlukla rağbet ettikleri rekreatif bir etkinliktir. Ülkemiz sularında da gerek TC vatandaşları gerekse yabancı turistler basit anlamda şnorkel dalışa rağbet etmektedirler. Ancak şnorkel dalıştan haz alınabilmesi için sualtı görüş mesafesinin yüksek olması gereklidir. Bu nedenle bulanık sular şnorkel dalış için uygun su ortamını sağlamaz.

2.5.3.4. Zıpkınla Balık Avı

Sualtı zıpkınla balık avı (Spearfishing), bireyin nefesini tutarak ve başka bir hava kaynağından yararlanmadan kendisinden çok daha avantajlı konumdaki balığı, ona derinlere kaçma ve saklanma avantajı da vererek avlama becerisi gösteren bir etkinliktir. Bu etkinliği yapanlar için balığın sahip olduğu avantajlar gerçek bir meydan okuma girişimidir ve zorlu bir sportif etkinliktir⁸⁶.

Zıpkınla balık avı Denizlerde ve İç Sularda Amatör (Sportif) Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 37/2 Numaralı Sirküler ile (Resmi Gazete Tarih/ Sayısı: 23.05.2007 / 26530) düzenlenmiştir. Aynı sirküler içinde zıpkınla balık avına getirilen kısıtlamalar da sıralanmıştır. Örneğin, zıpkınla balık avı geceleri yapılamaz, şnorkel harici hava kaynağı kullanılamaz, orfoz ve lagos balık türleri avlanamaz.

Zıpkınla balık avı diğer balık avlama yöntemlerine göre bazı üstünlüklere sahiptir. Bu avlanma türü hedef balığın avlandığı tek avcılık şeklidir. Mevcut diğer yöntemlerle hedefte olmayan birçok diğer balığı öldürmek veya acı çektmirmek zorunda kalınmaktadır. Ancak zıpkınla balık avında hedef balık haricinde hiçbir balık ölmez veya acı çekmez⁸⁶. Su altında balık avlama amacıyla yapılan dalış etkinliği için her zıpkın avcısının öncelikle bilmesi

⁸⁶ www.tssf.gov.tr, 25.03.2011

gereken şeylerden birisi de balıkların türleri ve varsa bu türlere ait yasak veya kısıtlamalar ile bu türlerin özellikleridir (Tanrıvermiş, 2000, s. 97).

Zıpkınla balık avı için birçok donanım ihtiyacı duyulur. Bot, motor, radar, GPS, sualtı tüfeği, bıçak, şamandıra, sualtı feneri, palet, ağırlık, bırakma ağırlığı, sırt ağırlığı, şamandıra, yedek tüfek, balık dizgisi, balık teli, elbise, gözlük, zıpkın şişi, çıkarma aparatı, kakıç gibi donanım zıpkınla balık avlayanlar her an ihtiyacı duyabilirler. Bütün bu donanımı doğru ve gerektiği yerde kullanmayı bilmek zıpkınla balık avlayan bireyler için hayati önem taşımaktadır⁸⁶.

Zıpkınla balık avı sportif anlamda da yarışmaları yapılan bir daldır. Ülkemizde sportif zıpkınla balık avı yarışmaları Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu (TSSF) tarafından yürütülmektedir. Buna göre Sualtı Zıpkınla Balık Avı Yarışması, dış hava kaynakları ve gereçlerinin yardımı olmaksızın, sporcuların tümüyle kendi fiziksel güçlerine dayalı gereçler kullanarak sualtında yaptıkları zıpkınla balık avlama olarak tanımlanmıştır.

2.5.3.5. Sualtı Oryantiringi

Sualtı oryantiringi (Underwater Orienteering), rekreatif olmaktan çok sportif yarışmalar şeklinde yapılmasına rağmen günümüzde yeni yeni tanınmaya başlayan gelecekte rekreatif boyutuyla ön planda olacak bir sualtı etkinliğidir.

Sualtı oryantiringi, donanımlı dalgıçların pusula ve mesafe ölçer donanımlarını da kullanarak su altında oluşturulmuş parkurları tamamlamaya çalıştıkları bir etkinliktir. Parkurlar içerisinde değişik mesafelerde bulunan hedeflerin bulmak veya belirlenmiş noktalardan geçmek amaçlanmıştır. Yarışmalar hem erkek hem de bayan sporcular için düzenlenmektedir⁸⁷.

Sualtı oryantiringi yarışmaları derin doğal sularda yapılır. Bireysel yarışmalar yapıldığı gibi takımlar halinde de yarışılabilir. Yarışmacılar palet, dalış maskesi, dalış elbisesi, hava tüpü ve pusula kullanabilirler. Katılımcılar su üzerine yüzen göze çarpan renkte bir güvenlik şamandırası kullanmak zorundadırlar. Bu şamandıra bir ip aracılığıyla sporcunun bedenine bağlıdır. 14 selsiyus derecenin altındaki su sıcaklıklarında soğuktan koruyan bir dalış elbisesinin giyilmesi zorunludur. Sonar gibi aramaya yardımcı donanımın kullanılması ise yasaktır (Rosenstein, 2001, s. 171).

⁸⁷ www.tssf.gov.tr, 24.03.2011

2.5.3.6. Sualtı Ragbisi

Avrupa’da oldukça popüler olan sualtı ragbisi (Underwater Rugby) ABD’de düzenli olarak oynanan sporlardandır. 3,5m - 5m derinliğe sahip havuzlarda oynanan Sualtı ragbisinde amaç, su dışında yaklaşık 3 kg çeken topu, oyun alanının karşılıklı dip kenar köşelerinde bulunan kaleler içine sokarak sayı elde etmektir⁸⁸.

İlk kez 1960’lı yıllarda Fransız Deniz Komandolarının Kenya sahillerinde hindistan cevizinin içine kum doldurarak eğitsel bir oyun şeklinde oynadıkları sualtı ragbisi buradan Avrupa’ya geçmiştir. Sualtı sporları tutkunu olan Alman Ludwing Von Bersuda’nın “sualtı topu” oyunu fikrini ortaya atmasıyla başlanmıştır. Ancak bu spor dalına ilgi beklediği gibi olmamıştır. Dr. Franz Josef Grimmeisen bu nedenle sualtı topu oyununu daha yarışmacı bir yapıya dönüştürmek için iki sualtı kulübünün karşılaşmasını sağlamıştır. İlk resmi Sualtı Ragbisi müsabakası ise Almanya’nın Mulheim kentinde 4 Ekim 1964’te oynanmıştır. İlk resmi turnuva ise 5 Kasım 1965’te altı sualtı kulübünün katılımıyla gerçekleşmiştir (Rosenstein, 2001, s. 281).

İlk Avrupa Şampiyonası 1978 yılında İsveç’in Malmo kentinde; ilk resmi dünya şampiyonası ise Almanya’da 1980 yılında düzenlenen sualtı ragbisi temaslı sporlar arasında dünyanın en zor spor dallarından birisidir. Bu spor dalını diğer spor dallarından ayıran önemli bir diğer özelliği ise dünyanın tek üç boyutlu spor dalı olmasıdır. Sualtı Ragbisi’nin uluslararası yürütücüsü CMAS ve ülkemizdeki yürütücüsü TSSF’dir⁸⁹.

2.5.3.7. Sualtı Hokeyi

Sualtı hokeyi (Underwater Hockey) iki takımın bir diski (pak) havuzun dibinde bulunan kalelere doğru yönlendirmeye çalıştıkları temassız bir sualtı spor dalıdır. İlk kez 1954 yılında bir su altı kulübüne üye olanlar tarafından kış aylarında dalış yapamadıkları için antrenman-oyun karışımı olarak oynanmaya başlanmıştır⁹⁰.

İlk kez İngiltere’de doğan sualtı hokeyi bu dönemde sekiz kişilik takımlar halinde oynandığı için “octopush” (yunanca octo=sekiz) olarak adlandırılmıştır. 1967 yılında kuralları yerleşmeye başlayan bu spor dalına ait faaliyetler 1978 yılında CMAS’a geçmiştir. 1980 yılında itibaren düzenli olarak iki yılda bir dünya şampiyonaları düzenlenmektedir (Rosenstein, 2001, s. 169).

⁸⁸ www.underwater-society.org, 25.03.2011

⁸⁹ www.tssf.gov.tr, 25.03.2011

⁹⁰ www.sportingpulse.com, 25.03.2011

⁹¹ www.tssf.gov.tr, 25.03.2011

Sualtı hokeyi oyunu hızlı hareket edilmesi gereken bir etkinliktir ve bu nedenle katılımcıların yüzme ve serbest dalış becerilerini etkili bir şekilde geliştirir. Yüzme havuzunun dibinde oynanan bu oyun günümüzde altı kişilik iki takım tarafından oynanmaktadır. Ayrıca dört oyuncu su dışında yedekte bekler. Katılımcılar palet, dalış maskesi, şnorkel ve koruyucu eldiven ile başlık kullanırlar⁹¹.

Oyunun amacı havuz dibinde bir sualtı hokeyi sopası yardımıyla kurşun üzerine kauçuk kaplamadan üretilen pak ismi verilen topun sürerek ve paslaşarak karşı takımın kalesine sokmaktır. Sualtı hokeyinin çok yorucu ve fazla çaba harcanması gereken bir spor olması nedeniyle oyuncu değişimi sınırsız ve serbesttir⁵⁸.

2.6. Suya Dayalı Rekreasyonda Riskler ve Risk Yönetimi

En temel anlamıyla spor ve rekreatif etkinlikler için risk yönetimi, spor ve rekreasyon programları ve hizmetleri kapsamında ortaya çıkabilecek sakatlanma ve ölüm riski ile devamında oluşabilecek olası sorumlulukları azaltma veya ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalardır. Ancak, bu derece etkili bir risk yönetimi oluşturabilmek birçok önemli karar almayı gerektirir (Spengler ve diğ., 2006, s. 2).

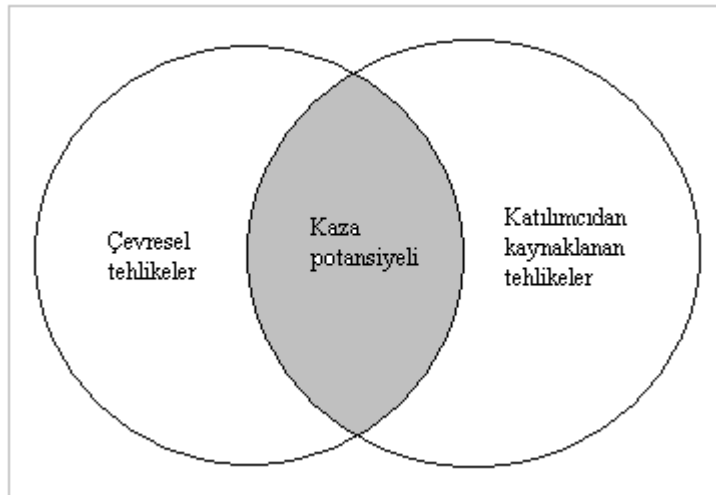
Risk yönetiminin tam olarak amacı gerçek risklerden sakınmak, gerçek riskleri azaltmak veya mümkünse ortadan kaldırarak spekülasyon riskin sağlayabileceği getiriden faydalanmaktır. Kazanç ve kayıp yönünden bakıldığında iki çeşit riskten bahsetmek mümkündür. Bunlar (King ve O'Connor, 2000, s. 16):

- **Saf riskler:** Saf riskler (Pure Risks) güvenlik, yangın, donanım arızası, sağlık gibi elle tutulabilir riskleri kapsar. Asla %100 güvenli bir duruma gelmek mümkün olmasa da, bu sınıfa giren riskleri uygun yönetsel araçlar ile azaltmak veya ortadan kaldırmak mümkündür. Bu risk türünde kazanç ihtimali bulunmaz, sadece kayıp riski bulunur.
- **Spekülasyon riskler:** Spekülasyon riskler (Speculative Risks) genellikle iş planlama, insan kaynakları veya iş politikaları gibi alanlarla ilişkilidir. Mevcut pazarın durumu, rakiplerin performansı gibi risk oluşturabilecek unsurlar ortadan kaldırılamasa da sakınılarak olası riskten bir kazanç elde edilmeye gayret edilir.

Yaşanabilecek olumsuz ve beklenmedik durumlara karşı hazırlıklı olunabilmesi için hizmet sağlayıcıların risk yönetim planlarına sahip olmaları bir zorunluluktur. Suya dayalı rekreasyon işletmesi açısından iki tip riskten söz etmek mümkündür: Birincisi ekonomik

kayba sebep olabilecek riskler, ikincisi ise çalışanların veya müşterilerin yaralanmasıdır. Elbette ki çalışanların yaralanması o kişilerin çektikleri acının yanı sıra bir süreliğine de olsa iş ile ilgili becerilerini kullanmalarına engel olarak ekonomik kayba da neden olabilir (Dougherty, 1998, s. 19). Ekonomik kayba sebep olacak riskler müşteri kaybı, pazar kaybı şeklinde olabileceği gibi makine-araç gereç-teçhizat kaybı şeklinde de olabilir. Bunlara ilave olarak üçüncü grup riskler olarak tüketicilerin ürün satın alırken karşılaşılabilecekleri riskleri de ilave etmek gerekir.

Risk yönetimine yönelik olarak yapılan bir çalışmada “Çevresel Tehlikeler” ve “Katılımcıdan Kaynaklanan Tehlikeler” ‘i kapsayan bir kaza denklemi oluşturulmuştur. Buna göre rekreatif etkinlikler esnasında yaşanabilecek riskler katılımcının yetersiz bilgisi veya bir anlık dikkatsizliği nedeniyle oluşabileceği gibi çevresel (hava, etkinlik alanı vb.) tehlikelerden de kaynaklanabilir. Bu iki etkenin bir araya gelmesi ile ise “Kaza Denklemi” oluşmakta ve kazanın oluşma olasılığı en üst seviyeye çıkmaktadır. Bu durum Şekil 2.1’de gösterilmiştir (Martin ve diğ., 2006, s. 253).

Şekil 2.1. Kaza Denklemi

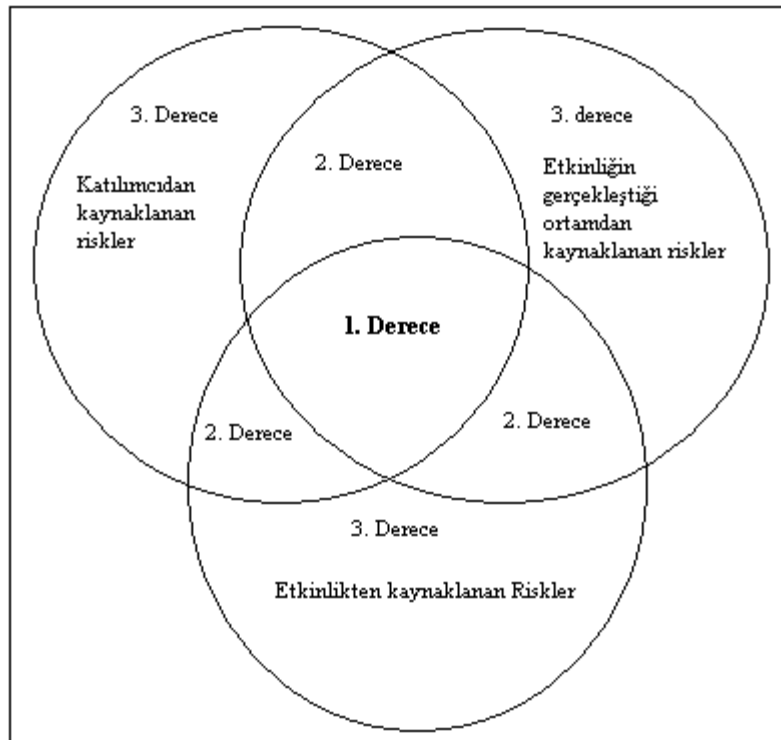
Kaynak: Martin ve diğ., 2006, s. 253.

Ardahan’a göre (Ardahan, 2010, s. 45) ise kaza denkleminde yer alan tehlikelere “Etkinlikten Kaynaklanan Riskler” de eklenmelidir. Risk bu üç faktörün kendinden kaynaklanır. Bu risk faktörlerinin etkileşmesi ile de riskin olma ihtimali artacaktır. Buna göre her üç riskin kesişim noktasında oluşabilecek riskler birinci derece risk durumunu ifade eder. İki riskin kesişim noktası 2. Derece Risk Durumunu; her bir risk ise bağımsız olarak 3. Derece Risk Durumunu ifade eder. Suyu dayalı rekreatif etkinlikler için risk yaratabilecek kaynakları aşağıdaki şekilde de gruplandırmak mümkündür.

- **Etkinliğin gerçekleştiği ortamdan kaynaklanan riskler:** Bu riskler etkinliğin gerçekleştiği ortamdan kaynaklanmaktadır. Örneğin; denizdeki dalga yüksekliği ile

rüzgâr kuvvetinin ani bir şekilde değişmesi riskleri de beraberinde getirir. Bu nedenle aktivitenin gerçekleştirileceği bölgenin yapısı ve hava şartları önceden bilinmelidir. Etkinliğin sahip olduğu özelliklere göre önlemler alınmalıdır.

- **Katılımcıdan kaynaklanan riskler:** Katılımcıların etkinlikler için bedensel ve psikolojik olarak hazır olması gerekir. Birey uzun bir dağ bisikleti faaliyetine katılıyorsa, dayanıklılık açısından yeterli seviyede olmalıdır. Hasta olanlar etkinlik öncesi tedavi olmalı, gerekli ilaçlarını yanında taşımaları ve hizmet sağlayıcılara bilgi vermelidir. Özellikle açık alan etkinliklerine katılanların üzerlerinde tedavi ve ilaç bilgilerini içeren bir kart taşımaları acil durumlar için faydalı olacaktır. Uzun sürecek bir kano safari turu için katılımcının hem bedensel hem de psikolojik yeterliliğe sahip olması gerekir.
- **Etkinlikten kaynaklanan riskler:** Açık alan etkinlikleri, özellikle bazı suya dayalı rekreatif etkinlikler, yüksek risk içermektedirler. Örneğin, yüksek zorluk derecesine sahip nehirlerde rafting ve kayak etkinlikleri esnasında çok tecrübeli ve eğitilmiş katılımcıların dahi hayatlarını kaybetme riski bulunmaktadır.
- **Bunların etkileşimiyle oluşan riskler:** Aktivite öncesinde alınması gereken önlemler etkinliğin planlaması aşamasında ortaya konulmalıdır. Farklı kaynaklardan doğan her bir riski engellemek mümkünken, farklı kaynaklardan aynı anda ortaya çıkan birden fazla riskin önlenmesi özellikle etkinliğin devamı esnasında oldukça zordur.

Şekil 2.2. Açık Alan Rekreasyonunda Riskler ve Etkileşimleri
Kaynak: Ardahan, 2010, s. 45.

Aşağıda verilen beş madde rekreatif etkinliklerde kazaların azaltılması ve risk yönetimi için kullanılabilir (İbrahim & Cordes, 2002, s. 322–323):

1. **Düzenli raporlama ve kayıtların saklanması:** Hizmet sağlayıcılar, geleceğe yönelik olası tedbirler için mevcut eğilimlerin ve durumun tam bir resmini çekmelidirler. Kaza istatistiklerini tutmalı ve en sık tekrar eden risklerden başlayarak frekansı en az olan risklere doğru riskler belirlenmeli ve yönetilmelidir.
2. **Tesislerin denetlenmesi ve riskin azaltılması:** Kaygan kayalık alanlar, bulundukları alanlar, keskin dönüşler, ince buzlu alanlar gibi özel riskleri barındıran etkinlik ortamlarının düzenli olarak denetlenmesi gerekir. Bunun yanı sıra kullanılan donanımlar da düzenli olarak kontrol edilmelidir.
3. **Katılımcıya yönelik emniyet süreci:** Bütün katılımcılar, özellikle katılacakları açık alan etkinliklerinin içerdiği riskler hakkında bilgilendirilmeli; güvenli olmayan ve tehlikeli alanlar duyuru, işaret ve söylenerek (oral warning) belirtilmelidir.
4. **Çalışanların eğitimi:** Çalışanların güvenlik bilincini kazanması ve önlemler çalışanların eğitim ve uyum sürecinin önemli bir parçası olmalıdır. Çalışanlar, ziyaretçileri riskli davranışlar hakkında bilinçlendirmeyi ve ziyaretçilerin bunlara uygun şekilde hareket etmelerini sağlamayı kendilerine görev edinmelidirler. Bunun yanında çalışanlar ilk yardım konusunda lisansa sahip olmalıdırlar.
5. **Acil durumlara yönelik süreçler:** Acil durumlara yönelik süreçler sadece oluşturulmakla kalmamalı, bütün çalışanların bunları öğrenmesi sağlanmalıdır. Uzak alanlar ile hızlı ve etkili iletişim sağlayacak düzenli tatbikatlar düzenlenmelidir. Bu alanlara ulaşım hızlı bir şekilde sağlanabilmeli, tahliye yolları ve kaçış rotaları belirlenmelidir.

Suya dayalı rekreasyon işletmelerinin Deniz Turizmi Yönetmeliği'nin (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 24.07.2009/ 27298) 51. maddesi uyarınca işletme belgelerinde belirtilen deniz turizmi araçlarının mürettebatına, ziyaretçilerine ve üçüncü şahıslara verebileceği zararları kapsayan bir sigorta yaptırmaları zorunludur. Böylece zarar görme riski altında bulunan bütün şahıslar bu tür risklere karşı mali açıdan güvence altına alınmış olacaktır.

Günümüzde milyonlarca insan, yüzmeye ve yelken gibi suya dayalı rekreatif etkinliklere katılmaktadırlar. Bu durum, bu etkinliklerin gerçekleştiği ortamın taşıdığı tehlikeler nedeniyle birçok yaralanma ve ölüm vakasının yaşanmasına zemin hazırlar. Suya dayalı etkinlikler esnasında yaralanmaya veya ölüme neden olabilecek tehlikeleri ve riskleri tamamen ortadan kaldırmak mümkün değildir. Ancak bu tür tehlike ve riskleri azaltacak önlemleri almak bir zorunluluktur (Spengler ve diğ., 2006, s. 102).

Bu nedenle, su emniyetine yönelik uygun ve kapsamlı önlemler göz önünde bulundurulmalıdır. Engellenebilecek su kazalarında her yıl binlerce kişi ölmektedir. Etkinliğin planlanması esnasında sadece çalışanların değil katılımcılarında dâhil edildiği yöntemler ile suda emniyet sağlanmaya çalışılabilir. Bu sistemler arasında en çok kullanılanlardan birisi “buddy” sistemidir. Bu sistemde her katılımcı kendisine bir arkadaş seçer ve her ikisi birbirine karşı sorumlu olur. Arkadaşlar suya girişlerinden ve çıkışlarından emin olurlar ve sürekli olarak birbirlerini göz kontağı kurarak takip ederler (Edginton ve diğ., 2005, s. 334–335).

Etkinliğin türüne ve yapıldığı yer ile hava şartlarına göre değişiklik gösterse de suya dayalı etkinlik sorumlusunun görevlerini genel olarak aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Dougherty, 1998, s 162–163):

- Katılımcıları, riskleri ve tehlikeleri en aza indirmek için eğitmek,
- Gerekli etkinliklerde kişisel yüzdürme gereçlerinin (Personal Floatation Device-PFD) uygun bir şekilde giyilmesini sağlamak,
- Her etkinlikte en az bir destekleyici çalışanın bulundurulmasını sağlamak,
- Etkinliğe dâhil olan katılımcı ve çalışan sayısından emin olacak bir sistemi kurmak,
- Bir “Suyu Terk et!” sistemi kurmak ve herkesin bu uyarıya uymasını sağlamak,
- Katılımcılar için ihtiyaçları olduğunda gösterebilmeleri için bir tehlike işareti oluşturmak,
- Bütün katılımcıların ve çalışanların hava şartlarına uygun bir şekilde giyinmiş olduklarından emin olmak,
- Emniyet kurallarına, uygun davranışlara ve etkinliğin süresine riayet etmek,
- Suya kurtarma gereçlerinden başka cisimlerin veya atıkların atılmasını yasaklamak,
- Kişiler arası iletişimi kısa ve öz tutmak,
- Gözlem alanını bir saniyeliğine de olsa gözden kaçırmamak,
- Sosyal ilişkileri görev dışında gerçekleştirmek.

Güvenli bir şekilde etkinliklerin yürütülmesi için gerekli olan diğer önlemleri ise aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Edginton ve diğ., 2005, s. 334–335):

- Suya dayalı rekreatif etkinlikler sorumlularının tamamı Suda Can Kurtarma Belgesine ve eğitimine sahip olmalı,
- İnsanların yalnız yüzmelerine izin vermeyin, sürekli ve sorumlu gözetim bir zorunluluktur,

- Temel kurtarma ve can kurtarma donanımını sürekli olarak ulaşılabilir bir yerde bulundurun,
- Acil durumlar için talimatları ve aranması gereken telefon numaralarını ilan edin,
- Su etkinliklerine özel bir ilk yardım çantası bulundurun,
- Genel emniyet kurallarına yönelik bir genel bilinç oluşturun ve en az bir kişinin suni solunum ve ilk yardım uygulayabildiğinden emin olun,
- Derin ve sığ yerleri görülür şekilde işaretleyin,
- Su etkinliği ile uyumsuz tehlikeli hareketleri engelleyin,
- Cam, şişe veya keskin nesnelerin yüzme alanında kullanılmasına izin vermeyin,
- Mümkünse yüzme alanlarını küçük çocukların izinsiz girişlerini engelleyebilmek için çit ile çevirin ve kilitleyin,
- Bütün botçuların uygun ve onaylı bir can yeleği giymelerini sağlayın.

2.7. Suya Dayalı Rekreasyon ve Turizm

Dünya Turizm Örgütü (World Tourism Organization-UNWTO) turizmi, “İnsanların aralıksız bir yılı geçmeyecek bir süre için serbest zaman, iş veya diğer amaçlarla bir yere seyahat etmesi ve alışılmış çevrelerinin dışında bir yerlerde konaklama etkinlikleridir.” olarak tanımlanmıştır⁹². Turizm, insanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan gereksinimlerini karşıladıkları yerler dışında yerleşmemek ve ekonomik anlamda gelir elde etmemek koşuluyla, dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık, kültür, deneyim kazanma, akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılma, dini gerekleri yerine getirme gibi nedenlerle bireysel veya toplu olarak seyahatlerinden ve gittikleri yerlerde an az bir gece konaklayarak turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep etmelerinden ortaya çıkan iş ve ilişkilerin bütünüdür. Turist ise, tatil, eğlence, sağlık, din, spor gibi çeşitli nedenlerle para kazanma amacı gütmeyen ve sürekli yerleşmemek kaydıyla seyahat eden, seyahatin sonunda yaşadığı yere geri dönen kişi olarak tanımlanır. Turist, eğer kendi ülkesi içinde seyahat ediyorsa yerli; ülkesi dışına seyahat ediyorsa yabancı; eğer 24 saatten daha kısa süreli olarak bir yere seyahat ediyorsa günübirlik turist olarak adlandırılır (Ardahan, 2003, s. 6).

Turizm, değişik ölçütlere göre farklı sınıflar altında incelenebilir. Bayer turizmi altı farklı ölçüte göre değerlendirerek Tablo 2.15’te verilen sınıflamaya ulaşmıştır (Yılmaz, 2007, s. 4).

⁹² www.pub.unwto.org, 16.02.2011

Tablo 2.15. Değişik Ölçütlere Göre Turizm Türleri

1. Turistin Geldiği Yere Göre a. Dış Turizm b. İç Turizm 2. Turist Sayısına Göre a. Ferdi Turizm b. Kitle Turizm c. Kolektif Turizm 3. Seyahat Zamanı Seçimine Göre a. Turizm sezonuna göre I. Sezon turizmi II. Yarı sezon turizmi III. Sezon dışı turizm b. İklim saatlerine göre I. Yaz turizmi II. Kış turizmi c. Konaklama süresine göre I. Günlük turlar II. Hafta sonu turları III. Haftalık turlar IV. Bir ay süreli turlar d. Uzaklıklara göre I. Kısa mesafeli turizm II. Uzun süreli turizm III. Transit Turizm 4. Konaklama Süresine Göre a. Kısa süreli b. Günlük turlar c. Hafta sonu turları d. Uzun süreli turizm 5. Turistik Sosyal Seviye ve İsteklere Göre a. Sosyal turizm b. Geleneksel turizm c. Lüks turizm	6. Amacına Göre a. Dinlenme turizmi b. Kültür turizmi I. Tarihi ve ören yerleri ziyaret II. Kültürel yöreleri gezme III. Doğal varlıkları gezme IV. Dinsel turizm c. Sağlık Turizmi I. Kaplıca Turizmi II. Kür Turizmi III. Zayıflama Turizmi IV. Tedavi Turizmi V. İçmeler Turizmi VI. Yayla Turizmi d. Ticaret turizmi I. İş turizmi II. Ticaret turizmi III. Sergi ve fuarlar turizmi e. Kongre Turizmi f. Spor Turizmi I. Aktif spor turizmi II. Dağcılık turizmi III. Kış turizmi IV. Kampçılık turizmi g. Eğlence Turizmi h. Sosyal Turizm I. Aile boyu turizm II. Grup turizmi III. Dernek turizmi IV. Gençlik turizmi V. Üçüncü yaş turizmi i. Politik Turizm I. Diplomatik turizm II. Politik gösteri turizmi j. Macera Turizmi I. Dağ gezileri II. Mağara gezileri
---	--

Kaynak: Yılmaz, 2007, s. 4

TC Kültür ve Turizm Bakanlığı ise turizmi Tablo 2.16’da verilen sınıflara ayırmıştır⁹³.

Tablo 2.16. TC Kültür ve Turizm Bakanlığına Göre Turizm Çeşitleri⁹³

Av Turizmi	Golf Turizmi	Mağara Turizmi
Akarsu-Rafting Turizmi	İnanç Turizmi	Su Altı Dalış Turizmi
Botanik Turizmi	Kış Turizmi	Sağlık ve Termal Turizmi
Dağcılık Turizmi	Kongre Turizmi	Yat Turizmi
Gençlik Turizmi	Kuş Gözlemciliği	Yayla Turizmi

Hem Yılmaz’a (2007, s. 4) hem de TC Kültür ve Turizm Bakanlığı’na⁹³ göre turizm çeşitleri arasında spor turizmi de yer almaktadır. Bayer’in spor turizmi altında aktif spor, dağcılık, kış ve kampçılık turizmine yer vermesi ve Bakanlığın av, akarsu-rafting, dağcılık,

⁹³ www.kultur.gov.tr, 01.04.2011

golf, mağara, su altı dalış ve yat turizmine yer vermesi spor turizmi kavramının da önemini ortaya koymaktadır.

Bir görüşe göre spor turizmi, “ticari veya ticari olmayan bir amaçla, planlayarak veya tesadüfi olarak katılım gösterilen ancak, evin ve işin bulunduğu yerden seyahat etmeyi de gerektiren, spor etkinliği ile her türlü aktif veya pasif ilişkidir.” olarak tanımlanmaktadır (Ritchie ve Adair, 2004, s. 8). Bu tanımlamaya göre rüzgâr sörfü yapmak için Alaçatı’ya evinin ve işyerinin bulunduğu yerden seyahat ederek gelen birey ile rüzgâr sörfü şampiyonasını seyretmeye gelen birey de spor turistidir.

Rekreatif etkinliklerin planlanması, pazarlanması ve uygulanması ile oluşan ekonomik değere rekreatif ürün denilebilir. Rekreatif ürünler bazen ürünün çeşidine bağlı olarak başlı başına bir turizm ürünü olarak değerlendirilebilirken, bazen rekreatif ürün, turizm ürününün içerisinde yer alan ve bu turizm ürününe değer kazandıran bir şekilde karşımıza çıkabilir. Antalya ilinde bulunan turizm otellerine dinlenmek için gelen yabancı bir müşterinin rüzgâr sörfü yapması turizm ürününe değer kazandıran bir rekreatif ürün iken, Alaçatı’ya sadece rüzgâr sörfü yapmak üzere yabancı bir misafirin gelmesi rüzgâr sörfünü doğrudan bir turizm ürünü yapar.

Günümüzde insanlar sevdikleri etkinlikleri yapabilmek için seyahat etmektedir. İnsanların tatil yeri seçimi ve tatil süresi üzerinde bu durum etkili olabilmektedir. Bunlar arasında suya dayalı rekreatif etkinlikler önemli bir yer tutmaktadır. Rüzgâr sörfü ve uçurtma sörfü gibi düzenli rüzgâr rejimlerine gereksinim duyan suya dayalı etkinlikleri yapabilmek için bu etkinliklerin meraklıları uygun rüzgâr rejimine sahip yerlere seyahat etmektedirler. Sönmez (2006, s. 52, 54) tarafından 2006 yılında rüzgâr sörfü tüketicilerinin profilinin belirlenmesine yönelik 357 rüzgâr sörfçüsü ile yapılan çalışmada, katılımcıların %70,3’ü sadece rüzgâr sörfü yapmak için Alaçatı rüzgâr sörfü merkezine seyahat ettiklerini belirtmişlerdir. Turizmin tanımında da belirtildiği gibi “turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep etme” şartı da katılımcılar tarafından yerine getirilmektedir. Katılımcıların %67,2’sinin otel ve pansiyonlarda kaldıkları belirtmeleri turizm ürünlerinin talep edilmesi gerekliliğini de desteklemektedir.

Spor turizminin yanı sıra, rekreasyonun turizm ile olan ilişkisi ile rekreatif turizm kavramı ortaya çıkmaktadır. Orel ve Yavuz rekreatif turizmi, insanların serbest zamanlarında, tek düzeden kurtulmak için yaşadıkları çevreden, yaşam ritmi ve biçiminden bir süreliğine uzaklaşarak, düşledikleri fırsatları değerlendirmelerine, özgürce hareket etmelerine ve kendilerini yenilemelerine olanak sağlamak için gönüllü olarak katıldıkları etkinliklerin tümü olarak tanımlamışlardır. Rekreatif turizm etkinlikleri, turizm hareketleri içinde en büyük

grubu oluşturmaktadır (Orel ve Yavuz, 2003, s. 64) ve bu etkinliklerden bazıları Tablo 2.17’de gösterilmiştir.

Tablo 2.17. Rekreatif Turizm Etkinlikleri

• Piknik, • Avcılık, • Arazide motosiklet sürme, • Su alanlarını inceleme, • Doğada yaşam, • Hayvan besleme, • Bahçe işleri, • Kayak yapmak, • Ilıcalar, • Yatçılık, • Kuş ve doğa gözlemciliği, • Uçurtma uçurmak, • Savunma sporları, • Fal, Burç • Yemek yapmak, • Partiler, • Kumar oynamak, • Jimnastik, • Aerobik • Kitap okumak, • Maket yapmak, • Konser ve tiyatroya gitme,	• Olta ile balık avlama, • Güneşlenme, • Araba sürme, • Yürüyüş, • Yüzme, • Fuar, eğlence ve alışveriş yerlerini ziyaret, • Doğada yürüyüş, • Sandal gezintisi, • Yelkencilik, • Rafting, • Derin sulara dalış, • Fotoğrafçılık, • Resim yapmak • Enstrüman çalma, • Şarkı söyleme, • Paintball, • At binmek, • Tütün mamulleri, • Koşu yapmak, • Halk oyunları, • Bisiklet sürme,	• Bitki örtüsü inceleme, • Doğal yapıları inceleme, • Tarihi yapıları inceleme, • Koleksiyonculuk, • Telsizcilik, • Dağcılık, • Futbol, • Masa tenisi, • Hentbol, • Aile kampçılığı, • Vahşi kampçılık (safari), • Off-road oto sürme, • Tenis oynama, • Golf oynama, • Her türlü oyunlar, • Basketbol, • Voleybol, • Buz pateni, • Bowling, • Bilgisayar oyunları, • Modern danslar, • Yeme-içme (Gurme)
--	--	--

Kaynak: Sağcan, 1986, s. 5

Antalya ilinde suya dayalı rekreasyona yönelik talebin büyük kısmı İli ziyaret eden yabancılardan kaynaklanmaktadır. İlerideki bölümlerde de bahsedileceği gibi Antalya ilinde faaliyet gösteren suya dayalı rekreasyon işletmelerinin müşteri portföyünün çoğunluğunu yabancı turistler oluşturmaktadır. Tablo 2.18’de ülkemizi ve Antalya ilini ziyaret eden yabancıların sayısı ve genel toplam içerisinde sahip oldukları oranlar verilmiştir.

Tablo 2.18. 2010 Yılında Ülkemizi ve Antalya İlini Ziyaret Eden Yabancıların Sayısı ve Toplam İçerisinde Sahip Oldukları Oranlar^{94 95}

Ülkeler	Türkiye		Antalya	
	Gelen Yabancı Sayısı	%	Gelen Yabancı Sayısı	%
Almanya	4,385,263	15,3	2,537,622	27,19
Rusya Federasyonu	3,107,043	10,8	2,464,258	26,40
İngiltere	2,673,605	9,3	441,119	4,73
İran İslam Cumhuriyeti	1,885,097	6,5	78,864	0,84
Bulgaristan	1,433,970	5,0	*	*
Gürcistan	1,112,193	3,8	*	*
Hollanda	1,073,064	3,7	460,978	4,94
Fransa	928,376	3,2	27,135	2,95
Yunanistan	670,297	2,3	6,361	0,07
ABD	642,768	2,2	12,240	0,13
Ukrayna	568,227	1,9	356,162	3,82
Belçika	543,003	1,8	207,606	2,22
Avusturya	500,321	1,7	256,580	2,75
Azerbaycan	486,381	1,6	22,113	0,24
Romanya	355,144	1,2	86,805	0,93
İsrail	109,559	0,3	63,284	0,68
İtalya	671,060	0,2	37,044	0,40
İsveç	447,270	0,1	276,768	2,97
Diğer Ülkeler	7,039,563	24,5	1,757,593	18,84
Toplam	28,632,204	100,0	28,632,204	100,0

* Bu ülkelerden gelenler “Diğer Ülkeler” içerisinde hesaplanmıştır.

Otel işletmeleri suya dayalı rekreasyon ürünlerini kendi bünyelerinde bir bölüm olarak sunabilecekleri gibi bu ürünleri dış kaynaklardan yararlanma (outsourcing) yöntemiyle de müşterilerine sunmayı tercih edebilirler. Otel yönetimleri dış kaynaklardan yararlanma yoluyla işletmenin temel becerilerinden olmayan faaliyetleri uzman ve etkili bir hizmet sağlayıcıya resmi anlaşmalar ile devreder. Dış kaynaklardan yararlanma ürünlerin hem daha ucuz hem de daha kaliteli olarak müşterilere sunulmasını ve müşteri memnuniyetinin artırılmasını; böylece otel yönetimin işletmenin esas faaliyeti olan konaklama fonksiyonuna yoğunlaşabilmesini sağlar. Dış kaynaklardan yararlanma yöntemi günümüz otel işletmelerinde yiyecek-içecek, çamaşırhane, ilaçlama, eğlence ve aktiviteler, oda hizmetleri, güvenlik, bilişim, muhasebe, insan kaynakları, teknik hizmetler alanlarında yoğun olarak tercih edilmektedir (Türksoy, 2005, s. 11–18). Ardahan (2004, s. 7) dağıtım kanalında yer alan her birisi bağımsız üretici, toptancı ve perakendecilerin aralarında sözleşme yaparak ve taraflardan hiçbirisinin hukuksal bağımsızlığını kaybetmeden üretim ve pazarlama faaliyetlerini bir sözleşme çerçevesinde paylaştıkları bu tür iş birliklerinin Türk turizminde en çok tercih edilen işbirliği yöntemi olduğunu belirtmiştir. Özetle dış kaynak kullanımıyla şu faydalar elde edilir (Türksoy ve Türksoy, 2007, s. 86):

- Otel işletmesi ana faaliyet alanına odaklanır.

⁹⁴ www.tursab.org.tr, 28.03.2011

⁹⁵ www.antalyakulturturizm.gov.tr, 28.03.2011

- Maliyetler düşer ve tasarruf yapılır.
- Uzmanlık gerektiren hizmetin kalitesi yükselir.
- Hizmetlerin çeşitliliği arttırılır.
- Hizmetler daha esnek bir şekilde müşterilere sunulabilir.

Otel işletmeleri yiyecek-içecek, oda hizmetleri, eğlence ve aktiviteler gibi fonksiyonların yerine getirilebilmesi için dış kaynaklardan yararlanmak amacıyla anlaşmalar yaptığı işletmelere ücret ödemektedir. Ancak gelir getirici faaliyetler arasında yer alan SPA, fotoğraf, su sporları hizmetleri için dış kaynaklardan yararlandığı zaman bu işletmelerden kira geliri elde etmektedir.

2.8. Antalya ve Suya Dayalı Rekreasyon

Ülkemizin en önemli turizm merkezlerinden birisi olan Antalya ili, coğrafi konumu ve sahip olduğu zengin çeşitlilikteki su ortamları ile Antalya'da yaşayanlara ve Antalya'yı ziyaret edenlere suya dayalı rekreasyon alanında çok geniş bir yelpazede seçenekler sunmaktadır. Antalya ilinin denize olan kıyıların uzunluğu girinti ve çıkıntılar ile 640 km'yi, düz bir hat olarak ise 500 km'yi bulmaktadır. Bu kıyı bandı üzerinde toplam 225 adet beş yıldızlı, 211 dört yıldızlı otel ile altı adet birinci sınıf tatil köyü konaklama hizmeti vermektedir⁹⁶.

Antalya denize olan kıyı bandı ile sahilde su sporları etkinlikleri için uygun bir ortam sunmaktadır. Özellikle kum ve küçük çakıllı sahilde su sporları etkinlikleri çoğunlukla otel önlerinde bulunan sahillerde olmak üzere yoğun bir şekilde yapılmaktadır.

Antalya sahilde yapılan su sporlarının yanı sıra sahip olduğu dalış noktaları ile de birçok meraklının ilgisini cezpt etmektedir. Özellikle Kaş, Kemer, Kalkan ve Anlaya ilçeleri dalış etkinliği için önemli noktalardandır. Her yıl çok sayıda yerli ve yabancı dalış meraklısı buralarda bulunan sualtı tabii güzelliklerini ve batıkları görmek için dalışlar gerçekleştirmektedir. Bu etkinliğin yayılması amacıyla birçok dalış okulu faaliyet göstermektedir.

Akdeniz'e olan kıyı bandının yanı sıra Köprüçay, Manavgat çayı, Dim çayı gibi akarsuları ile Antalya rafting, kano/kayak, kanyoning, günübirlik turlar için meraklılarına bu etkinlikleri tecrübe etme olanağı sunulmaktadır. Bunların en başında geleni ise hiç şüphesiz ki Köprüçay'dır.

⁹⁶ www.antalyakulturturizm.com, 30.03.2011

Bunların yanı sıra Antalya şehir merkezinde iki, Kemer, Finike ve Alanya’da birer toplamda beş yat limanı ile Kaş ve Kalkan’da birer yat bağlama yeri bulunmaktadır. Bu tesisler ile Antalya yat turizminde de iddialı bir konuma gelmeye çalışmaktadır.

Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından su üstü, sualtı, rafting ve kano etkinliklerinin düzenlenebilmesi için ilan edilen parkur sayıları ve buralarda faaliyet gösteren işletme sayısı Tablo 2.19’da verilmiştir.

Tablo 2.19. 2010 Yılında Antalya İlinde Belirlenen Suya Dayalı Rekreasyon Alanları ve Buralarda Faaliyet Gösteren İşletme Sayıları

Faaliyet	Su Üstü		Sualtı		Rafting		Kano		Toplam	
Yer	P	İS	P	İS	P	İS	P	İS	P	İS
Alanya	49	46	4	8	–	–	–	–	53	54
Manavgat	68	66	3	5	1	36	–	–	72	107
Serik	49	39	–	–	–	–	–	–	49	39
Aksu	16	13	4	1	–	–	–	–	20	14
Muratpaşa	14	9	10	7	–	–	–	–	24	16
Konyaaltı	23	19	5	3	–	–	–	–	28	22
Kemer	56	50	31	15	–	–	–	–	87	65
Kumluca	2	1	1	1	–	–	–	–	3	2
Finike	1	–	1	–	–	–	–	–	2	–
Kaş-Demre	8	8	71	11	–	–	2	2	81	21
Toplam	286	251	130	51	1	36	2	2	419	340

Kaynak: Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2010 yılı sportif faaliyetler tablosu

P: Parkur sayısı, İS: İşletme Sayısı

2.9. Suya Dayalı Rekreasyon İşletmeciliği

Yeryüzündeki bütün ekonomik faaliyetlerin temelinde ihtiyaçların ve arzuların karşılanması yatmaktadır. İnsan ihtiyaçları, insanların içinde bulundukları toplumların gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak artıp farklılık gösterse de insanoğlunun varlığını sürdürebilmek için çeşitli türdeki ihtiyaçlarını tatmin etme çabası var olduğundan itibaren hiç değişmemiştir. İhtiyaç; organizmanın içindeki bir eksikliktir ve organizma bu eksikliğini gidererek tatmin olmak ister. İnsan ihtiyaçlarını tatmin etme veya giderme özelliğine sahip nesnelere mal ve hizmet denir (Şimşek, 2002, s. 9, 18).

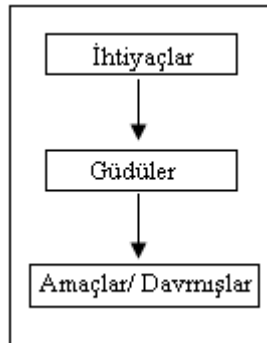
İnsanlar istek ve ihtiyaçlarını gidermek amacıyla bir malı veya hizmeti talep ederler. Bu yönüyle talep; belli bir fiyat düzeyinde bir mal veya hizmete karşı bir isteklilikle malı satın alma kabiliyetinin birleşmesidir. Bir malın veya hizmetin talebi bir gereksinim veya mal ve hizmete karşı duyulan bir arzu değildir (Parasız, 1998, s. 24).

Günümüzde insanlar sağlık, estetik vb. amaçlarla çeşitli mal ve hizmetlere ihtiyaç duymaktadırlar. Artık insanlar sadece kendileri için değil kendileri dışındaki birçok kişi, kurum ve unsur için de mal ve hizmet talebinde bulunmaktadır. Örneğin; sahip oldukları evcil

hayvanları ve bitkiler için de özel mal ve hizmetler talep etmektedirler. Bu talep doğal olarak bu ürünlerin arzını da beraberinde getirmektedir.

Günümüzde insanlar zorunlu etkinliklerin yanında serbest zamanlarını kendilerine haz vereceğini düşündükleri etkinliklere ayırmakta, o etkinliğe yönelik olan mal ve hizmet ürünlerini satın almakta ve/veya kiralamaktadır. İnsanlar artık koşmak, tenis oynamak, basketbol oynamak için tek bir spor ayakkabı kullanmak yerine her bir spor dalı için farklı spor ayakkabıları ve kıyafetleri satın almaktadırlar. Rekreatif olarak rüzgâr sörfü yapan bir kişi de artık tek çeşit yelken ve tahta ile bu etkinliği yapmak yerine slalom, hız veya serbest stil sınıfları için farklı tipte yelken ve rüzgâr sörfü tahtaları satın almakta ve/veya kiralamaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi ekonomik faaliyetlerin temelini tüketici ihtiyaçlarının karşılanması ve tatmin edilmesini oluşturur. Bu nedenle tüketici ekonomi biliminin temel kavramlarından birisidir (Yücel, 1988, s. 8). Tüketiciler kişisel ihtiyaçları, istekleri ve arzuları için, işletmeler tarafından sunulan mal ve hizmetleri satın alan veya satın alma olanağına sahip olan kişilerdir. Tüketicilerin satın alma davranışları ile tüketicinin ihtiyaçları, güdüler ve amaçlar/ davranışlar arasındaki ilişki Şekil 3.1’de gösterilmiştir (Taşkın, 2009, s. 86).

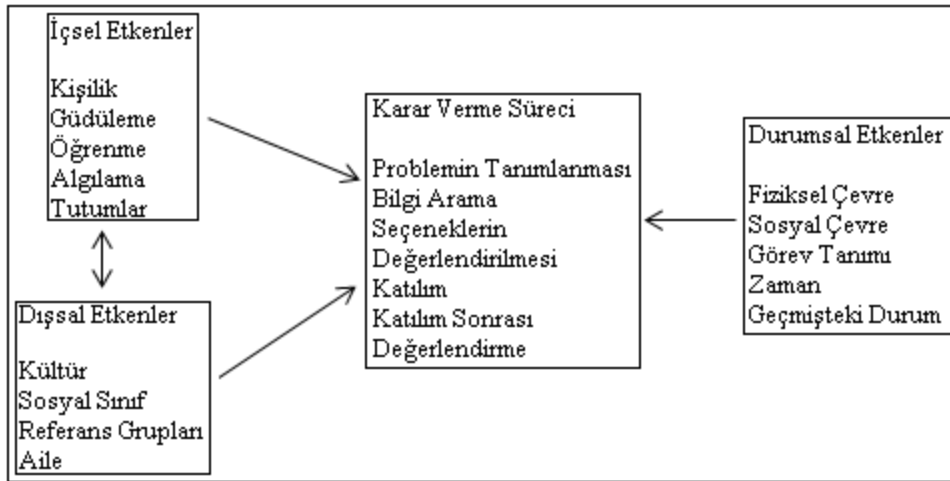

Şekil 2.3. Satın Alma Davranışı İlişkileri

Kaynak: Taşkın, 2009, s. 86

Tüketiciler Şekil 3.1’de gösterilen ihtiyaçlarını ve arzularını gidermek amacıyla ya kendileri bu mal ve hizmetleri üretirler ya da bu mal ve hizmetleri üretip sunan örgütlerden bunları talep ederler. İşletmeler ihtiyaç duyulan mal veya hizmetleri tüketicilere sağlarlar. Pazarda, belli bir dönemde belli bir fiyata ne kadar mal veya hizmetin satışa sunulduğu ise arzı ifade eder (Parasız, 1998, s. 28) ve ekonomik faaliyetin üretim yönünü oluşturur.

Spor tüketicilerinin (katılımcı veya seyirci) satın alma karar verme süreci oldukça karmaşıktır. İçsel (Kişilik, Güdüleme, Öğrenme, Algılama, tutumlar), dışsal (Kültür, Sosyal sınıf, Referans grupları, aile) ve durumsal etkenler (Fiziksel çevre, Sosyal çevre, Görev tanımı, Zaman, Geçmişteki durum) karar verme sürecini etkilemektedir. Bu duruma ilişkin model Şekil 3.2’de gösterilmiştir (Argan ve Katırcı, 2002, s. 124–151).

Şekil 2.4. Katılımcı Tüketim Davranış Modeli

Kaynak: Argan ve Katırcı, 2002, s. 124.

Çeşitli kaynakları bir araya getirerek insanların ihtiyaç ve isteklerini karşılayacak mal ve hizmetlerin üretimi ve dağıtımı ile ilgili çeşitli faaliyet ve işlevlerin yapıldığı örgüt, kurum ve kuruluşların genel adına işletme adı verilir (Mirze, 2010, s. 33). Diğer bir tanımlamayla; işletme emek, sermaye ve diğer üretim faktörlerini planlı, bilinçli ve sistemli bir şekilde bir araya getirerek mal veya hizmet üretimine yönelen ve amaçlarına ulaşmak için üretim kaynaklarının kullanımında ekonomik ve akılcı kararlar alan toplumsal, ekonomik ve teknik bir birimdir. Bu tanıma göre (Şimşek, 2002, s. 32):

- İşletme, her şeyden önce toplumsal bir işbirliği sistemidir.
- İşletmelerin amacı, tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmetleri üretmektir.
- İşletme ekonomik bir birimdir ve faaliyetlerinin sonunda bir fayda yaratmayı amaçlar.
- İşletmeler ekonomik bir birim olmalarının yanında aynı zamanda teknik bir birim oluşturur.

Bu boyutuyla; işletmecilik büyüklüğüne, sermaye yapısına, sanal veya gerçek olmasına bakılmaksızın bireyin mevcut ve gelecekte ihtiyaç duyacağı mal ve hizmetlerin üretilmesi ve dağıtılmasıyla ilgili tüm aşamaları içeren bir süreçtir. Bu tez çalışmasının temel konusu suya dayalı rekreasyon olduğu için bu aşamadan sonra suya dayalı rekreasyon işletmeciliği genel boyutlarıyla ele alınacaktır.

2.9.1. Suya Dayalı Rekreasyon İşletmelerinin Özellikleri

İnsanoğlu çok eski çağlardan itibaren su ile olan doğal ilişkisi nedeniyle suya bağımlı veya su ile ilişkili bir takım suya dayalı mal veya hizmetlere ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaçların

karşılmasına yönelik mal veya hizmetlerin üretilmesi ve sunulması gerekliliği ise bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Suya dayalı rekreasyon işletmeciliği; daha çok suya dayalı rekreasyon talebini karşılamak ve/veya talep yaratmak; tanımlanmış bir amacı gerçekleştirmek ve fayda yaratmak için yapılandırılmış örgütlenmelerdir. İşletmeler, kâr amacı güden ve gütmeyen bir şekilde örgütlenebilirler. Belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları, eğitim kurumları, spor kulüpleri gibi kâr amacı gütmeyen yapıların yanında temel amacı kâr elde etmek olan ve suya dayalı rekreatif etkinliklere yönelik talebi karşılamak için mal ve hizmet arzı yapan işletmelerdir.

Her ne kadar suya dayalı rekreasyon işletmeciliği de mal ve hizmet talebi veya arzı olsa da genel olarak suya dayalı rekreasyon ürünü; mal ve hizmetler sınıfı içinde “hizmet” statüsündedir ve suya dayalı rekreasyon ürünü üreten işletmeler de hizmet işletmeleri olarak kabul edilirler.

Suya dayalı rekreasyon işletmeleri ve onlara mal ve hizmet üreten işletmeler de rekreasyon işletmesi olarak kabul edilebilir. Örneğin; rafting ve kano turları düzenleyen bir işletme hizmet işletmesi sınıfında yer alırken, bu işletmenin ihtiyaç duyduğu donanımı üreten veya satan işletmeler hizmet işletmesi olmasalar da suya dayalı rekreasyon işletmeleri olarak kabul edilirler.

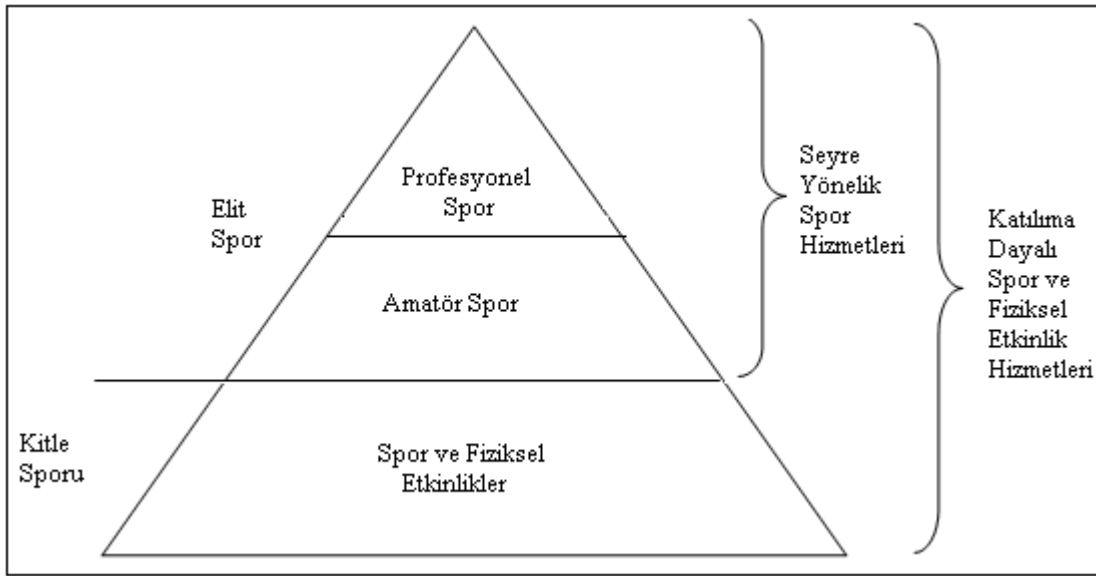
Bunun yanında Antalya ilinde suya dayalı rekreasyon ürünleri genel olarak turistik ürün olarak da kabul edilmektedir. Kendisi tek başına turistik bir ürün olabileceği gibi turistik bir ürünün parçası olarak da arz edilmektedir. Bu sebeple suya dayalı rekreasyon işletmeleri aynı zamanda turizm işletmeleri statüsünde de değerlendirilirler. Örneğin, Çoruh veya Antalya Beşkonak'ta üretilen rafting tek başına bir rekreatif bir ürün olarak kabul edilirken, Antalya sahil bandında yer alan otellerde sahilde su sporları işletmelerince üretilen suya dayalı rekreasyon ürünü turistik bir ürünün parçası olarak pazara arz edilmektedir. Buna göre özelde turizm işletmeciliği, genelde hizmet işletmeleri için geçerli olan tüm işletmecilik ve yönetsel kuramların hepsi suya dayalı rekreasyon işletmeleri için de geçerlidir.

Suya dayalı rekreasyon henüz tek başına bir sektör olarak kabul edilmemektedir. Hem dünyadaki uygulamaları hem de Türkiye'deki uygulamalarına bakıldığında genel olarak turizm sektörünün bir parçası olarak iktisadi hayatın içinde değer yaratan hizmetler arasında yer almaktadırlar.

Hizmet kavramını farklı şekillerde tanımlamak mümkündür. Bazı yazarlara göre hizmet, “bir taraftan diğer bir tarafa sunulan ancak her hangi bir şeyin sahipliği ile sonuçlanmayan bir faaliyet ya da fayda” iken, diğerlerine göre “özel zamanlarda ve yerlerde müşteriler için değer yaratan ve yararlar sağlayan ekonomik aktivitelerdir” (Yıldız, 2009, s. 2). Yapılan

tanımlardan da görüldüğü gibi hizmet sahip olunamayan, yani soyut, tüketicisine fayda sağlayan bir üründür.

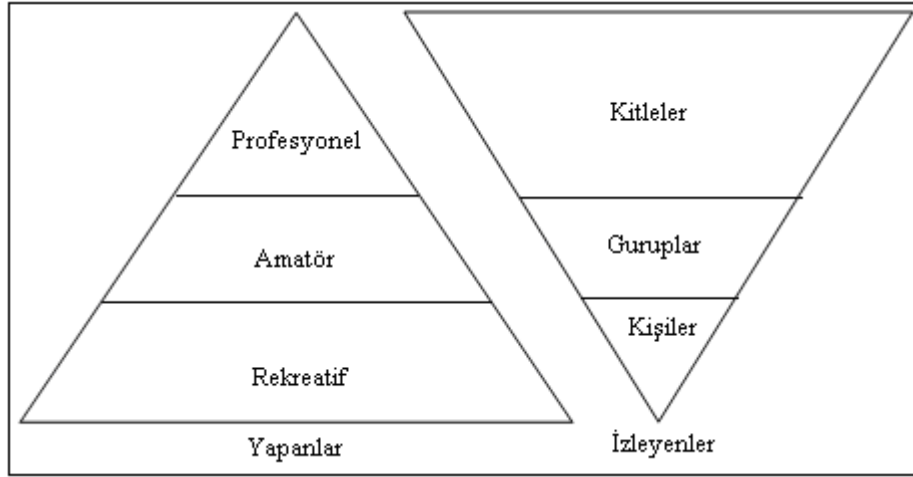
20. yüzyıldan itibaren gelişen ve geliştikçe de çeşitlenen spor ve fiziksel etkinlikler hizmet sektörünün içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu alanda sunulan hizmetlerin çeşitliliğinin artması ise daha etkin bir pazarlama stratejisi geliştirebilmek için, hizmetlerin kendilerine has özelliklerinin sınıflandırılmasını gerektirir. Hizmetin bir çeşidi olan spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri de kendi içerisinde farklı bakış açılarıyla sınıflandırılmıştır. Temel bir hizmet türü olarak ele alındığında spor ve fiziksel etkinlikler “seyre yönelik spor hizmetleri” ve “katılıma dayalı spor ve fiziksel etkinlik hizmetleri” olarak ikiye ayrılmaktadır. Statü yönünden ise “elit” ve “kitle” sporu olarak ele alınabilir. Spor ve fiziksel etkinlikler piramidinin tabanında spor ve fiziksel etkinlik bulunurken, orta katmanda amatör spor, tavanda ise profesyonel spor yer almaktadır. Yukarıda doğru çıkıldıkça katılım azalmakta, seyir ise artmaktadır. Bu durum Şekil 3.3’te (Yıldız, 2009, s. 3) gösterilmiştir.

Şekil 2.5. Spor ve Fiziksel Etkinlikler Piramidi

Kaynak: Yıldız, 2009, s. 3

Bir başka deyişle kitle sporu en az seyirciye sahipken amatör spor daha fazla ve profesyonel spor en fazla seyirci sayısına sahiptir. Şekil 3.4 bu durumu daha anlaşılır hale getirmektedir (Ardahan, 2010, s. 48).

Şekil 2.6. Fiziksel Etkinlikleri Yapanlar ve İzleyenler Arasındaki İlişki

Kaynak: Ardahan, 2010, s. 48

Suya dayalı rekreasyon ürünü ve işletmeciliği geleneksel işletmecilik anlayışıyla bakıldığında hizmet işletmelerine ve hizmetlerde bulunan temel özelliklere sahiptir. Bununla beraber suya dayalı rekreasyon hizmetinin (ürününün) üretilmesi örneğin; raftingde rafting botu, kask, can yeleği gibi, geleneksel işletmecilik anlayışıyla mal olarak tarif edilen unsurları içerisine de alır. Bu unsurlar bir araya getirilerek mal ve hizmet üretimi gerçekleştirilir. Her üretim aslında bir fayda yaratma (üretme) sürecidir (Öztürk, 2008, s. 18–23).

İnsanlar satın aldıkları hizmetleri kullanarak fayda elde ederler. Fayda, bir mal veya hizmetin tüketiminden elde edilecek tatmin veya mutluluk olarak tanımlanabilir. Eğer belli bir mal veya hizmetin tüketimi sonucu tüketicinin elde ettiği toplam doyum söz konusu ise toplam fayda; kullanılan her yeni birim malın önceki tüm birimlerin sağlamış olduğu toplam faydada meydana getirdiği değişiklik söz konusu ise marjinal fayda ortaya çıkmış olur (Parasız, 1998, s. 45–46). Mal ve hizmetlerin üretilmesi ve pazarlanması ile aşağıdaki faydalar ortaya çıkar (Taşkın, 2009. s. 4–5):

- **Yer faydası:** Bu fayda türü için tarım ve sanayi ürünleri iyi birer örnektir. Yer faydası bu tür ürünlerin imal edildikleri yerlerde değil, o ürünün bulunmadığı veya az bulunduğu yerlerde tüketilmesi veya kullanılması ile yaratılır.
- **Zaman faydası:** Bu fayda ürünlerin işletme stoklarında depolanması ve ihtiyaç duyuldukları zaman piyasaya sunulmasıdır. Tarımsal ürünlerin soğuk hava depolarında stoklanması ve taze üretimin bitmesinin ardından soğuk hava depolarında bulunan ürünlerin piyasaya sürülmesidir. Diğer taraftan sera ve kapalı üretim gibi çeşitli üretim yöntemleri ile doğal dönemden daha erken ürün elde edilmesi de zaman faydasına örnektir.

Suya dayalı rekreasyon hizmetleri taşıdıkları özellikler dolayısıyla çoğunlukla yer ve zaman faydası yaratmaz. Ancak bazı etkinlikler için yapay alanların

oluşturulması suya dayalı rekreatif etkinlikler açısından da yer ve zaman faydası kazandırabilir. Antalya’da ve İstanbul’da var olan Mini City, Almanya’nın Krausnick şehrinde bulunan Tropik Adalar Eğlence ve Konaklama Merkezi (Tropical Islands) ve Dubai’de kurulu Ortadoğu’nun ilk kapalı kayak merkezi Ski Dubai, Japonya’da yer alan Ocean Domme ve dünyanın birçok yerinde yer alan deniz ve okyanus akvaryumları tüketicilerin yaşadıkları yer ve zaman nedeniyle ulaşması mümkün olmayan faydaları sağlayarak yer ve zaman faydası sağlarlar. Ski Dubai yaz ortasında iklimlendirilmiş bir kayak pisti sunduğu için zaman faydası, şehir merkezinde kayak yapabilme fırsatı yarattığı için de mekan faydası yaratmaktadır. Buna ilaveten 2010 Pekin Olimpiyatlarında rafting ve kano yarışlarının yapay nehirde (kanalda) yapılması mekan faydası için verilebilecek diğer örneklerdendir.

- **Mülkiyet faydası:** İhtiyaçtan daha fazla sahip olunan ürünlerin mübadelesi veya satışı ile elde edilen yeni ürünlerin mülkiyetinden faydalanmaktır. Suya dayalı rekreasyon ürününün, üreticisi tarafından satılması ile bu fayda yaratılmış olur.
- **Şekil faydası:** Bir ürün üzerinde kısmen veya tamamen fiziksel veya kimyasal bir değişiklik yaparak tüketiciye yeni faydalar sağlamaktır. Genel anlamda hizmet üretiminde şekil faydası yaratılmadığı için suya dayalı rekreasyon ürününü üretilmesinde doğrudan olarak yaratılan bir şekil faydası söz konusu değildir. Fakat suya dayalı rekreasyon hizmetinin üretilmesinde kullanılan ürünlerin ve mekanların yaratılmasında kullanılan birçok ürün şekil faydası yaratma yoluyla üretilmektedir. Sözelimi rafting botunun üretilmesi bu fayda kapsamında yer alır.

Rekreasyon ürünü rekreasyon tanımında da verildiği gibi kişisel tercihlere dayalı, daha çok beğenmeli ve/veya özellikli mallar gurubunda da görülebilir. Okyanusta sportif balık avı tatili veya Halikarnas Balıkçısı’nın izinde mavi tur talep eden birisi için bu özellikli bir mal talebi iken, günübirlik dalış merkezlerinde dalma ürününü veya su parkları gibi yerlerde suya dayalı rekreasyon ürünü satın alan birisi için bu beğenmeli mal talebi olacaktır. Bunların yanında piyasaya yeni çıkan bir işletmenin ürettiği suya dayalı rekreasyon ürünleri de talep edenler tarafından bilinmeyeceği için aranmayan mallar gurubuna girecektir.

Mal ve hizmetlerin tüketim sınıfında yer alan beğenmeli, özellikli ve aranmayan (kolayda) malların özellikleri aşağıdaki gibidir (Can ve diğ., 2001, s. 223–225):

- **Aranmayan (Kolayda) mallar:** Tüketicilerin hakkında yeterince bilgiye sahip oldukları ve fiyat-kalite karşılaştırması yapmaya ihtiyaç duymamaları nedeniyle fazla zaman harcamaksızın küçük birimler halinde sık sık aldıkları mallardır. Tüketiciler bir malın ikamesini almaya hazır olduğu için kolayca bulduğu malı

satın alır. Şort, mayo, yüzme gözlüğü, bone gibi mallar aranmayan mallar gurubuna girebilir.

- **Beğenmeli mallar:** Tüketiciler bu sınıftaki malları satın almadan önce, malların fiyat, satın alma koşulları, model, kalite gibi özelliklerini karşılaştırmak amacıyla çeşitli perakendecileri dolaşır. Bu tür mallar uzun aralıklarla satın alınır ve oldukça uzun bir sürede tüketilirler. Rüzgâr sörfü için donanım satın almak isteyen bir tüketici farklı üreticilerin ürünlerini yukarıda bahsedilen özellikleri açısından karşılaştırarak satın alır. Bu durum bu ürünün beğenmeli mallar sınıfına girdiğini gösterir. Hafta sonu yapılacak günü birlik aktivitelerin çoğu bu guruba girer. Kaş ilçesinde dalmaya gitmek, Beşkonak'ta rafting yapmak bu guruptaki ürünlere girer.
- **Özellikli mallar:** Bu sınıfa giren malları elde etmek için tüketicilerin zaman ve çaba harcaması gerekir. Bu malları satın almayı isteyen tüketiciler bu mallara ilişkin tüm bilgilere sahip oldukları için diğer mallar ile kıyaslama yapmazlar. Bu malların tüketicileri belirli bir marka üzerinde direnirler. Özellikle mallar gurubuna lüks yatlar ile sürat botları, mavi turlar, safari gibi rekreatif ürünler girer.

Suya dayalı rekreasyon işletmeleri, insanların istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için talep ettikleri mal ve hizmetler üreterek veya tüketicinin mevcut koşullar altında farkında olmadığı ve/veya belirtmediği ihtiyaçlarını ortaya çıkartmaya uygun mal ve hizmetleri üreterek iki şekilde faaliyetlerini sürdürürler. Örneğin, Sydney Olimpiyatları'nda kano yarışının yapay nehirde yapılması bireylerin farkında bile olmadıkları, ifade etmedikleri ihtiyacı görerek üretilen bir suya dayalı rekreasyon ürünüdür.

Suya dayalı rekreasyon işletmeleri bankacılık, emlak, turizm gibi diğer hizmet işletmelerinin sahip oldukları temel özelliklere sahiptirler. Üretilen ürünler açısından özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Öztürk, 2008, s. 18–23):

- **Dokunulmazlık:** Suya dayalı rekreasyon ürünü nesne olmayıp performans veya eylemlerdir. Mallar ve hizmetler arasındaki en belirgin farklılık ise hizmetlerin dokunulmaz, hissedilmez ve tadılamaz olmalarıdır. Suya dayalı rekreasyon ürününün depolanması mümkün değildir; patent tescilinin yapılması zordur, kolayca taklit edilebilir. Hizmetin fiili maliyetini belirlemek ve fiyat kalite ilişkileri karmaşıktır.
- **Türdeş olmama:** Suya dayalı rekreasyon ürünü insanlar tarafından üretilen performanslar oldukları için aynı hizmetin iki ayrı sunumunun aynı olması oldukça zordur. Hizmetlerin kalite ve içerikleri hizmeti yaratandan bir diğerine, müşteriden müşteriye, hatta günden güne ve saatten saate değişebilir. Hizmetin kalitesinin

değerlendirilmesi zordur. Bu nedenle hizmeti satın almadan önce kalitesi hakkında tahmin yapmak zordur.

- **Eş zamanlı üretim ve tüketim (Ayrılmazlık):** Ürünlerin çoğunluğu öncelikle üretilir ve sonra satılır. Satın alınan bir mal ihtiyaç duyulduğu anda kullanılmak üzere saklanabilir. Ancak suya dayalı rekreasyon ürünü önce satılır ve daha sonra aynı zamanda üretilip tüketilir. Bir kano turu ise önce tüketici tarafından satın alınır, sonra bu ürünün tüketicisi ürünün üretildiği yere taşınır ve satın alınan bu hizmet üretildiği anla beraber tüketilir. Bu durum müşterinin de hizmet üretiminde bulunması, hatta üretim sürecinin bir parçası olması anlamına gelir.
- **Dayanıksızlık:** Dayanıksızlık suya dayalı rekreasyon ürünlerinin stoklanamaması, saklanamaması, iade edilememesi ve yeniden satılamaması anlamını taşır. Bir kano turu esnasında satılamamış, boş duran kanolar kaybedilmiş kapasite anlamına gelir. Suya dayalı rekreasyon ürünlerine karşı talep mevsimlere, haftanın günlerine ve günün saatlerine göre değişebilir.
- **Sahiplik:** Mallar ile suya dayalı rekreasyon ürünü arasındaki bir diğer belirgin farklılık ise hizmetler açısından sahipliğin olmamasıdır. Bir malı satın alan kişi o malın sahibi olurken bir hizmeti talep eden kişi bu hizmetin sağladığı faydadan belirli bir süre istifade etmek için ödeme yapar.

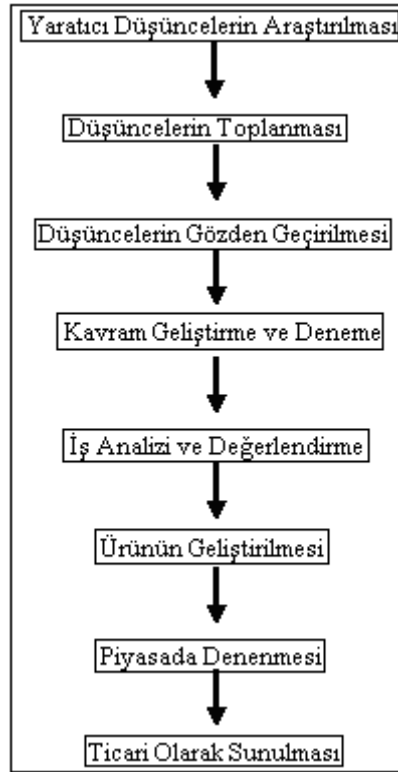
Suya dayalı rekreasyon işletmeciliği hizmet işletmeciliğinde olduğu gibi emek yoğun veya emeğe dayalı bir üretimi gerektirir. Üretilen her ürün her bir defasında yeniden üretilmelidir. Bu boyutuyla ürünlerin standardize edilmesi özellikle seri üretimin gerekli olduğu durumlarda oldukça zordur (Tekin, 2011, s. 228–229). Bu sebeple suya dayalı rekreasyon işletmeleri bu standardizasyonu sağlamak için yasal gereklilikler yanında kendi kalite politikalarına bağlı olarak buna uygun bir insan kaynakları sistemi kurarlar. Her pozisyondaki kişi için o pozisyonun gerektirdiği iş ve görev tanımına uygun olarak çalışan gerekleri; yetenek gerekleri, çaba gerekleri, sorumluluk gereklerine ve çalışma koşullarına bağlı olarak farklılaşacaktır (Can ve Kavuncubaşı, 2005, s. 63–68). Örneğin, bir kaptanda aranan özellikler ile can kurtarma görevlisinde aranan özellikler farklılık gösterecektir. Kaptan olabilmek için yasal zorunluluk olarak kaptan ehliyetine (gemici, usta gemici vb.) sahip olmakken, bir suya dayalı rekreasyon işletmesinde kaptan olarak çalışmak isteyen bir kişi o işletmenin tanımladığı diğer özellikleri de sahip olmalıdır. Personel gereklilikleri işletmelere ve işletmelerin yasal çerçevede bağlı oldukları resmi kurumlara göre farklılık gösterebilir.

Suya dayalı rekreasyon işletmeciliğinde ürünün üretimi sürecine müşteri de dahildir. Müşterinin istek ve beklentilerine veya müşteri öneri / şikâyetlerine göre ürünün üretilmesi kişiselleştirilebilirken, standart ürünlerin üretilmesinde tasarım farklılaşmasına da gidilebilir.

Müşteri şikâyetlerin alınması işletmelerin işletmecilik tasarımlarına bağlı olarak farklılaşabilir ve öneri / şikâyetler üretim sırasında veya tüketim sonrası alınabilir. Kalite belgesi olan işletmelerde bu zorunlulukken, diğer işletmelerde işletme sahibinin veya yöneticisinin tercihlerine bağlı bir uygulamadır.

Sadık müşteriler yaratma ve kazanma çalışmalarının önemli bir bölümünü müşteri öneri / şikâyetlerini etkin bir şekilde değerlendirmek oluşturmaktadır. Sadık müşteri sınıfındaki kişilerin arkadaşlarına öneri / şikâyetlerinin nasıl ele alındığını anlatması genel bir durumdur. Ancak müşterilerin pek çoğu şikâyet etme yerine kırıncılıklarını sessizce sürdürerek, çevrelerine yaşadıkları olumsuz deneyimleri anlatabilmektedirler. Bir üründen memnun kalmayan müşterinin şikâyetini en az on kişiye aktardığı, memnuniyetini ise 4-5 kişiye aktardığı iddia edilmektedir. Şikâyetle bulunan, üründen memnun kalmayan ve kuruluşun hiçbir düzeltici elemini görmeyen müşterilerden her biri için ürünü satın almayı bırakabilecek 50 veya daha fazla kişi olduğu tahmin edilmektedir (Odabaşı, 2006, s. 134-135). Bu nedenlerle suya dayalı rekreasyon işletmelerinin müşteri memnuniyetini ölçebilmesi ve şikâyetleri yeterli bir hızda alabilmesi için uygun araçların seçilmesi ve uygulamanın sağlıklı bir şekilde işlemesi sağlanmalıdır.

Suya dayalı rekreasyon ürününü üretmek için Şekil 3.5'te gösterilen klasik ürün tasarımı süreçlerinden geçilmesi gerekir (Taşkın, 2009, s. 102-105). Bunlar;

Şekil 2.7. Yeni Ürün Geliştirme Aşamaları

Kaynak: Taşkın, 2009, s. 103

- **Yaratıcı düşünce araştırmaları:** Yeni bir ürünün geliştirilebilmesi için çok sayıda düşüncenin toplanması gerekir. Bu düşüncelerin çoğunluğu daha ürün geliştirme aşamasına gelmeden yok olsa da toplanan düşünce sayısı arttıkça nitelikli düşünceler ve daha başarılı yeni ürünlerin sayısı da artmış olur.
- **Düşüncelerin toplanması:** Yeni ürün düşünceleri genellikle işletme içi ve işletme dışı olmak üzere iki kaynaktan toplanır. İşletme içi kaynaklar pazarlama, çağrı merkezi, satış, araştırma-geliştirme, onarım gibi bölümler iken işletme dışı kaynaklar rakipler, müşteriler, tedarikçiler, taşımacılar ve araştırma kuruluşlarıdır.
- **Düşüncelerin gözden geçirilmesi:** Bu aşamada toplanan düşünceler değerlendirilir ve elemeye tabi tutulur. Seçilen düşünceler ise gerçekleştirilebilir olma durumuna göre değerlendirilir. Bu aşamaya pazarlama, satış, müşteri ilişkileri, varsa araştırma-geliştirme, üretim ve finansman bölümlerinin yöneticilerinin tam katılımı sağlanmalı veya bu aşamada onların düşünceleri de alınmalıdır.
- **Kavram geliştirme ve deneme:** Geliştirilmesi düşünülen ürünün müşterinin görebileceği bir şekle dönüştürülmesidir. Bu aşamada ürünün gerçek bir ürün görseli olarak müşteri tarafından algılanması hedeflenir.
- **Fizibilite analizi ve değerlendirme:** Bu aşamada satılması düşünülen ürünlerin daha ayrıntılı bir şekilde yapılabilirlik (fizibilite) analizi gerçekleştirilir. Bu aşamaya gelen düşünceler, pazar ve talep şartları, üretim teknolojisi, mali kaynaklar, maliyet ve fayda ile muhtemel satış miktarı gibi çeşitli ölçütler açısından ayrıntılı bir biçimde analiz edilir. Yapılabilir olduğu belirlenen düşüncelerin fiili olarak işletme içinde veya dışında üretilmesi için harekete geçilir.
- **Ürünün geliştirilmesi:** Gerçekleştirilebilir bulunan düşünceler ya doğrudan ya da ürünün ve pazarın özelliklerine göre model üretimi (prototip) ile somut hale getirilir. Somut ürünler üzerinde çalışılarak ürünün nihai şekli belirlenmeye çalışılır. Ürünün tasarımı ve taşıdığı özelliklerinden çok, müşterilerin üründen beklentileri ve ürünün piyasaya uygunluk ölçütleri dikkate alınarak değişimler yapılmalıdır. Çünkü tasarım olarak başarılı olarak görülebilen bazı ürünler pazarda başarısız olabilmektedir.
- **Piyasada denenmesi:** Somut bir ürün haline gelmiş düşüncenin pazarda test edilmesini kapsar. Bu aşamada ürünün özelliği, yenilik derecesi, birim maliyeti, talebin yapısı ve muhtemel talep miktarı ile rakiplerin stratejileri, ikame ürünler

gibi unsurlar dikkate alınarak, bazı durumlarda küçük bir pazar bölümünde yeni geliştirilen ürünün pazar testi yapılır.

- **Ticari olarak sunulması:** Pazar testlerini başarı ile geçen veya pazar testine ihtiyacı olduğu düşünülmeyen ürünlerin kitlesel üretimine geçilir ve ürünün sahip olduğu özelliklere ve pazar ile rekabet koşullarına göre ürün hedef pazarın bölümlerine dağıtılır. Ürün geliştirmenin bu son aşamasında ürünün fiyatı, ambalajı, markası, dağıtım kanalları seçenekleri ve satış sonrası müşteri hizmetlerine tam olarak hazır olunması gerekir.

Her tür işletmecilik nasıl bir girişimciliği gerekli kılıyorsa suya dayalı rekreasyon işletmeciliği de bir girişimcilik gerektirir. Girişimcilik etkinliğinin öznesi olan girişimci, risk alarak yenilik yapan kişidir. Girişimcilik ise bu anlamda girişimcilerin risk alma, fırsatları kovalama, hayata geçirme ve yenilik yapma süreçlerinin tümüne verilen addır (Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği, 2002, s. 34). Buna göre suya dayalı bir rekreasyon işletmeciliğinin var olabilmesi üç farklı girişimcilik özelliğinin varlığını ve/veya uygulamasını gerektirir. Bunlar;

- **Yaratıcı girişimcilik:** Yeni bir fikri veya icadı veya mevcut olan bir mal veya hizmetin tasarım, fiyat, kalite gibi özellikleri yönünden iyileştirilerek pazara sunulmasıdır. Suya dayalı rekreasyon açısından yeni tasarım şişme gurubu botların veya rekreatif balıkçılık için insanlara daha fazla rahatlık sunan donanımların geliştirilmesi ve pazara sunulması örnek olarak gösterilebilir. Rafting botu ile kar üzerinde rafting yapılmasına yönelik hizmette yaratıcı girişimciliktir.
- **Takipçi girişimcilik:** Bir başka yerde bulunan bir ürünün ve/veya işletme tasarımının, bulunmayan bir yere getirilmesine ve bu ürünün satılmasını veya hizmetin sunulmasını amaçlayan girişimcilik türüdür. İlk kez Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda'da yapılan kano safari turlarının ülkemizde de bazı yörelerde yapılıyor hale gelmesi takipçi bir girişimciliktir.
- **Taklitçi girişimcilik:** Bulunduğu pazarda yaşanan gelişmeleri izlemekle yetinen ve komşusundaki işletmede yapılanı görüp, bu gelişmelere göre stratejisini belirleyen, yenilik yapan ve takipçi girişimcilerin ortaya koyduğu yeni mal ve hizmetleri üretmeyi ve pazarlamayı içeren girişimcilik türüdür. Rafting turu hizmeti veren bir işletmenin kâr elde ettiğini düşünerek rafting turu düzenlemeye başlamak taklitçi bir girişimcilik anlayışıdır.

2.9.2. Suya Dayalı Rekreasyon İşletmelerinin Kuruluş Nedenleri

Suya dayalı rekreasyon ürünü üreten işletmelerin kurulması ile diğer birçok sektörde faaliyet gösterecek işletmenin kurulmasının gerekçeleri benzer olabilir. Bireyleri, işletme kurmaya ve faaliyetlerde bulunmaya çeşitli etkenler yönlendirebilir. Bu etkenlerden bazıları aşağıdaki gibidir (Şimşek, 2002, s. 79–80):

- **Miras:** Bazı insanlar miras olarak mal, mülk yerine kendi isimlerini sürdürecektir ve kendi çocuklarını da iş sahibi yapacak işletmeler kurmayı tercih ederler.
- **Bağımsız iş kurma isteği:** Bazı insanların sahip olduğu başkalarına bağlı olarak çalışmak istememesi, yani bağımsız olarak çalışma isteği insanlara kendi işletmelerini kurma fikrine yönlendiren etkenlerdendir.
- **Kazanç sağlama isteği:** Girişimci bir işletme kurmak üzere katlandığı riskler ve tehlikeler karşılığında kazanç sağlama isteğine sahiptir.
- **Toplumsal itibar sağlamak:** Bir işletme sahibi, sahibi olduğu işletmenin sağladığı nüfuz ve güçten faydalanmak ister.
- **Başka fırsatların yokluğu:** Bazı dönemlerde bireyler, sahip oldukları sermayelerini daha uygun başka bir yol bulamadıkları için de kendi adlarına bir işletme kurmaya niyetlenebilirler.
- **Bir düşünce veya bir görevi gerçekleştirme isteği:** Özel bir düşünceye veya göreve sahip olduklarını hissedenden insanlar da bir işletme kurup çalıştırmayı isteyebilirler.

2.9.3. Suya Dayalı Rekreasyon İşletmelerinin Kuruluş Yerini Etkileyen Faktörler

Suya dayalı bir rekreatif işletmenin kurulmasında bazı etkenler belirleyici rol oynamaktadır. Bunlar (Yıldırım, 2000, s. 109–118):

- **Pazar:** Suya dayalı rekreasyon işletmesinin kurulmasında, işletmenin vermeyi düşündüğü hizmetlerin talep edildiği veya bu etkinliklerden faydalanan tüketicilerin yoğun olduğu yöreler kuruluş yeri olarak seçilmelidir. Bu duruma etken başka bir durum ise kurulması düşünülen rekreasyon işletmesinin büyüklüğüdür. Küçük işletmeler belli bir yörede yaşayanların talebi ile varlıklarını devam ettirebilecekken daha büyük ölçekli işletmeler ulusal veya uluslararası taleplere yetecek şekilde kurulabilirler.

Hammaddenin yakın, ucuz ve güvenilir kaynaklardan elde ediliyor olması; üretilen mal ve hizmetlerin pazara yakın ve işçilik ücretlerinin düşük olması ile

hammadenin ve işgücünün üretim noktasına ve malların pazara yakınlığı ve ulaşım olanakları ekonomik etkenler arasında yer almaktadır. İşletmenin faaliyet gösterdiği yerde iş görenlerin gereksinimlerine cevap verecek sosyal alanların ve tesislerin bulunması, işletmenin faaliyetleri esnasında sebep olacağı gürültü, hava ve çevre kirliliğine karşı toplumun göstereceği tepkiler ise soyso-psikolojik etkenlere örnek teşkil eder. İşletmenin faaliyetlerini yürütecekleri alanlara yönelik devlet tarafından konulan sınırlama, yasak ve teşvikler ise politik etkenlerdir (Demirci, 2008, s. 134).

- **İşgücü:** Kuruluş yeri seçilirken işletmenin kurulması düşünülen yerde yeterli nicelik ve nitelikte işgücünün de bulunması dikkate alınır. İşe alma işlemleri için işletmenin insan kaynakları bölümü, iş ve işçi bulma kurumları çalışanların seçilmesi aşamasında aktif rol oynayabilirler.
- **Hammadde:** Özellikle sanayi işletmeleri açısından daha da önemli olan hammadde, rekreasyon işletmeleri gibi hizmet işletmeleri açısından da önem taşıyabilir. Suya dayalı bir rekreasyon işletmesinin hammaddesini su, su üzerinde, içinde ve altında kullanacağı donanımlar olarak kabul edersek bu unsurlara ulaşılabilecek bir yerde işletmenin kurulması gerekir.
- **Taşıma:** Ağır sanayi dallarında maliyet açısından önemli bir yer tutan taşımayı ulaşım faktörü olarak kabul edersek, rekreasyon işletmesinin etkinliklerini yapacağı yerin de tercihen kolay ve konforlu ulaşılabilir bir yerde olması önemlidir. Ulaşım yolları olarak havayolu, su yolları, karayolları ve demir yolları kullanılabilir.
- **Enerji ve Su:** Hammadde faktöründe de belirtildiği gibi suya dayalı rekreatif etkinliklerin temel unsuru olan su bol ve kaliteli olarak bulunabilmelidir. Özellikle motorlu su sporları ile elektrik ile çalışan donanımın kullanıldığı etkinlikler için enerji kaynakları da önem taşımaktadır. Kablolu su kayağı ve wakeboard merkezleri bu unsurun önemine iyi bir örnektir.

Suya dayalı rekreasyon işletmesi için kuruluş yerini en önde etkileyen etken hiç şüphesiz ki doğal etkenlerdir. Sunulması planlanan suya dayalı rekreatif etkinliklerin türüne uygun su ortamının veya kaynaklarının bulunması, su ortamının bulunduğu yerin iklim ve ulaşım yönünden de uygun bir coğrafyada bulunması suya dayalı rekreasyon işletmeciliği için ana şartlardandır. Sahilde su sporları hizmeti vermeyi planlayan bir işletme ile rafting etkinliğini bir hizmet olarak sunmayı hedefleyen bir işletme için farklı coğrafyalar ve iklim koşulları gerekmektedir. Rafting için bir akarsu şart iken, sahilde su sporları için sahili

mümkünse kum olan deniz kenarı veya geniş bir göl kenarı gerekmektedir. Su kayağı gibi bir etkinlik için suyun dalgasız olması gerekirken, yelken sporları için düzenli ve uygun kuvvette rüzgârın bulunması gerekmektedir.

- **Devletin Teşvik ve Sınırlamaları:** Devlet bazı etkinliklerin bazı yörelerde ve bir takım insanlar tarafından yapılmasını yasaklamış veya kısıtlamış olabilir. Suya dayalı rekreasyon işletmelerinin TC vatandaşı olmayan müşterilerine gerekli izin belgeleri olmadan sportif de olsa balıkçılık etkinliğinde bulundurmaları Denizlerde ve İç Sularda Amatör (Sportif) Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 37/2 Numaralı Sirküler ile yasaklanmıştır. Bu tür yasak ve kısıtlamaların göz önünde tutularak işletmenin kurulması ve hizmetlerin bunlara göre düzenlenmesine dikkat edilmelidir.

Ülkemizde 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 16.03.1982/ 17635) ile turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak tertip ve tedbirler alınmak amaçlanmıştır. Bu amaçla ilimizde 3 yıldız ve üzerindeki otel işletmelerine 1.000.000 TL asgari yatırım tutarına sahip olmaları şartı ile yatırım destekleri sağlanmaktadır. Teşviklerden faydalanabilecek işletmeler aşağıdaki destekleri elde edebilmektedirler (TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009, s. 16–17):

- Gümrük vergisi muafiyeti,
- KDV istisnası (3065 sayılı KDV Kanunu gereğince, teşvik belgesi kapsamında uygun görülen makine ve teçhizatın ithali ve yerli teslimleri KDV’den istisnadır.)
- Vergi indirimi,
- Yatırım yeri tahsisi,
- 31.12.2011 tarihine kadar yatırıma başlanılması halinde sigorta primi işveren hissesi desteğinden yararlanabilirler.

Yukarıda belirtilen maddelerden de anlaşılacağı üzere, gerekli şartları yerine getiren işletmeler, özellikle yurt dışından ithal edecekleri donanımları gümrük vergisinden ve KDV’den muaf bir şekilde satın alarak büyük bir avantaj sağlayabilmektedirler.

- **Sermaye Faizi:** Suya dayalı rekreasyon işletmeleri kurulmaları ve çalışmaları esnasında genellikle yüksek sermayeye ihtiyaç duyarlar. Bu sermaye girişimcinin ana sermayesinden karşılanabiliyor ise işletme için faiz önemli bir etken olmaktan çıkar. Ancak kuruluş ve çalışmaları esnasında kredi kullanmak zorunda kalan girişimciler yüksek faizin uygulandığı az gelişmiş ve istikrarsız ülkelerde yüksek faize katlanmak zorunda kalırlar.

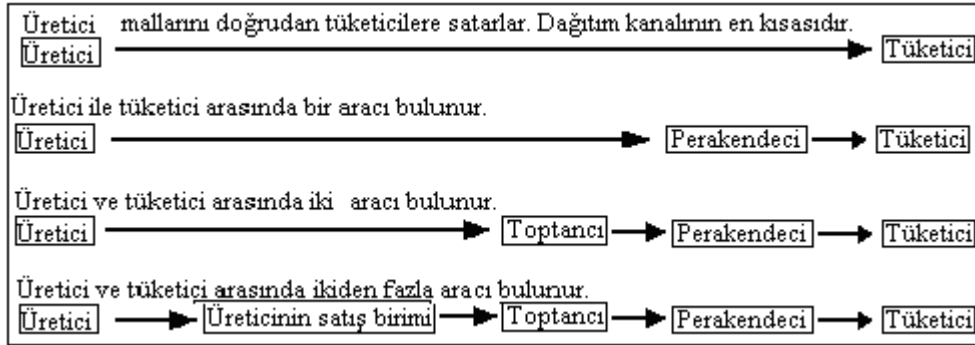
- **Arsa Bedeli ve Kuruluş Giderleri:** Kuruluş yeri olarak şehir merkezinin, şehir dışının veya küçük bir kasabanın seçilmesi arsa bedelini ve kuruluş giderlerini etkiler. Bankalar ve oteller daha fazla sürüm yapabilmek için kalabalık yerlerde kururlar ve buralardan elde ettikleri gelir ile yüksek kira gibi giderlerine katlanmak zorunda kalırlar.
- **Askeri Tehlike:** Geçmişte ağır ve önemli sanayi kuruluşlarını düşman saldırısının gerçekleşebileceği yerlere kurmamaya, dolayısıyla da diğer ülkelerden gelebilecek askeri tehlikelerden korumak hedeflenmiştir. Farklı bir bakış açısıyla suya dayalı rekreasyon işletmeleri de etkinliklerini düzenleyecekleri ve hizmet verecekleri yerleri seçerken askeri tehlikeden uzak yerleri tercih etmeleri etkinliklerin ve hizmetlerin güvenli bir şekilde yapılabilmesine faydalı olacaktır.
- **İklim:** Suya dayalı rekreatif etkinlikler etkinliğin gereklerine göre iklim koşullarına doğrudan bağımlı olabilirler. Günümüzde hem aşırı sıcak hem de aşırı soğuk su ve hava durumlarına yönelik teknolojik donanımlar geliştirilmiş olsa da iklim etkeni de göz önünde tutulması gerekli unsurlardandır.
- **Diğer Etkenler:** Yukarıda belirtilen etkenlerin yanı sıra işletmenin kuruluşu esnasında işletmenin kurulması düşünülen yerin sosyal ve kültürel özelliklerinin de göz önünde bulundurulması önemlidir. 1990'lı yıllarda Antalya Köprüçay'da ilk kez rafting etkinliği düzenlemeye başlayan işletmeye, bu yörede yaşayan halk rafting etkinliğine katılacakların giyimlerinden dolayı tepki göstermiştir. Bu esnada çıkan arbedede ise gurubun rehberinin kolu kırılmıştır.

2.9.4. Suya Dayalı Rekreasyon Sektöründe Dağıtım Kanalları

Suya dayalı rekreasyon ürününün üretilmesi, satılması, müşterinin ürünün üretildiği yere taşınması ve müşteri ile buluşturulması her sektörde olduğu gibi bu alanda da bir dağıtım kanalının var olmasını gerekli kılar.

Dağıtım, mallar için olduğu kadar hizmetler için de önemli bir pazarlama karması unsurudur. Fiziksel bir ürünün dağıtımını ve kullanımına sunumunu anlamak kolaydır. Bir mal fabrikada üretilir, taşıyıcılar, toptancılar ve depolardan geçerek nihayetinde son tüketicinin satın alıp kullanabileceği perakendeciye ulaşır. Ancak hizmetin üretilmesi, sunulması ve tüketilmesi daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi bütünleşmiş bir süreç içerisinde başlar ve sonuçlanır. Hizmet satan işletmeler doğrudan dağıtım/satış veya aracılar kanalıyla dağıtımını seçebilirler (Öztürk, 2008, s. 53–66; Taşkın, 2009, s. 248–262).

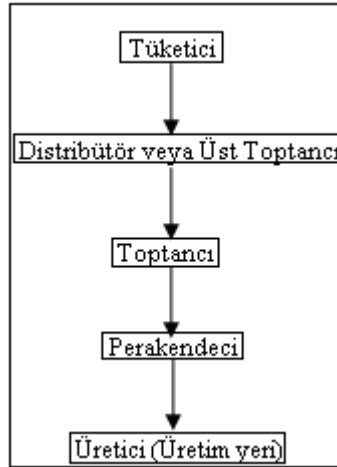
Dağıtım kanalı; üretici ve toptancıların, perakendecilerin ve tüketicilerin karşılıklı olarak ilişki kurdukları ve bir malın üreticiden tüketiciye doğru hareketinde izlediği yoldur. Başlıca dağıtım kanalları ise Şekil 3.6’da gösterilmiştir (Şimşek, 2002, s. 254–255):

Şekil 2.8. Dağıtım Kanalları

Kaynak: Şimşek, 2002, s. 254–255

Mallar için kullanılan dağıtım kanalı içerisinde malların üreticilerden tüketicilere doğru bir hareket söz konusu iken hizmetler için kullanılan dağıtım kanalları içerisinde tüketicilerin hizmetin üretildiği yere doğru bir hareketi söz konusudur (Demirci, 2008, s. 236). Bu durum yukarıda verilmiş olan mallara ait tipik dağıtım kanalı şekli ile ilişkilendirildiğinde rekreasyon ürünü için dağıtım kanalı aşağıdaki şekilde gerçekleşir.

Şekil 2.9. Rekreasyon Ürünü İçin Dağıtım Kanalı

Suya dayalı bir rekreasyon ürünü olan rafting ele alındığı zaman, Antalya Köprüçay’da rafting yapmak isteyen bir yabancı kendi ülkesinde Antalya’ya yönelik faaliyet gösteren bir tur operatörüne başvurarak Antalya’da rafting yapma talebini belirtir. Tur operatörü seyahat acentesi ile yaptığı anlaşma gereği rafting etkinliğini satar. Seyahat acentesi aracılığı ile Antalya’ya ulaşan rekreasyon tüketicisi perakendeciler (taşıyıcılar) aracılığıyla Köprüçay’a taşınır ve tüketicinin hizmet üreticisi ile bir araya gelmesi sağlanarak etkinlik yapılır.

- 1. Doğrudan Satış/Dağıtım:** Suya dayalı rekreasyon ürününü sunanın üründen ayrılmadığı durumlar ile ürünün sunumunun karmaşık ve değişken olması veya yasal kısıtlamaların ürünün pazarlanmasında araçların yer alması zorlaştırıyor olması durumunda doğrudan

satış/dağıtım suya dayalı rekreasyon işletmesi açısından iyi bir seçenektir. Ancak doğrudan satış/dağıtım kanalını seçen işletmeler açısından aşağıdaki sorunlar ortaya çıkabilir (Can ve diğ., 2001, s. 232-233):

- Eğer bir kişinin veya işletmenin hizmetlerine karşı yoğun bir talep varsa iş yükü ile uğraşma ve işi büyütme açısından sorunlar ortaya çıkarır.
- Eğer hizmetin tüketiciye sunulmasında teknolojiden faydalanılmıyorsa ve çok fazla çalışana ihtiyaç duyuluyorsa doğrudan satış bazen sınırlı bir coğrafik alanı kapsamayı gerektirir.

2. Aracılar Kanalıyla Dağıtım: Suya dayalı rekreasyon hizmetlerin dağıtımını için aracılar da kullanılabilir. Bunlar büyüklüklerine, yapılarına, yasal statülerine ve hizmet üreticisi ile olan ilişkilerine göre farklı şekillerde olabilir. İşletmeler aracı olarak acenteler ve brokerleri (komisyoncular), franchising işletmeleri ve elektronik dağıtım kanallarını da kullanabilirler (Taşkın, 2009, s. 256–262).

- **Acenteler:** Hizmet üreticisi adına üretici ile müşteri arasında yasal bir ilişki yaratma yetkisine sahip olan ve hizmet üreticisinin acentenin hareketlerinden vekâleten sorumlu olduğu dağıtım kanalının unsuru acentedir. Üretici işletme adına yaptıkları satıştan yüzde alarak gelir elde eden acenteler, genellikle ana üretici işletmeler için uzun süre çalışırlar.
- **Franchising:** Bir pazarlama veya dağıtım kanalı şekli olarak bir sistem içinde ana işletmenin, bir diğer işletmeye, işletme ismi, işletme tasarımı gibi belirli ayrıcalıkları belirli bir süre için tanıyarak belirli bir alanda kullanım hakkını vermesidir. Franchisor (ayrıcalığı veren) toptancı veya üretici olabileceği gibi bir hizmet işletmesi de olabilir. Franchise anlaşmalarında genellikle franchisee (ayrıcalığı satın alan işletme) bir franchisor'un ürününü veya hizmetini satma veya ticari unvanını belirli bir bölgede kullanma hakkını alır. Giriş için belli bir başlangıç ücreti yatırır ve aylık brüt satışlarının belli bir yüzdesini sözleşme gereği franchisor'a öder.
- **Elektronik Dağıtım Kanalları:** Hizmetlerin dağıtımında doğrudan insan etkileşimini gerektirmeyen tek kanal seçeneği elektronik dağıtım kanallarıdır. Bu dağıtım kanalının var olabilmesi için gerekli unsurlar önceden hazırlanmış hizmetler (bilgi, eğitim, eğlence) ve bunu ulaştıracak elektronik bir araçtır. Günümüzde uydu, bilgisayar ve internet ses, görüntü ve bilginin müşterilere doğrudan ulaştırılmasını sağlayan yollardır. Elektronik dağıtım kanallarının gelişiminde, bilgisayar ve elektronik teknolojisindeki gelişmelerin hızlanması ve

maliyetlerin düşmesi önemli bir rol oynamıştır. Elektronik kanallar şu faydaları sağlarlar:

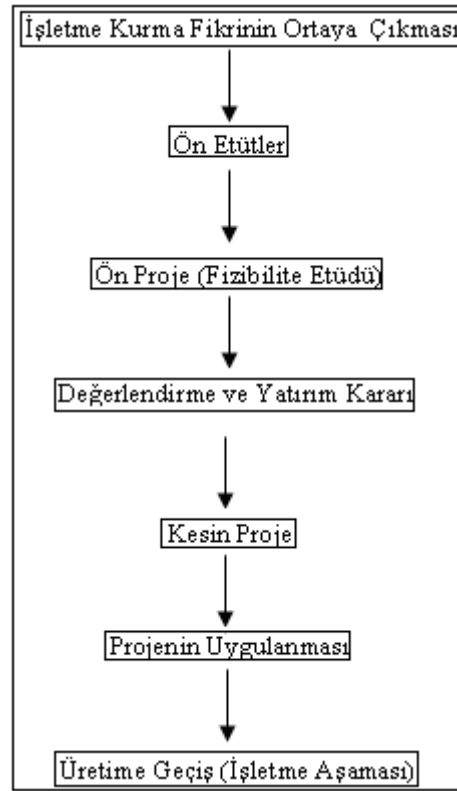
- **Kalite kontrolü:** Elektronik kanallar daha standart bir hizmet sunumuna olanak sağlar. Hizmet hiç değiştirilmeden tüketiciye ulaştırılır.
- **Düşük maliyet:** İnsan unsurunun kullanıldığı dağıtım kanallarına göre elektronik kanallar daha verimli bir ulaştırma aracıdır.
- **Müşteri açısından kolaylık:** Elektronik kanal kullanılarak satılan ürünlere tüketiciler istedikleri yer ve zamanda ulaşabilirler. Pazarlamacı açısından ise başka hiçbir dağıtım kanalı ile ulaşamayacağı kadar çok müşteriye ulaşma imkânı sağlar.
- **Yaygın dağıtım:** Elektronik kanalların müşteri açısından sağladıkları faydanın yanı sıra ana üreticinin aynı anda çok sayıda aracı ile iletişim kurmasını sağlar. Elektronik olmayan ve araçların kullanıldığı dağıtım kanallarında araçların bilgilendirilmesinin, seçilmesinin ve motive edilmesinin maliyeti elektronik kanalların maliyetinden daha yüksektir.

2.9.5. Suya Dayalı Rekreasyon İşletmelerinin Kuruluş Aşamaları

Suya dayalı rekreasyona yönelik insan istek ve ihtiyaçlarının karşılamak ve verdikleri hizmetler karşılığında kâr elde etmek üzere kurulan suya dayalı rekreasyon işletmeleri, suya dayalı rekreatif etkinliklere yönelik ürünlerin üretilmesini ve tüketicilere sunulmasını sağlamaktadırlar.

Suya dayalı rekreasyon işletmeleri, genel işletmecilik biliminin gereklerini göz önünde bulundurarak faaliyette bulunmak üzere girişimde bulunurlar. Ancak, faaliyet alanları gereği diğer işletmelerden oldukça farklı bazı diğer noktaları da göz önünde bulundurmaları zorundadırlar. Bütün işletmeler gibi Suya dayalı rekreasyon işletmeleri için de en uygun kuruluş yeri seçimini yapabilmek için fizibilite etüdü yapılmalıdır.

Suya dayalı rekreasyon işletmesinin faaliyetine başlayıncaya kadar kat etmesi gereken bazı aşamalar bulunmaktadır. Bu süreç Şekil 3.8'de gösterilmiştir.

Şekil 2.10. Suya Dayalı Bir İşletmenin Kuruluş Aşamaları

Kaynak: Şimşek, 2002, s. 82; Can ve diğ., 2001, s. 56

2.9.5.1. İşletme Kurma Düşüncesinin Ortaya Çıkması

Bir rekreasyon işletmesi kurmanın ilk aşaması şüphesiz ki işletmeyi kurmayı tasarlayan kişinin kafasında işletme ve/veya bir ürün üretme düşüncesinin doğup gelişmesiyle başlar. İnsanlar işletme kurma sebeplerinden bir veya daha fazlasının etkisiyle işletme kurma ve tasarısını düşüncelerinde geliştirebilir. İşletme kurma düşüncesi kişinin aklında yer etmeye başladığında kişi bu yönde bazı ön araştırmalar içerisine girer (Can ve diğ., 2001, s. 50–51).

2.9.5.2. Ön Etütler

Girişimcinin düşüncesinde işletme kurma fikri yerleşince bu fikrin uygulanabilirliği üzerine çeşitli ön araştırmalar yapılması gereklidir. Projeye hazırlama dönemi de denilen ön araştırma çalışmalarının esas amacı, işletme kurma fikrinden doğan hedefleri gerçekleştirmenin bütün yönlerini inceleyerek, bulguları ve onları destekleyen verileri sistemli ve mantıklı bir şekilde sunmaktır. Bu aşamada ekonomik etüt, yaklaşık talep tahminine yönelik etütler, işletme kapasitesinin ne kadar olmasına yönelik araştırmalar, kuruluş yerine yönelik etütler, teknik, finansal ve hukuki alt yapıya dair ön araştırmalar yapılır (Şimşek, 2002, s. 83–113).

2.9.5.3. Ön Proje (Fizibilite Etüdü)

Ön etüt aşamasında farklı boyutlar ele alınarak yapılan araştırmaların sonucunda toplanan detaylı bilgileri bir araya getirilerek ve/veya gerektiğinde daha boyutlu araştırmalar yaparak bir bütün haline getirilmesi aşamasıdır. Bu aşama esasen işletme kurma fikrine sahip ve bu işletmeye yatırım yapmayı düşünen diğer kişilere, beklentilere ulaşabilme olasılığı konusunda ve işletme kurma fikrinin getirecekleri ve maliyeti ile ilgili neler sağlayacağı hakkında uzman bir gurup tarafından verilir (Can ve diğ., 2001, s. 57). Bu aşamada ekonomik, teknik, finansal ve hukuki araştırmalar yapılır.

- **Ekonomik Araştırma:** Kurulacak işletmenin verimli, kârlı ve rasyonel olup olmayacağı ekonomik açıdan analiz edilmelidir. Ekonomik etüt ile işletmenin ne üreteceği, ne kadar üreteceği, kime satacağı, muhtemel talebin saptanması, üretim kapasitesinin, maliyetlerin, satış fiyatının, dağıtım kanallarının ve diğer potansiyel rakip işletmelerin durumlarının belirlenerek işletmenin ekonomik yapısı belirlenmeye çalışılır (Demirci, 2008, s. 146–147).
- **Finansal (Malî) Araştırma:** Mali araştırmalar ile işletmelerin ne kadar kuruluş ve işletme sermayesi ihtiyacının olacağını belirlenir. Buna yönelik yapılan incelemeler ile bir yandan yatırım maliyeti ile ilgili gerçekçi bilgiler ortaya konurken, aynı zamanda ihtiyaç duyulan mali fonların hangi kaynaklardan sağlanacağı konusunda açıklayıcı bilgilere de verilir. Mali araştırmalar, ilk planda, yatırım giderlerinin saptanmasında rol oynar. Bu nedenle aşağıda belirtilen gider kalemleri ve hesapları, özellikle ele alınmalı ve hesaplanmalıdır:
 - tüm etüt ve proje giderleri,
 - arsa bedelleri,
 - makine ve teçhizat giderleri,
 - inşaat ve kiralama giderleri,
 - taşıt ve diğer araç giderleri,
 - genel giderleri,
 - patent ve lisans haklarını satın alma giderleri,
 - teknik bilgi transferi giderleri,
 - yatırım mallarının yurt dışından getirilmesi için yapılabilecek giderler,
 - yabancı kaynaklardan finansman giderleri (Can ve diğ., 2001, s. 81–82).

Ekonomik ve finansal yönden yapılacak çalışmalar esasen bu etkenlerin sürekli olarak bir değişim içerisinde olmasından dolayı sadece işletmenin kuruluş aşamasında değil işletme aşamasında da yapılması gerekli çalışmalardır. Suyu dayalı bir rekreasyon işletmesinin

kuruluş aşamasında yapılacak ekonomik ve finansal araştırmalar ile, işletmenin faaliyet göstereceği piyasadaki rekabet durumu, verilecek hizmetlerin maliyeti ve bu hizmetleri vermek için gerek duyulacak personel, bot, kano, deniz motoru gibi donanımın satın alınması veya kiralanması ile oluşacak maliyetler ortaya konulmalıdır. Elbette yukarıda geçen maliyet kalemlerinin yanı sıra verilen hizmetlere yönelik talebin tahmin edilmesi ve işletmenin verebileceği hizmet kapasitesinin belirlenmesi işletmenin faaliyetlerini yürütebilmesi açısından önemlidir.

- **Hukuki Araştırma:** Bir işletmenin yapılabirlik raporunda, yasal model seçiminde de yer verilir. Bu aşamada şahıs veya sermaye işletmesi modellerinden birisi seçilir ve nasıl bir işletme kurulacağına karar verilir. Bu aşamada göz önünde bulundurulması gereken etkenler ise aşağıdaki gibidir (Demirci, 2008, s. 157–158):
 - **Yönetmel Değerleme:** İşletme kurma fikrine sahip kişinin hem sermaye hem de yönetim gücünde sahip olma isteği varsa tek kişi işletmesi seçilir.
 - **Sermaye Gereksinmesi:** Yönetmel değerlemenin yanı sıra, işletmenin ihtiyaç duyacağı sermaye ve bu sermayenin hangi finansal kaynaklardan karşılanacağı işletme modelinin belirlenmesi için önemlidir. Yönetmel bağımsızlık sağlanmasında tek kişi işletmeleri avantajlı gibi görünse de, işletme hızla büyüyorsa işletme yeni finansal kaynaklara ihtiyaç duyacaktır. Bu durumda işveren komandit veya az ortaklı limitet şirket kurmak; eğer büyük yatırımlara girişmek istiyorsa en kolay sermaye sağlama yolu olan anonim şirket kurmak daha uygundur.
 - **Vergilendirme Farklılığı:** Farklı statülerdeki işletmeler farklı vergilendirme sistemlerine tabiidirler. Bu durumda işletme modeli seçimine etki etmektedir. Örneğin; kolektif, komandit türü şirketler kurumlar vergisi ödemezler. Her ortak kendi payına düşen gelirinden kişisel olarak vergisini öder. Oysa sermaye işletmelerinde kurumlar vergisi kazanç miktarına bakılmaksızın sabit oranda (ülkümüzde %40 civarında) ödenir.
 - **Mali Sorumluluğu Sınırlama:** Yatırımcılar, alacaklılara karşı sadece işletmeye koydukları sermaye oranında yükümlölük altına girmeyi isterlerse, sermaye işletmelerini seçerler.
 - **Kredi Sağlama:** Bankalar şahıs işletmelerini sorumluluklarının sınırsız olması nedeniyle tercih ederler. Diğer yandan devlet sermaye işletmelerinin kurulmasını özendirir ve bu tür işletmelere kredi kolaylığı sağlayabilir.

- **Kuruluş Giderleri:** Küçük ve tek kişi işletmelerinin kuruluşu oldukça kolay ve az masraflıdır. Öte yandan, anonim işletmelerin kuruluş için gerekli yasal zorunlulukları ve giderleri oldukça yüksektir.
- **İşletmenin Yapısı:** İşletmeler daha kuruluş aşamasında belirli bir yasal modeli zorunlu olarak seçmek zorundadır. Banka ve sigorta işletmeleri ülkemizde bir zorunluluk olarak anonim şirket biçiminde kurulurlar. Bazı sektörlerde bu zorunlu bir seçim iken bazı sektörlerde böyle bir zorlama yoktur.

Bu araştırmalar ile kurulması düşünülen işletmenin türünün belirlenmesini, kurulacak işletmenin teşvik ve desteklerden faydalanıp faydalanamayacağı ve suya dayalı rekreasyon ürünlerinin pazarlanabilmesi için gerekli olan faaliyet izinlerinin alınması için yapılması gerekenler ortaya konur.

Ülkemizde suya dayalı rekreasyon işletmelerinin suya dayalı rekreasyon hizmetleri alanına özel düzenlemeleri Deniz Turizmi Yönetmeliği (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 24.07.2009/ 27298) ve Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği (Resmi Gazete Tarihi/ Numarası: 23/02/2011/ 27855) ile belirlenmiştir. Suya dayalı rekreasyon işletmeleri faaliyet göstermek istedikleri su alanlarında, sadece ilgili kurulların belirledikleri alanlarda ve gerekli giriş-çıkış alanlarını sağlamaları koşulları ile yürütebilirler. İşletmelerin suya dayalı rekreasyon hizmetleri verebilmesi için gerekli belgeler ile başvurarak Deniz Turizmi Aracı İşletme Belgesi ve Yeterlilik Belgesi almak zorundadırlar. İşletmeler ayrıca, çalıştıracakları personelin kullanacakları su araçlarını kullanmak için gerekli belgelere sahip olmaları konusunda ve T.C. vatandaşları dışında çalıştıracakları personel için ise gerekli çalışma izinlerini almakla yükümlüdürler. Bu yönetmelikler ileride ayrı bir başlık olarak ele alınacaktır.

Bütün bu yukarıda belirtilen hususların yanı sıra bir işletmenin kurulmasına karar verildikten sonra çeşitli yasal işlemlerin yerine getirilmesi ve ilgili kuruluşlardan izin alınması gerekmektedir. İşletmelerin yasal yapılarına göre bazı farklılıklar gösterse de, genel olarak yerine getirilmesi gereken yasal zorunluluklar aşağıdaki gibidir (Demirci, 2008, s. 158):

- Ticaret ve Sanayi Odasına üye olma,
- Çevre sağlığı yönünden gerekli izin ve işlemler,
- Bölge Sanayi Müdürlüğüne başvuru,
- Bağlı olunan belediyeden izin alma,
- Vergi Daire'sine kayıt,
- Sosyal Sigortalar Kurumu'na bildirimde bulunulması.

- **Teknik Araştırma:** Kurulacak işletme ile ilgili araştırmalar, uzman teknik elemanlarca yürütülmelidir. Mühendis, mimar ve diğer teknisyenlerden oluşan uzmanlar, projenin niteliğine göre, kuruluş ve konumluk yerin durumu, işletmenin ve üretim tesisinin, üretim açısından önemli makine ve teçhizat, bunların nitelikleri, uygulanabilecek üretim yönetimi ile ilgili araştırmalar yaparlar. Belirlenen üretim yönetimi, makine, işletme binasının yaygın veya toplu konumuna göre, işletmenin yerleşim planlarını hazırlar. Bu arada üretim faaliyetlerinin iş güvenliği açısından yapılması gereken güvenlik araştırmaları, doğal afetlere karşı koyma ve dayanıklılık hesapları da belirlenir. Tüm bu çalışmalar esnasında, teknik olmayan diğer çalışanların da görüşleri alınır (Can ve diğ., 2001, s. 81).

Suya dayalı rekreasyon hizmetleri verecek bir işletme teknik araştırma aşamasında, uzmanlardan oluşan bir ekibe hizmetin verileceği suyun kalitesi, akıntı ve yönü, dalga durumu, genel rüzgar durumu, hakim yönleri ve kuvveti gibi değişkenlerin saptanması ve bu doğa olaylarına uygun kuvvet ve dayanıklılıkta yapılar oluşturulmasına yönelik bir çalışma hazırlatmalıdır. Su sporları istasyonunun kurulacağı nokta, istasyonun yüksekliği ve su kaynağına yakınlığı veya uzaklığı, özellikle oldukça ağır olan motorlu botlar için gerekli olan rampa ve çekeklerin uygun noktalarda ve dayanıklılıkta inşa edilmesi önemlidir. Ayrıca motorlu donanımlar için akaryakıtın uygun koşullar altında depolanması ve gerekli elektrik akımının belirlenerek uygun trafo ve sigortaların kullanılması da diğer teknik araştırma konularını oluşturur.

2.9.5.4. Değerlendirme ve Yatırım Kararı

Yukarıda belirtilen aşamalar olumlu sonuçlandığı takdirde ortaya bir yatırım projesi çıkmış olur. Ancak sadece yatırım projesinin bulunması yatırım kararının verilmesi için yeterli değildir. Bunun yerine farklı seçenekleri de ortaya koyan birden fazla yatırım projesinin hazırlanması önemlidir. Hazırlanan projeler kârlılık, yatırımın geri dönme süresi, ithalatı ikame etmesi ve bu yolla döviz girdisi sağlanması, istihdam yaratma, milli gelire katkı, ihracat imkânı gibi ölçütler temel alınarak karşılaştırılırlar ve en uygun görüleni seçilerek uygulamaya konulur (Şimşek, 2002, s. 113–114).

2.9.5.5. Kesin Proje

Verilen yatırım kararının ardından kurulması düşünülen işletmenin kesin yapım projeleri hazırlanmaya başlanır. Daha önceki bölümde yapılmış olan bazı ön araştırmaların daha geniş ve derinlemesine yapılması gerekir. Bu aşamada yasal statü, teknik nitelikler, kapasite, üreteceği mal ve miktarı konularında kesin planlar yapılır. Yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkabilecek aksiliklerden dolayı projeden vazgeçmek hala mümkündür (Can ve diğ., 2001, s. 57).

2.9.5.6. Projenin Uygulanması

Kesin proje aşamasında yapılan çalışmalar da olumlu olarak sonuçlanırsa bu aşamadan itibaren yatırım gerçekleşmesi söz konusu olur. İhtiyaç duyulan donanımına yönelik siparişler verilir (Şimşek, 2002, s. 126). Suya dayalı rekreasyona yönelik hizmet verecek bir işletme açısından düşünülürse bu aşamada yatırımcılar kullanacakları bot, ip, su kayağı vb donanımları sipariş ederler ve hizmetlerini sürdürecekleri yerler için gerekli olan alt yapıyı hazırlatmak üzere idari kurumlar ve inşaat şirketleri ile gerekli sözleşmeleri yaparlar. Ayrıca rekreasyon işletmesi bu aşamadan itibaren tanıtım çalışmalarına da başlayabilir.

2.9.5.7. Üretime Geçiş (İşletme Aşaması)

Yukarıda kaydedilen tüm aşamalara rağmen işletme hemen tam kapasite ile çalışmaya başlamaz. Üretimin önceki aşamalarda planlandığı gibi gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ilk olarak değerlendirilmelidir. Deneme üretimi ile elde edilen ürünler tüketiciye sunulmadan önce mutlaka denetimden geçirilmeli ve kalitelerinin yeterli düzeyde olup olmadığı saptanmalıdır. Deneme üretimi de olumlu sonuçlanır ise kuruluş şeması tamamlanır ve üretim dönemine geçilmiş olur (Can ve diğ., 2001, s. 57). Yeni geliştirilmiş bir şişme gurubu etkinliğinin ilk olarak suya dayalı rekreasyon işletmesinin çalışanları tarafından denenmesi ve gerekirse etkinlikten vazgeçilmesi veya değiştirilmesi bu kapsamda değerlendirilebilir.

2.9.6. Suya Dayalı Rekreasyon İşletmelerinin Sınıflandırılması

Suya Dayalı Rekreasyon işletmeleri için gerekli en temel hammadde sudur. Su sporları işletmeleri doğal etkenler arasında değerlendirilen su ve su kaynağı etrafında sınıflandırılırsa iki sınıfta değerlendirme yapmak mümkün olacaktır.

- **Doğal Kaynaklar Üzerinde Kurulu Suya Dayalı Rekreasyon İşletmeleri:**
Deniz, akarsu ve göl gibi doğal su kaynakları üzerinde suya dayalı rekreatif hizmetleri sunmak üzere kurulan işletmelerdir. Bu tip işletmelerin başlıca özelliği hammaddeye çok yakın veya hemen hammadde üzerinde kurulu olmalarıdır. Bu tipteki işletmeler suyun taşınması, arıtılması veya temizlenmesi gibi maliyet arttırıcı giderlere sahip değildirler. Doğal su kaynakları üzerinde faaliyet gösteren işletmelerin sundukları hizmetlere müşterilerden ürüne doğru bir hareket görülür.
- **Yapay Su Kaynakları Üzerinde Kurulu Suya Dayalı Rekreasyon İşletmeleri:**
Bu tip işletmelere örnek olarak açık/kapalı yüzme havuzları, yunus terapi merkezleri, su parkları gösterilebilir. Suya Dayalı Rekreasyon işletmelerinin yapay su kaynakları üzerinde kurulmasının sebepleri arasında rekreatif ürünün potansiyel müşterilere yaklaştırılmak istenmesi ve doğal su kaynaklarının suya dayalı rekreatif etkinlikler için yeterli miktarda bulunmaması veya sahip olunan doğal su kaynaklarının rekreatif etkinlikler için gerekli özellikleri taşıyamaması gösterilebilir. Ayrıca işletmeler yapay su kaynaklarını istedikleri şekilde oluşturabilmekte ve bu durum işletmelerin ürünlerini aynı alanda faaliyet gösteren diğer işletmelerin sundukları ürünlerden farklılaştırılabilmesini de sağlamaktadır.

2.9.7. Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği ve Deniz Turizmi Yönetmeliği

Ülkemizde su sporları alanında faaliyet göstermek isteyen işletmelerin sektörde nasıl faaliyet gösterebilecekleri ve sportif turizm faaliyetlerinin yapılmasına ilişkin uyulması zorunlu şartlar Turizm Amaçlı Sportif Faaliyet Yönetmeliği'nde (Resmi Gazete Tarihi/ Sayısı: 23.02.2011/ 27855) belirtilmiştir. Bu yönetmelikle çeşitli spor disiplinlerin turizm faaliyeti olarak uygulanması sırasında, turizm amaçlı sportif faaliyette bulunacak turizm işletmelerinde aranacak nitelikleri belirlemek, faaliyetin güvenli bir biçimde sürdürülebilmesi için önlemler almak, denetlemek ve turizm çeşitlendirmesini geliştirmek amaçlanmıştır.

Yönetmeliğe göre; turizm amaçlı sportif faaliyetler yönetmelikte belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde gerekli izinleri alan, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan işletme belgeli acenteler (14.09.1972 tarihli ve 1618 sayılı Seyahat Acenteleri ve Seyahat Acenteleri Birliği Kanununa uygun olarak kurulmuş seyahat acentesi) ile tesis ve deniz turizmi aracı işletmeleri (2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve 24.07.2009 tarihli ve 27298 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Deniz Turizmi Yönetmeliği uyarınca belgelendirilmiş deniz turizmi aracı işletmesi) tarafından yapılabilir. Ancak, denizde turizm amaçlı su altı ve su üstü sportif faaliyetlerde bulunacak acente ve tesisler, ayrıca deniz turizmi aracı işletmesi

belgesi almak zorundadır. Bu alanda faaliyet gösteren işletmeler her yıl, her turizm amaçlı sportif faaliyet türü için ayrı ayrı olmak üzere, Yönetmelikte belirtilen şekilde valilikten izin almak zorundadırlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANTALYA İLİNDE SUYA DAYALI REKREASYON ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN İŞLETMELERE YÖNELİK UYGULAMA

Suya dayalı rekreasyona ilgi duyanların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Suya dayalı rekreasyona olan bu ilgi sonucunda tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarını tatmine yönelik hizmet üreten ve/veya pazarlayan işletmeler de ekonomik yaşam içerisinde daha fazla yer almaktadır. Özellikle Antalya ili dâhilinde sürdürülen turizm faaliyetleri içerisinde suya dayalı rekreasyona yönelik arz, turizm faaliyetleri arasında hem ekonomik hem de ürün çeşitliliğinin artırılması açısından önem taşımaktadır. Antalya ilinde suya dayalı rekreasyona yönelik faaliyet gösteren işletmelerin profilini belirlemeye yönelik bu çalışma için işletmelere bir anket çalışması yapılmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; suya dayalı rekreasyon kavramının incelenmesi ve Antalya ilinde suya dayalı rekreasyon alanında faaliyet gösteren işletmelerin profillerinin belirlenmesidir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın evreni; 2010 yılı Antalya Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü verilerine göre, Antalya il sınırları içerisinde faaliyet gösteren 286'sı su üstü, 130'u sualtı, 36'sı rafting ve 2'si kano olmak üzere toplam 340 suya dayalı rekreasyon işletmesinden oluşmaktadır. Bu çalışma örnekleme kolay yoldan örnekleme ile yapılmıştır. Antalya il sınırları içerisinde suya dayalı rekreasyona yönelik faaliyet gösteren rasgele örnekleme yöntemi ile seçilen Antalya Merkez, Lara-Kundu, Kadriye, Kiriş-Çamyuva, Kaş, Beşkonak ve Beldibi bölgesinde çalışmaya dâhil olmak isteyen 122 işletmeden oluşmuştur.

Dalış etkinliği için önemli bir merkez olan Kaş ilçesi, günübirlik turlar için Antalya Merkez, rafting için önemli bir parkur olan Köprülü Kanyon araştırma için seçilmiş yerlerdir. Belek-Boğazkent, Lara-Kundu, Kadriye, Belek, Kiriş-Çamyuva ve Beldibi sahilleri turizm otellerinin ve dolayısıyla da sahilde su sporları işletmelerinin yoğun olarak faaliyet gösterdikleri sahillere sahip olmaları dolayısıyla çalışmaya dâhil edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma Antalya ili su kaynakları üzerinde suya dayalı rekreasyon işletmelerinin profillerini belirlemeye yönelik olup betimleyici bir çalışmadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla 22 sorunun yer aldığı bu amaç için araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Anket formu ile işletme sahipleri ve/veya yöneticilerine, işletmenin faaliyet gösterdiği yer ve süre, Antalya ilinde tüketicilere sunulan suya dayalı rekreatif ürünleri ile işletmelerin sahip oldukları donanımı, çalışanların özellikleri belirlemeye yönelik sorular yöneltilmiştir. Çalışmada kullanılan anket formunun başarısını ve anlaşılabilirliğini denetlemek amacıyla “anket pilot uygulaması” yapılmıştır. Anketin uygulandığı işletmeler rasgele örneklem yöntemi ile seçilmiştir. Anket uygulaması ile elde edilen veriler Statistical Package for the Social Sciences (SPSS 18.0) istatistik programına girilerek frekans (f) ve yüzde (%) gibi tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

3.4. Bulgular

Anket uygulamasının değerlendirilmesi ile elde edilen sonuçlar işletmelerin özelliklerine ait bulgular, işletme sahiplerine ait bulgular, işletmenin sunduğu ürünlere ve sahip oldukları donanımına ait bulgular, işletme çalışanlarına ait bulgular, müşterilere ait bulgular alt başlıkları sunulmuştur.

3.4.1 İşletmelere Ait Bulgular

İşletmelerin ait bulgular aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3.1. İşletmelerin Faaliyet Yaptıkları Yere Göre Dağılımı

Bölge	f	%
Belek-Boğazkent	21	17,2
Antalya Merkez	18	14,8
Lara-Kundu	17	13,9
Kadriye	16	13,1
Kiriş-Çamyuva	15	12,3
Kaş	13	10,7
Beşkonak	12	9,8
Beldibi	10	8,2
Toplam	122	100,0

İşletmelerin faaliyet yaptıkları yere göre dağılımı Tablo 3.1’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 17,2’si Belek ve Boğazkent Beldelerinde, % 14,8’i Antalya Merkezde, %13,9’u Lara-Kundu sahil bandında, %13,1’i Kadriye Beldesi’nde,

%12,3'ü Kiriş ve Çamyuva bölgelerinde, %10,7'si Kaş ilçesinde, %9,8'i Beşkonak'ta ve %8,2'si Beldibi'nde faaliyet göstermektedir.

Tablo 3.2. İşletmelerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Faaliyet Alanı	f	%
Sahilde Su Sporları	79	64,8
Dalış Okulu	19	15,6
Günübirlik Turlar	12	9,8
Rafting	12	9,8
Toplam	122	100,0

İşletmelerin faaliyet alanlarına göre dağılımı Tablo 3.2'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 64,8'i sahilde su sporları, % 15,6'sı dalış okulu, % 9,8'i günübirlik tekne turu ve rafting turu hizmeti vermektedir.

Sahillerde su sporları hizmeti veren işletmeler paraşüt, deniz motosikleti, yelken ve şişme gurubu etkinlikleri, kano, deniz bisikleti, su kayağı ve çeşitlerini müşterilerine sunmaktadırlar.

Tablo 3.3. İşletmelerin Esas Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Esas Faaliyet Alanı	f	%
Suya Dayalı Rekreasyon	118	96,8
İnşaat	2	1,6
Suya Dayalı Rekreasyonu-Tekne İmalâtı	1	0,8
Turizm Yatırım	1	0,8
Toplam	122	100,0

İşletmelerin esas faaliyet alanlarına göre dağılımı Tablo 3.3'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 96,8'inin esas faaliyet alanı suya dayalı rekreasyon, % 1,6'sının inşaat, % 0,8'inin ise suya dayalı rekreasyon ve tekne imalâtı ile turizm yatırımdır.

Tablo 3.4. İşletmelerin Suya Dayalı Rekreasyon Sektöründe Çalıştıkları Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	f	%
1-5	20	16,4
6-10	36	20,5
11-15	34	27,9
16-20	35	28,7
21 ve üzeri	8	6,6
Toplam	122	100

İşletmelerin suya dayalı rekreasyon alanında çalıştıkları yıllara göre dağılımı Tablo 3.4'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 28,7'si 16-20 yıl , % 27'si 11-15 yıl, % 20,5'i 6-10 yıl, % 16,4'ü 1-5 yıl ve % 6,6'sı 21 yıl ve daha fazla süredir suya dayalı rekreasyon sektöründe faaliyet göstermektedir.

Tablo 3.5. İşletmelerin Türlerine Göre Dağılımı

İşletme Türü	f	%
İşletme + Deniz Turizmi Aracı İşletme Belgesi + Turizm Amaçlı Su Sporları Faaliyet Belgesi	75	61,5
A Gurubu Seyahat Acentesi + Deniz Turizmi Aracı İşletme Belgesi	47	38,5
Toplam	122	100,0

İşletmelerin türlerine göre dağılımı Tablo 3.5'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 61,5'i işletme kurarak Deniz Turizmi Aracı İşletme Belgesi ile faaliyetlerini yürütmektedir. % 38,5'i ise A gurubu seyahat acentesi olup Deniz Turizmi Aracı İşletme Belgesi ile faaliyet göstermektedir.

Tablo 3.6. İşletmelerin Nasıl Faaliyette Bulunduklarına Göre Dağılımı

Faaliyet Alanı		Otel Bölümü	Otelde Kiracı	Kamu Alanlarında Kiracı	Özel Mülk Üzerinde Kiracı	Toplam
Sahilde Su Sporları	f	5	70	4	-	79
	%	6,3	88,6	5,1	-	64,7
Dalış	f	-	4	15	-	19
	%	-	21,0	79,0	-	15,5
Rafting	f	-	-	-	12	12
	%	-	-	-	100,0	9,9
Günübirlik Turlar	f	-	-	12	-	12
	%	-	-	100,0	-	9,9
Toplam	f	5	74	31	12	122
	%	4,2	60,6	25,4	9,8	100,0

İşletmelerin nasıl faaliyette bulunduklarına göre dağılımı Tablo 3.6'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; sahilde su sporları hizmeti veren işletmelerin %88,6'sı otellerde kiracıdır. Otel işletmelerinin sadece %6,6'sı kendi bünyesinde bir bölüm oluşturarak su sporları hizmetini müşterilerine sunmaktadır. Günübirlik tur hizmeti veren işletmelerin tamamı kamu alanlarında kiracı olarak bulunurken, rafting işletmelerinin tamamı özel mülk üzerinde faaliyetlerini yürütmektedir. Dalış merkezlerinin %79,0'u kamuya ait alanlarda, %21,0'i ise otellerde kiracı olarak faaliyet göstermektedir.

Tablo 3.7. İşletmelerin Yatırım Maliyetlerine Göre Dağılımı*

Faaliyet Alanı	En az (TL)	En fazla (TL)	Ortalama (TL)
Sahilde Su Sporları	232,660	1,046,970	420,577
Dalış Okulu	197,761	651,448	370,315
Rafting	372,690	441,100	395,395
Günübirlik Turlar	175,000	1,000,000	259,067

*TC Merkez Bankası 19.07.2011 tarihli Amerikan Doları ve Avro para birimleri için açıklanan döviz kurları ile hesaplanmıştır.

İşletmelerin yatırım maliyetlerine göre dağılımı Tablo 3.7'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; en az maliyetle kurulabilecek suya dayalı rekreasyon işletmesi türü

günübirlik tur düzenleyen işletmelerdir. En yüksek yatırım maliyetine ise sahilde su sporları işletmeleri sahiptir.

Tablo 3.8. İşletmelerin Sezon Öncesi Bütçe Yapmalarına Göre Dağılımı

Faaliyet Alanı	Yapan		Yapmayan		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Sahilde Su Sporları	43	54,4	36	45,6	79	100,0
Dalış Merkezi	19	100,0	-	-	19	100,0
Rafting	9	75,0	3	25,0	12	100,0
Günübirlik	-	-	12	100,0	12	100,0
Toplam	51	41,8	71	58,2	122	100,0

İşletmelerin sezon öncesi bütçe yapmalarına göre dağılımı Tablo 3.8’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 58,2’si sezon öncesi bütçe hazırlamazken, % 41,8’i bütçe hazırlamaktadır.

Tablo 3.9. İşletmelerin Ortaklık Yapılarının Faaliyet Gösterme Biçimlerine Göre Dağılımı

İşletme Yapısı	Otel Sahilinde Kiracı		Otel Bölümü		Özel Mülkiyet Üzerinde Kiracı		Kamu Arazisi Üzerinde Kiracı		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sermaye işletmeleri	13	17,6	-	-	2	16,7	4	12,9	19	15,6
Kişî işletmeleri	61	82,4	1	20,0	10	83,3	27	87,1	99	81,1
Uluslararası zincir	-	-	4	80,0	-	-	-	-	4	3,3
Toplam	74	100,0	5	100,0	12	100,0	29	100,0	122	100,0

İşletmelerin ortaklık yapılarının faaliyet gösterme biçimlerine göre dağılımı Tablo 3.9’da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; toplamda işletmelerin % 81,1’i kişî, % 15,6’sı sermaye ve % 3,3’ü uluslararası zincir işletmeleridir. Otel dışından kiracı olarak faaliyet gösteren işletmelerin % 82,4’ü bireysel, % 17,6’sı çok ortaklı işletmelerdir. Özel mülkiyet üzerinde faaliyet gösteren işletmelerin % 83,3’ü bireysel, % 16,7’si ise çok ortaklı işletmelerdir. Uluslararası zincir konumundaki konaklama işletmelerinin tamamında suya dayalı rekreatif hizmetler tesise bağlı bir bölüm tarafından müşterilere sunulmaktadır.

Tablo 3.10. İşletmelerin Kalite Belgesine Sahip Olma Durumuna ve Sahip Oldukları Belgelere Göre Dağılımı

Belge	f	%
Belge Var	13	10,7
Belge Yok	109	89,3
Toplam	122	100,0
Kalite Belge Türü	f	%
ISO9001–2010	7	53,8
ISO9001–2009	4	30,7
ISO9001–2008	1	7,6
ISO9002–2010	1	7,6
Toplam	13	100,0

İşletmelerin kalite belgesine sahip olma durumuna ve sahip oldukları belgelerine göre dağılımı Tablo 3.10’da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin %10,7’si kalite belgesine sahipken, bunlardan %53,8’i ISO9001–2010, %30,7’si ISO9001–2009, %7,6’sı ISO9001–2008 ve ISO9002–2010 kalite belgelerine sahiptirler.

Tablo 3.11. İşletmelerin Sundukları Ürünleri Satın Alanların En Çok Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı

Ülkeler	1. Öncelik		2. Öncelik		3. Öncelik		Ağırlıklı Puan
	f	%	f	%	f	%	
1. Rusya Federasyonu	77	63,1	17	0,8	9	7,4	274
2. Almanya	16	13,1	30	24,6	22	18,0	130
3. İngiltere	10	8,2	17	13,9	17	13,9	81
4. Hollanda	6	4,9	20	16,4	15	12,3	73
5. İran İslam Cumhuriyeti	3	2,5	8	6,6	11	9,0	36
6. Türkiye	5	4,1	4	3,3	6	4,9	29
7. Fransa	1	0,8	5	4,1	10	8,2	23
8. Belçika	-	-	7	5,7	6	4,9	20
9. Ukrayna	1	0,8	3	2,5	2	1,6	11
10. Romanya	1	0,8	1	0,8	4	3,3	9
11. Avusturya	1	0,8	2	1,6	2	1,6	9
12. Kazakistan	1	0,8	3	2,5	-	-	9
13. İsviçre	-	-	1	0,8	3	2,5	5
14. Polonya	-	-	1	0,8	3	2,5	5
15. Norveç	-	-	-	-	3	2,5	3
16. Çek Cumhuriyeti	-	-	1	0,8	1	0,8	3
17. Litvanya	-	-	1	0,8	1	0,8	3
18. Azerbaycan	-	-	-	-	2	1,6	2
19. İsrail	-	-	-	-	2	1,6	2
20. İsveç	-	-	-	-	2	1,6	2
21. Macaristan	-	-	1	0,8	-	-	2
22. Hırvatistan	-	-	-	-	1	0,8	1
Toplam	122	100,0	122	100,0	122	100,0	

İşletmelerin sundukları ürünleri satın alanların en çok geldikleri ülkelere göre dağılımı Tablo 3.11’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; suya dayalı rekreatif etkinlikleri birinci sırada Rusya Federasyonu’ndan, ikinci sırada Almanya’dan, üçüncü sırada İngiltere’den ve dördüncü sırada Hollanda’dan gelen yabancılar tercih etmektedirler. Türkiye’den gelenler ise altıncı sırada yer almaktadırlar.

Tablo 3.12. İşletmelerin Sundukları Ürünleri Satın Alanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Katılımcılar	f	%
Her İki Cinsiyet Eşit	79	64,8
Erkek Ağırlıklı	33	27,0
Kadın Ağırlıklı	10	8,2
Toplam	122	100,0

İşletmelerin sundukları ürünleri satın alanların cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 3.12’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 27,0’si erkeklerin ve % 8,2’si ise bayanların suya dayalı rekreatif etkinliklere katılmayı tercih ettiklerini belirtirken, her iki cinsiyetten de bireylerin hizmetlerini tercih ettiklerini belirten işletmelerin oranı % 64,8’dir.

Tablo 3.13. Müşteri Memnuniyetinin Denetlenmesi Açısından İşletmelerin Dağılımı

Denetlemeyi Kimin Tarafından Yapılır?	Sahilde Su Sporları		Dalış		Rafting		Günübirlik Turlar		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	f	f	%
İşletme sahibi tarafından	16	20,3	19	100,0	5	41,7	12	100,0	52	42,6
Müdür veya şef tarafından	1	1,3	–	–	7	58,3	–	–	8	6,6
Otel yönetimi tarafından	8	10,1	–	–	–	–	–	–	8	6,6
Memnuniyet anketleri ile	6	7,6	–	–	–	–	–	–	6	4,9
Dilek ve şikâyet kutuları ile	1	1,3	–	–	–	–	–	–	1	0,8
Hepsi	47	59,5	–	–	–	–	–	–	47	38,5
Toplam	79	100,0	19	100,0	12	100,0	12	122	122	100,0

Müşteri memnuniyetinin denetlenmesi açısından işletmelerin dağılımı Tablo 3.13’te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; sunulan hizmetlerin kalitesi işletmelerin %42,6’sında işletme sahibi, %6,6’sında müdür/şef ve otel yönetimi, %4,9’unda yapılan anketler ve dilek/şikâyet kutularına gelen bildirimler ile ve % 38,5’inde bütün bunların bir karması ile kontrol edilmektedir. En çeşitli denetleme araçlarını kullanan işletmeler sahilde su sporları hizmeti verenlerken, dalış hizmeti veren ve günübirlik turlar düzenleyen işletmeler müşteri memnuniyetini sadece işletme sahipleri aracılığıyla denetlemektedir.

3.4.2. İşletme Sahiplerine Ait Bulgular

İşletme sahiplerine ait bulgular aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3.14. İşletme Sahiplerinin Genel Özelliklerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Cinsiyet		Ortalama Yaş (Yıl)	Ortalama Mesleki Tecrübe (Yıl)
	f	%		
Kadın	4	3,4	43,2	11,2
Erkek	114	96,6	40,9	15,4
Toplam	118	100,0	41,0	15,3

İşletme sahiplerinin genel özelliklere göre dağılımı Tablo 3.14’te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletme sahiplerinin % 96,6’sı erkeklerden oluşmaktadır. İşletme sahiplerinin yaş ortalaması 41, ortalama mesleki deneyim ise 15,3 yıldır.

Tablo 3.15. İşletme Sahiplerinin Üstlendiği Diğer Görevlere Göre Dağılımı

	Sahilde Su Sporları		Dalış		Rafting		Günübirlik Turlar		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Görev (n=118)										
Müdür	36	45,5	11	57,8	5	41,6	—	—	52	44,0
Şef	29	36,7	10	52,6	3	25,0	—	—	42	35,5
Kaptan	12	15,9	10	52,6	—	—	12	100,0	34	28,8
Cankurtaran	24	30,3	2	10,5	—	—	7	58,3	33	27,9
Eğitmen	10	12,6	10	52,6	—	—	—	—	20	16,9
Yardımcı Personel	—	—	1	5,2	1	8,3	1	8,3	3	2,5
Tanıtım Görevlisi	—	—	—	—	—	—	1	8,3	1	0,8
Rehber	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,8

İşletme sahiplerinin üstlendikleri diğer görevlere göre dağılımı Tablo 3.15’te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletme sahiplerinin % 44,0’ü müdür, % 35,5’i şef, % 28,8’i kaptan, % 27,9’u cankurtaran, % 16,9’u eğitmen rollerini de işletme faaliyetleri içerisinde üstlenmektedirler. En fazla çeşitlilikte görevi dalış işletmelerinin sahipleri üstlenirken, en az çeşitlilikte görevi rafting işletmelerinin sahipleri üstlenmektedir.

Tablo 3.16. İşletme Sahiplerinin Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı

Belgeler (n=118)	f	%
Suda Can Kurtarma Belgesi	73	61,8
Usta Gemici	44	37,2
Gemici	39	33,0
Dalış Eğitmeni	23	19,4
Kısa Mesafe Telsizci Belgesi	13	11,0
Yelken Eğitmeni Belgesi	2	1,6
Yat Kaptanı	1	0,8
Vardiya Zabiti	1	0,8
Amatör Denizci Belgesi	1	0,8
Rafting Eğitmen Belgesi	1	0,8
Rafting Hakemi	1	0,8
Balık Adam	1	0,8

İşletme sahiplerinin sahip oldukları mesleki belgelere göre dağılımı Tablo 3.16'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletme sahiplerinin %61,8'i suda can kurtarma, %37,2'si usta gemici ve %33,0'ü gemici, %19,4'ü dalış eğitmeni belgelerine sahiptir.

Tablo 3.17. İşletme Sahiplerinin Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı

Diller (n=118)	f	%
İngilizce	113	95,7
Almanca	58	49,1
Rusça	29	24,5
Fransızca	2	1,6
İtalyanca	1	0,8

İşletme sahiplerinin konuşabildikleri yabancı dillere göre dağılımı Tablo 3.17'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletme sahiplerinin % 95,7'si İngilizce, % 49,1'i Almanca, % 24,5'i Rusça, % 1,6'sı Fransızca ve % 0,8'i İtalyanca dillerini konuşabilmektedir.

Tablo 3.18. İşletme Sahiplerinin Kuruluş ve İşletme Faaliyetleri Esnasında Zorluklarla Karşılaşmalarına Göre Dağılımı

Zorluklar	f	%
Evet	107	87,7
Hayır	15	12,3
Toplam	122	100,0

İşletmelerin kurulmaları ve faaliyetleri esnasında zorluklarla karşılaşmalarına göre dağılımı Tablo 3.18'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 87,7'si çeşitli zorluklar ile karşılaştıklarını belirtirken, % 12,3'ü herhangi bir zorluk ile karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3.19. İşletme Sahiplerinin Karşılaştıkları Zorluklara Göre Dağılımı

Zorluklar	f	%
Bürokratik Zorluklar	86	80,4
Finansal Zorluklar	71	66,4
Müşteri Kalitesizliği	38	31,1
Kötü Rekabetin Varlığı	17	13,9
Kiraların Yüksekliği	11	9,0
Kayıt Dışılık	4	3,3
Sektöre Yeterli Önem Verilmiyor	4	3,3
Sürekli Yeni Masraflar	2	1,6

İşletmelerin sahiplerinin karşılaştıkları zorluklara göre dağılımı Tablo 3.19’da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin karşılaştıkları zorluklar arasında en önemlisi % 80,4 ile bürokratik zorluklardır. Onu sırasıyla; % 66,4 ile maddi ve % 31,1 ile müşteri kalitesi düşük olması, %13,9 ile fiyat kırma, daha yüksek kira bedelleri teklif etme gibi kötü rekabetin varlığı, %9,0 ile kiraların yüksekliği takip etmektedir.

Tablo 3.20. İşletme Sahiplerinin Sektörün Geleceğine Dair Öngörülerine Göre Dağılımı

Öngörü	Sahilde Su Sporları		Dalış		Rafting		Günübirlik Turlar		Genel	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sektör daralır	48	60,8	3	15,8	6	50,0	7	58,3	64	52,5
Sektör büyür	14	17,7	12	63,2	—	—	5	41,7	31	25,4
Sektör aynı büyüklükte kalır	17	21,5	4	21,1	6	50,0	—	—	27	22,1
Toplam	79	100,0	19	100,0	12	100,0	12	100,0	122	100,0

Katılımcıların sektörün geleceğine dair öngörülerine göre dağılımı Tablo 3.20’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; katılımcıların % 52,5’i sektörün daralacağını, % 25,4’ü büyüyeceğini ve % 22,1’i aynı büyüklükte kalacağını öngörmektedirler.

3.4.3.İşletmelerin Sundukları Ürünlere ve Sahip Oldukları Donanım Ait Bulgular

İşletmelerin sundukları ürünlere ve sahip oldukları donanım a ait bulgular aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3.21. İşletmelerin Sundukları Ürünlere ve Sahip Oldukları Donanım A Göre Dağılımı

Türü n=122	f	%	Malzeme En Az(Adet)	Malzeme En Fazla(Adet)	Ortalama (Adet)
Kano/Kayak	85	69,7	2	100	8,9
Tekne Turu	76	62,3	1	6	1,0
Şişme Gurubu	74	60,7	1	20	5,8
Su Kayağı Botu	72	59,0	1	2	1,0
Paraşüt Botu	72	59,0	1	4	1,0
Paraşüt	72	59,0	1	8	2,7
Deniz Motosikleti	72	59,0	1	6	2,8
Su Kayağı	72	59,0	1	30	3,9
Wakeboard	68	55,7	1	10	1,4
Rüzgâr Sörfü	64	52,5	2	20	6,9
Katamaran	62	50,8	1	25	2,7
Deniz Bisikleti	53	43,4	1	5	1,6
Şnorkel	28	23,0	4	100	32,9
Scuba	20	16,4	15	60	30,8
Laser	18	14,8	1	4	1,3
Diz Tahtası	17	13,9	1	2	1,1
Rafting	12	9,8	5	60	22,4
Uçurtma Sörfü	2	1,6	1	2	1,5
Optimist	2	1,6	1	2	1,5
Tekne Kiralama	1	0,8	1	1	1,0

İşletmelerin sundukları ürünlere ve sahip oldukları donanım a göre dağılımı Tablo 3.21’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 69,7’si kano/kayak, % 62,3’ü tekne turu, % 60,7’si şişme gurubu etkinlikleri, % 59,0’u paraşüt, deniz motosikleti ve su kayağı etkinliklerini müşterilerine sunmaktadırlar. En az sunulan hizmetler ise uçurtma sörfü ve Optimist (% 1,6) ile tekne kiralama (% 0,8).

Tablo 3.22. İşletmelerin Sundukları Ürünlere Ait Diğer Özellikler

Türü n=122		Hizmet Ücretli	Hizmet Ücretsiz	Ders Evet %	Lisans Talebi Evet
Tekne Turu	f	76	-	-	-
	%	100,0	-	-	-
Tekne Kiralama	f	1	-	-	-
	%	100,0	-	-	-
Şişme Gurubu	f	74	-	-	-
	%	100,0	-	-	-
Paraşüt	f	74	-	-	-
	%	100,0	-	-	-
Deniz Motosikleti	f	72	-	-	-
	%	100,0	-	-	-
Deniz Bisikleti	f	10	43	-	-
	%	18,9	81,1	-	-
Su Kayağı	f	72	1	72	-
	%	98,6	1,4	100,0	-
Wakeboard	f	66	2	68	-
	%	97,1	2,9	100,0	-
Diz Tahtası	f	17	-	17	-
	%	100,0	-	100,0	-
Rüzgâr Sörfü	f	9	55	64	56
	%	14,1	85,9	100,0	88,9
Uçurtma Sörfü	f	2	-	2	2
	%	100,0	-	100,0	100,0
Katamaran	f	9	53	62	59
	%	14,5	85,5	100	95,2
Laser	f	2	16	18	16
	%	11,1	88,9	100,0	94,4
Optimist	f	-	2	2	2
	%	-	100	100,0	100,0
Kano/Kayak	f	21	64	13	-
	%	24,7	75,3	15,3	-
Scuba	f	19	-	19	19
	%	100,0	-	100,0	100,0
Şnorkel	f	12	16	19	-
	%	42,9	57,1	67,9	-
Rafting	f	12	-	12	-
	%	100,0	-	100,0	-

İşletmelerin sundukları ürünlere ve sahip oldukları donanımına göre dağılımı Tablo 3.22’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; tekne turu, şişme gurubu etkinlikleri, deniz motosikleti, scuba ve rafting hizmetleri veren işletmelerin tamamında bu etkinlikler ücretli iken, yelken gurubuna dâhil olan etkinlikler işletmelerin % 85,5 ile % 88,9’inde, deniz bisikleti % 81,1’inde, kano/kayak % 75,3’ünde, şnorkel % 42,9’unda ücretsiz olarak verilmektedir.

Tablo 3.23. İşletmelerin Sundukları Diğer Ürünler ve Donanıma Ait Bilgiler

Donanım	f	%	Donanım Sayısı	Ders Evet	Lisans Talep Edilir
Çocuk Katamaranı	4	3,2	16	100	100
Kurtarma Botu	4	3,2	8	-	-
Wet Canyonning	3	2,4	1150 Kişi Kapasiteli	100	0
Ultra Light*	1	0,8	1	-	-
Sahra Boat**	1	0,8	1	100	0
Sportif Balıkçılık	1	0,8	150 Kişi Kapasiteli	100	0
Canopy Tour	1	0,8	25 Kişi Kapasiteli	100	0

*: Sudan kalkış ve suya iniş yapabilen motorlu bir raft bota benzeyen taşıt

** : Kıçtan takmalı 9.9 beygir gücüne sahip bir motorbot

İşletmelerin sundukları diğer ürünlere ve donanıma ait bilgiler Tablo 3.23'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 3,2'si çocuk katamaranına ve kurtarma botuna, % 0,8'i ultra light ve sahra boat'a sahiptirler. Ayrıca işletmelerin % 2,4'ü wet canyonning, % 0,8'i sportif balıkçılık ve canopy tur hizmetleri de sunmaktadırlar.

Tablo 3.24. İşletmelerin Ürünlerini Ücretlendirme Politikalarına Göre Dağılımı

Ücretlendirme Politikası	Sahilde Su Sporları		Dalış		Rafting		Günü Birlik Turlar		Genel	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Her Müşteriye Her Zaman Aynı Fiyat	60	75,9	7	58,3	12	63,2	-	-	79	64,7
Yüksek ve Düşük Sezonda Farklı Fiyat	14	17,7	1	8,3	5	26,3	3	25,0	23	18,9
Her Müşteri İçin Farklı Fiyat	1	1,3	4	33,3	2	10,5	9	75,0	16	13,1
Aktiviteler Ücretsiz	4	5,1	-	-	-	-	-	-	4	3,3
Toplam	79	100,0	12	100,0	19	100,0	12	100,0	122	100,0

İşletmelerin ürünlerini ücretlendirme politikalarına göre dağılımı Tablo 3.24'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 64,8'i her müşteriye her zaman aynı fiyatları, % 18,9'u yüksek ve düşük sezonda farklı fiyatlar, % 13,1'i her müşteri için farklı fiyatlar uygulanmaktadır. İşletmelerin % 3,3'ünde ise hizmetler ücretsizdir.

Tablo 3.25. İşletmelerin Sundukları Ürünlerin Katılımcı Sayısına Göre Sıralaması

Hizmet	1. Öncelik		2. Öncelik		3. Öncelik		4. Öncelik		5. Öncelik		Puan
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Paraşüt	27	22,1	36	31,0	10	11,9	2	2,5	-	-	313
Deniz Motosikleti	23	18,8	21	18,1	15	17,8	9	11,6	5	6,6	267
Kano/Kayak	14	11,4	20	17,2	7	8,3	21	27,2	8	10,6	221
Şişme Gurubu	8	6,5	5	4,3	36	42,8	12	15,5	9	12,0	201
Tekne Turu	15	12,2	2	1,7	4	4,7	13	16,8	9	12,0	130
Scuba	19	15,5	-	-	-	-	-	-	-	-	95
Şnorkel	-	-	23	19,8	1	1,1	-	-	-	-	95
Rafting	12	9,8	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Su Kayağı	-	-	2	1,7	3	3,5	7	8,9	21	28,0	52
Deniz Bisikleti	-	-	4	3,4	1	1,1	6	7,7	12	16,0	43
Rüzgâr Sörfü	1	0,8	1	0,8	3	3,5	7	8,9	5	6,6	37
Katamaran	3	2,4	1	0,8	-	-	-	-	5	6,6	24
Wakeboard	-	-	-	-	1	1,1	-	-	1	1,3	4
Laser	-	-	-	-	1	1,1	-	-	-	-	3
Optimist	-	-	-	-	1	1,1	-	-	-	-	3
Toplam	122	100,0	115	100,0	84	100,0	77	100,0	75	100,0	

İşletmelerin sundukları ürünlerin katılımcı sayısına göre sıralaması Tablo 3.25'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; en çok tercih edilen ilk beş etkinlik sırasıyla paraşüt, deniz motosikleti, kano/kayak, şişme gurubu etkinlikleri ve tekne turudur. En az katılım gösterilen etkinlikler ise wakeboard, Laser ve Optimist'tir.

Tablo 3.26. İşletmelerin Sundukları Ürünlerin Elde Edilen Gelire Göre Sıralaması

Hizmetler	1. Öncelik		2. Öncelik		3. Öncelik		4. Öncelik		5. Öncelik		Puan
	f	%	f	%	f	%	%	%	f	%	
Paraşüt	48	40,6	17	16,5	8	10,1	1	1,3	-	-	334
Deniz Motosikleti	22	18,6	40	38,8	11	13,9	-	-	-	-	303
Şişme Gurubu	4	3,3	17	16,5	42	53,1	7	9,2	2	2,7	230
Tekne Turu	12	10,1	1	0,9	10	12,6	39	51,3	7	9,5	179
Scuba	19	16,1	-	-	-	-	-	-	-	-	95
Su Kayağı	-	-	-	-	3	3,7	19	25,0	44	60,2	91
Şnorkel	-	-	15	14,5	1	1,2	2	2,6	-	-	67
Rafting	12	10,1	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Kano/Kayak	-	-	11	10,6	-	-	-	-	4	5,4	48
Rüzgâr Sörfü	1	0,8			3	3,7	4	5,2	5	6,8	27
Katamaran	-	-	2	1,9	-	-	-	-	6	8,2	14
Wakeboard	-	-	-	-	-	-	2	2,6	5	6,8	9
Deniz Bisikleti	-	-	-	-	-	-	2	2,6	-	-	4

İşletmelerin sundukları ürünlerin elde edilen gelire göre sıralaması Tablo 3.26'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin en çok gelir elde ettikleri suya dayalı rekreatif etkinlikler sırasıyla; paraşüt, deniz motosikleti, şişme gurubu etkinlikleri ve tekne turudur. En az gelir sağlanan etkinlikler ise wakeboard, deniz bisikleti ve Laser'dir.

Tablo 3.27. 2010 Yılında Etkinlikler Esnasında Yaşanan Kazalara ve Çalışanların İlk Yardım Eğitimi Almasına Dair Bilgilerin Dağılımı

Herhangi Bir Kaza Yaşandı mı?	f	%	Kaza Yaşanan Etkinlik	f	%
Hayır	92	83,6	Deniz motosikleti	15	48,3
Evet	18	16,4	Şişme Gurubu	6	19,3
Toplam	122	100,0	Kano/Kayak	4	12,9
2010 Yılında Kaza Sayısı	f	%	Rafting	3	9,6
1-3	14	77,8	Paraşüt	2	6,4
4-6	1	5,6	Su Kayağı	1	3,2
7-9	1	5,6	Toplam	31	100,0
10 ve daha fazla	2	11,1	Yaralanma Bölgesi	f	%
Toplam	18	100,0	Ayak/Bacak/Kalça	18	58,0
Kazanın Kaynağı	f	%	El/Kol/Omuz	8	25,8
Müşterilerden	16	88,8	Kafa	2	6,45
Hava ve Coğrafi Koşullar ve Etkinlik aracından	2	11,2	Göğüs	2	6,45
Toplam	18	100,0	Omurga	1	3,22
Çalışanlar Düzenli İlk Yardım Eğitimi Alır	f	%	Toplam	31	100,0
Evet	70	57,4	Hazır Durumda İlk Yardım Donanımı	f	%
Hayır	52	42,6	Var	122	100,0
Toplam	122	100,0	Yok	0	0
			Toplam	122	100,0

2010 yılında etkinlikler esnasında yaşanan kazalara dair bilgilerin dağılımı Tablo 3.27’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin %92’si kaza yaşanmadığını belirtirken; kaza yaşandığını belirtenlerin %77,8’i yılda 1 ile 3 kaza yaşandığını belirtmiştir. Yaşanan kazaların %88,8’i müşterilerin emniyet kurallarına uymamalarından kaynaklanmıştır. Kazaların %48,3’ü deniz motosikleti, %19,3’ü ise şişme gurubu etkinlikleri esnasında yaşanmaktadır. Yaşanan toplam 31 kazanın %58,0’inde ayak/bacak/kalça ve %25,8’inde el/kol/omuz bölgelerinde yaralanmalar yaşanmıştır.

İşletmelerin tamamında kullanıma hazır durumda ilk yardım donanımı bulunmasına rağmen, düzenli ilk yardım eğitimi alanların oranı %57,4’tür.

3.4.4. İnsan Kaynaklarına Yönelik Bulgular

İşletmelerde çalışanlara ait bulgular aşağıdaki tablolar da verilmiştir.

Tablo 3.28. İşletmelerin Yetişmiş Personel Bulmakta Zorluk Çekmelerine Göre Dağılımı

Zorluk	f	%
Hayır	50	41,0
Evet	72	59,0
Toplam	122	100,0

İşletmelerin yetişmiş personel bulmakta zorluk çekip çekmediklerine göre dağılımı Tablo 3.28’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin %59’u kalifiye personel bulmakta zorlandığını, % 41’i ise zorlanmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.29. İşletmelerin İşe Alma Ölçütlerine Göre Dağılımı

	Sahilde Su Sporları		Dalış		Rafting		Günübirlik Turlar		Toplam	
Ölçütler (n=122)	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Çalışkan ve sorumluluk sahibi olma	4,8	0,383	5,0	0,000	4,4	0,515	5,0	0,000	4,8	0,379
Fiziksel görünüm ve kişisel temizlik	4,7	0,484	4,4	0,772	4,7	0,452	4,5	0,515	4,6	0,540
Mesleki belgelere sahip olma	4,8	0,426	4,9	0,229	2,8	0,937	4,8	0,389	4,6	0,761
İletişim kurma becerisi	4,6	0,528	4,8	0,501	4,4	0,515	4,4	0,515	4,6	0,531
Yabancı dil bilgisi	4,4	0,569	4,8	0,375	4,3	0,888	4,3	0,651	4,4	0,606
Mesleki deneyim	4,3	0,584	4,6	0,582	4,3	0,651	4,7	0,622	4,4	0,605
Takım çalışmasına uyum	4,4	0,569	4,3	0,597	4,2	0,965	4,0	0,426	4,3	0,616
Problem çözme becerisi	4,0	0,683	4,7	0,419	4,0	0,603	4,5	0,522	4,2	0,678
Yaş	3,7	0,898	4,1	0,688	3,7	0,866	3,5	0,674	3,7	0,855
Talep edilen ücret	3,7	0,933	3,5	0,838	3,0	0,793	3,0	0,996	3,5	0,935
İyi referanslar	3,6	0,837	3,5	0,692	3,0	0,853	3,6	0,778	3,5	0,824
Öğrenim durumu	3,4	0,957	4,1	0,602	3,2	0,866	3,5	0,654	3,5	0,911
BESYO* mezunu olma	2,0	0,847	2,5	0,964	2,6	0,985	1,9	0,669	2,1	0,894

Ölçek: 5=Kesinlikle Önemli, 4=Önemli, 3=Kısmen Önemli, 2=Önemsiz, 1= Kesinlikle Önemsiz

* Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

İşletmelerin işe alma ölçütlerine göre dağılımı öncelik sıralamasına göre Tablo 3.29’da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu (BESYO) mezunu olunması haricinde tabloda sıralanan bütün ölçütler önemli ve üzeri değere sahiptir. İşletmelerin göz önünde bulundurdıkları en önemli üç ölçüt “Çalışkan ve sorumluluk sahibi olma”, “Fiziksel görünüm ve kişisel temizlik” ve “Mesleki belgelere sahip olma”dır. İşletmelerin en az göz önünde bulundurdıkları ölçüt ise “BESYO mezunu veya öğrencisi olma”dır. İşe alma ölçütleri işletmelerin faaliyet alanlarına göre kendi aralarında ve genel değerler ile karşılaştırıldığı zaman ölçütlerin farklılıklar olsa da tüm ölçütlerde birbirlerine yakın değerlere sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3.30. İşletmelerde BESYO Mezunu / Öğrencisi Çalışan Sayısı

BESYO Mezunu/Öğrencisi Çalışıyor	f	%	BESYO Mezunu/Öğrencisi Çalışan Sayısı Toplamı
Hayır	113	92,6	0
Evet	9	7,4	8*1 + 1*2
Toplam	122	100,0	10

*: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

BESYO mezunu veya öğrencisi istihdam eden işletmeler ve istihdam ettikleri BESYO mezunu veya öğrencisi sayısı Tablo 3.30’da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerin % 92,6’sında BESYO mezunu veya öğrencisi çalışmamakta, % 7,4’ünde ise çalışmaktadır. BESYO mezunu veya öğrencisi istihdam eden işletmelerde toplam on BESYO mezunu veya öğrencisi çalışmaktadır. Bu durum Tablo 3.29’de “BESYO mezunu olma” ölçütünün sahip olduğu ortalama ile uyusmaktadır.

Tablo 3.31. İnsan Kaynaklarına Ait Genel Bilgiler

		Müdür	Şef	Kaptan	Eğitmen	Cankurtaran	Rehber	Yardımcı Personel	Tanıtım Görevlisi	Diğer Çalışanlar	Toplam Çalışan Sayısı
Var	f	54	25	100	71	23	16	114	58	6	467
	%	44,3	20,5	82,0	85,2	18,9	13,1	93,4	47,5	4,9	
Yok	f	68	97	22	51	99	106	8	64	116	
	%	55,7	79,5	18,0	14,8	81,1	86,9	6,6	52,5	95,1	
<u>Yaş (yıl)</u>											
Min.		17	20	20	20	19	18	15	21	20	
Maks.		50	60	55	47	41	36	40	48	53	
Ort.		35,0	35,4	30,0	29,3	26,4	27,2	20,7	28,0	28,1	
Kadın	f	2	-	-	-	-	8	-	23	4	
	%	3,7	-	-	-	-	5,2	-	29,1	66,7	
Erkek	f	52	25	202	140	29	145	246	56	2	
	%	96,3	100,0	100,0	100,0	100,0	94,8	100,0	71,1	33,3	
Toplam	f	54	25	202	140	29	153	246	79	6	
	%	100,0	100	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
<u>Deneyim</u>											
En Az yıl		2	3	2	2	1	1	1	1	1	
En çok yıl		25	29	30	26	13	15	15	18	10	
Ort. yıl		14,3	13,5	9,5	9,4	5,3	4,2	2,7	5,5	3,67	

İşletmelerde çalışanlara ait bilgiler Tablo 3.31’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerde yaş ortalaması 35,2 olan 2’si kadın olmak üzere toplam 54 müdür görev yapmaktadır. 25 işletmede 20 ile 60 yaş aralığında 25 erkek şef pozisyonunda çalışmaktadır. Toplam 100 işletmede 30,0 yaş ortalamasına sahip 202 kaptan çalışmaktadır. Yaş ortalaması 29,3 olan 140 çalışan eğitmen görevini yürütmektedir. 122 işletmenin sadece 23’ünde görevi sadece cankurtaran olan yaş ortalaması 26,4 olan toplam 29 kişi görev yapmaktadır. İşletmelerin 16’sında 8’i kadın toplam 153 kişi rehber olarak çalışmaktadır. İşletmelerin büyük çoğunluğunda (% 93,4) yaşları 15 ile 40 aralığında toplam 246 yardımcı personel

görev yapmaktadır. 58 işletmede yaş ortalaması 28 olan 23'ü kadın toplam 79 tanıtım görevlisi çalışmaktadır. Bütün bu çalışanların dışında 6 işletmede 6 çalışan daha görev yapmaktadır.

Tablo 3.32. Müdürlerin Üstlendikleri Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı

Görevler (n=54)	f	%
Şef	35	64,8
Kaptan	14	25,9
Cankurtaran	14	25,9
Eğitmen	10	18,5
Yardımcı Personel	2	3,7
Tanıtım Görevlisi	1	1,8
Belgeler	f	%
Suda Can Kurtarma Belgesi	32	59,2
Gemici	19	35,1
Usta Gemici	13	24,0
Dalış Eğitmeni	8	14,8
Yelken Eğitmeni	5	9,2
Yat Kaptanı	1	1,8

Müdürlerin üstlendikleri diğer görevlere ve sahip oldukları mesleki belgelere göre dağılımı Tablo 3.32'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; müdürlerin %64,8'i şef, %25,9'u kaptan ve cankurtaran ve %18,5'i eğitmen görevlerini de asıl görevlerinin yanında yürütmektedirler. Müdürlerin % 59,2'si suda can kurtarma, %35,1'i gemici ve % 24,0'ü usta gemici belgelerine sahiptir.

Tablo 3.33. Müdürlerin Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı

Diller (n=54)	f	%
İngilizce	49	90,7
Almanca	32	59,2
Rusça	19	35,1
Fransızca	1	1,8
İspanyolca	1	1,8

Müdürlerin konuşabildikleri yabancı dillere göre dağılımı Tablo 3.33'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi müdürlerin %90,7'si İngilizce, %59,2'si Almanca ve %35,1'i Rusça dillerini konuşabilmektedirler.

Tablo 3.34. Şeflerin Üstlendikleri Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı

Görevler (n=25)	f	%
Kaptan	9	40,9
Eğitmen	8	36,3
Cankurtaran	3	13,6
Rehber	2	9,0
Belge (n=25)	f	%
Suda Can Kurtarma Belgesi	13	40,6
Gemici	8	25,0
Usta Gemici	8	25,0
Yelken Eğitmeni	2	8,0
Dalış Eğitmeni	1	4,0

Şeflerin üstlendikleri diğer görevlere ve sahip oldukları mesleki belgelere göre dağılımı Tablo 3.34’te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; şeflerin % 40,9’u kaptan, % 36,3’ü eğitmen, %13,6’sı cankurtaran ve %9,0’u rehberlerin yapması gereken görevleri de üstlenmektedirler.

Tablodan da görülebileceği gibi şeflerin % 40,6’sı suda can kurtarma, % 25,0’i gemici ve usta gemici, % 8,0’i yelken eğitmeni ve % 4,0’ü ise dalış eğitmeni belgelerine sahiptirler.

Şeflerin sahip oldukları mesleki belgeler ile üstlendikleri diğer görevler ile uyumaktadır.

Tablo 3.35. Şeflerin Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı

Diller (n=25)	f	%
İngilizce	20	80,0
Almanca	14	56,0
Rusça	9	36,0

Şeflerin konuşabildikleri yabancı dillere göre dağılımı Tablo 3.35’te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; şeflerin %80,0’i İngilizce, %56,0’sı Almanca ve %36,0’sı Rusça dillerini konuşabilmektedir.

Tablo 3.36. İşletmelerde Kaptan Olarak Çalışanların Sayısı

Kaptan Sayısı	İşletme Sayısı (f)	Kaptan Sayısı * f
1	30	30
2	50	100
3	14	42
4	3	12
6	3	18
Toplam	100	202

İşletmelerde kaptan olarak çalışanların sayısı Tablo 3.36’da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; 30 işletmede bir, 50 işletmede iki, 14 işletmede üç, 3 işletmede dört ve altı, toplamda ise 202 kaptan çalışmaktadır.

Tablo 3.37. Kaptan Olarak Çalışanların Üstlendikleri Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı

Görev (n=202)	f	%
Eğitmen	52	25,7
Cankurtaran	30	14,8
Tanıtım Görevlisi	14	6,9
Rehber	4	1,9
Yardımcı Personel	2	0,4
Belgeler (n=202)	f	%
Gemici	108	53,4
Usta Gemici	91	45,0
Suda Can Kurtarma Belgesi	29	14,3
Kısa Mesafe Telsizci Belgesi	25	12,3
Dalış Eğitmeni	6	2,9
Vardiya Zabiti	3	1,4
Yelken Eğitmeni	1	0,4
Yat Kaptanı	1	0,4

Kaptanların üstlendikleri diğer görevlere ve sahip oldukları mesleki belgelere göre dağılımı Tablo 3.37’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaptan olarak çalışanların %25,7’si eğitmen, % 14,8’i cankurtaran, % 6,9’u tanıtım görevlisi rollerini de üstlenmektedir.

Ayrıca, kaptanların % 53,4’ü gemici, % 45,0’i usta gemici, % 14,3’ü suda can kurtarma belgesine sahiptirler.

Tablo 3.38. Kaptanların Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı

Diller (n=202)	f	%
İngilizce	145	71,7
Rusça	51	25,2
Almanca	45	22,2
Fransızca	1	0,4

Kaptanların konuşabildikleri yabancı dillere göre dağılımı Tablo 3.38’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; kaptanların % 71,1 ‘i İngilizce, % 25,2’si Rusça ve % 22,2’si Almanca dillerini konuşabilmektedirler.

Tablo 3.39. Eğitimden Olarak Çalışanların Faaliyet Alanına Göre Sayısı

Faaliyet Alanı	Eğitmen Sayısı	İşletme Sayısı f	Eğitmen Sayısı * f
Sahilde Su Sporları (n=79)	1	38	38
	2	8	16
	3	1	3
	4	1	4
	5 ve üzeri	2	13
	Toplam	50	74
Dalış Merkezleri (n=19)	1	4	4
	2	6	12
	3	7	21
	4	1	4
	5 ve üzeri	1	11
	Toplam	19	52
Rafting (n=12)	2	1	2
	4	3	12
	Toplam	4	14
Genel Toplam		73	140

İşletmelerde eğitimden olarak çalışanların faaliyet alanına göre sayısı Tablo 3.39'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; 19 dalış merkezinde 52 eğitimden çalışmaktadır. Sahillerde faaliyet gösteren 50 su sporları işletmesinde 74; rafting hizmeti veren dört işletmede ise 14 eğitimden; toplamda ise 140 eğitimden çalışmaktadır.

Tablo 3.40. Eğitimdenlerin Üstlendikleri Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı

Görev (n=140)	f	%
Rehber	17	12,1
Kaptan	5	3,5
Yardımcı Personel	3	2,1
Cankurtaran	1	0,7
Tanıtım Görevlisi	1	0,7
Belgeler (n=140)	f	%
Yelken Eğitimden	55	39,2
Dalış Eğitimden	52	37,1
Suda Can Kurtarma	28	20,0
Gemici	3	2,1
Yat Kaptanı	3	2,1
Vardiya Zabiti	3	2,1
Usta Gemici	3	2,1
STCV*	1	0,7

*:Standards of Training, Certification, and Watchkeeping (Gemi Adamlarının Eğitim, Belgelendirme ve Vardiya Tutma Standartları)

Eğitimdenlerin üstlendikleri diğer görevlere ve sahip oldukları mesleki belgelere dağılımı Tablo 3.40'ta verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; eğitimdenlerin % 12,1'i rehber, % 3,5'i kaptan, % 2,1'i yardımcı personel görevlerini de üstlenmektedir. Eğitimdenlerin % 39,2'si yelken eğitimden, % 35,7'si dalış eğitimden, % 20,0'si suda can kurtarma belgelerine sahiptirler.

Tablo 3.41. Eğitmenlerin Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı

Diller (n=140)	f	%
İngilizce	117	83,5
Almanca	71	50,7
Rusça	46	32,8
Fransızca	16	11,4
Arapça	1	0,7

Eğitmenlerin konuşabildikleri yabancı dillere göre dağılımı Tablo 3.41’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; eğitmenlerin % 83,5’i İngilizce, % 50,7’si Almanca, %32,8’i Rusça, % 11,4’ü Fransızca dillerini konuşabilmektedir.

Tablo 3.42. İşletmelerde Cankurtaran Olarak Çalışanların Sayısı

Cankurtaran Sayısı	İşletme Sayısı (f)	Cankurtaran Sayısı * f
1	20	20
2	1	2
3	1	3
4	1	4
Toplam	23	29

İşletmelerde cankurtaran olarak çalışanların sayısı Tablo 3.42’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; iki işletmede bir, birer işletmede iki, üç ve dört, toplamda ise 23 işletmede 29 cankurtaran görev yapmaktadır.

Tablo 3.43. Cankurtaranların Sahip Oldukları Mesleki Belgelere ve Üstlendikleri Diğer Görevlere Göre Dağılımı

Belgeler	f	%
Suda Can Kurtarma Belgesi	29	100,0
Amatör Denizci Belgesi	5	17,2
Usta Gemici	3	10,3
Gemici	3	10,3
Diğer Görevler	f	%
Yardımcı Personel	5	17,2

Cankurtaranların sahip oldukları mesleki belgelere ve üstlendikleri diğer görevlere göre dağılımı Tablo 3.43’te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; cankurtaranların tamamının suda can kurtarma, %17,2’sinin amatör denizci, %10,3’ünün usta gemici ve gemici belgelerine sahip olan cankurtaranların %17,2’si yardımcı personelin yürüttüğü görevleri de üstlenmektedir.

Tablo 3.44. Cankurtaranların Konuşabildikleri Yabancı Dillere Göre Dağılımı

Diller	f	%
İngilizce	1	3,4
Almanca	1	3,4
Bilmiyor	20	68,9

Cankurtaranların konuşabildikleri yabancı diller Tablo 3.44'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; cankurtaranların %68,9'u yabancı dil konuşamamakta; %3,4'ü ise İngilizce ve Almanca dillerini konuşabilmektedir.

Tablo 3.45. İşletmelerde Rehber Olarak Çalışanların Sayısı

Rehber Sayısı	İşletme Sayısı (f)	Rehber Sayısı * f
1-5	2	7
6-9	3	21
10 ve üzeri	7	122
Toplam	12	150

İşletmelerde rehber olarak çalışanların sayısı Tablo 3.45'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; iki işletmede 1-5, dört işletmede 6-10 ve altı işletmede 11 ve üzeri sayıda, toplam olarak on iki işletmede 150 rehber görev yapmaktadır.

Tablo 3.46. Rehberlerin Üstlendikleri Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı

Görev	f	%
Yardımcı Personel	4	2,6
Eğitmen	3	2,0
Cankurtaran	3	2,0
Tanıtım Görevlisi	2	1,3
Belgeler	f	%
Suda Can Kurtarma Belgesi	11	7,1
Dalış Eğitmeni	2	1,3
Rehber Belgesi	2	1,3

Rehberlerin üstlendikleri diğer görevlere ve sahip oldukları mesleki belgelere göre dağılımı Tablo 3.46'da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; rehberlerin % 2,6'sı yardımcı personel, % 1,9'u eğitmen veya cankurtaran, % 1,3'ü ise tanıtım görevlisi olarak da işletme faaliyetlerinde yer almaktadır. Rehberlerin % 7,1'i suda can kurtarma, % 1,3'ü dalış eğitmeni ve rehber belgesine sahiptirler.

Tablo 3.47. Rehberlerin Konuşabildikleri Yabancı Dillere Dağılımı

Diller	f	%
Rusça	22	14,3
Almanca	16	10,4
İngilizce	15	9,8
Fransızca	1	0,6

Rehber olarak çalışanların konuşabildikleri yabancı dillere göre dağılımı Tablo 3.47’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; rehberlerin % 14,3’ü Rusça, % 10,4’ü Almanca, % 9,8’i İngilizce ve % 0,6’sı Fransızca dillerini konuşabilmektedir.

Tablo 3.48. İşletmelerde Yardımcı Personel Olarak Çalışanların Sayısı

Yardımcı Personel Sayısı	İşletme Sayısı (f)	Yardımcı Personel Sayısı * f
1	31	31
2	50	100
3	27	81
4	2	8
5 ve üzeri	4	26
Toplam	114	246

İşletmelerde yardımcı personel olarak çalışanların sayısı Tablo 3.48’de verilmiştir. 50 işletmede iki, 31 işletmede bir, 27 işletmede üç, iki işletmede dört, dört işletmede ise beş ve üzeri sayıda, toplam 114 işletmede 246 yardımcı personel çalışmaktadır.

Yardımcı personel işletmelerde verilen hizmetler esnasında gerekli duyulan donanımın taşınması, müşterilerin yönlendirilmesi, koruyucu kıyafetlerin giydirilmesi, etkinlik sonunda donanımın toplanması ve bir sonraki kullanıma hazır hale getirilmesi, motorlu taşıtların yakıt ikmalinin ve temizliğinin yapılması gibi görevleri üstlenmektedir.

Tablo 3.49. Yardımcı Personelin Üstlendiği Diğer Görevlere ve Sahip Oldukları Mesleki Belgelere Göre Dağılımı

Görev	f	%
Kaptan	12	4,8
Cankurtaran	6	0,2
Tanıtım Görevlisi	5	0,2
Belgeler	f	%
Balık Adam Belgesi	15	6,0
Gemici	13	5,2
Suda Can Kurtarma Belgesi	13	5,2
Amatör Denizci Belgesi	6	2,4
Usta Gemici	1	0,4
Yelken Eğitmeni	1	0,4
Kısa Mesafe Telsiz Belgesi	1	0,4

Yardımcı personelin üstlendiği diğer görevlere ve sahip oldukları mesleki belgelere göre dağılımı Tablo 3.49’da verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; yardımcı personelin %4,8’i kaptan, %0,2’si cankurtaran ve %0,2’si tanıtım görevlisi işleri de üstlenmektedir. Bunun yanı sıra, yardımcı personelin % 6’sının balık adam, % 5,2’sinin gemici ve suda can

kurtarma, % 2,4'ünün amatör denizci, % 1,0'inin ise usta gemici, yelken eğitmeni ve kısa mesafe telsiz belgelerine sahip oldukları Tablo 3.49.'da görülmektedir.

Tablo 3.50. Yardımcı Personelin Konuşabildiği Yabancı Dillere Göre Dağılımı

Diller	f	%
İngilizce	65	26,4
Rusça	4	1,6
Almanca	2	0,8

Yardımcı personelin konuşabildiği yabancı dillere göre dağılımı Tablo 3.50'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; yardımcı personelin % 26,4'ü İngilizce, % 1,6'sı Rusça ve % 0,8'i Almanca dillerini konuşabilmektedir.

Tablo 3.51. İşletmelerde Tanıtım Görevlisi Olarak Çalışanların Sayısı

Yardımcı Personel Sayısı	İşletme Sayısı (f)	Yardımcı Personel Sayısı * f
1	45	45
2	11	22
3 ve üstü	2	12
Toplam	58	79

İşletmelerde tanıtım görevlisi olarak çalışanların sayısı Tablo 3.51'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; 58 işletmenin 45'inde bir, 11'inde iki ve iki işletmede üç ve üzeri sayıda olmak üzere toplam 79 tanıtım görevlisi çalışmaktadır.

Tanıtım görevlileri izin verilen otellerde genel olarak otel içerisinde otel müşterileri ile yüz yüze iletişim kurarak birebir pazarlama yaparlar. Etkinliklerin tanıtımını yaparak ön rezervasyon almaya çalışarak hizmetin içeriği, süresi ve ücreti gibi konularda potansiyel müşterilere bilgi vererek bir çeşit pazarlamacı görevi yaparlar. Eğlence ve Aktiviteler Bölümleri ile ortak hareket ederek düzenlenen yarışma ve tanıtım gecelerine katılırlar ve otel misafirlerine tanıtım amaçlı hediyeler verirler.

Tablo 3.52. Tanıtım Görevlilerinin Sahip Oldukları Mesleki Belgelere ve Üstlendikleri Diğer Görevlere Göre Dağılımı

Belgeler	f	%
Dalış Eğitmeni	3	3,7
Yat Kaptanı	2	2,5
Vardiya Zabiti	1	1,2
Diğer Görevler		
Yardımcı Personel	2	2,5

Tanıtım görevlilerinin sahip oldukları mesleki belgelere ve üstlendikleri diğer görevlere göre dağılımı Tablo 3.52'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; tanıtım görevlilerinin % 3,7'si dalış eğitmeni, % 2,5'i yat kaptanı ve % 1,2'si vardiya zabiti

belgelerine sahiptir. Tanıtım görevlilerinin % 2,5'i yardımcı personelin görevlerini de üstlenmektedir.

Tablo 3.53. Tanıtım Görevlilerinin Konuşabildiği Yabancı Dillere Göre Dağılımı

Diller	f	%
İngilizce	59	74,6
Rusça	58	73,4
Almanca	56	70,8
Fransızca	8	10,1
İtalyanca	4	5,0
İspanyolca	1	1,2

Tanıtım görevlilerinin konuşabildikleri yabancı dillere göre dağılımı Tablo 3.53'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; tanıtım görevlilerinin % 74'6'sı İngilizce, % 73,4'ü Rusça, % 70'i Almanca, % 10,1 Fransızca, % 5,0'ı İtalyanca, % 1,2'si ise İspanyolca dillerini konuşabilmektedir.

Tablo 3.54. Diğer Çalışanların Görevlerine Göre Dağılımı

Görevi	f	%
Hostes	2	33,3
Kasiyer	2	33,3
Elektrik Teknisyeni	1	16,7
Gece Bekçisi	1	16,7
Toplam	6	100,0

Diğer çalışanların görevlerine göre dağılımı Tablo 3.54'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; işletmelerde, ikisi müşteri kabul, ikisi kasiyer, biri elektrik teknisyeni ve biri gece bekçisi olmak üzere toplamda altı çalışan görev yapmaktadır.

Tablo 3.60'da verilen görevliler bütün suya dayalı rekreasyon işletmelerinde bulunmasa da bazı işletmeler bu görevler için de çalışan istihdam etmektedirler.

Tablo 3.55. Diğer Çalışanların Konuşabildiği Yabancı Dillere Göre Dağılımı

Diller	f	%
İngilizce	4	66,6
Almanca	2	33,3

Diğer çalışanların konuşabildikleri yabancı dillere göre dağılımı Tablo 3.55.'te verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; çalışanların %66,6'si İngilizce, %33,3'ü ise Almanca konuşabilmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Durum tespitine yönelik bu tez çalışmasında Antalya ilinin farklı bölgelerinden ve su ortamlarından, çoğunluğunun temel hizmet alanı sahilde su sporları olan 122 işletme yer almıştır.

Çalışmada yer alan işletmelerin tamamının esas faaliyet alanı suya dayalı rekreasyon işletmeciliğidir. Bu durum suya dayalı rekreasyon işletmeciliğinin tek başına ayrı bir sektör oluşturduğunu ve işletmelerin finansal açıdan varlıklarını sürdürebilmek için esas faaliyetlerinden yeterli kazanç elde edebildiklerini göstermektedir. Ayrıca, bu işletmelerin yarısından fazlasının suya dayalı rekreasyon işletmeciliğinde 11 yıl ve üzeri bir geçmişe sahip olmaları işletmelerin suya dayalı rekreasyon işletmeciliğinde uzmanlaştıklarını göstermektedir. Uzmanlaşma durumu sayesinde işletmeler daha kaliteli ürünler sunmakta, işletme yönetiminin konusunda kurumsal bir yapıya sahip olması ile ise etkinlikler esnasında ortaya çıkabilecek riskler azalmaktadır.

İşletmelerin çoğunluğunu “Deniz Turizmi Aracı İşletme Belgesi” ve “Turizm Amaçlı Su Sporları Faaliyet Belgesi” olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Anket uygulaması esnasında yapılan görüşmelerde katılımcılar, bir işletme kurarak yetkili kurumlardan izin belgelerini almanın, A Gurubu Seyahat Acentesi kurarak aynı izin belgelerini edinmekten daha kolay bir süreç olduğunu belirtmişlerdir. Yasal olarak gerçek ve tüzel kişiler tarafından denizde gerçekleştirilecek turizm amaçlı su altı ve su üstü sportif faaliyetler için, deniz turizmi aracı işletmesi belgesi alınması şarttır ve bu çalışmada yer alan işletmelerin tamamı bu belgelere sahiptirler.

İşletmelerin çok büyük bir bölümü kişi işletmeleridir. İki ve daha fazla kişinin sermaye koyarak suya dayalı rekreasyon işletmesi kurma oranının oldukça düşük olması, suya dayalı rekreasyon işletmelerinde ortaklığa dayalı işletme kurmanın pek tercih edilmediğini göstermektedir. Bunun sebebi yatırımcıların küçük boy işletmelerin genelinde olduğu gibi gücü kendi ellerinde bulundurmak istemelerinden kaynaklanıyor olabilir.

İşletmelerin ortaklık yapıları ve bulundukları yerde nasıl faaliyet gösterdikleri ilişkilendirildiğinde uluslararası zincir işletmelerin tamamının suya dayalı rekreasyon hizmetlerini işletmelerinin kendi bünyelerinde oluşturdukları bir bölüm ile müşterilerine sundukları dikkat çeken bir noktadır. Bu durum uluslararası zincir işletmelerin suya dayalı rekreasyon hizmetini birincil fonksiyonları arasında gördüklerini göstermektedir.

Otel sahillerinde faaliyet gösteren suya dayalı rekreasyon işletmelerinin az bir bölümü (%6,6) otellerde bir bölüm olarak faaliyet göstermektedir. Geri kalan kısmı ise bu alanları otellerden sözleşmeye dayalı olarak kiralamaktadırlar. Bu durumun en önemli sebepleri

arasında otel bünyesinde çok çeşitli ve farklı uzmanlıklar gerektiren faaliyetlerin bulunmasıdır. Bu nedenle otel işletmeleri çoğunlukla dış kaynaklardan yararlanma yoluyla işletmenin birincil faaliyetleri arasında yer almayan faaliyetleri uzman ve etkili bir hizmet sağlayıcıya devrederek dış kaynaklardan yararlanmaktadır. Bu durum otel işletmelerinin %68,3'ünün eğlence ve aktiviteler bölümü kurmaktansa eğlence ve aktivite hizmetlerini dış kaynaklardan yararlanma yöntemiyle satın alması durumuyla da örtüşmektedir (Yılmaz, 2007, s. 86).

Suya dayalı rekreasyonun büyük çoğunlukla otel bünyesinde bir bölüm olarak çalışmıyor olması, işletmelerin özel olarak müşteri bulmaya yatırım yapmaması gibi bir avantajı beraberinde getirmektedir. Ancak bu durum suya dayalı rekreasyon ürünlerinin halka ulaşmasını engelleyen bir durum olarak da görülebilir. Otel önlerinde bulunan sahillerde daha yüksek olmak üzere sahillerde su sporları işletmeciliği yapabilmek için otellere veya kamuya kira ödeyen işletmeler için kira önemli maliyet yaratmakta, bu da sunulan ürünlerin daha pahalı olmasına sebep olmaktadır.

Suya dayalı rekreasyon işletmelerinin kuruluş maliyeti en az 175,000 TL (Dalış merkezi), en fazla 1,046,970 TL'dir (Sahilde su sporları). Bu durum bu sektöre giriş için gerekli yatırım maliyetinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durumun nedeni, bu sektörde verilecek hizmetler için ihtiyaç duyulan donanımın neredeyse tamamının yurtdışından, yüksek fiyatlar ve vergiler ödenerek ithal ediliyor olmasıdır.

İşletmelerin önemli bir kısmı sezon öncesi bütçe yapmamaktadır. Dalış merkezlerinin tamamı sezon öncesi yıllık bütçe yaparken; günübirlik tekne turu düzenleyenlerin hiçbirisi bütçe yapmamaktadır. Dalış hizmeti veren işletmelerin tamamı yıllık bütçe hazırlarken, günübirlik turlar düzenleyen işletmelerin hiçbirisi yıllık bütçe hazırlamamaktadır. Anket uygulaması esnasında yapılan görüşmeler esnasında katılımcılar yıllık bütçe hazırlamama sebebi olarak turizm sektörü ile çok yakından ilişkili olan suya dayalı rekreasyon sektöründe beklenen ve gerçekleşen iş potansiyelinin öngörülebilirliğinin olmamasını göstermişlerdir. Dalış hizmeti veren işletmeler için ise durum farklılık göstermektedir. Yabancı misafirler daha ülkelerinde tatil paketini satın alırken dalış etkinliğini de bu pakete dâhil etmekte ve bu şekilde dalış hizmeti veren işletmeler için iş potansiyeli daha öngörülebilir bir hal almaktadır. Günübirlik tekne turu hizmeti veren işletmeler ise hizmetlerini günlük olarak pazara sunmakta ve çoğunlukla sadece kendi bölgelerine o gün tesadüfen gelen kişiler müşteri potansiyelini oluşturmaktadır. Bu durum bu işletmelerin yıl boyunca gerçekleştirebilecek faaliyetler için bir tahminde bulunmalarını zorlaştırmaktadır. Rafting hizmeti veren işletmeler de çoğunlukla yıllık bütçe yapmaktadırlar. Bunun sebebi de rafting hizmeti veren işletmelerin daha çok

seyahat acenteleri ile sezon öncesinde belirli bir fiyat üzerinden anlaşmaları ve bu seyahat acentelerinden belli sayıda müşteri sağlanması yönünde güvence almalarıdır.

Sahilde su sporları hizmeti sunan işletmeler rafting, günübirlik ve dalış merkezlerine göre biraz daha karmaşık bir çalışma sistemine sahiptirler ve diğer işletmelere göre çok daha fazla çeşitlilikte hizmetler sunarlar. Bu durum sahillerde faaliyet gösteren işletmelerin mevcut şartları ve ortaya çıkabilecek şartları hesaplayarak bütçe hazırlamalarını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, sahillerde faaliyet gösteren işletmelerin kiracısı oldukları oteller de sezon öncesinde seyahat acenteleri ile sözleşmeler imzalayarak, yatak kapasitelerinin büyük bölümünü pazarlamaktadırlar. Bu işletmeler açısından bütçe yapabilme oranını olumlu etkileyen bir durumdur.

Suya dayalı rekreasyon işletmelerinin sadece %10,7'si herhangi bir kalite güvence belgesine sahipken, Antalya ilinde faaliyet gösteren beş yıldızlı otellerde sunulan animasyon faaliyetleri üzerine yapılan bir çalışmada otellerin %78,3'ü herhangi bir kalite güvence belgesine sahip oldukları bulunmuştur (Yılmaz, 2007, s. 82). Beş yıldızlı otellerin çoğunluğunun herhangi bir kalite güvence belgesine sahip olması beş yıldızlı otel işletmelerinin bu belgeleri kullanarak marka değerlerini güçlendirmeye çalışmaları ile açıklanabilir.

Suya dayalı rekreasyon ürünlerini talep edenler öncelik sıralamasına göre; Rusya Federasyonu, Almanya, İngiltere, Hollanda, İran İslam Cumhuriyeti'nden gelenlerdir. Bu durumu, 2010 yılında Antalya ilini ziyaret eden yabancıların milliyetlerine ait istatistiklerle de paralellik göstermektedir⁹⁵. Türkiye Cumhuriyeti (TC) vatandaşlarının bu sıralamada ancak altıncı sırada yer alabiliyor olmaları ise birkaç sebepten kaynaklanıyor olabilir. Bu durum, çalışmanın turizmin yoğun olarak yapıldığı bir bölgede yapılmış olması ve Türk vatandaşlarının turizm otellerinde tatil anlayışının henüz çok gelişmiş olmaması ve suya dayalı rekreasyon ürünlerinin ücretlerinin Türk vatandaşlarının ödeyebileceğinden daha yüksek olması ile açıklanabilir. Etkinlik ücretleri ile ilgili bir diğer önemli nokta ise işletmelerin azımsanamayacak bir oranda ürünleri için farklı müşterilerden farklı fiyatlar talep ediyor olmasıdır.

Suya dayalı rekreatif etkinliklere çoğunlukla (%64,8) her iki cinsiyetten de bireyler katılsa da erkekler (%27,0) kadınlara (%8,2) göre daha fazla katılım göstermektedir. Erkeklerin kadınlara göre suya dayalı rekreatif etkinliklere daha fazla katılımı Sönmez'in (2006, s. 47) ve Özesen'in (2007, s. 48) bulguları ile de örtüşmektedir. Buna göre erkeklerin suya dayalı rekreatif etkinliklere kadınlara göre daha fazla katılım göstermesi beklenen bir durumdur.

⁹⁵ www.antalyakulturturizm.gov.tr, 30.03.2011

Çalışmaya katılan suya dayalı rekreasyon işletmelerinde müşteri memnuniyetini değerlendirmek için müşteri memnuniyet anketleri ile dilek ve şikâyet kutularına gelen geri bildirimler kullanılsa da çoğunlukla işletme sahibi, müdür veya şeflerin (%49,2) önerileri dikkate alınmaktadır. Bunun yanında işletmeler müşterilere uygulanan memnuniyet anketleri ve dilek şikâyet kutularına gelen geribildirimler (%5,7) ile yukarıda kullanılan ölçüm araçlarının hepsinin bir karmasını (%38,5) da kullanmaktadırlar. Bu sonuç Ardahan'ın (2003, s. 358) çalışmasındaki bulgular ile örtüşmektedir. Ardahan çalışmasında pansiyon işletmeciliğinde de müşteriye sunulan hizmetin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla en çok işletme sahiplerinin izlenimlerinin (%76,2) göz önünde tutulduğu bulmuştur. Bunun yanında müşteri uyarıları da (%76,2) işletmelerin hizmetlerini iyileştirmek ve geliştirmek amacıyla göz önünde tuttıkları bir diğer önemli değerdir. Kurumsallaşmamış küçük ölçekli işletmelerde girişimci yönetici bir anlayışın bulunması ve işletme sahibinin her konuda söz sahibi olmak istemesi bu sonucu etkiliyor olabilir. Ancak bu durum girişimci yönetici tipi işletmelerin işletme riskini de arttırmaktadır (Ardahan, 2003, s. 141).

Müşteri öneri ve şikâyetlerinin alınması ve bunların değerlendirilerek işletmelerin ürün ve ürün sunum tasarımında gerekli değişiklikleri yapmaları müşteri memnuniyetinin sağlanabilmesi için önem taşımaktadır. Üründen memnun olmayan müşterilerin bu durumu en az on kişiye aktardığı, memnun kalanların ise sadece 4-5 kişiye memnuniyetini ilettikleri ortaya konmuştur (Odabaşı, 2006, s. 134-135).

Bulgular daha çok erkek girişimcilerin bu sektörle ilgilendiğini göstermektedir. Yaş ortalamasının 41 ve mesleki deneyim ortalamasının 15,3 yıl olması ise, bu sektöre yatırım yapan girişimcilerin orta yaşlarda ve bu sektörde belli bir deneyime sahip kişiler olduklarını göstermektedir.

İşletme sahiplerinin üstlendiği diğer görevler işletmelerin faaliyet alanlarına göre değişiklik gösterse de günübirlik turlar düzenleyen işletmelerin dışında kalanlarda işletme sahipleri en çok müdür ve şef görevlerini üstlenmektedirler. Bu durum sahilde su sporları, dalış ve rafting işletmelerinde müdür ve şef istihdamına ihtiyaç duyulduğunu, ancak işletmelerin önemli bir bölümünde müdür ve şef istihdamının yapılmadığını ve günübirlik tur düzenleyen işletmelerde müdür ve şef istihdamının gereksiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Günübirlik turlar düzenleyen işletmelerde işletme sahiplerinin tamamının kaptan görevini; dalış işletmelerinin sahiplerinin yarıdan fazlasının eğitmen görevlerini üstlenmeleri işletme sahiplerinin işletmenin esas faaliyet alanından yetiştiklerini ve bu görevleri halen sürdürdüklerini göstermektedir.

İşletme sahiplerinin sahip oldukları mesleki belgeler ve üstlendikleri diğer görevler birbirlerini destekler niteliktedir. Bu durum, onların içinde bulundukları sektörün gerektirdiği

beceri donanımına sahip olduklarını; gerektiğinde istihdam ettikleri çalışanların görevlerini üstlenebileceklerini sonucunu ortaya koymaktadır.

İşletme sahiplerinin tamamı bir veya daha fazla yabancı dil konuşabilmektedir. Bu durum Antalya bölgesinde faaliyet gösteren suya dayalı rekreasyon işletmelerinin esas müşteri portföyünün daha çok yabancı turistlerden oluşması gerçeğinin bir sonucudur. Çoğunlukla turizm faaliyetlerinin içerisinde değerlendirilen suya dayalı rekreatif etkinlikleri tercih edenlerin en çok hangi ülkelerden geldiklerini ortaya koyan bulgular ile örtüşmektedir.

İşletme sahiplerinin büyük çoğunluğu kuruluş ve işletme faaliyetleri aşamasında çeşitli zorluklar ile karşılaşmaktadırlar. Bu sorunlar arasında en sık vurgulananlar; bürokratik ve finansal zorluklar, müşteri kalitesizliği ve kötü rekabetin varlığı yer almaktadır. Özellikle bürokratik ve finansal zorluklar ile karşılaşan işletmeleri çokluğu bu sektöre girmenin zorlukları hakkında önemli ipuçları vermektedir. Anket uygulaması esnasında yapılan görüşmelerde katılımcılar, yayınlanan yönerge ve yönetmelikler ile yeni belgeler edinmek ve bazı yasal zorunlulukları yerine getirmek mecburiyetinde kaldıklarını, bu belge ve zorunlulukların yerine getirilmesinin beklenmedik yeni maliyetler yaratarak finansal açıdan işletmeleri zor durumda bıraktığını belirtmişlerdir. Bulgular Ardahan'ın (2006, s. 140) turizmde önemli bir yer tutan pansiyon işletmeciliği konusunda yaptığı çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir.

İşletme sahiplerinin yarıdan fazlasının suya dayalı rekreasyon sektörünün gelecekte daralacağı beklentisine sahip oldukları görülmektedir. Bu durum doğal olarak işletmecilerde geleceğe yönelik kaygıların bulunduğunu göstermektedir. Yatırımcıların kuruluş aşamasında ve işletme faaliyetleri esnasında bürokratik ve finansal zorluklarla karşılaşmaları, müşteri kalitesizliği ve kötü rekabetin varlığı işletmecileri bu kötümser beklentiye sebep olduğu düşünülebilir.

Suya dayalı rekreasyon sektörünün geleceğine yönelik en olumlu beklentiye dalış işletmeleri sahipken, en olumsuz beklentiye sahilde su sporları işletmeleri sahiptir. Bu durum dalış işletmelerinin spor turizmi içerisinde sahip oldukları özel konumlarından kaynaklanıyor olabilir. Ancak sahilde su sporları işletmeleri arasında rekabet çok yüksek ve kira, akaryakıt gibi giderler nedeniyle maliyetler çok yüksektir. Diğer taraftan rafting işletmecilerinin yarısının rafting işlerinin daralacağı, diğer yarısının ise işlerin aynı hacimde kalacağı beklentisine sahip olmaları rafting hizmeti veren işletmelerin ne kadar kötü bir dönemden geçtiklerini göstermesi açısından önemli bir sonuçtur. Günübirlik tur hizmeti veren işletmelerde ise yarı olumlu yarı olumsuz bir beklenti bulunmaktadır.

Ancak, işletmelerin çoğunluğunun 11 yıl ve daha fazla bir süredir suya dayalı rekreasyon sektöründe faaliyet gösteriyor olması sahip olunan genel olumsuz beklentiye rağmen

işletmelerin sektörden çıkış maliyetini karşılamaktan kaçındıkları veya başka fırsatlar yaratamadıkları şeklinde de yorumlanabilir.

Antalya ilinde en çok sunulan suya dayalı rekreasyon ürünleri sırasıyla kano/kayak, tekne turu, şişme gurubu etkinlikleri, paraşüt, deniz motosikleti, su kayağı ve çeşitleri, yelken gurubu etkinlikleri ve deniz bisikletidir. Kano/kayak ve şnorkel etkinliklerine yönelik hizmet vermenin maliyetinin düşük olması, her yaş ve cinsiyetten bireyin bu etkinliği tek başına veya eğitmen nezaretinde grupla yapabilmesi işletmeleri bu hizmetleri vermeye yönelten etkenlerdendir. Bu etkinlikler çoğunlukla ürün çeşitliliğini arttırmak, düşük fiyata veya ücretsiz olarak müşterilere hizmet üretmek adına esas faaliyetlerin yanında müşterilere sunulan hizmetlerdir. Geçmiş yıllarda oldukça tutulan deniz bisikleti etkinliği ise hava şartlarından kolay etkilenmesi nedeniyle tehlikeli durumlara sebep olabilmektedir. Bu nedenle işletmeler tarafından riskli bulunmakta ve bu etkinlik terk edilen bir ürün haline gelmektedir. Tekne turu, şişme gurubu etkinlikleri, paraşüt, deniz motosikleti de insanların severek katıldıkları veya yaptıkları etkinlikler arasında olması nedeniyle işletmeler tarafından önemsenen diğer etkinliklerdendir. Bu ürünler aynı zamanda en çok gelir getiren ve talep edilen hizmetlerin başında gelmektedirler. Bu sebeple, bu hizmetler birçok işletmenin faaliyetleri içerisinde temel hizmetleri oluşturmaktadır. Bunların yanında kano/kayak, şnorkel gibi hizmetler temel hizmetleri destekleyici hizmetler olarak kabul edilebilir.

Otel sahillerinde faaliyet gösteren suya dayalı rekreasyon işletmelerinin verdiği hizmetlerin çeşitliliği animasyon faaliyetlerinin incelenmesi amacıyla yapılmış diğer bir çalışma ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Diğer bir çalışmada; deniz motosikleti, şişme gurubu etkinlikleri, kano, paraşüt, yelken etkinlikleri en sık bulunan etkinlikler olarak tespit edilmiştir (Yılmaz, 2007, s. 88). Bu durum etkinlik çeşitliliğinde zaman içerisinde çok fazla değişiklik olmadığını ancak ultralight, sahra boat gibi bazı yeni etkinliklerin sahilde su sporları etkinlikleri arasına katıldığını göstermektedir.

Rüzgâr rejimi ve denizin dalga durumu özellikle rüzgâr sörfü ve uçurtma sörfü olmak üzere yelken gurubu etkinlikleri için önemlidir. Sönmez'in (2006, s. 55) çalışmasında katılımcıların büyük çoğunluğu (%83,2) orta (3–4 BFT=12–28 km/saat) ve sert (5–6 BFT=29–49 km/saat) şiddette rüzgârda ve %84,2'sinin dalgasız veya az dalgalı denizde rüzgâr sörfü yapmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Ancak Antalya'nın deniz ve rüzgâr rejimi açısından yukarıdaki ölçütlere pek uygun olmaması nedeniyle yelken gurubu etkinlikleri müşteriler tarafından pek tercih edilmemekte, bu nedenle de Antalya'da faaliyet gösteren işletmeler tarafından sunulan ürünler arasında bu ürünlere pek yer verilmemektedir. Bütün bu nedenlerle Antalya ilinde bu hizmeti sunan işletmelerin çok zengin bir donanıma sahip olmadıkları görülmektedir. Ancak Alaçatı'da faaliyet göstererek bu tür etkinlikleri temel

hizmetler olarak sunan yelken okullarının rüzgâr sörfü için sahip oldukları donanım ile Antalya ilinde faaliyet gösteren sahilde su sporları işletmelerinin sahip oldukları donanım karşılaştırıldığında Alaçatı’da faaliyet gösteren işletmelerin çok daha zengin bir donanıma sahip oldukları açıkça görülmektedir (Sönmez, 2006, s. 67). Öte yandan bu etkinlikleri müşterilerine ücretsiz olarak sunan Club Med, Robinson Club, Magic Life gibi uluslararası zincir turizm tesislerinin sahip oldukları donanım diğer sahilde su sporları işletmelerine göre daha fazladır.

Su kayağı ve çeşitleri ile yelken gurubuna dâhil etkinliklerin daha fazla beceriye ve öğrenmeye ihtiyaç duyulması nedeniyle diğer hizmetlere göre daha az talep edilmekte ve gelir getirmektedir. Bu nedenlerle işletmeler bu hizmetleri vermeye yönelik daha az donanıma sahiptirler.

Kano/kayak ve şnorkel etkinlikleri için işletmelerin tamamının bu etkinliklerine yönelik eğitim vermemesi, bu etkinliklerin katılımcılar tarafından basit bir şekilde uygulanabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Kano/kayak etkinliğine yönelik eğitim veren işletmeler ise daha çok rafting hizmeti veren işletmelerdir. Bu bulgu Uğurlu’nun (2005, s. 78, 87–88) çalışması ile de örtüşmektedir.

Rüzgâr gücü ile yapılan etkinliklerin neredeyse tamamı ücretsiz sunulmaktadır. Ancak işletmeler bu hizmeti talep eden müşteriden geçerli bir lisans talep edilmektedir. Kano/kayak ve deniz bisikleti etkinlikleri ise kısmen ücretsiz olarak sunulmaktadır. Kano/kayak, deniz bisikleti, yelken gurubu etkinliklerinin tamamen veya kısmen ücretsiz olarak sunulmasının sebebi ülkemizde yoğunlukla tercih edilen konaklama sistemi olan “her şey dâhil” sistemidir. Bu sistem ile otel işletmeleri ile suya dayalı rekreasyon hizmeti veren işletmeler arasında yapılan sözleşmeler gereği bu tür etkinlikler müşterilere ücretsiz olarak sunulmaktadır.

Antalya ilinde her şey dâhil sistemle faaliyet gösteren bir çalışma ile bu sistemin işletmeler arasında farklı uygulamaları saptamak amaçlanmıştır. Üner ve diğerleri (2007, s. 57–58) yaptıkları araştırma ile işletmelerin %4,4’ünün tüm su sporlarını, %75,0’inin ise sınırlı olarak su sporları (rüzgâr sörfü, katamaran, deniz bisikleti, kano gibi) hizmetlerini ücretsiz olarak müşterilerine sunduklarını bulmuşlardır. Bu sonuçlar ile de bu tez çalışmasının sonuçları örtüşmektedir.

İşletmeler rüzgâr gücü ve insan gücü ile yapılan etkinlikleri müşterilere ücretsiz olarak sunarak müşterilerin ilgisini suya dayalı rekreatif etkinliklere çekmeyi hedeflemektedir. Yan ürünler olarak sunulan bu ürünler ana ürün yelpazesinde yer alan etkinliklere müşterileri yaklaştırmak için cezp edici birer tanıtım aracı olarak kullanılmaktadır. Böylelikle su ve suda gerçekleşen etkinlikler hakkında bir fikir edinen potansiyel müşteriler işletmelerin ana ürün yelpazesinde yer alan ücretli etkinlikleri de satın almaya yönelmektedirler.

Antalya ilinde suya dayalı rekreatif etkinliklerden en çok paraşüt, deniz motosikleti, kano/kayak, şişme gurubu etkinlikleri ve tekne turu müşterilerden talep görmektedir. Özellikle paraşüt, deniz motosikleti, şişme gurubu etkinlikleri ile tekne turu insanların suya dayalı rekreatif etkinlikler arasında ilk akla gelenlerdir ve işletmelerin temel hizmetleri arasında en üst sıralarda yer almaktadır. Kano/kayak etkinliğinin üst sıralarda yer alması ise bu etkinliğin birçok işletmede ücretsiz olarak sunulması ile açıklanabilir.

Wakeboard, Laser, Optimist gibi etkinliklerin hava ve deniz şartlarına bağımlılığının yüksek olması, Antalya sahil bandında uygun rüzgâr ve deniz şartlarının düzenli olarak bulunmaması ve bu etkinliklerin yapılabilmesi için öğrenilmesinin gerekmesi, bu etkinlikleri alt sıralara itmiştir.

Bunların yanı sıra, Antalya ilinde suya dayalı rekreatif etkinlikler arasında motor gücüne dayalı olarak yapılan etkinliklerin yelken gücü ile yapılanlara; bireysel etkinliklerin grup halinde yapılan etkinliklere tercih edildiği de bulguların ortaya koyduğu diğer sonuçlardır.

İşletmelerin en çok gelir elde ettikleri suya dayalı rekreatif etkinlikler sırasıyla; paraşüt, deniz motosikleti, şişme gurubu etkinlikleri ve tekne turudur. En az gelir sağlanan etkinlikler ise wakeboard, deniz bisikleti ve Laser'dir. Bu durum etkinliklerin katılımcı sayısına göre sıralaması ile de örtüşmektedir. Motorlu botlar ile yapılan, daha fazla heyecan yaratan su sporları etkinliklerinin üst sıralarda yer alması dikkat çeken bir diğer noktadır. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi paraşüt, deniz motosikleti, şişme gurubu ve tekne turu etkinlikleri temel hizmetler; kano/kayak, rüzgâr sörfü, katamaran, wakeboard, deniz bisikleti, Laser etkinlikleri ise destekleyici hizmetler olarak faaliyetler arasında yer almaktadır.

İşletmelerin faaliyet gösterdikleri su alanları ile ücretlendirme politikaları ilişkilendirildiği zaman sahilde faaliyet gösteren su sporları işletmelerinin her müşteriye her zaman aynı fiyat politikasını yüksek oranda uyguladıkları görülmektedir. Bunun nedeni sahiller boyunca yan yana faaliyet gösteren işletmelerin potansiyel müşterilerinin hemen yakınlarında bulunan diğer işletmelerden de fiyat öğrenebileceklerini bilmeleridir ve/veya işletmelerin bağlı bulundukları otellerin uyguladıkları fiyat politikasından kaynaklanıyor olabilir. Bunun yanı sıra, otellerin pazarlama stratejileri ve müşterilerine yönelik yaratmak istedikleri olumlu imaj da sahillerde faaliyet gösteren işletmeleri her zaman her müşteriye aynı fiyatı uygulamaya yönelten etkenlerden olabilir. Her müşteriye her zaman aynı fiyatın uygulanma oranı otellerde kiracı olarak faaliyet gösteren işletmeler (%60,7) ile otellerde bir bölüm olarak faaliyet gösterenlerin (%4,1) toplamına eşittir. Bu durum otellerin suya dayalı rekreasyon hizmetleri veren işletmelerden bütün misafirleri için aynı fiyatları uygulamalarını istediklerini göstermektedir.

Günübirlik bot turu hizmeti veren işletmelerde her müşteriye farklı fiyat uygulanma oranının yüksek olması, bu işletmelerin ayaküstü pazarlık ederek müşteri kabul etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Dalış hizmeti veren işletmelerin hem kişiye özel hem de genel katılıma yönelik turlar düzenlemeleri nedeniyle, ücretlendirme politikaları arasında hem her müşteriye farklı fiyat hem de her müşteriye her zaman farklı fiyat politikası bulunmaktadır.

Anket uygulaması esnasında yapılan görüşmelerde özellikle otel sahillerinde kiracı olarak faaliyet gösteren işletmelerin, kendilerinin kiracı olarak bağlı oldukları otellerde konaklayan misafirler haricinde diğer konaklama tesislerinden gelen misafirleri kabul etmemek üzere birbirleri ile centilmenlik anlaşmaları yapmaları ise kötü rekabet sonucu ortaya çıkabilecek fiyat oynaklığını azaltmaktadır.

İşletmelerin büyük bir bölümü etkinlikler esnasında kaza yaşanmadığını belirtmiştir. Gerçekleşen kazalara bakıldığında ise daha çok bireysel etkinlik araçlarından ve oldukça hızlı seyir izlenen şişme gurubu etkinliklerinden kaynaklandığı görülmektedir.

Ancak sadece rekreatif botçuluğun bile bütün boğulma sonucu ölümlerin %37,7'sini oluşturduğu ileri sürülmekte (Lunetta ve ark., 2004, s. 1053); ABD’de her yıl yaklaşık 600 rekreatif botçunun etkinlik esnasında yaşanan kazalar sonucu hayatını kaybettiği tahmin edilmektedir (McKnight ve diğ., 2007, s. 398). Bunun yanı sıra Witman (2007, s.142) suya dayalı rekreatif etkinlikler esnasında gerçekte meydana gelen yaralanma oranlarının diğer etkinlikler esnasında meydana gelen yaralanma oranlarından daha yüksek olduğunu iddia etmektedir. Bu durum suya dayalı rekreatif etkinliklerde emniyetin ne kadar önemli olduğunu ve dikkatli bir program geliştirmeye ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Suya dayalı rekreasyonda emniyeti hizmet üreten işletme sağlamak zorunda olsa da müşterilerin satın aldıkları ürün sonlanana kadar işletmenin belirtmiş olduğu kurallara uyması gerekmektedir. Bunun yanı sıra kaza yaşandığı belirtilen dört etkinliğin sahilde sporları etkinlikleri esnasında gerçekleşiyor olması, özellikle adı geçen etkinliklerin yüksek tehlike içerdiğini göstermektedir. En çok yaralanmaların alt ekstremitelerde olması ayak/bacak/kalça bölgelerinde gerçekleşmesi de ulaşılan diğer bir sonuçtur.

Anket uygulaması esnasında işletmeciler, müşterilerin çıkış öncesinde kendilerine anlatılan kullanım kurallarına uymamalarının, özellikle deniz motosikleti kiralayanların diğer deniz taşıtlarına yakın seyretmelerinin ve kıyılara çok fazla yaklaşmalarının kazalara davetiye çıkardığını belirtmişlerdir.

Çalışma ile işletme çalışanlarının yarıdan fazlasının düzenli olarak ilk yardım eğitimi aldığı ve birçoğunun suda can kurtarma belgesine sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra bütün işletmelerin hazır durumda ilk yardım donanımına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Sönmez'in (2006, s. 67) çalışması da rüzgâr sörfü okullarının tamamının ilk yardım donanımına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Suya dayalı rekreasyon işletmelerinde çalışan cankurtaran, kaptan ve eğitmenler sahip oldukları mesleki belgelerini güncellemek için ilk yardım eğitimi almaları da çalışanların düzenli ilk yardım eğitimi aldıkları şeklinde kabul edilebilir. Bu durum işletmelerin tamamının yasal zorunluluklara uygun bir şekilde hareket ettiğini göstermektedir.

Suya dayalı rekreasyon işletmelerinin çoğunluğu suya dayalı rekreasyon alanında istihdam edecek yetişmiş personel bulmakta zorluk çektiklerini belirtmiştir. Turizme yönelik yapılmış başka bir çalışmada ise katılımcıların %28,9'u "yetişmiş personel sıkıntısı" çektiklerini belirtmişlerdir (Ardahan, 2003, s. 261). Bu durum suya dayalı rekreasyon işletmelerine yönelik çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

İşletmelerin suya dayalı rekreasyon alanında istihdam edilebilecek kalifiye personel bulmada zorluk çekmesi, bu sektöre yönelik mesleki eğitim veren kurum/kuruluşların bulunmamasından veya yeterli nitelik ve nicelikte mezun verememesinden kaynaklanmaktadır. Meslek Yüksek Okulları (MYO) ise sektörün de taleplerine uygun bir şekilde birçok mesleğe yönelik eğitim vermektedir. Bunun sonucunda işletmelerin %74,7'sinde MYO mezunu istihdam edilmekteyken (Ardahan, 2010, s. 64) suya dayalı rekreasyon işletmelerinin sadece %4,4'ünde BESYO mezunu veya öğrencisi istihdam edilmesi, bu sektöre kalifiye personel yetiştirmesi en olası görünen BESYO'ların bu ihtiyaca yeterince cevap veremediğini göstermektedir. İşletmeler açısından bakıldığında zaman ise işletmelerin yarı yetişmiş personel istihdam ederek yetiştirmektense hiç yetiştirmemiş kişileri işe alarak onları istedikleri şekilde yetiştirmeyi tercih ettikleri göstermektedir.

Suya dayalı rekreasyon işletmelerinin personel seçiminde çalışkan ve sorumluluk sahibi olma, fiziksel görünüme ve kişisel temizliğe önem verme, mesleki belgelere sahip olma, iletişim kurma becerisine ve yabancı dil bilgisine sahip olma, mesleki deneyim, takım çalışmasına uyum ve problem çözme becerisi çok kuvvetli şekilde ön planda tutulan ölçütlerdir. Dolayısıyla suya dayalı rekreasyon işletmelerinde istihdam edilebilecek personel "çalışkan ve sorumluluk sahibi, fiziksel görünümüne ve kişisel temizliğine önem veren, mesleki belgelere sahip, iletişim kurma becerisine sahip olup yabancı dil konuşabilen, mesleki deneyimine sahip, takım çalışmasına uyumlu ve problem çözme becerisine sahip" olarak tarif edilebilir. Yukarıda belirtilen ölçütler Ardahan'ın (2010, s. 69) çalışmasında ortaya koyduğu işe alma ölçütleri ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Örtüşen ölçütler öncelik sırasına göre çalışkan ve sorumluluk sahibi olma, takım çalışmasına uyumlu olma, iletişim bozukluğu olmama, fiziksel görünüme ve kişisel temizliğe önem verme, problem çözme becerisine sahip olma, mesleki deneyim olarak sıralanmaktadır. Mesleki belgelere sahip olma suya dayalı

rekreasyon sektörünün olmazsa olmazı durumundadır ve işletmeler işe alma sürecinde bu ölçütü yasal zorunluluklar gereği göz önünde bulundurma ihtiyacı duymaktadır. Bulgularda yer alan diğer ölçütler Ardahan'ın çalışmasında yer alan diğer ölçütler ile örtüşmektedir.

İşletme sahipleri işletmelerinde az sayıda müdür ve şef istihdam etmektedir. Bunun bir sonucu olarak işletme sahipleri yüksek bir oranda müdür ve şeflerin görevlerini de üstlenmektedir. Bu durum işletme sahiplerinin işletmeleri yetki devri veya paylaşımı yapmaksızın yönettiklerini ve işletme sahiplerinin kaptan, eğitmen gibi görevleri üstlenmeleri ise hem işletme sahiplerinin bu tür becerilere sahip olduklarını göstermektedir. Diğer taraftan bu işletmeler bu halleriyle daha stratejik, çevik ve yalın örgüt yapısına sahip olmakta ve esnek bir yapılanma içerisinde faaliyet göstermektedir.

Müdür ve şefler dışında kalan çalışanların yaş ortalamalarının otuz ve altı yaş olması bu sektörde istihdam edilenlerin oldukça genç çalışanlar olduklarını göstermektedir. Ayrıca müdür (14,3 yıl) ve şefler (13,5 yıl) diğer çalışanlara göre daha yüksek mesleki deneyime sahiptir. Yardımcı personelin yaş ortalamasının ve iş deneyiminin çalışanlar arasında en düşük olması ilk kez çalışmaya başlayanların bu görevle sektöre giriş yaptıklarını; bu çalışanların zaman içerisinde edindikleri deneyim ve tamamladıkları yasal evraklar ile eğitmen, kaptan, cankurtaran gibi diğer konumlarda çalışmaya devam ettiklerini göstermektedir.

Suya dayalı rekreasyon işletmelerinde çalışanların cinsiyetlerine göre değerlendirilmesi ile dikkat çeken sonuçlara ulaşılmaktadır. Burada en ilginç olanı ise şef, kaptan, eğitmen, cankurtaran ve yardımcı personel pozisyonlarında hiçbir kadın çalışanın bulunmamasıdır. Kadınlar işletmelerde en çok tanıtım görevlisi olarak çalışmaktadır (%29,1). Bu durum suya dayalı rekreasyon işletmelerinde erkek egemen bir çalışan yapısı oluştuğunu ortaya koymaktadır.

İşletmelerde müdür ve şef olarak çalışanlar çoğunlukla alt kademelerinde kaptan, eğitmen olarak çalışanların görevlerini de üstlenebilmektedirler. Bu durum onların sahip oldukları bu konumlarına bu görevlerde çalışarak yükseldiklerini ve diğer çalışanların yürüttükleri görevleri üstlenebilmek için gerekli beceri, deneyim ve mesleki belgelere sahip olduklarını söyleyebiliriz.

Suya dayalı rekreasyon işletmelerinde eğitmen olarak çalışanların şef, müdür ve kaptan olarak çalışanlara göre diğer rolleri üstlenme oranları daha azdır. Bunun nedeni eğitmenlerin bireysel veya grup halinde verdikleri derslerin, diğer çalışanların yürüttükleri esas görevlere göre daha uzun bir zaman dilimine yayılmasıdır. Bu nedenle eğitmenlerin diğer rolleri üstlenebilecekleri zamanları kısıtlıdır.

Benzer bir durum cankurtaranlar için de geçerlidir. Cankurtaran olarak çalışanların sürekli ve dikkatli bir şekilde su içerisinde gelişen tehlikeli durumları gözetlemeleri nedeniyle cankurtaranların diğer rolleri de üstlenmeleri bazı tehlikelere sebep olacaktır. Bu çalışma ile ulaşılan sonuçlara göre işletmelerin bu konuda hassas davrandıkları ve cankurtaranlara ikincil veya üçüncül roller yüklemedikleri görülmektedir.

Suya dayalı rekreasyon işletmelerinde farklı görevleri bulunan bir çok çalışan bulunmaktadır. Bu sektörde faaliyet gösteren işletmelere yönelik çalışmaların az olması elde edilen bulguların karşılaştırılmasını sınırlandırmaktadır. Az sayıdaki çalışmalar ile yapılan karşılaştırmalar ise aşağıda verilmektedir.

Beşkonak'ta rafting işletmelerinde rehber olarak çalışanların sayılarının da yer aldığı bir çalışmada işletmelerin %20,0'sinde 1-5, %20,0'sinde 6-9 ve %60,0'ında 10 ve üzeri sayıda çalışanın görev yaptığı tespit edilmiştir (Uğurlu, 2005, s. 88). Bu bulgu rafting hizmeti sunan işletmelerde rehber olarak çalışanlara ait bulgular ile oldukça benzerdir (1-5=%16,6, 6-9=%25,0, 10 ve üzeri=%51,1). Sonuç olarak 12 rafting işletmesinde toplam 150 rehber çalışmaktadır. Bu durum 2005 yılından beri rafting faaliyetine olan ilginin çok fazla değişmediğini, bu nedenle de çalışan rehber sayısında çok fazla değişiklik olmadığını göstermektedir.

Rüzgâr ve uçurtma sörfü hizmeti veren işletmelerde çalışan eğitmen sayısı (7 işletme/44 eğitmen=işletme başına 6,2 eğitmen) ile sahilde su sporları hizmeti veren işletmelerde çalışan eğitmen sayısı (79 işletme/74 eğitmen=işletme başına 0,9 eğitmen) karşılaştırılırsa Alaçatı'da faaliyet gösteren işletmeler orantısal olarak çok daha yüksek bir değere sahiptir (Sönmez, 2006, s. 67). Bunun sebebi yukarıda da belirtildiği gibi Alaçatı'da faaliyet gösteren işletmelerin bu tür hizmetleri ana ürün yelpazesi içerisinde bulundurmasıdır. Bu duruma bu yönden bakıldığında Kaş ilçesinde faaliyet gösteren dalış merkezlerinde eğitmen olarak çalışanların sayısının oransal olarak sahilde su sporları ve rafting merkezlerinde çalışanlardan fazla olması da bu durumu desteklemektedir. Çünkü dalış etkinliğini satın alan müşterilerin eğer bir dalış geçmişleri yok ise temel bir eğitmeden geçirilmeleri ve eğitmenler ile beraber dalış yapmaları gerekmektedir. Antalya ilinde daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi rüzgâr rejiminin çok elverişli olmaması veya denizin dalgalı olması gibi sebeplerden dolayı su kayağı ve çeşitleri ile yelken gurubu etkinlikleri kısıtlı şekilde yapılabilmektedir. Sahilde su sporları hizmeti veren işletmelerin verdikleri hizmetler arasında yer alan bu etkinliklerin yoğun bir şekilde yapılamıyor olması çalışan eğitmenlerin sayısını doğrudan etkilemektedir.

Sahilde su sporları hizmeti veren 79 işletmenin çok azında (%27,8) ve toplamda sadece 28 cankurtaran istihdam edilmektedir. Bu orantısal olarak bakıldığında cankurtaran sayısının çok az olduğunu göstermektedir. Bu durum rüzgâr sörfü ve uçurtma sörfünün yoğun olarak

yapıldığı Alaçatı’da gerçekleştirilen bir diğer çalışma ile karşılaştırıldığında da açıkça görülmektedir. Sönmez (2006, s. 67) çalışmasında yedi işletmede 17 cankurtaranın görev yaptığını bulmuştur. Bu durumun sebebi sahillerde su sporları hizmetleri sunan işletmelerin büyük çoğunluğunun otellerin önünde bulunan sahillerde çalışması ve otel işletmelerinin kendi bünyelerinde cankurtaran istihdam etmeleri ile açıklanabilir.

Tanıtım görevlileri çalışanlar arasında farklı bir özelliğe sahiptirler. Suyu dayalı rekreasyon işletmelerinde çalışanların tamamı müşterinin kendilerine gelmelerini ve ürünleri satın almalarını beklerken, tanıtım görevlileri sahip oldukları çeşitli yabancı dillerdeki becerileri ile potansiyel müşterilere giderler. Bu nedenle tanıtım görevlilerinin özellikle otellerde faaliyet gösteren suya dayalı rekreasyon işletmelerinde ürünlerin pazarlanması açısından önemli bir görevi yerine getirdikleri açıktır.

Çalışmanın kapsadığı 122 işletmede çalışan toplam 467 çalışanın 246’sı (%52,6) yardımcı personeldir. Bu oran yardımcı personel olarak çalışanların işletmelerde üstlendikleri görevlerin ne kadar geniş olduğunu göstermesi açısından önemli ve işgücünün bu sektörde istihdam edilmek üzere ne kadar istekli olduğunu göstermektedir.

Çalışanların sahip oldukları mesleki belgeler incelendiği zaman kaptan ve cankurtaran olarak çalışanların yasal olarak sahip olmaları gereken belgelerin tamamına sahip oldukları görülmektedir. Ancak eğitmen olarak mesleki belgelere tam olarak sahip olanlar sadece dalış merkezlerinde dalış eğitimi verenlerdir. Sahilde su sporlarında çalışan eğitmenlerin %26,7’sinin yelken eğitimi belgesine sahip olmaması ise Sönmez’in (2006, s. 67) çalışmasındaki sonuçlarla örtüşmektedir.

Suya dayalı rekreasyon işletmelerinde çalışanların yabancı dil konuşabilme durumu incelendiğinde cankurtaranların haricindeki diğer bütün temel çalışan portföyünün neredeyse tamamının bir veya daha fazla yabancı dil konuşabildikleri ortaya çıkmaktadır. En çok konuşulan yabancı diller ise İngilizce, Almanca ve Rusçadır. İngilizcenin uluslararası bir nitelik taşıması; ülkemizde turizmin temellerinin Alman turistlere dayanması bu dillerin çokça konuşulabilmesinin nedenleridir. Bu durum suya dayalı rekreasyon ürünlerini satın alanların geldikleri ülkelerle de örtüşmektedir.

Rusça dilinin konuşulma oranının artması ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin dağıldığı 1991 yılından itibaren Rusya’dan gelen turist sayısının artması ile başlamıştır. Rusça bugün turizm sektöründe konuşulan diller arasında çok önemli bir konuma gelmiştir.

Eğitmenlerin yabancı dil konuşabilme durumları incelendiğinde tanıtım görevlileri dışındaki çalışanlara göre oransal olarak daha yüksek yabancı dil bilgisine sahiptirler. Bu durum eğitmenlerin özellikle yabancı turistler ile birebir iletişim kurarak, onlara teoriye ve uygulamaya yönelik bilgiler aktarma gereğinin bir sonucudur. Bilgilerin doğru aktarılabilmesi

için eğitimcilerin iyi bir iletişim ve yabancı dil becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle eğitimci olarak çalışanların bir veya daha fazla yabancı dile iyi hâkim olmaları, hem etkili bir eğitim hem de suya dayalı rekreatif etkinlikler gibi hata sonucunda ciddi yaralanmaların veya ölümlerin yaşanabileceği etkinlikler için çok büyük önem taşımaktadır.

Çalışanlar arasında en yüksek oranda ve çeşitlilikte yabancı dil konuşabilenler ise tanıtım görevlileridir. Bu durum tanıtım görevlilerinin yürüttükleri görevin önemli bir gereğidir. Çalışanlar arasında yabancı dil bilmeme oranı en yüksek olanlar ise cankurtaranlardır (%68,9). Bu durum cankurtaranların çoğunluğunun yaşanan bir sağlık sorunu esnasında yabancı bir turist ile doğru bir iletişime geçemeyeceklerini göstermektedir. Bunun sonucunda ise yaralanan bireye doğru bir şekilde müdahale edilemeyebilir.

İşletmelerde yukarıda adı geçen çalışanların yanı sıra dört işletmede hostes, kasiyer, elektrik teknisyeni ve gece bekçisi olarak toplam altı çalışan daha görev yapmaktadır. Bu görevlerde bu kadar az sayıda kişinin istihdam edilmesi, bu görevlerin suya dayalı rekreasyon işletmeciliğinde asli görevler olmadığını veya bu çalışanlarca yapılan işlerin diğer çalışanlar tarafından üstlenildiğini göstermektedir.

ÖNERİLER

Suya dayalı rekreasyona olan ilgi geçmişten günümüze artan bir trendde sürmektedir. Geçmişte suya dayalı rekreasyon istek ve ihtiyaçlarını kendi imkânları ile çoğunlukla yakın çevresinden karşılamaya çalışan bireyler, zaman içerisinde hem bu taleplerini kendi çabalarıyla karşılamakta hem de suya dayalı rekreasyon alanında faaliyet gösteren işletmelerin arz ettikleri ürünleri satın almaya yönelmişlerdir. Günümüzde suya dayalı rekreasyona yönelik bu talebi karşılamak ve bunun karşılığında kâr elde etmek için işletmeler farklı su ortamlarında faaliyette bulunmaktadır.

Alan çalışması sonucunda elde edilen sonuçlar ile suya dayalı rekreasyon ve suya dayalı rekreasyon işletmeciliğine yönelik aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Kuruluş ve işletme faaliyetleri esnasında zorlukların özellikle de bürokratik alanda yaşanan sıkıntıların ortadan kaldırılabilmesi için işlemlerin kolaylaştırılmasına yönelik çözümler geliştirilmelidir.
- Bu alanda işletme kurmayı düşünenlere daha kolay bir yöntem olması nedeniyle bir işletme kurlmaları “Deniz Turizmi Aracı İşletme Belgesi” ve “Turizm Amaçlı Su Sporları Faaliyet Belgesi” olarak faaliyetlerini yürütmeleri önerilir.
- Çalışma sonucunda işletmelerin çoğunluğunun kişi işletmeleri oldukları bulunmuştur. Kişi işletmelerinde kurucu bütün gücü elinde bulundurmak gibi bir avantaja sahip olsa da, iki veya daha fazla kişinin bir araya gelerek daha büyük bir sermaye ile bu işe girişmeleri oldukça yüksek kuruluş ve işletme maliyetine sahip bu işletmeler için rekabet avantajı sağlayacaktır.
- İşletmeler tek bir çatı altında toplanarak yaşadıkları sıkıntıları ve sektörün sorunlarını kendilerini daha güçlü bir şekilde ifade edebilecekleri platformlara taşınmalıdır.
- Motor gücünden faydalanılarak yapılan etkinlikleri sunan işletmeleri finansal açıdan zorlayan başlıca giderlerden akaryakıt için teşvik verilmesi işletmeleri güçlendirmek için yetkili kamu kurum ve kuruluşlarına önerilebilir.
- Müşteri memnuniyetinin denetlenmesinde işletme sahibinin, müdürünün veya şefinin denetlenmesinden vazgeçilerek müşterilerden doğrudan geribildirim alınabilen müşteri memnuniyet anketi gibi yöntemlerin kullanılmasına ağırlık verilmelidir.
- Türk vatandaşlarının suya dayalı rekreatif etkinlikler içerisinde daha fazla yer alabilmesi için pozitif ayrımcılık yapılarak vatandaşların daha ucuz bir şekilde etkinlikleri satın almaları işletmelere önerilir.
- İşletmeler yüksek ve düşük sezonda farklı fiyatlar uygulasa da yerli turistler ve çocuklar gibi bazı özel guruplar haricindeki müşteriler için belirli dönemler için kesin ücret

tarifeleri oluşturmalı (yaz/kış tarifiesi gibi) ve bu tarifeleri şeffaf bir şekilde mşşterilere sunmalıdır. Bu şekilde ilan edilen şrşn şcretleri ile hem mşşterilerin uğrayacağı eşitsizlik ve eşitsizlik sonucu ortaya çıkacak memnuniyetsizlik hem de işletmeler arasında kştş rekabet şnlenebilir.

- Suya dayalı rekreatif etkinliklerde kazaların sıfır dşzeyine indirilebilmesi mşmkşn gşrşnmemektedir. Ancak yaşanacak kazalar tam olarak şnlenemeyecek olsa da deniz motosikleti ve şişme gurubu etkinliklerinde en azından kask kullanımının zorunlu hale getirilmesi şlşmcşl ve diğer kalıcı sakatlıklara sebep olabilecek incinmeleri şnleyecektir.
- Suya dayalı rekreasyon alanında kalifiye personel sorununu aşabilmek için yapılması gerekenler, eğitim-řęretim kurumlarının yapması gerekenler ve sektşrşn yapması gerekenler olarak iki guruba bşlşnebilir. Suya dayalı rekreasyon işletmecileri dernekleri bu sorunu aşabilmek için gerek yşksek řęrenim kurumları gerekse meslek eğitim kurumları ile işbirliğine gitmeli ve suya dayalı rekreasyon işletmelerinde bu işi bir meslek olarak benimseyip yşrştecek adayların yetiştirilmesini sağlamalıdır. Mevcut alışanlar için ise mesleki gelişim kursları ve hizmet içi eğitim aracılığıyla mesleğin gerekleri řęretilmelidir. Eğitim kurumları sektşr odaklı bir mşfredat benimsemeli, işletmeler ise bu eğitim kurumlarında okuyan veya buralardan mezun olmuş bireylere işletmelerinde daha fazla yer vermelidir.
- BESYO řęrencileri eğitim-řęretim sşrecine paralel bir program ile suya dayalı rekreasyon gibi daha spesifik alanlarda staj ve uygulamalara da dahil edilmelidir.
- İşe alma şlştşleri arasında beşinci şnem sırasına sahip olan yabancı dil bilme şlştş BESYO řęrencilerinin ve mezunlarının zayıflıklarından en şnemlisine vurgu yapmaktadır. BESYO řęrencilerinin eğitim-řęretimleri sırasında bu zayıflıklarını giderecek tedbirlerin de alınması BESYO řęrencilerinin ve mezunlarının bu tşr işletmelerde istihdam edilme şansını arttıracak bir diğer şnemli noktadır.
- Suya dayalı rekreasyon esnasında en çok gşz şnşnde bulundurulması gereken nokta can gşvenliğidir. Çalışanların tamamı suda can kurtarma ve ilk yardım alanında dşzenli olarak eğitim almalı ve bu durum belgelendirilmelidir. Bu eğitimler resmi kurumlar aracılığıyla yşrştşlebileceği gibi bu yetki ve sorumluluk şzel eğitim kurslarına devredilerek resmi kurumlar tarafından denetlenebilir.
- Mşşterilerin ve çalışanların tamamının etkinlik tşrş ne olursa olsun can yeleği veya yşzer kıyafetler kullanmaları zorunlu tutulmalıdır.
- İşletmelerin hem karadaki istasyonlarında hem de suda faaliyet gşsteren bştşn taşıtlarında acil durumlarda gerekli olabilecek donanım (can simidi, ip vb.) ve ilk yardım malzemesi

bulundurulmalı ve bunların kullanımına yönelik olarak çalışanlara teorik ve uygulamalı eğitim verilmelidir.

- Cankurtaran olarak çalışanların aynı zamanda diğer görevler üstlenmeleri engellenmeli; cankurtaran kurslarının daha uzun sürelerle yayılarak ve daha fazla uygulama ile yürütülmesi sağlanmalıdır. Cankurtaranların botla kurtarma becerisi kazanabilmeleri için bu konuda eğitim almaları boğulma olaylarına daha hızlı müdahale edebilmeleri için önemli bir konudur. Cankurtaranlar ayrıca yabancı dil eğitimi almalı veya yabancı dil bilen adaylar arasından seçilmelidir.
- Kaza ve yaralanma riskine karşı özellikle müşterileri kapsayan ferdi kaza sigortalarının kapsamı genişletilerek çalışanları da kapsar hal getirilmelidir.
- Daha çok kadının hem katılımcı hem de yatırımcı veya çalışan olarak suya dayalı rekreasyon içerisinde yer almasına yönelik tedbirler alınmalıdır.
- İlköğretim birinci kademedan itibaren çocuklara yüzme ve suda can kurtarma becerisini kazandıracak şekilde su eğitimi verilmeli; çocukların bunu takip eden süreçte herhangi bir su etkinliği ile iç içe olarak o spor dalında kendini geliştirmesine olanak verilmelidir. Böylelikle suyun hem rekreatif açıdan kullanımı artacak hem de performans anlamında başarıların elde edilmesinin zemini oluşacaktır.
- İşletmelerin sahip oldukları donanımlar özellikle kış aylarından itibaren atıl durumda bulunmaktadır. MEB, işletmelerin bağlı oldukları dernekle ve odalar ile projeler üreterek atıl vaziyette bekleyen donanımın öğrencilerin kullanıma sunulması ve çeşitli suya dayalı sportif etkinlikler için eğitim verilmesi sağlanmalıdır. Böylece hem öğrenciler bu spor dallarını öğrenecekler hem de işletmelerde çalışanlar bütün yıl istihdam edileceklerdir.
- 2011 yılı sportif turizm ilçe kurulu kararlarına göre su üstü sporları yapan kişi ve kuruluşlar, kıyıların toplum yararına kullanılmasını engellemeyecek şekilde kendilerine tahsis edilen alanlarda faaliyet göstermelidir. Anket uygulaması esnasında birçok işletmenin bu konuya itibar ettiğini gözlemlenmesine rağmen, bazı işletmelerin sahip oldukları donanımlarını neredeyse sahilden geçişi kapatacak şekilde sahile koydukları, özellikle motorlu botları denizden çıkarmak için kullanılan kızak, rampa ve çekeklerin sahilden geçecek olanları engellediği gözlenmiştir. İşletmelerin bu konuya daha hassas yaklaşımları sağlanmalıdır.
- Suya dayalı rekreasyon ve suya dayalı rekreasyon işletmeciliğine yönelik çalışmaların teşvik edilmesi, araştırmacıların bu tür çalışmaları daha da geniş coğrafyalara yayarak yapmaları bugüne kadar ihmal edilen bu önemli araştırma alanına ait durumun tespitinde önemli bir rol oynayacaktır. Böylelikle hem suya dayalı rekreasyon hem de işletmeciliğine ait Türkçe literatürde bilgi birikimi artacaktır.

- Suya dayalı rekreasyon etkinliklerini kendi imkânları ile veya satın alarak yapanların profillerini belirlemeye yönelik çalışmalar ile suya dayalı rekreasyon pazarının müşteri potansiyelini belirlemeye yönelik önemli sonuçlara ulaşılabilecektir.
- Çalışmanın sonuçları arasında da görülebileceği gibi uluslararası zincir işletmelerinin tamamı suya dayalı rekreasyon işletmelerinin görevlerini kendi bünyelerinde oluşturdukları bölümlere devretmişlerdir. Sayıları az da olsa bu otel işletmeleri ile dışarıdan kaynak kullanımı yöntemiyle bu hizmeti sağlayan otel işletmeleri arasındaki temel farkları (işletme politikaları, müşteri memnuniyeti vb.) ortaya koyacak çalışmaların yapılması araştırmacılara önerilir.

KAYNAKÇA

Addison G., Whitewater Rafting, Spackpole Books, Singapore, 2000.

Ahrendt L., Kleinkindschwimmen, Meyer und Meyer Verlag. Aachen, 2010.

Akça F., Kürek Sporunda Performans Tahmin Formülü Oluşturmada Kullanılabilir Fiziksel ve Fizyolojik Parametrelerin Belirlenmesi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2010.

Amman M. T., Aykora E., Tekin G., Kılıç M., Açık ve Kapalı Rekreasyoncuların Denetim Odağı ve Benlik Tasarım Açısından Karşılaştırılması, Türkiye Kick Boks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi, Vol. 3, No. 1, (2010), 1–13.

Ardahan F., Turizmde franchising ve Türk evi pansiyonları franchisingi model önerisi ve uygulaması, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya, 2003.

Ardahan F., Global Rekabet Stratejisi Olarak Stratejik İşbirlikleri ve Türk Turizm Sektöründe Uygulama Olanakları, Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F.,IV. Üretim Araştırmaları Sempozyumu 8-10 Ekim 2004, Konya.

Ardahan, F., Pansiyon İşletmeciliği, Sorunları ve Çözüm Önerileri, 2. Ulusal Eğirdir Turizm Sempozyumu, s. 139-148, Isparta, 2006.

Ardahan F., Sektör odaklı mesleki eğitim, sektörün işletmecilik eğitiminden beklentileri: Antalya örneği. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Vol. 14, No. 20, (2010), 55–76.

Ardahan F., Açık Alan Rekreasyonu Ders Notları, Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Rekreasyon Bölümü, Antalya, 2010.

Ardahan F., Yerlisu Lapa T., Açık alan rekreasyonu: bisiklet kullanıcıları ve yürüyüşçülerin doğa sporu yapma nedenleri ve elde etikleri faydalar, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Vol. 8, No.1, (2011), 1327–1341.

Argan M., Katırcı H., Spor Pazarlaması, Nobel Kitabevi, Ankara, 2002.

Aslan N., Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Değerlendirme Eğilimi: Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Ege Üniversitesi Yayınları Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2005.

Atalay A., Osmanlı ve Genç Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Sporda Batılılaşma Hareketleri, Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi, Vol. 2, No. 2, (2007), 30–35.

Atalay A., Türkiye’de Osmanlı Döneminde ve Uluslaşma Sürecinde Kadın ve Spor, Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi, Vol. 2, No.2, (2007), 24–29.

Atmaca S., Amatör Denizcinin El Kitabı, Karakter Color Matbaası, İstanbul, 2009.

Baker A., Gladıyatör, Roma’nın Savaşçı Kölelerinin Gizli Tarihi (Orijinal: The Gladiator), Çeviren: Serkan Göktaş, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2003.

Bakır M., Rekreasyon ve Turizm İlişkisinin Turizm Politikalarının Oluşturulmasındaki Önemi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1990.

Başar B. A., Türk Hamamı Kültürünün SPA & Wellness Mekanlarının Tasarımına Etkileri, Zeitschrift für die Welt der Türken, Vol. 1, No. 1, (2009), 207–220.

Başar M. A., Türkiye’deki tabiat parklarının açık hava sportif rekreasyon aktiviteleri açısından mevcut potansiyellerinin belirlenmesi (Kocaeli Ballıkayalar vadisi tabiat parkı örneği), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adapazarı, 2006.

Baud-Bovy M., Lawson F., Tourism and Recreation, Architectural Press, Oxford, 1998.

Bell S., Design For Outdoor Recreation Second Edition, Midas Printing, China. 2001.

Boese K., Spreckels C., Kitesurfing in the Waves, Paul Pietsch Verlag, Stuttgart, 2009.

Borhan O., Erkmen N., Antalya’nın Kemer İlçesinde Tatil Yapan Turistlerin Rekreasyon ve Animasyon Faaliyetleri Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, Vol.11, No. 3, (2009), 21-26.

Bozdoğan A., Stilleriyle Temel Yüzme, Umut Matbaacılık, İstanbul, 2003.

Bozok D., Türk Hamamı Geleneklerinin Turizmde Uygulanışı (Bursa Merkez İlçede Bir Araştırma), Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi, Vol. 8, No. 13, (2006), 62–86.

Burgess W., The Ultimate Snorkeling Book, Create Space, 2010.

Can H., Kavuncubaşı Ş., İnsan Kaynakları Yönetimi, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005.

Can H., Tuncer D., Ayhan D. Y., Genel İşletmecilik Bilgileri, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2001.

Case L., Fitness Aquatics, Human Kinetics, Hong Kong, 1997.

Ceylan M., Rekreatyoneel uçurtma sörfü ve rüzgar sörfü yapan bireylerin atılganlık, tükenmişlik, depresyon, öfke, sosyotropi ve otonomi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2009.

Cisco D., Hawaii Sports: History, Facts and Statistics, University of Hawaii Press, Hawaii, 1999.

Cordell H. K., McKinney S. M., Outdoor Recreation in American Life, Sagamore Publishing, Campaign IL, 1999.

Cordes K.A., Ibrahim H.M., Applications in Recreation and Leisure for Today and Future Third Edition, Von Hoffmann Press, New York, 2003.

Cushman G., Veal A. J., Zuzanek J., World Leisure Participation: Free time in the Global Village, CABI Publishing, Wallingford, 1996.

Demiroğlu O.C., Yatevi Modelinin (Dockminium) Türkiye'deki Marinalara Uygulanabilirliği, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

Demiroğlu Ç., A Questianare Study on Yachting in Göcek Bays, Middle East Technical University, The Graduate School of Natural and Applied Sciences Master Thesis, Ankara, 2003.

Demirci M. K., İşletmecilik Kuram ve Uygulama, Detay Yayıncılık, Ankara, 2008.

Demirkan M., Tekin A., Zorba E., Müftüler M., Ceylan Ö., Spor Turizmi: Gökova Körfezinde Su Sporlarına Uygun Alanların Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma, Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Bildiri Kitabı, Cilt: 1, Muğla, 2006.

Dimmock K., Finding comfort in adventure: experiences of recreational SCUBA divers, *Journal of Leisure Studies*, Vol. 28, No: 3, (2009), 279–295.

Dougherty N. J., *Outdoor Recreation Safety, Human Kinetics, Champaign*, 1998.

Druckhaus K., Münker W., *Wandern-Werden, Wesen und Bedeutung*, Siegen, 1985.

Edginton C. R., Hudson S. D., Scholl K. G., *Leadership for Recreation, Parks, and Leisure Services*, Sagamore Publishing, Third Edition, Champaign, 2005.

Ellison J., Herkes için Rafting, Çeviren: Hülya Yeltepe ve Nuri Topsakal, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Ergen E., *Spor Bilimleri ve Hekimliği Yazıları*, Nobel Basımevi, Ankara, 2004.

Ergün, Mustafa, Oyun ve Oyuncak Üzerine 1, *Milli Eğitim*, Vol.1, No. 1, (1980), 102–119.

Güleryüz A., Kadırgadan Kalyona Osmanlı'da Yelken: Mikyas'ı Sefain, Denizler Kitapevi, İstanbul, 2004.

Gündoğdu C., *Yüzme Havuzlarında Güvenlik ve Yönetimi*, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2007.

Hahn J., Hahn A., *Aquatrainning*, Meyer & Meyer Verlag, Aachen, 2006.

Hergüner G., Kadınların Spor Yapmalarını Etkileyen Sosyo- Kültürel Faktörler (Samsun İli Uygulaması), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor, İstanbul, 1993.

Huber J., Huber J., Sammartino C., *Snorkeling Adventures*, Third Edition, Photo Graphics Publishing , Florida, 2004.

Human Kinetics, Introduction to Recreation and Leisure, Human Kinetics, Champaign IL, 2006.

- Hunt L., Dyck A., The Effects of Road Quality and Other Factors on Water-Based Recreation Demand in Northern Ontario, Canada, *Forest Science*, Vol. 57, No. 4, (2011), 281–292.
- Hutchinson J.L., *Principles of Recreation*, Barnes and Company, New York, 1949.
- Ibrahim H., Cordes, K.A., *Outdoor Recreation, Enrichment For a Lifetime*, Second Edition, Sagamore Publishing, 2002.
- İnce N., Farklı Yelken Sınıflarındaki Sporcuların Liderlik Tercihleri, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2006.
- Jennings G., *Water-Based Tourism, Sport Leisure, and Recreation Experiences*, Elsevier, New York, 2007.
- Johnson J., *Whitewater Rafting Manual: Tactics and Techniques for Great River Adventures*, Stackpole Books, Mechanicsburg, 1994.
- Kabaağaç S., Alovera E., *Latince –Türkçe Sözlük*, Sosyal Yayınlar, 1995, Ankara.
- Karaküçük S., *Rekreasyon*, Gazi Kitabevi, 2005, Ankara.
- Karaküçük S., *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme Kavram, Kapsam ve bir Araştırma*, 2. Baskı, Seren Ofset Matbaa, 1997, Ankara.
- Katz J., Cohen J., A global approach to aquatics: including water exercise, recreational swimming and synchronized swimming, with new theoretical approaches to mainstreaming the abilities in swimming and water exercise, *International Congress on Sport and Coaching Sciences*, Netanya, 1993.
- Kılbaş, Ş., *Rekreasyon: Boş Zamanı Değerlendirme*, Anaca Yayınları, Adana, 2001.
- Kılbaş K., Şükran, *Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
- King R., O’Conor D., *Risk Management*, Scitech Educational, Broadstairs, 2000.
- Kloos G., Lange H., *Windsurfen lernen in 10 Stunden*, Delius Klasing, Bielefeld, 2009.

Kraus R.G., *Recreation and Leisure in Modern Society*, Appleton-Century-Crofts, New York, 1971.

Kraus R.G., *Recreation Today: Program Planning and Leadership*, Englewood Cliffs, New Jersey, 1966.

Kuzucu Ö. E., *Tek Yıldız Balık Adam Eğitim Çalışmalarında Su Basıncının Orta Kulak Fonksiyonuna Etkisi*, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2007.

Levinson D., Christensen K., *Berkshire Encyclopedia of World Sport*, Vol. 3, Berkshire Publishing, Massachusetts, 2005.

Lunetta P., Smith G.S., Penttillä A., Sajantila A., *Unintentional drowning in Finland 1970-200: a population based study*. *International Journal of Epidemiology*, Vol. 33, No. 5, (2004), 1053–1063.

Manning R., E., *Studies in Outdoor Recreation Second Edition*, Oregon State University Press, Corvallis, 1999.

Mansuroğlu S., *Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Özellikleri ve Dış Mekan Rekreasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi*, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Vol. 15, No. 2, (2002), 53–62.

Mantran R., *Osmanlı imparatorluğu tarihi I : Osmanlı devletinin doğuşundan XVIII. yüzyılın sonuna*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1995.

Martin B., Cashel C., Wagstaff. M., Breunig M., *Outdoor Leadership; Theory and Practice*, Human Kinetics, Champaign IL, 2006.

McLean D.D., Hurd A., Rogers N., *Kraus' Recreation and Leisure in Modern Society*, Jones&Barlett Publishers, Sudbury, MA, 2008.

McKnight A. J., Becker W.W., Pettit A. J., McKnight A. S., *Human error in recreational boating*, *Accident Analysis and Prevention*, Vol. 31, No.2, (2007), 398–405.

Mieczkowski Z., *World Trends in Tourism and Recreation*, Peter Lang Publishing, New York, 1990.

Mirze K. S., İşletme, Literatür Yayınları, İstanbul, 2010.

Mirzeoğlu N., Spor Bilimlerine Giriş, Bağırhan Kitabevi, Ankara, 2003.

Moreno B., Making Splash, American Fitness, Vol. 4, No. 3, (1996), 30–34.

Mull R. F., Bayless K. G., Jamieson L. M., Recreational Sport Management, Human Kinetics, Champaign, 2005.

Müderrişoğlu H., Uzun S., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Orman Fakültesi Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri. A, No. 2, (2004), 108–121.

Odabaşı Y., Müşteri İlişkileri Yönetimi, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Orel F. D., Yavuz M. C., Rekreasyonel Turizmde Müşteri Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol. 11, No. 11, (2003), 61–76.

Orhan B., Kinematik Yaklaşımla Yüzmede Grab Çıkış ile Normal Çıkışın Performansa Etkisinin Araştırılması, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2006.

O'Shea F., Adventure Sports, Advanced Windsurfing, Salamander Books, London, 1989.

Önal A., Ev Hanımlarının Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımlarının ve Beklentilerinin Tespiti (İstanbul Anadolu Yakası Örneği), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2007.

Özbalkan N., İngilizce-Türkçe Genel Sözlük, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999.

Özdemir N., Osmanlı Tüketim Kültürü, Eğlence ve Yazılı Medya İlişkisi, Milli Folklor Dergisi, Vol. 19, No. 73, (2007), 12–22.

Özen U. E., Determination of the Factors that Motivating the Outdoor & Recreational Sports Consumer in the Case of Daily Rafting Trip on Melen River, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

Özmaden M. TİCİ Dönemi Sporla İlgili Gelişmeler ve Dönemin Spor Anlayışı, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Vol. 8, No. 2, (2006), 11–25.

Özsavaş C. B., Antalya Körfezi Bentik Makro Fauna ve Florası Üzerine Tekne Turizmi Etkilerinin Görsel Olarak İncelenmesi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2005.

Öztürk S. A., Hizmet Pazarlaması, Ekin Yayınevi, Eskişehir, 2008.

Pak M., Türker M. F., Kalinkütük H., Orman Kaynaklarının Rekreatyoneel Hizmet Üretim Amaçlı İşletmeciliğinde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Kahramanmaraş İli Örneği), II. Ormancılıkta Sorunlar Kongresi, Isparta, 2009.

Parasız M. İ., İktisadın ABC'si, Ezgi Kitabevi, Bursa, 1998.

Phipps B., The Catamaran Book, Third Edition, Fernhurst Boks, West Sussex, 1998.

Pigram J.J., Jenkins J.M., Outdoor Recreation Management, Secend Edition, Routledge, Oxon, 2006.

Pigram J.J., Jenkins J.M., Outdoor Recreation Management, Routledge, New York, 1999.

Plummer R., Outdoor Recreation, Routledge, New York, 2008.

Reichenfeld R., Windsurfing Step by Step to Success, Crowood Press, Witsire, 1991.

Ritchie B. W., Adair D., Sport Tourism: Interrealtionships, Impacts and Issues, Cromwell Press, Clevedon, 2004.

Rosenstein M., Das Wassersport Lexion, Verlag Weinmann, Berlin, 2001.

Queensland Outdoor Recreation Federation, Statement of Objectives and Rules, Queensland, 2008.

Sağcan M., Rekreatyon ve Turizm, Cumhuriyet Basımevi, İzmir, 1986.

Sarıgül M., Türk Turizmi İçinde Yat Turizminin Yeri, Önemi, Sorunları ve Geleceği, Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu Bitirme Tezi, Antalya, 1991.

Schmidt C., Segeln, Falken Verlag, Niederhausen, 1986.

Schreiber H., Wasserspringen, Ruhr Universitaet, Bochum, 1985.

Schröder S., Windsurfen, Hoffman Verlag, Schorndorf, 2009.

Schwark C., Fit mit der Aquanudel, Meyer & Meyer Verlag, Aachen 2006.

Spengler J. O., Connaughton D. P., Pittman A. T., Risk Management in Sport and Recreation, Human Kinetics, Champaign IL, 2006.

Soylu M., Piri Reis Haritasının Şifresi, Truva Yayınları, İstanbul, 2005.

Sönmez U., Rüzgar Sörfünün Yayılması Açısından, Sörf Tüketicisinin Profilinin Belirlenmesi ve Sörf Okullarının Önemi, Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Manisa, 2006.

Statistisches Bundesamt Deutschland, Daten 2008, SFG Servicecenter Fachverlage, Bonn, 2008.

Summers D., Spor Kitabı, (Hazırlayan: Emre Ergüven)., OFSET Filmcilik ve Matbaacılık, İstanbul, 2008.

Sweet W. E., Segal E., Sport and Recreation in Ancient Greece: A Sourcebook with Translations, Oxford University, Oxford, 1987.

Şimşek M. Ş., İşletme Bilimlerine Giriş, Günay Ofset, Konya, 2002.

Şimşek D. S., Korkut A. B., Kıyı Şeridi Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Yeni Bir Yöntem Uygulaması: Tekirdağ Merkez İlçe Örneği, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, Vol. 6, No. 3, (2009), 315–326.

Tandoğan V. U., Dünya Turizm Talebi Eğilimleri Işığında Türkiye'ye Yönelik Yat Turizm Talebinin Değerlendirilmesi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol. 1, No. 1, (1998), 145-155.

Tanrıvermiş E., Ankara Koşullarında Suyu Dayalı Rekreasyon-Spor Faaliyetlerinin Planlanması Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, 2000.

Taşkın E., Pazarlama Esasları, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2009.

TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye’de Turizm Sektörüne Sağlanan Teşvik ve Destekler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Teşvik Çalışma Grubu, Ankara, 2009.

TC Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yat Turizmi Master Planı, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Araştırma ve Değerlendirme Başkanlığı, Yayın no: 1992/1, Ankara, 1992.

Tekin M., İşletme Bilimi, Günay Ofset, Konya, 2011.

Tezcan M., Sosyolojik Açıdan Boş Zamanların Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1982.

Toivonen A.L., Roth E., Navrud S., Gudbergson G., Appelblad H., Bengtsson B., Tuunainen P., The Economic value of recreational fisheries in Nordic Countries, Fisheries Management and Ecology, Vol. 11, No. 1, (2004), 1–14.

Torkildsen G., Leisure and Recreation Management, Routledge, 1999.

Tuite C. H., Hanson P. R., Owen M., Some Ecological Factors Affecting Winter Wildfowl Distribution on Inland Waters in England and Wales, and The Influence of Water-Based Recreation, Journal of Applied Ecology, Vol. 21, No. 1, (1984), 41–62.

Turgut A., A study on multiple drowning syndromes, International Journal of Injury Control and Safety Promotion, iFirst, (2011), s. 1-5.

Türkiye İstatistik Kurumu, Spor İstatistikleri 2007, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, 2008.

Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği, Türkiye’de Girişimcilik, Lebib Yalkın Yayınları, İstanbul, 2002.

Türksoy A., Otel İşletmelerinden Dış Kaynaklardan Yararlanma (Outsourcing), Ege Akademik Bakış, Vol. 5, No. 1, (2005), 11–18.

Türksoy A., Türksoy S.S., Otel İşletmelerinde Dış Kaynaklardan Yararlanma: Çeşme İlçesinde Turizm Belgeli Otel İşletmelerinde Dış Kaynaklardan Yararlanma Alanlarına

İlişkin Bir Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Vol. 22, No. 1, (2007), 83–104.

Uğurlu A., Rekreatyonel Amaçlı Doğa Sporlarının Turizmde Kullanılması Antalya Köprülü Kanyon Rafting Uygulaması, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2005.

Urartu Ü., Yüzme, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1994.

Üner M.M., Sökmen A., Güler D., Her Şey Dahil Sisteminde Farklı Uygulamalar ve Antalya Ölçeğinde Bir Araştırma, Anatolia: Turizm Araştırma Dergisi, Vol. 18, No. 1, (2007), 53–63.

Ürger S, Yat ve Marina İşletmeciliği, Akdeniz Üniversitesi Basımevi, Antalya, 1996.

Van Beeck E.F., Branche C.M., Szpilman D., Model J.H., Bierens J.J.L.M. A New Definition of Drowning: Towards Documentation and Prevention of a Global Public Health Problem. Bulletin of World Health Organization, Vol. 83, No. 11, (2005), 853–856.

Yıldırım V., Genel İşletmecilik, Değişim Yayınları, Adapazarı, 2000.

Yıldız S.M., Spor ve Fiziksel Etkinlik Hizmetleri: Geniş Bir Sınıflama, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Vol. 12, No. 22, (2009), 1–10.

Yılmaz Ş., Rekreatyon Faaliyetlerinin Yönetim ve Organizasyonu “Antalya Bölgesindeki Beş Yıldızlı Otel İşletmelerine Yönelik Bir Uygulama”, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Antalya, 2007.

Yücel C., Tüketicinin Korunmasına İlişkin Hukuki Tedbirler, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1988.

Yücel C., Türkiye’de rafting akıntıya kürek çekiyor, TURSAB Ar-Ge Departmanı, İstanbul, 2006.

Wilke K., Schwimmen Lernen für Kinder und Erwachsene, Meyer & Meyer Verlag, Aachen, 2007.

Wilkie D., Juba K., The Handbook of Swimming, Kyodo Typeset, Singapore, 1996.

Witman G.D., Injury Rates During Water-Based Wilderness Recreation, International Journal of Aquatic Research and Education, Vol. 1, No. 2, (2007), 134–144.

İnternet Kaynakları

1. <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20780.html>
2. <http://www.hhs.csus.edu/RLS/Classes/chap03.pdf>
3. http://tr.wikipedia.org/wiki/Cevat_%C5%9Eakir
4. <http://osmanatasoy.org/osman-atasoy.html>
5. <http://www.tarim.gov.tr/Files/Mevzuat/sirkuler/sirkuler.htm>
6. <http://www.tyf.org.tr/Content/2/tarihce>
7. <http://www.dsv.org/index.php?id=90>
8. http://www.gsgm.gov.tr/sayfalar/istatistik/istatistik_index.htm#
9. <http://www.mathran.nl/acat/files/ISAF%20A%20CAT%20rules%202010.pdf>
10. <http://www.sailing.org/classes/index.php>
11. <http://www.sailing.org/classes/OPT.php>
12. <http://www.laserinternational.org/aboutlaser>
13. <http://www.tyf.org.tr/Content/101/laser>
14. <http://www.sailing.org/classes/LSR.php>
15. <http://www.tyf.org.tr/Menu/5/uluslararası-basarılar>
16. <http://www.yelkenokulu.com/yesinif.htm>
17. <http://inventors.about.com/library/inventors/blwindsurfing.htm>
18. <http://www.pwaworldtour.com/index.php?id=1179>
19. <http://en.wikipedia.org/wiki/Kitesurfing>
20. http://www.internationalkiteboarding.org/index.php?option=com_content&view=article&id=4559&Itemid=71
21. <http://www.canoe.ca/AllAboutCanoes/>
22. <http://www.drentsmuseum.nl/index.cfm?pid=22>
23. <http://www.canoeicf.com/icf/Aboutoursport.html>
24. <http://www.turkaf.org.tr/index.php?page=bolum&id=25>
25. http://www.gosbf.gov.tr/sayfalar/rafting/rafting_tarihce.htm
26. http://www.gosbf.gov.tr/sayfalar/rafting/rafting_nedir.htm
27. http://www.internationalrafting.com/wp-content/uploads/2011/03/Race_Rules.pdf
28. www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/belge/1-43111/akarsu-turizmi.html
29. <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-43111/akarsu-turizmi.html>
30. <http://cygm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/konaklama/moduller/TurizmH>

areketleri.pdf

31. http://www.gosbf.gov.tr/sayfalar/rafting/rafting_kurallar.htm
32. http://www.internationalrafting.com/wp-content/uploads/2011/03/Race_Rules.pdf
33. http://www.tkf.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=53
34. <http://www.worldrowing.com/index.php?pageid=168>
35. http://www.msichicago.org/scrapbook/scrapbook_exhibits/leonardo/models/01_model.html
36. <http://adventuresofgreg.com/blog/about-the-adventures/pedal-the-ocean/>
37. http://www.isasurf.org/home_mission.php
38. http://www.isasurf.org/home_history.php
39. <http://www.uimpowerboating.com/vsite/vcontent/page/custom/0,8510,4916-152012-169228-31807-132243-custom-item,00.html>
40. <http://www.encyclopedia.com/topic/sailing.aspx>
41. <http://www.turkloydu.org/turkloydu/Plan-Kontrol-ve-Arastirma-Hizmetleri/Turk-Loydu-Kurallari/Kurallara-Erisim/TL-Kurallari-Kullanım-Kosullari/kurallar/Cilt-C/Kısım-9---Yatların-Yapımına-ve-Klaslanmasına-İlişk/YAT01.aspx>
42. <http://www.goboatracing.net/about.php>
43. <http://www.uimpowerboating.com/vsite/vnavsite/page/directory/0,10853,4916-156441-173657-nav-list,00.html>
44. <http://www.ioc-tr.net/tr/ioc.asp>
45. <http://www.shotoverjet.com/>
46. <http://www.youtube.com/watch?v=qBT-2yGXVwU>
47. <http://inventors.about.com/gi/dynamic/offsite.htm?site=http://web.mit.edu/invent/iow/watercraft.html>
48. http://en.wikipedia.org/wiki/Jet_Ski
49. http://www.ehow.com/about_6361866_history-jet-skis.html
50. <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/dosya/1-279008/h/2011-suustukurulkararipdf.pdf>
51. <http://www.modelmakers.org/mc/page.do?sitePageId=73232&orgId=apmm>
52. http://en.wikipedia.org/wiki/Model_boat
53. <http://www.cemozal.com/modelcilik.html>
54. <http://www.rcboatshop.com/index.html>
55. <http://www.radiosailing.org/main/index.htm>
56. <http://tssf.gov.tr/Default.aspx?lang=TR&page=9&type=content>
57. <http://www.usawaterski.org/pages/USA-WS%20Profile.htm>
58. <http://www.sukay.com.tr/cables.php>

59. <http://www.iwsf.com/dbheadlines/archivedheadlines.php>
60. http://www.wasserski-online.de/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=70
61. <http://www.iwwfed.com/history/rechist.htm>
62. <http://en.wikipedia.org/wiki/Kneeboard>
63. <http://www.worldbarefootcouncil.com/index.php>
64. [http://en.wikipedia.org/wiki/Banana_boat_\(boat\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Banana_boat_(boat))
65. <http://www.boatsdepot.org/boats/types/banana.asp>
66. <http://en.wikipedia.org/wiki/Parasailing>
67. <https://secure.waterbird.co.uk/history.php>
68. http://www.fina.org/H2O/index.php?option=com_content&view=article&id=899&Itemid=563
69. http://sorusor.diyenet.gov.tr/fmi/xsl/fetva/y_dokumcevap.xsl?-db=FetvaVT&-lay=wfkweb&-recid=934&-find=
70. http://www.fina.org/H2O/index.php?option=com_content&view=article&id=902&Itemid=566
71. <http://tssf.gov.tr/Default.aspx?lang=TR&page=7&type=content>
72. http://www.fina.org/H2O/index.php?option=com_content&view=article&id=903&Itemid=569
73. <http://www.whdf.com/info/index.htm>
74. http://www.fina.org/H2O/index.php?option=com_content&view=article&id=906&Itemid=567
75. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs347/en/>
76. http://www.lifesaving.org/lifesaving_sport.php
77. <http://www.rescue2012.com.au/>
78. <http://tssf.gov.tr/Default.aspx?lang=TR&page=2&type=content>
79. <http://www.tssf.gov.tr/Default.aspx?lang=TR&page=61&type=content>
80. <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-19624/dalis-kulupleri.html>
81. <http://www.tssf.gov.tr/Default.aspx?lang=TR&page=8&type=content>
82. <http://www.aidainternational.org/freediving/history>
83. <http://www.aidainternational.org/competitive/disciplines>
84. <http://www.aidainternational.org/competitive/worlds-records>
85. <http://de.wikipedia.org/wiki/Schnorchel>
86. <http://tssf.gov.tr/Default.aspx?lang=TR&page=14&type=content>
87. <http:// /Default.aspx?lang=TR&page=12&type=content>

88. <http://www.underwater-society.org/>
89. <http://www.tssf.gov.tr/Default.aspx?lang=TR&page=13&type=content>
90. http://www.sportingpulse.com/assoc_page.cgi?c=1-7795-0-0-0&sID=167299
91. <http://www.tssf.gov.tr/Default.aspx?lang=TR&page=12&type=content>
92. <http://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/Products/1269/1269-1.pdf>
93. <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-19392/turizm-cesitleri.html>
94. <http://www.tursab.org.tr/tr/istatistikler/milliyetlerine-gore-gelen-yabanci-ziyaretci>
95. <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/belge/1-85021/yabanci-ziyaretci-sayilari-ve-milliyet-dagilimi-2010-yi-.html>
96. <http://www.antalyakulturturizm.gov.tr/belge/1-94156/belgeli-tesis-istatistikleri.html>

Ek-1: Suya Dayalı Rekreasyon İşletmelerine Uygulanan Anket

Sayın Katılımcı,

Bu anket çalışması Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği A.B.D. Yüksek Lisans tezinde kullanılmak üzere uygulanmaktadır. Ankete vereceğiniz cevaplar Antalya ili içerisinde faaliyet gösteren su sporları işletmelerinin mevcut durumlarını, hizmet çeşitliliklerini ve çalışanların durumlarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Araştırma Görevlisi Tevfik Turgut

İletişim: tevfikturgut@akdeniz.edu.tr

Anket Soruları

1. Esas faaliyet alanınız nedir?
2. Kaç yıldır su sporları alanında faaliyet gösteriyorsunuz?
3. Hangi tip işletme belgesine sahipsiniz?
☐ A Gurubu Seyahat Acentesi ☐ İşletme olarak Deniz Turizmi Aracı İzin Belgesi ☐ Diğer:
4. Su sporları işletmelerinin kurulması esnasında ve sonrasında zorluklarla karşılaşır mısınız?
☐ Hayır ☐ Evet
'EVET' ise: ☐ Maddi ☐ Bürokratik ve Resmi Engeller ☐ Diğer:.....
5. Otel bünyesinde nasıl faaliyet gösteriyorsunuz? ☐ Otel bünyesinde bir bölüm olarak
☐ Otel dışından kiracı olarak
6. Şu anki su sporları işletmenizin toplam yatırım maliyeti yaklaşık olarak ne kadardır?
 Belirtiniz:
7. Sezon öncesi yıllık bütçe yapar mısınız? ☐ Hayır ☐ Evet
8. En çok hangi ülkelerden gelen müşteriler su sporları etkinliklerine katılmaktadır?
 İlk üç ülkeyi sıralayınız: **1:** **2:** **3:**
9. Hizmetlerinizi hangi cinsiyetten bireyler daha çok tercih eder? ☐ Kadın ☐ Erkek
☐ Yaklaşık olarak aynı sayıdadır.
10. Ücretler ile ilgili hangisi mevcut uygulamanıza en uygun seçenektir? Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz.
☐ Her müşteriye her zaman aynı fiyatlar uygulanır.
☐ Yüksek ve Düşük sezonda farklı fiyatlar uygulanır.
☐ Fiyatlar müşterilerin geldikleri ülkelere göre belirlenir.
☐ Her müşteri için farklı fiyatlar uygulanır.

11. Bünyenizde su sporları aktiviteleri ve eğitimleri ile ilgili olarak bölümleri uygun şekilde doldurunuz.

No	Hizmet Çeşitleri	Hizmetler	Malzeme Adedi	Ücretli mi?	Eğitim-Ders Verilir mi?	Lisans Talep Eder misiniz?
1.	Tekne Turu	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet		
2.	Tekne Kiralama	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet		
3.	Yelkenli Gezintisi	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet		
4.	Şişme Gurubu(Ringo vb)	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet		
5.	Parasailing(Paraşüt)	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet		
6.	Jet-Ski	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet		()Hayır ()Evet
7.	Deniz Bisikleti	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet		
8.	Su Kayağı	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
9.	Wakeboard	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
10.	Knee Board	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
11.	Rüzgâr Sörfü	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
12.	Uçurtma Sörfü	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
13.	Katamaran	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
14.	Laser	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
15.	Optimist	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
16.	Kano/Kayak	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
17.	Scuba	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
18.	Şnorkel	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
19.	Rafting	()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet
20.		()Yok ()Var		()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet	()Hayır ()Evet

12. Yukarıdaki aktivitelerden en çok katılımcı sayısına ve gelire sahip olanları numaralarını belirterek sıralayınız.

	1.	2.	3.	4.	5.
Katılımcı Sayısı Bakımından					
Gelir Bakımından					

13. Verdiğiniz hizmetler esnasında kazalar yaşanır mı? () Hayır () Evet

EVET ise	Yılda kaç kaza yaşanır:	En sık kaç numaralı etkinlikler esnasında:
EVET ise	Yaralanmaların çoğunluğu nerede oluşur? () Kafa () Göğüs () Omurga () El-Kol-Omuz () Ayak-Bacak-Kalça	

‘EVET’ ise size göre en uygun olanını işaretleyiniz:

- () Çoğunlukla müşterilerden kaynaklanan kazalar yaşanır.
 () Çoğunlukla çalışanlardan kaynaklanan kazalar yaşanır.
 () Çoğunlukla araç ve gereçlerden kaynaklanan kazalar yaşanır.
 () Çoğunlukla hava ve coğrafi koşullardan kaynaklanan kazalar yaşanır

14. Çalışanlarınız düzenli olarak ilk yardım eğitimi alır mı? () Hayır () Evet	15. Kullanıma hazır durumda ilk yardım donanımınız var mı? ()Yok ()Var	16. Su Sporlarında çalıştırmak üzere eğitilmiş personel bulmakta zorluk çekiyor musunuz? () Hayır () Evet
---	---	--

17. İşe alma sürecinde ön planda tuttuğunuz ölçütleri değerlendiriniz? Lütfen toplam 100 puanı istediğiniz ölçütlere paylaştırınız.

İşe Başvuranın	Puan	1	2	3	4	5
Yaşı		()	()	()	()	()
Öğrenim Durumu		()	()	()	()	()
Yabancı Dil Bilgisi		()	()	()	()	()
Alan ile İlgili Mesleki Belgeleri		()	()	()	()	()
Alan ile İlgili Mesleki Deneyimi		()	()	()	()	()
Referansları		()	()	()	()	()
Talep Ettiği Ücret		()	()	()	()	()
Beden Eğitimi ve Spor YO Mezunu Olması		()	()	()	()	()
Fiziksel Görünüme ve Kişisel Temizliğe Önem Vermesi		()	()	()	()	()
Takım Çalışmasına Uyum		()	()	()	()	()
Problem Çözme Becerisi		()	()	()	()	()
İletişim Kurma Becerisi		()	()	()	()	()
Çalışkan ve Sorumluluk Sahibi Olması		()	()	()	()	()

1: Kesinlikle Evet, 2: Evet, 3: Kısmen, 4: Hayır, 5: Kesinlikle Hayır

18. İşletme sahibi de dâhil olmak üzere çalışanlarınızdan kaç 1 Üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okullarında öğrenci veya bu bölümden mezundur? Belirtiniz:

19. İşletme sahibi ve çalışanlar ile ilgili olarak aşağıdaki tabloyu uygun şekilde doldurunuz.

No	Çalışanlar	Üstlendiği Diğer Görevler	Cinsiyeti	Kaç Kişi?	Yaş	Bu işi Kaç Yıldır Yapıyor?	Hangi Mesleki Belgelere Sahip?	Konuşabildiği Yabancı Diller			
1	İşletme Sahibi		(K) (E)					En	De	Ru	
2	Müdür		(K) (E)					En	De	Ru	
3	Şef		(K) (E)					En	De	Ru	
4	Kaptan1		(K) (E)					En	De	Ru	
5	Kaptan2		(K) (E)					En	De	Ru	
6	Kaptan3		(K) (E)					En	De	Ru	
7	Eğitmen1		(K) (E)					En	De	Ru	
8	Eğitmen2		(K) (E)					En	De	Ru	
9	Eğitmen3		(K) (E)					En	De	Ru	
10	Cankurtaran		(K) (E)					En	De	Ru	
11	Rehber		(K) (E)					En	De	Ru	
12	Yardımcı Eleman		(K) (E)					En	De	Ru	
13	Tanıtım Görevlisi		(K) (E)					En	De	Ru	
14			(K) (E)					En	De	Ru	
15			(K) (E)					En	De	Ru	

En: İngilizce De: Almanca Ru: Rusça İ: İtalyanca Es: İspanyolca İb: İbranice Fr: Fransızca Ar: Arapça

20. Herhangi bir kalite güvence belgeniz var mı? () Yok () Var
‘EVET’ ise hangileri?

21. İşletmenizde çalışanlar ve sunduğunuz aktiviteler nasıl denetlenmektedir? Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz.

- () İşletme sahibinin gözlemi ve takibi sonucu yazılı veya sözlü rapor ile
 () Müdürün veya ilgili şefin gözlemi ve takibi sonucu yazılı veya sözlü rapor ile
 () Otel yönetiminin gözlemi ve takibi sonucu yazılı veya sözlü rapor ile
 () Müşterilere uygulanan memnuniyet anketi ile
 () Öneri ve şikâyet kutularından elde edilen geri bildirim ile
 () Hepsi () Diğer:

22. Su Sporları sektörünün geleceği ile ilgili öngörüleriniz nelerdir? Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz.

- () Sektörün gelecekte büyüyeceğini tahmin ediyorum.
 () Sektörün gelecekte küçüleceğini tahmin ediyorum.
 () Sektörün gelecekte aynı büyüklükte kalacağını tahmin ediyorum.
 () Sektörde rekabetin daha da kızışacağını tahmin ediyorum.

Ö Z G E C M İ S

Adı ve SOYADI : Tevfik Turgut

Doğum Tarihi ve Yeri : 17.08.1979 / Serik-ANTALYA

Medeni Durumu : Bekâr

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Aksu Anadolu Öğretmen Lisesi

Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Spor Yöneticiliği Bölümü

Yüksek Lisans Diploması:

Tez Konusu :

Yabancı Dil / Diller :İngilizce, Almanca

Bilimsel Faaliyetler

İş Deneyimi

Stajlar : Antalya Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, 2000
Limak Arkadia Resort Hotel, Eğlence ve Aktiviteler Bölümü, 2001

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : 1. Fora Su Sporları İşletmesi, 1999
2. Limak Arkadia Resort Hotel Eğlence ve Aktiviteler Bölümü, 2000
3. Limak Arkadia Resort Hotel Eğlence ve Aktiviteler Bölümü,
2001- 2003
4. WOW Topkapı Palace Hotel Tenis Eğitmeni, 2004–2008
5. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Araştırma
Görevlisi, 31.12.2009–

E-Mail : tevfigturgut79@hotmail.com